

گەنچ و شوناس

ئارام سديق

ئارام سديق

گەنچ و شوناس

Genc u Sunas

Aram sdiq

گەنج و شوناس

❖ ناوی کتیب: گەنج و شوناس	ئارام سدیق
❖ ناوی نوسر: ئارام سدیق	ئارام سدیق
❖ بابهت: گفتوگو دهربارهی گەنج	ئارام سدیق
❖ تایپ: ئاشنا سدیق	ئارام سدیق
❖ مونتاز: خودی نووسنر	ئارام سدیق
❖ تیراز: (٥٠٠) دانه	ئارام سدیق
❖ چاپ و بلاوکردنەوە: چاپەمەنی گەنج	ئارام سدیق
❖ سالى چاپ: چاپى يەكەم (٢٠٠٧)	ئارام سدیق
❖ ژمارەی سپاردن: (١٠٨٨) ٢٠٠٦	ئارام سدیق

Aram_sdeq@yahoo.com

٢٠٠٧

سلیمانی

ب۹

ئەو نەوەپە پېشىڭەشە

که ذولیای گورانه له کۆمەنگەی کوردیدا...

پیوست

پیشنه کی کورت.....	۷
ئیسماعیل حەمە ئەمین.....	۹
یاسین بانیخیلانی.....	۵۷
عەدالەت عەبدوللەل.....	۷۵
رەزا مەنۇ چىھەرى.....	۸۹
فازیل ھىممەت.....	۹۹
سامۆستا عەلی باپیر.....	۱۱۱
بەختىار عەلی.....	۱۶۷
حەمە ئەحمد رەسول.....	۱۹۷
ئاسق جەبار.....	۲۰۹
سوپاسنامە.....	۲۱۹

گوړان و نویبونهوه بکەن. ئەو دوو پیکھاتەی گەنج کە لە کۆمەلگەی ئىيەدا پانتايىيەکى زۇرى زانکۇ و پەيمانگاكانى كوردىستانى داگىركردووه، ھاواكتا رېژەيەکى كەمى گەنجىش بە شىيەتى دۆخىيەكى جىدى و لېپاروانە كار بۇ گوړان نویبۇونەوه دەكەن و دەيانەۋىت دۆخىيەكى نوى بۇ ڙيان و سۇرپىك بۇ دەسەلات دابىنین و چاودىرپىكى وردى ئەو دەسەلاتە كەمەتەرخەمە بن كە پانتايى كۆمەلگەی ئىيەيان داگىركردووه.

ئەوەي ئەم كتىپە مەبەستىيەتى لېيى بىدوى گفتوكۈركىدنە لەسەر دۆخى پې لە ئالۇزى گەنج و ئەو پەرتەوازىيەي گەنج و نەبوونى شوناسىيەكى جىڭىر. ئەم كتىپە گفتوكۈپە لەگەل كۆمەلېيك نوسەر و رۇشنىير كە لە كايىەتى رۇشنىيرى كوردىدا دەنگى دىيارن و تارپادىيەكىش خاودنى بىركردىنهوهى و روانىيەتى جودان. دەربارەت رووشى گەنجانىش خاودنى راي سەربەخۇو تايىبەتن. ئەوهى پەيامى منىشە لەم كتىپەدا ھاواكتا و ھاوبۇچۇونى زۇرىك لەو رۇشنىيرانەم و دەممەوى بۇ كۆكردىنهوهى ئەم ديدارانەش گفتوكۈپەكى جىدى لەسەر رووشى گەنجى كورد و ئەو دۆخە بىشوناسىيەتى هەنۇوكە قىسەو لەسەر وەستانەن ھەبىت، ھەرودە كۆكردىنهوەشيان لەم كتىپەدا لەبەر پەرتەوازىيە ئەو ديدارانەو گرنگىانە، كە زۇرىك لە ھاوارپىي و خويىنەرانى كۆكردىنهوەيان بەپىويسەت دەزانى.

ئارام سديق

پىشەكى كورت

گەنج يەكىكە لە كائينانەتى تا ئىستا لە كۆمەلگەي ئىيەدا پەراوىزخراوه و بەرددوامىش پەراوىز دەخريت، ھەم لە لايەن خىزان و كۆمەلگەوه و ھەم لە لايەن دەسەلات و حزبەكانەوه، ئەوهى گەنجى لەسەر بېيى خۆي ھېشتۈتەوه تەنها ئىرادەتى گەنج خۆيەتى و ھەر ئەمەشە دەبىتە ھۆي ئەوهى گەنج شوناسىيەكى ھەبىت ئىتر ئەو شوناسە گوزارش لە ھەر شتىپ بکات ئەوه ڙيانى گەنجى كوردە.

ئەوهى گەنج لە كەسانى ترى كۆمەلگە جيادەكتەوه ئەو بىركردىنهوه نویيانەيە كە ھەيەتى و ھاواكتا ئەو خەون و خوليا ھەمەرنگ و فرەلايەنە بەرددوام كاريان بۇ دەكتات، خۆ ئەگەر گەنج خاودنى خەون و بىركردىنهوهى نوى ھەبىت ئەوا ھەرگىز ناتوانى نەوەكانى پىش خۆي تىبپەرىنىت و داهىنان بکات. ئەوهى من تىبپەرىنىم كردووه گەنجى كورد بەرپىزەيەكى زۆر خەمسارەدە، يان خەسىئەنراوه لەلايەن دەسەلات و حزبەوه و مەرامى يەكەمى دەسەلات و حزبى كوردىش خەساندىنى گەنج بۇوه، بە تايىبەتىش ئەو رېزە كەمە گەنج كە دەيانەۋىت

ئىسماعىل حەمە ئەمین يەكىيە لەو نووسەر و رۆشنبىرانەى چەند سالىكە لە ولاتى ئەلمانيا دەزى و لە كايىيە رۆشنبىرى كوردىدا چالاكانە بۇونى خۆى سەلاندۇوه و تا هەنۇوكە خاودنى چەند بەرھەمىكى ناوازدەيە لە رۆمان و نۆڤلىيەت و لېكۈلىنىھەوە لە بوارە جۇراوجۇرەكاندا. ئەمە بېيچە لەوەي خاودنى دىد و بۇچۇونى تايىبەت بۇوه لەسەر پرسى گەنج لە كۆمەلگەي كوردىدا. بۇ قىسە كىردى زىاتر لەسەر تەوەردەي (گەنج و شوناس) بە پېویستمىزانى بىكەمە مىوانى ئەم تەوەردەيە و وەلامەكانى ئىسماعىل_يش بەم شىۋەدەيە بۇو.

ئىسماعىل حەمە ئەمین

* سەرتا ئەگەر بېرسىن گەنج كىيەوە لەڭرى چ ناسنامەيەكە،
ھەروەھا پىر كىيەوە لەڭرى چ ناسنامەيەكە، ملماڭنىي نىوان ئەم
دوو پېكھىنەرەي كۆمەلگەي كوردى چۈن دەبىن؟
- مەسىلەي تىپروانىنى گەنج و پىر لە چوارچىۋە پرسىيارىكى
گەنجانەدا نامىننەتەوە، باپلىيەن تەنها لە چوارچىۋە يەكى تايىبەتدا
نامىننەتەوە، ئەمە خۆى لە خۆيىدا پرسىيارىكى گەورەيە، خۆى
پرسىيارىكى لە فەلسەفەشدا ئىشكالىيەت ئامىزە، دەكىرى بەم
شىۋەدەيە پرسىيارەكە فۆرمۇلە بکەينەوە: گەنج كىيە؟ پىر كىيە؟

گەنج و شوناس

ده يه وئى دنيا بگۈرپى، گەنج ئە و وزه سمبولى و رەمزىيە يە، كە خەون و يۆتۈبىا راپىچى ژيانى راوه ستاوى ئىمە دەكات ، گەنج ئە زەمونىكە لە ماوهى كورتى تەممەندىا پۇۋەدات و موغامەرهى بېركىرنەو و خەونە لەگەل زەمنى راوه ستاودا بۇ ئەوهى شىتە كان بەراوه ستاوى نەمىننەو، ياخود دەتوانىن چەند رىستە يەك لە (سارتەر) قەرزىكەم و بلىم ”نىوهندىكە بىرۇراكان تىيىدا گەشە دەكات ، لەوانەشە لە ھەلچۇونىدا بکەۋىتە نىيۇ چالانى پىرايەتىيەو و تىيىدا بىرىت. كىشەو مىملانىسى گەنج و پىر لەھەموو كۆمەلگەيەكدا بەپىي كولتوري ئە و كۆمەلگەيە و بەپىي شىۋەھى پېكھاتەى كۆمەلايەتى و رۇشنىبىرى ئە و مىللەتە زۇرانبازىيەكانى خۆى و فۆرمەكانى خۆى دىيارى دەكات.

دىارە مىملانىسى پىرو گەنج لەلائى ئىمەى كورد بەرىچكەيەكى تايىبەتدا خۆى شىۋەباز كردووه، رامان ورافەى ئەم زۇرانبازىيە لەداھاتوودا كىشەيەكى بنەرەتى سۆسىيۇلۇزىيا و فەلسەفەي كۆمەلايەتى كوردى دەبىت، ھىوادارم لەپاشەرۇڭدا مىڭزۇوي ئە و زۇرانبازىيە قولتۇر ئە كادىميانەتر لېكۈلەنەوهى لەسەر بىرىت، كەپىۋىستى بەئەرشىفېيەكى دۆكۆمىيەنتارى گەورە ھەيە لە بىرۇرای سىاسىيەو بىيگەرە تاواھى كۆمەلەنەن خالى دىكە و كۆمەلەنەن پرسىيارى كۆمەلگەيەدا، بەماناي كۆمەلەنەن خالى دىكە و كۆمەلەنەن پرسىيارى دىكە لى ئەبىتەوە، ئەگەر بوار ھەبىت، با من و تۆ ، تۆزىك باس لە و بزوتنەوە كۆمەلايەتى بکەين كە لە سەرەتكانى حەفتاكاندا جەوهەرى ئە و مل ملانىيە لەخۇدا چەكەرە پېكىردووه و تاواھى كۆ ئىستا درېزبۇونەوهى ھەيە: ئىمە لە حەفتاكاندا نەوهەيە كەمان ھەبووه كە خۆى بە گەنج تىيگەشتىبووه و

ئايا گەنجايەتى لە تەممەنەكاندا خۆى بەرجەستە دەكات يَاوەكو لە جولانەوهى كۆمەلايەتى و ئىدىيائى نەوهەكاندا شىۋازى خۆى وەر دەگرىت؟، ئايا مەبەست لە گەنجايەتى كامىل بۇونى ئىدىيائى بېرىپقۇونەكانه كۆوزەيەكى بەردەوام دەدات بەجولەي كۆمەلايەتى و لەبەرامبەريدا ئە و كۆنزرەرقاتىزمە بەپىر بچوینەن كە دەيەۋىت كۆمەلگە لە بارىكى چەقبەستوودا بەھەلەيتەوه؟!، بەماناي ئايا پىرى و گەنجايەتى بە پىۋەرەكى فەلەسەفەي كۆمەلايەتى و ئەددەبى دەپىۋىرتى و لەو بەنەمايانەوه پىۋەرەكان خۆيان بىينا دەكەن؟. ھەموو ئەمانەي باسمىكىن كىشە ئامىزەي پرسىيارەكەي بەرىزتە؟! ... دىرىيدا لە كەتىبىكىدابەناوى (كاپىيەكى دىكە ..) يَاوەكو (كاپىتالىيەكى دىكە) باس لە كىشەي زۇرانبازى دووئىديا و دوو چەمك دەكات لەئەوروپا، ئە و باس لە ئەوروپاي گەنج و ئەوروپاي پىرەدەكات و لەۋىۋەرپا دەيەۋىت (چەمكى ئەويتر و ئەويدىكەي نامق) لە بېركىدنەوهى ئەوروپىدا دىيارى بکات . ياخود ئىمە دەتوانىن باس لە ژيانىكى پىرانە و ژيانىكى گەنجانە بکەين ! ئىدى ئازىزم ھەميشە پرسىيارى گەنج و پىر پرسىيارىكە لەناو خودى مەرۇقدا لە سايكۆلۇزىيە مەرۇقدا لە كىشەمە كىشەمەكى بەردەوامدايە. زۇرجار پىرەكان دەلىن ئىمە گەنجىن و گەنجەكان دەلىن ئىمە پىر بۇونى، ئىدى ئاوهە، پرسىيارەكەت زۇر زىرەكانە پەلھاوىيەشتەي دىكەي لىدەبىتەوە، بەلام گەر بە دىيارىكراوى بگەرپىنەوە بۇ سەرپرسىيارى ئەوهى گەنج كىيە؟، دەتوانىن بە دىيارىكراوى بلىدىن : گەنج ئە و مەرۇقەيە كە خاوهەنى وزەيەكى گەورەيە بۇ كرانەوە بەرامبەر بە دنیا، ئە و زەيە كە دەيەۋىت پىر بە دنیادا بکات،

سەرانسەری لەدنیادا ، سەرجەم کەش و ھەواي سیاسى و فەلسەفی ئەو زەمنە بۇون . تەنانەت لە مۆدىلى جل و بەرگىشدا و ئەدەبىيىشدا پەنگادانەوە رادىكالانەي ھەبوو لەسەر كۆمەلگەكانى رۆزھەلاتى ناوهپاست، با رۆمانەكانى ھەردۇ رۆماننۇسى مەغىرىي (مۇحەممەد شوکرى و مۇحەممەد زەفزاف) بخويىنىنەوە ئەو شىيە ژيانيان زۆر جوان لە ئەدەبىيىدا تۆمار كردووھ . ئەمانە ھەمووی و بزوتنەوە ھېپىھەت و موزىكى ئەو سەرددەمەي وەك (ئىيليفىس بىرسلى و زۆرى دىكە) بۇوە ھۆى دروست بۇونى جۆرە مۆدىلىيەكى تازە ، شارلىستۇن و مىنېجۇب (تەنورەي كورت لەسەرۇو ئەنۇوھ) و ھېشتىنەوە لاجان لەلای گەنجان، بۇ نۇمنە لە يەكىك لە نواندە رەش و سېپىھەكانى حاجى مەكىدا ، (حاجى مەكى) رەخنەلە گەنجان دەگرىت بەھە شارلىستۇن لەپى دەكەن و لاجان دەھىلەنەوە، ئەمانە مۆركى ئەو ژيانى گەنجايىتى ئەو زەمنەنەي سلىيامانى وبەغا بۇون .. بۇ نۇمنە ژن و پىاۋ و كچ و كورپىكەوە ئەچۈون بۇ سىينەما، لەم شارەي ئىمەدا، كە سلىيامانى، خەلکى دەچۈون بۇ سىينەما و خېزان بەتەواوى و تەنانەت كچانىش پىكەوە دەچۈون، ئەمە ھەموو بزوتنەوەيەكى گەنجانە بۇون .

لەسەر ئاستى ئەدەبىيىش بۇ نۇمنە يەكىكى وەكى مامۆستاي شاعيرمان (لەتىف ھەلمەت) فيگورى رادىكالى ئەو سەرددەمە بۇو ! ، بزوتنەوەي روانگە لەزىز كارىگەرى بزوتنەوەي تازەكانى شۆرۈشكىيەر و ماركسىيەت لەدايك بۇو، لەلائىھەكى دىكەوە فەلسەفەي وجودىش وەك توپىزلايىكى مۆدەي ئەدەبى لە چايخانە ئەدەبىيەكانەوە خۆي شىيە باز دەكىد بەشىعى دەربارەي

ئەو وەھەمەي لەلادروست بۇو كە تزادىسىقۇن و موحافىزكارانەي نەوە كۆنەكان چىتەر ناتوانى چ لەبوارى سىاسەتدا و چ لە بوارى ئەدەبىا ئەو دنیايەي خۆي شى بکاتەوە ! ، تائىرە قەناعەت پىھىنەرە، وانىيە ! ، تەنانەت ئەوەندەي ئەو نەوەيە بانگەشەيان بۇ تىۋەرەي گەشەسەندىن (داروين) كردىبۇو.. (بىڭومان زۆر بىرپايان بەشانازى و توندرەويەوە بانگەشە دەكىد، كەدواي چەندەھا سال دواي ئەوە و ئىستا لىيى پەشيمان بۇونەتەوە)، زۆر رىستى وەھايىان دەگۇوت كەزىياتر بۇ ھارۋاندىن بۇو، نەك لەبىركردىنەوەيەكى قولەوە سەرچاوهى ھەلگرتىبۇو، وەك ركە بەرايەتىھەكى كۆمەلگەي موحافەزكارى ئىسلام رېئى ئەو زەمنە، ئەو نەوە گەنجەي حەفتاكان، بانگەشەيان لەبەياننامەي ئەدەبى و چىرۇك و شىعىدا دەر دەبىرى، ئەمانەش گرنگى مىزۇوېي و ئەدەبى خۆيان ھەبۇوھ ماترىالايدىكى باشى دۆكۈمىن تارى ئەو سەرددەمە . گەنج لەو سەرددەمەدا واتە لە حەفتاكاندا پىكەتەيەكى ئايىدۇلۇزى بۇو، پىكەتەيەك بۇو كە دەبۈيىست دنیاي كوردى لە رەگەوە بگۇرى، بارودۇخى ئەو سەرددەمە گەشانەوە بىرپايان بۇو لە ھەموو جىهاندا، لە شەستەكاندا و حەفتاكانىش بەدوايداھات، شۆرپەكەي ۱۹۶۸ لەئەوروپا و ئەمريكا و تەۋۇزمى دۇز بە كۆلۈنىيالىبەت و ئىمپېرىالىزم و دۇزە جەنگى ۋېتەنام و داواكىرىنى خويىندكارانى زانكۆ لە ئەوروپا بۇ زىياتر كرانەوەي نىپرو مى بەسەر يەكدىداو گۆپىنى پرۆگرامى خويىندن و رىفۆرمى رادىكالى و فراونكىرىنى ديموکراسى و پەيدابۇونى فينۇمۇن و گروپەي ھېپىھەكان و موزىك و ئەدەبىيات و شىيە جىل و بەرگى خۆيان و بروابۇونىيان بەئاشتى

(به وه زاره ته کانیشه وه) له بنه ماوه له ته کیهی ئاغا و شیخه کان
ده چن! و هه مان شتروکتور و بنه مای ته کیهی ئاغا و
شیخه کانی جارانن به ماسکیکی دیکه وه. به مر جیک ئه گه رهاتوو
به راوردیکی ئاسانی هه مان نه وه بکهین له گه ل بیرون اکانی
زه مه نی جارانیان، که بانگه شهی ئازادی ئافرهت و تاک و
سه ربہ ستیان ده کرد، ئه واده بینن که ئه مانه خاوه نیو چاره کی
ئه و بیرون پادیکالانه جارانیان نین. به مانایه کی دیکه له کزمه لگه کی
ئیمەدا گوتاری گهنجانه همیشه له پاشگه زبوبو نه وه یه کی
پادیکالانه سه د و هه شتا پله دا بوبه.

ئیستاش و له ئه مرؤماندا گوتاری په خنه گری گهنجانه بوبونی
هه یه، زوریان پادیکالان، به لام پیگریکی ده روونی هه یه بق
ئه وهی خوی ریکبخت و له شیوهی بزوتنه وهی کومه لایه تیدا خوی
ئورگانیزه بکات، نمونه م له سه رهه وه مانگرتنه کانی خویندکارانی
زانکو بوبه، له به رام به رهه گندله تا سه رئیس قان له زانکو کاندا،
که چی زور نزو پاشه کشییان لیکرد! ، ئه وانه که داواي
هه لوه شاندنه وهی ریکخراوه خوینکار و قوتابیه حزبیه کان کرد،
زوریان پینه چوو رایانکرده نیو باوه شی پیره سیاسیه کانه وه! .
له لایه کی دیکه وه من تینه گه که گوتاری گهنجانه رازی نیه
به باری ئیستاکی، به لام کیشی ئیمە ئه وه یه له ناو هه موو
گهنجیکدا پیریکی نووستوو هه یه که ناهیلیت خوی ئورگانیزه
بکات و روانییکی پاشه روزانه هه بیت بق زیان. پیر ئه ونده
بیر له مردن و هیشتنه وهی واقعی خوی ده کاته وه، ئه ونده بیر
له پاشه رۆژ ناکاته وه، به مانای پیریک هه یه کومه لگای
خویه وه را پیچ کردووه نیو بازنه کانی و همیه وه و ترادیسیون

نائومیبدی و بوبون و مه رگ و پرسیاره وجودیه کانی مرؤڤ،
(عوسمان شهیدا) و (موحه مه عومه عوسمان) ی شاعیر
فیگوری گرنگی ئه و سه رده مه بوبون، ئیدی ورده ورده له دوای
ته و زمی روانگه و له کوتایی هفتاکانه و سه ریان هه لدا،
به گشتی ئه مانه به رهی گهنجیان به ناریک و گه ره لاؤزه بی
پیکده هینا، بق نمونه برادرانی روانگه بیرون پادیکالان
هه بوبو دهیانگووت: دایک و باوکی ئیمە مه یمونه! ، ئه مهیان
کاتیک ده گووت که کومه لگای کوردى هه تا بینه قاقای
کومه لگایه کی فیودالی بوبو، کومه لگه یه کی ده ره به گایه تی و
په یوهندیه خیل بهندیه کان چپتر بوبون و هک له وهی ئه مرق، ئه مه
مانای ئه وهندیه ئه مرق خیل نه مابی و مرده ژار بوبو بیت له نیو
کومه لگه یه کی مودیرندا، نه خیر ماوه و به شیوه یه کی دیکه
موماره سهی ده سه لاتی خوی ده کات... .

گهنج و بزوتنه وهی گهنجانی ئه و زه منه خاوه نی په یامیک بوبو
، به لام نادیارو بی تیوره و بی قولیه کی مه شروع بوبو، که هیزی
خویندنه وهی قوناغه که برات به خوی، له به رهه وه زور نزو که وته
ناو چالی ئیدیای فیودال خیل وه، کیشکه که له وه دایه،
هه رهه مان گهنج هه مان نه وه ئیستا ئه مرق ده سه
به سه رهه موو بواره کانی سیاست و دام و ده زگای روشنبیری و
ته نانه ت مالیشدا گرتووه! ، هه ره (بیرگه نجه کانی) دوینی بوبون،
که ئه مرق خاوه نی په یامیکی پیرانه ن و ده یانه ویت کومه لگه کی
کوردى له سه رشیوازی یه ک مودیلی سیاسی و کومه لایه تی
خیل کی هه لسوپینن، بنه مای هه لسوپینه ری ئه و ده زگایانه،
فقرمی مق راتی حزبی و ئه ویش

شیوه‌یه ک نه مانتوانیو پیره‌کان له ده رونماندا بخنکی‌نین و بکوژین، ئیشی ئیمە کوشتنی ئە و پیرانه‌یه . دیاره خودی ئەم رۆمانه‌ش (که وتنه خواره‌وھی گورگیک) ، پیری کوردى نیو نیو هندی ئەدەبی پست کربوو، ئەبوو له لایه‌ین ئە و دەزگایه‌ی کچاپی کربوو و هەروه‌ها له لایه‌ن ئەندامانی ئە و دەزگایه‌وھ رۆمانه‌که (شیویندرا)، تەنانه ت خویان هیلاک نه کرد داوای لیبوردنیکیش بکەن . ئیدی له هەموو شوینیکدا (پیری کوردى) بونیکی مشه خوری و ریگری ھەیه له بەرامبەر داهینان و زیان، لیزه‌وھ ئەم کوشتنه کوشتنیکی سومبولييانه‌یه، کوشتنیکی رەمزیانه‌یله ریشه کیشکردنی هەموو ئە و وەمانه‌دا خۆی ئاوینه‌یی دەکات‌وھ، کەلە حەفتاکانه‌وھ و پیش ئە وەش بە سەقەتی بانگه شەھی بۆ کراوه، بەلام ئیستا پەشیمانبووینه‌تە وھ لیئی . بە مانا یە کی دیکە، پیداچوونه‌وھی هەموو ئە و چەمکانه‌ن کە دەسەلاتی کوردى ئە مرق پیناسەی سەقەتی بۆ کردووه، هەر لە پیناسەی شەھیده‌وھ بیگرە تاوه کو نیشتمان و کۆمەلگە و کوردا یەتى .

گەر سەیری ئە و بیروکراتیانه‌ی ئە مرق بکەیت، سەیری ئە و گەنده‌لیئه ئیداریانه‌ی کە ئە مرق ھەیه بکەیت، ئە گەر سەیری بهەر حال .. من ئیستا بپوام بە خنکاندنی ئە و (پیره و غروره کانی) ھەیه، ئەمە ئیشی ئەم نە وەیه و ئیشی هەمووان دەبیت . من لەو بپوایه دام ئیمە دەبیت ئە و پیره بخنکی‌نین! ، من لە رۆمانی "که وتنه خواره‌وھی گورگیک" دا بیرم لەو کرده‌وھ کە دەبیت (سەربپاروی گەورە)، کە پالەوانی سەرەکی رۆمانه‌کەیه، بکوژریت! ، بەلام دواي ۲۵۰ لاپه رە سەیرم کرد ئیمە بەھیچ

ونه‌ریتی باوی کۆمەلایه‌تى و ناسیونالیتى کوردا یەتى و ئائىن دەکات‌ه چەکى خۆى و دەیە ویت ئە و واقعه وەکو خۆى بەینیت‌وھ، پیریکە لە ئیدیا و شیوازى ئیدارى دەزگاکانى حکومتى ھەریم و وزاره‌تەکان و قوتا بخانه و خەستەخانه و زانکۆکاندا خۆى کۆرپەیى و بەرجەسته دەکات . ئە و پیره هاتوتە نیو ناو دەروونى ھەموو (بیرگەنجیک) کەوە، له وانه‌یه له گەل کامابۇونى تەمەن و پودا و پېچىكى مىڭۈو دا ئە و پیره ووریابىت‌وھ و ھەمووان جاریکى دیکە بکە وينه و نیو چالەکانى كۆننە رفاتىقىت، تو سەیرى بەریزمان (فاروق رەفیق) ئى بېرمەند و فەيلەسۇف بکە چۆن بۆ غرورى موحافىزكارانە ھىردى دەگرى ! !، بەریزى تائە و رادەيە(ئەنتى ئە مریکانىزمە) كە موحافىزكارى رۆزھەلاتى پېسى قبولە، نەك ئەنتى ئە مریکانىزمى! ، ئەنتى ئە مریکانىزمى ئەو لە گوتارىكى رۆشنېرى ھاوجەرخە وھ سەرييە لدانەداوه، وەکو ئە وەی ھەموو ئە و ھېزە جىهاندا ھەيە، فاروق بە و تولە رىگەكانه‌وھ و بەھەموو ئە و ھېزە فيكىر و تىورىيە ئە کاديميانە ھەيەتى دەيە ویت بمانگە رېنىت‌وھ بۆ ئە و رقە ئە بەدەيە کە موحافىزكار و پیر ھەيەتى لە رۆشنېر،

بۆ ئەوان کیشە ئامیز نیه ! ئەمە بەشیکى بچوکە لە ململانییى
ئیدیای گەنج و پیر لەنیوەندە ئەدەبى و سیاسیەکەی ئېمە.
کیشەکە لەوەدایە دەبیت ئېمە جاریکى تر، ئە و پیناسانە دیارى
بکەینەو، ئەم پەیوەندى و زورانبارىيە نیوان گوتارى گەنج و
پیر لە کۆمەلگەی ئېمەدا، پەیوەندىكى نۆر تیک پژاوه و
ئالقۆزە.

ئارام سدیق : جیهانگیرى و هاتنى تەكىنەلۆزىا چ گۇرپانىكى بەسەر
شوناسى پیرو گەنجدە ھىنناوه، ئەگەر گۇرپان ھەيە لەسۈددى
كاميانە ؟

ئىسماعىل حەمە ئەمین : من گومانم لە گوتارى نەوەيەكى گەنج
ھەيە، گومانىكى فيكىرى و زانستيانە، چونكە ئەگەر ھاتتو
نەوەيەكى گەنج بۇونى ھەبووايە، ئەم ھەمو ناشرينىيە لەدنىاي
كوردىدا نەئەبۇو. کیشەکە لەوەدایە ئەمۇر وەك و پىيم گوتى
گوتارى گەنچانە ماناي جیهانبىينىكى بۇون و ئاشكرایە، ئەمۇر
جیهانبىينىكى بۇون و ئاشكرا بۇونى نیه ، تەنانەت ھەلدىانىش
بۆ ئەو جيهانە لەسەر ئاستىكى زۆر شەرمەنە، ئەمۇر گەنجىك
ھەيە داواي داخستنى زانكۆيەكى ئەھلى دەكتات، بەلام تاقەتى
نیه دواي ئەوە موتابەعەي بکات بزانى، ئەم زانكۆيە كە
دائە خرىت و تىكەلى زانكۆكە ئەوى دەكەن، رەوشەكە بەرە
كوى دەپروات ! ئىرادەيەگە رايەك راستەقىنە نیه بۆ گۇرپان،
ياخود دەتوانىن بەو رىزەيە بلېيىن: ھىشتتا ئەم ئىرادەيە كامىل
نەبۇوه و فۆرمى خۆى وەرنەگرتۇوه. ئاشكرایە ئەمۇر جۆرىيەك
ھەيە لەپازىكىردن، لە تەمەلى و پیر بۇون، لەزۆر و بۇرى و

پەیوەندىكە سىكسوالىيە كانبىشى دەكىد ! ، كەچى ئەمۇر خۆى
يەكىكە لەوانەي چەند ژىيىك ئەھىنى !، ئەمە يە ناكۆكى لەناو
خودى ئىنسانى كوردى، ئەمە ماناي خۆ دىزىنەوەيە لەدۇزى
گەنچانەو تىنەگە يىشتەنە لە گوتارى گەنچانە... بە بىرۋاي من
گوتارى گەنچانە ماناي بونىادىنانى جىهانبىينىكى بۇون و
ئاشكرایە دەربارەي كۆمەلگا دەربارەي ئەدەب و كولتۇر .

بابلىيەن ئەگەر ھاتتو نەوەيەكى نوئى بۇونى ھەبىت ! ئەمە
گرفته كەيە، گرفتىكى بەردەوامە، گەنج لە كويىدایە و پير
لەكويىدایە و كەي پىرەكان گەنج دەبنەوە ؟ !، كیشەكە لەوەدایە
ھەركىزاو ھەركىز پىرەكانى ئېمە نايانتەوي گەنج بىنەو كیشەي
ئېمە لەوەدایە گەنچەكان بەرەو پىرەكى رەمزى و سايىقلۇزى و
فيكىرى ! ھەنگاوا ھەلدىنن، ئەگەر ھاتتو سەرەتا گوتارىكى
گەنچانەيان ھەبووبىت، ئەوا كیشەكە لەوەدایە لەنیو خودى
خۆيدا پىرەويىكى پىچەوانەشى ھەيە ، بۆ گەپانەوە بۆ گوتارى
تەقلidiيەت بۆ موحافىزكارانە بۆ كۆنخوازى بگەرىتەوە. تەنانەت
لەبوارى ئەدەبدا ئەگەر سەيرى بکەين زۆر چىرقۇنوسمان
ھەبۇون، سەرەتا زۆر باش نوسىيويانە ، زۇريشيان قەلس بۇون
بەو ئەدېبە رەسميانەي پەنا دەسەلاتى ئەوزەمنە، بەماناي
ئەوان دىزايەتى ئەدەبىكى پەسمى مەسلەكىيان دەكىد، لەبەر
ئەوەي ئەدېبى رەسمى ئەدېبىكە دەزگاوى بۇوه و جادووى
دەسەلات تواناي داهىنانى ماراندووه، ئەوە جگە لەوەي دىزى
ھەمو داهىنانىكى نوئىيە .. كەچى ئېستا ئەوانە خۆيان بۇون
بەئەدېبى مەسلەكى و پەسمى، ئەوەندەي بەشدارى و
دەركەوتىن و عەلاوه كان گىرنگىيان ھەيە لەلایان، ئەوەندە داهىنان

تیبگهین، ده توانین له نموونه يه کی زیندوو زنکو بینه وه، بق نموونه: من نه مزانی ئایا پهست بعونی خویندکارانی زانکوی سلیمانی به کردن وه زانکوی (ئاینده) له برهه وه، که زانکویه کی تر هه يه مونافه سهی ئهوان دهکات و سبهینی هه لهوان و هرئه گریته وه، ياخود دزی ئهون که خه لک به بازیک و بریک پاره دیته زانکووه! وام هه ستکرد که بزوننه وه يه که بق ده رچونن له کلیشه پیره کانی خویندن و منهچ که گهندلی و ده سه لات له پشتیانه وه و هستاون، کارده کهن و پشتو دریزن! من چاوه ریی ئه وهم ئه کرد پیش و دواي ئه و خوپیشاندانه چهنده ها هولدان و بزوننه وه يه که هبوایه بق تازه کردن له سه ره منهچ بق گوپینی سیستمی زانکو هروهها بق قسه کردن له سه په بوهندی نیرو می له زانکو و گشت پرسه ای خویندند، بق پیشه کیشکردنی توندو تیزی له راره وه کانی زانکو، و زور و بوری به کالوریوس و ماجستیر و دکتورای له هیلکه تروکاوی ده سه لاتی حزب، ده بوبوایه چهنده ها گروپی فشار له نیو خودی خویندکاراندا له ده ره وه بارزنه کانی ده سه لات خوی ریکستایه، که چی هه يه که و له نیو خولگهی ده سه لاتدا به دووی چاره سه ردا ده گه را، گه ره و خویندکارانه له ریگه کومونیکاتسیون و ئینتەرنیتە وه ئاگایان له رابوردوو بعوايي، چاره سه رى کیشه کانيان نه ده دا به دهست ده سه لاتیک، که هیشتا به دهست و به ددان له نیو کولتوری به عسیزمدا گاگلکه يه تى.. . به لام دواي ئه وه زانکوی ئاینده داخراو هه مان خوینکاره کانی ئه و زانکو ئه هليه له ده رگاي پشته وه زانکووه کرانه وه به زانکوی سلیمانیدا، ئيدي ئه و هه موو هه رايه دامرکايي وه! ، سهيره وانيه! ، هه

به رهه مهينانی مرؤفي مشه خور، مشه خوری هه په شه يه که له سه رگهنج، ده سه لاتی کوردي گهندلی خوی ده گويزیتە وه بق نیو گهنجان له ریگه به پرسه (به مشه خورکردنی گهنجان)، رازیکردنیکی بی بنه ماو بی به رنامه، ئه مانه کیشه تازه و مهترسی تازهن له سه ره وه کانی داهاتوو، له برهه وه هه موو گوتاري که ته رح ئه کريت له ئاستيکي رووكه شى و فورميکي ناته اوادا ده مينيتە وه، له سه ره ئاستي کومه لېك وشه و كۆمه لېي گوتاري کورتيله روزنامه يي زيابر له گله يي ده چن وه ک له وه نووسينيک بمن ته عبير بن له ئيراده يه ک بق گورپان، ئه وه شى ده مينيتە وه هيچيشى و هر ناگيپرديتە سه رمانى كرده بىبۇون جولەي ئورگانيزه کراو. من پىممايىه جولەي نه وه تازه کان ئىستا له کوردستاندا بوارىکى باشتىرى هه يه به حوكمى كشانه دواوه تيرورى جهسته يى و زه برى كوشىنده له سه رجھ سته. هىچ لەم مانگرتنانه نه بۇون بته رح و هيچى ته رجھ مه نابى به کردار و ده سه لات ناخاته به ردهم پرسىيارى چاره نوسى و دانوستان! ، له وانه يه هۆکارىك ئه و بىت، كەھ و گوتار و جولانه وانه و مانگرتنانه له خولگه ئىستاكىدا ده خولينه وه و له سه بىچىنە ئىستاى روزانه ده جولىن، بىئاگايىه له رابردوو. چاويك نيه که سهيرى رابردوو بكت، چاويك نيه سهيرى مهنتيقى خوی بكت، ئيدى لەمە و ده توامن ئه مانه پابهند بکەمە و بپرسىيارە كەت و بلېم: راسته ئه مرق تەكنا لۆزىيا و كۆمنىكا سىيۇنى جىهانگىرى لە بەرده مدایه، بە لام لە بەرامبەر ئه و خوده نائاگايىه بى كارىگەر ده مينيتە وه! .. بق ئه وه ئيمە له و هاوكىشە تەكنا لۆزىيا و جه و هەرى خود

ئەوروپاى پىردهكات وە ھەول ئەدا تىېگات لەوەي ئەوروپاى پىر لە كويىدایە و دەپرسىت ئەمە تىپەراندى ئەوروپاى پىرمان كردووه ؟ !، بۇ نموونە پرسىيارى كۆلۈنىالكىرىنى ولاستانى دى پرسىيارى پاسىستى و رەگەزپەرسىتى، پرسىيارى بەكم زانىنى ئەوانەي لەدەرهەوەي رۆژئاوادان ! !، درىدا و ھەموو فەيلەسوفەكانى وەك و بۇردىرياد ولیوتارد و فۆكۆ و دۆلۆز و ..ھەند ، بەتاپەت ئەفەيلەسوفانەي زۆرجار بەپۆست مۆدىرنە ناودەبرىن، گومانيان كردووه لەوەي كە ئەوروپايدىكى گەنج ھەبىت !، مادامىكى هيىشتا ئەم پرسىيارانە بەكراوهەيى ماۋەنەتەوە، مادامىكى هيىشتا فەرەنسا كە ھەلگرى پەيامىكە ئەچىت لە ولاتىكى وەك و ئەفرىقا سەرباز دائەبەزىنى و مومارەسەي كارى سەربازى ئەكەت، و سياسەتى حکومەتكەشى دىرى كۆچبەرانە، مادامىكى ولاتىكى وەك و ئەمرىكا كە بشىكە لە دنياي تازە، بىپواي بەداگىركىدنە. ئەم پرسىيارە فەلسەفيانە ھەموو پرسىيارىكەن لەخودى ئەوروپا و رۆژئاوا، بەوەي ئايىا بە ھەقەت ئەوروپا و رۆژئاوا تەجاوزى ئەوروپاى پىرى كردووه ؟ !، ئەوروپاى پىرى كۆلۈنىيالى، ھەموومان بىينيمان كە دروست كردىنى دەولەتى كۆلۈنىيالى و داگىركىدىنى ولاستان و بەش بەشكەنى بىردىنى سامان بۇو، لەدواي ئەوە پۆست كۆلۈنىيالى هات كە حکومەتكانى سەدام و ئەم حوكىمەتانەي لەم ناوجەيە دامەزراند، پشگىريكردىنى ئەوان خۆى لەخويىدا درىزەپىدانى ئەوروپاى پىر بۇو، دوبىارە كۆلۈنىيالىزەكردىنەوە بۇو . لىرەوە ئازىزم ئارام سدىق، ئەتوانىن سەيرى كىشەكانى گوتارى گەنج بکەين لەھەموو دنيادا و بلېين: ئايىا بەھەقەت گوتارىكى گەنج ھەيە ؟ !

وەك ئەوەي مەسىھەلەكە تەنها غىرە و ئىرەيەكى ناھۆشمەندانە بىت، ئەمەش پالى نا بە نويىنەرە پىرەكانى كۆمەلگە كەبلېن گەنجان تەنها لەئىرەيى پىبرىنى وە ماندەگىن ! !، ئەگىنا بە بەراوردىكىرىنى ئەھەموو ئىنتەر نىت و كۆمۆنيكاسىيۇنە، دەبوبوايە ئەوان (گروپى فشارى بەردەوام) يان پېڭ بەيىنایە، خۇ سەرچاوه كانى زانىاري لەئىنەرنىتدا زەمانەتى ئەھەدەكت، بەوەي ھەموو ئەزمۇنى ئەجۆرە موتابەعە و تىۋۆرە و خۇ ئۆرگانىزە كەنلىنىان پى بەخشىت. لىرەوە دەمەۋىت بلېم خودىيکى مۆدىرن لەجەوهەردا و ئىرادەيەكى مۆدىرن لە جەوهەردا دەتوانىت ئامرازە كانى مۆدىرنە كەلەتەكەنلۈزىيا و كۆمۆنىكاسىيۇندا خۇى دەبىنەتەوە، بەكاربەيىنەت. كاتىك بەرامبەر گوتارىكى گەنجانە و نەوەيەكى گەنجانە دەبىنەوە، كاتىك ئەمە لەبزۇتنەوەيەكى هوشىيارانە ئامادەگى دەبىت، ئەو كاتىك دەتوانىن بلېين خودىيکى هوشىيار زائىدەن تەكەنلۈزىيا و كۆمۆنىكاسىيۇن و پەيوەندىدارى، لەپەيوەندىكى كارلىككەرى ئەقلانىدا دەبن. بەلام كاتىك ئەمە ئەم ئامادەگى نىيە، لەبەر ئەو نەوەيەكى گەنج و نادىيار لەبەرامبەر ئامرازە كانى مۆدىرنە بەشىوەيەكى خراف بەكار دەباو دەيکات بە گەندەخۇرى مۆبایل و ئىنتەر نىت و جوكە و نوكە ! !، دەيکات بەنەوەيەكى بەرھەم ھاتووى (قىدىق كلىپ) و زانىاري ئاسانى پېنناسەيى، ئىدى ھۆكارەكانى ونبۇونى گەنج لەنیو تۆرى تەكەنلۈزىيادا قىسە زىاتر ھەلّدەگرى... پرسىيارى من ئەوەيە كە ئىمە ئەبىت ھەمېشە لەخودىيکى هوشىيارانەوە، گومان بکەين لەبۇونى گەنجانەي خۆمان .. جاك درىدا لە گوتارىكىدا باس لە ئەوروپاى گەنج و

و جیهانگیری رووی نهئادا، لەسەریکى دیكەوە ئەگەرپىينەوە بۆ تىزىكى زۆر كۆنинە، كە ئىمە وامان تەسەوركىد، وەھاما مەزنەد دەكىد، من خۆم بۇنمۇنە، پىدم وابۇو كە ئىمە و دنيا تەجاوزى زور تىز و كۆننەكىستان كردووە و ئەوانە كۆمەلى تىزى كۆنن، كارل ماركس بىرۋايىھى سەيرى هەبوو. ماركس لەوبىوايەدابۇو كە شۇپشى كىرىكارى لەممو دنيا پۇۋەدا، بەمانى شۇپشىكى ئىنتەرناسىونالىيە لەرامبەر گلۇبالىيەنى كاپيتالىيەنى كەكىشەكانى مەرۋەلە دنيادا نزىك دەبنەوە و ھاوېش دەبن، لەوساتەدا سۆسيالىيەتى مومكىنە ! ! ئەو پىيى وابۇو لەبەر ئەوهى سەرمایيدار (كاپيتالىزم) ئەوهندە گەورە دەبى ئەوهندە پىىدەگات وەك خۆى دەللىت "ئەوهى كە چىنى سەرمایيدار كىرىدى لە دنياى نويىدا هيچ چىننەكى تر نەيتوانىيە ئەو گۇرانكارىيە بەسەر دنيادىبىتنى)، بەلام سەبارەت بەكاپيتالىزم ماركس لە كۆتاىيى سەددىيە ھەژەد پىيوابۇو، كە سەرمایيدار واي لىدىت سنورى نەتهوە كان ناھىلائى جیهانگيرى ئەبى بەيك، بايلىقىن پارە دەبى بەيك، رەھەندىكى جىهانى سەرمایيدارى لەجياتى رەھەندىكى ناسىيونالىيەتى سەرمایيدارى بۇونى ئەبىت.. لەمەو دوا وە لەرامبەر ئەودا، ماركس بە بىرۋاي خۆى چىننەكى كىرىكار دروست ئەبىت دىزى ئەوگلۇبالە كاپيتالىيەتى، بەلام ئەمپۇز پىيش ئەوهى ئەو چىنە كىرىكارە ماركس دروست بىت، ئىسلامىكى گلۇبال دروست بۇوە، كە لەسەر يەكى دىكەوە بەرھەمهىن دنياى پۇست مۇدىيەنى كاپيتالە. پارادۆكس ولامقول لەوايە كە ئەمپۇز تىرۈرېك دروست بۇوە لە شىۋە ئەلەمان كاتىشدا تەكىنەلۇر ئەلەمان كەوتايە گلۇبالىيەمىيە، ئەگەر ھات و تەكىنەلۇر ئەلەمان كەوتايە گلۇبالىيە

..ھەروەھا كاتىك من ئەلېم: گەنج نەوهىيەكى و ونە و گەربۇونى ھەبىت؟!، ئەوا لەو ئىشكارىيەتە فىكىرى و فەلسەفيانەوهىيەوە كەئامازەم بۇكىدن، بەمانى ئەركى ھەممو رۆشنېرىيەكە ھەمېشە ئەو پرسىيارەبكتات، ئايا بەحەقەت ئىمە گۇوتارىيەكى گەنجانەمان ھەيە و ئەگەر ھەمان بىت كامەيە؟ ھەروەكولە پرسىيارەكەي تريشدا ئامازەم پىيىكەد بەرای من گوتارى گەنجانەمانى جۇرىك لە پاديكالىيەت و حەزەركەننەك بە گۆران، مانى بۇونى ھۆشمەندىيەكى تەواوە بەرامبەر بەدنيا، ئەكتىف بۇونىكە لەناو ژياندا، خاوهنى سەرنج و تىزىكى رەخنەگرانەيە بەرامبەر بەدنيا نەك خاوهنى سەرنجىكى بولە بولڭار. ئەوه نابىت لەئاستىكدا بودىسىتى لە موتابەعەكىردن و ئاپەدانەوهى مەوقىع و پۆزىسىيەنى خۆت و مەوقىعى ئەوانى تر. ئىمە پىويىستە ھەمېشە گومان لە گەنجىتى خۆمان بىكەين، گومانىكى راتسىيونال و ئەقلانىانە، ئىمەدەبىت ھەولبىدەين بەرگەي گومان لە گەنجىتى بىرۋاكانانان بىگرىن، بۇ ئەوهى تاوهەكى مردىنى جەستەيى، خۆمان لەپىرىتى و موھافىزكارى ھزر و بىرورا بېارېزىن.

من خۆم لەبەر ئەركىكى سەختىدا دەبىنەوە كە ھاوكىشەي گەنج و پىر بخەمە ناو ھەممو ئەوانەوە، ئەوه شتىكە تۆ زىرەكانە من ئەخەيتە ئەو معادەلەيەوە، ئەو ھاوكىشەيە قورسە، بەلام من ھەندىك رام ھەيە لەسەر جىهانگيرى گلۇبالىيەم خۆى لە خۆيدا كىشە بەندى و ئىشكارىيەتى گەورە بۇ ئىنسان دروستكىردوو. گلۇبالىيەم خۆى لە خۆيدا گەورە ترىن كېشە جىهانى مۇدىيەنەيە، لەھەمان كاتىشدا تەكىنەلۇر ئەلەمان كەوتايە گلۇبالىيەم

تیرور پروردیکتیک و وه به رهینه‌ری جیهانگیری‌هی کی وینه و میدیا، شهپری وینه و فیدوکلیبه کانه، لنه‌نیو هیلانه‌ی میدیا و کومنیکاتسیون و نینته‌رنیتدا نیسلامیسته کان ده تروکینن و فیزون و دوری گلوبال بخویان وده‌ست ده‌هین.. نیسلامیسته کان ته کنه‌لوزیای تازه‌یان، میدیا گلوبالیان نور باش به کارهینا، ئه‌ویش ته کنه‌لوزیای هونه‌ری کامیرا، بق بخشینی په‌هندیکی جیهانگیری به نیسلام، به تیرور، با بلیم به تیرور زیارت، چونکه ئگه‌ر تیبینی بکه‌ی لیدانی بورجی يه‌که‌م و لیدانی بورجی دووه‌م له یانزه‌ی سیپتە‌مبه‌ردا، ماوه‌یه‌کی کورتى له نیواندا بوو، لەم ماوه کورتە‌دا کامیرا کان خویان جیگیردبوو، کنه‌ناله‌کان به زیندوویی دیمه‌نکانی مانهاتنیان نیشانده‌دا، کامیرا کان هاتن و نیسلامی تیرور بیری ده‌کردوه، يان بابلیین تیروریزم بیری لوه ده‌کردوه که لوه ماوه کورتە‌دا پیویسته کامیرا کان ئاماده‌بن له بئه‌ر ئه‌وه خوکیشانی فرۆکه رفیزراوه‌که‌ی (موحه‌مەد عەتا) له بئر چاوی هه‌موو مرۆغایه‌تی به بورجی دووه‌می مانهاتن، راچله‌کین و شۆکی هه‌مووان بوو، به‌رامبئر به دیاردیه‌ک که تاوه‌کو ئیستا به هیند و هرنگیرابوو، ئه‌ویش نیسلامی سیاسی بوو، که ره‌هندی گلوبالی خوی له میدیا گلوباله‌وه بق خو وده‌سته‌ینا! . به‌رای فهیله سوفیکی وه‌کو بوردیارد یازده‌ی سیپتە‌مبه‌ر پیش ئه‌وه دیمه‌نانه بونوی هه‌بووه، به‌لام له بئر ئه‌وه ته کنه‌لوزیای بینینیکه (سیمۆلاتسیون) ای پس ده‌لین، ته کنه‌لوزیای بینین، رووداوه‌که بپیاردھری به گلوبالبونی نیسلامی سیاسی بوو، ئه‌مانه هه‌مووی ئه‌و کاته بونوی هه‌یه که ته کنه‌لوزیای میدیا و ده‌بینین، ده‌بینری

شورشگیرانه، ئیمه باس له مارکس ئه‌که‌ین وه‌کو فهیله سوفیکی که پیش‌بینی ئه‌وهی کردوه، لە‌داهاتوودا کاپیتالیستیکی جیهانی ئه‌بی که سنوره‌کان ئه‌شکینی و بازاره‌کان زور زور فروانتر ده‌بیت، بق ئه‌وه پیویستی به‌رخوشکردن هه‌یه، گهر سه‌رمایه دارانی جیهان گوتاریکی ناسیونالیستیان هه‌بواه، ئه‌وا نه‌یاندە‌توانی ئه‌وروپا يه‌کپیبگرن‌هه‌وه، ئیستا ئه‌وه نه‌ماوه، له‌بئه‌وهی ته کنه‌لوزیا گېشتتە ئاستیک که پیویستی بە بازارپی تازه‌ی تر هه‌یه، به‌لام ئه‌مانه له نیو خودی ئه‌وروپا و ئه‌مریکادا که بە (نیوه‌ند) ناوده‌برین پیتمیکی نه‌خشە بوكیشراوی هه‌یه، به‌لام کاتیک ئه‌و شیوازه‌ی گلوباله خوی ده‌کات بە (کەنار) هکاندا، فه‌وزایه‌کی سەیر ده‌نیتەوه! ، لیزه‌وه کیش‌بەندی ئیمه و گلوبال ده‌ستپیده‌کات، هه‌موو بە‌رخوری و گەندە‌خوری و ھۆکاری تری بە‌کاربردن ده‌هینریتە نیو بازاره‌کانه‌وه. يه‌که مجار ئه‌وهی که هاته ناو سلیمانیه‌وه موبایل و نینته‌رنیت بوو، به‌لام ئه‌ی کوا ئایدیا کانی مۇدېرنیزه کراو، ئه‌ی کوا ئه‌وبیزورا یانه‌ی کە‌هه‌بۇون لە‌گەن جیهانگیری چون ده‌جوولیتەوه؟! ، ئه‌وه کسانه‌ی له ئه‌وروپا دا به ملیونه‌ها ئەچنە سەرجاده و دژی هه‌موو کۆبۈونه‌وه کانی ئه‌وه ده‌ولەتانه‌ی که ئیستا لایه‌نگری جیهانگیرین، خوپیشاندان ده‌کەن، خو ئه‌وانه شیت نین، ئه‌وانه لە و بپوايەدان که جیهانگیری هەزاره‌کان هەزارتر ده‌کات و ده‌ولەمەندە‌کان ده‌ولەمەنتر ده‌کات. ئه‌مه ھاوكىشە‌یه کی زور زور ئاسانه که پیویسته تیبیگه‌ین فهیله سوفیکی وه‌کو بوردیار پسی ای وايە که

لەگەل تۆدا كردووه، بەلام من تۆم نەبىنیو، دەستم لە تو
نەداوه، لىرەوە پەيوەندىيەكان چەند زانىارى دەگۈزىنەوە، دە
ئەوەندە مۇرپالى پەيوەندىيەكان دەخەنە نىيۇ قەيرانەوە. ئەتوانم
بلىم مۇرپالى پەيوەندىيە... گەنج وېير كىشەيان ھەيە لەنىۋ ئەم
تەكىنەلۆزىا و كۆمنىكاتسىونەدا، لىرەوە گەنجىك ھەيە لە
دىياكانى ترەوە دېتە ناو جىهانى پېرى ئىمەوە، لوبىروايەدام
ئەمە بۆ ولاتائىكى وەكو ئىرمان، يان وەك بۆ خوارووی عىراق كە
شىعە تىدایە كارىكە دەبىتە ھۆى ئەوەى، كەئو توۋەزە ئائينى
جارىكى تىر بکەويتە حالەتىكى لاوازەوە، بەلام ئەوانىش
(پېرىەكان، كۆنژەرقاتىقەكان) زىرەكانە دېن و دىسانەوە ئەو
تەكىنەلۆزىا يە بەكار ئەھىننەوە بۆ زىاتر قولكىرىنەوە (پېرى
حزبى، پېرى شىعە، پېرى ئايىنى، پېرى ئىسلامى، پېرى
ناسيونالى و قەومەگى) كە لەناو كۆمەلگە ئىمەدا ھەيە، لەپەر
ئەوە، تەكىنەلۆزىا دۆزى گەنج و پېر ئەخاتەوە بەر ئىشكالەيەتى
گەورە، دىسانەوە ئەلەيم: ئەگەر لەتەنېشت بەكارھىنانى ئەم
تەكىنەلۆزىا يە و تىزىكى رەخنە گرانە نەبىت لەلای گەنج،
باڭراوندىكى فەلسەفى و چەندەها نىزى رۇشىنىرى نەبىت، لەو
بروایەدام گەنج تۇوشى پېشىویەكى پۇحى زۇر گەورە دەبىت و
ئەم تەكىنەلۆزىا يە زىاتر پېرى دەكتات. زىاتر هىلاكى دەكتات.

ئىسلامى سىاسى لەپىي ئەو تەكىنەلۆزىا يەوە نەمامەتىيەكانى
گەنج ئەقۇزىتەوە بە قىدىقۇ كلىپى سەير و چىرۇكى سەير سەير
.. راستە لەپەركانى ئىنتەرنېت رەھەندىكى ئىرۇتىكىيانە ھەيە،
بەلام ئەوە ئىسلامىيە كە بە ناراستە و خۇ، ئەو رەھەندە
ئىرۇتىكىيانە لەۋىنەي بەھەشتدا دەھارۇزىنى، بۆ ئەوەي گەنجىك

و سەير دەكرى، بەم شىۋوھىيە تىرۇر ھەست بە گلۇبالىيەتى بىنین
ئەكت و تەكىنەلۆزىا بىنین و ئىنتەرنېت ئەكت بە ھۆكاريىكى
سېنترالى گرنگ و بەكارى دېنېت. لەپەر ئەوە يازدەي
سېپتەمبەر خۆى لەخۇيدا بۇونى نەدەبوو بەبى بۇونىكى بىنراو.
ئەمە كرۆكى موناقەشە بۆردىيارە لەمەر تىرۇرۇزم. يانزەي
لەزەمەنى ئەنفال و ھەلەبجە و بەشدارى ئەوەوە ھەبۇو
كۆمپانيا ئەلمانى و ئەمرىكايى و فەرنىسى و نوينەركانيان كە مىن
و بۆمى كىميماوى بۇون، ھەبۇون، خۇ مىنى ئالمارا و چەندەها
ناوى دىكەي بېگانە و رۆزئاوايى لەرىگەي مىنەوە بەئىمە
ئاشنابۇوە.. لەم ولاتائى ئىمەدایازدە سېپتەمبەر ئەتكى دېرىن
بۇونى ھەبۇو، كېشەكان كېشەيەكى دورودرىئىن، بەلام ئەوە
تەكىنەلۆزىا يە، ئەو جىهانگىريھ كەرەھەندىكى گلۇبالى دەداتى
.. لايەنېكى دىكەي كېشە گلۇبال و تەكىنەلۆزىا لەوەدایە كە
كۆمنىكاتسىون و ئىنتەرنېت سەرەرای ئەو ھەموو خزمەتە
گەرانەي كردوويانە، لەرۇويەكى دىكەوە ئىمە زىاتر تەنھاتر
دەكتات، ئىمە زىاتر ئەبىستراكەت و تەجريد دەكتاتەوە. گەنج لىرە
بەتايبەت گەنجى كوردى توشى دووفاقى و كېشە و پەرتبۇونىكى
سايكلۆزى زۇر گەورە بۇوە، بۆ نمۇونە ئىمە لىرەين لە سليمانى
چات ئەكەين لەگەل كچىك لە ئەمرىكادايە، بەلام ئىمە ئەم كچە
نابىنин!، كە دىمە دەرەوە دىسانەوە دىمە سەر ئەو جادەيەي
كە ئۇتۇمبىلەكان بەخىرای ۱۲۰ لىيەدەخورپن!، لىرەوە
تەنھايەكانى ئىمە قوللىر ئەبىتەوە، لىرەوە ئىمە ھەموومان
كەسىكىن لە نىيوان بىنراو نەبىنراودا ئەجولىيەنەوە. من قىسم

رەخنەگرانە بەرامبەر بەدەنيا، ونبۇونى چاۋىيىكى تىيىز دىسانەوهە پىر ئەھىينىتەوە ناومان و گەنج توشى پېشىوپە كى پۆحى ئەكتە. ئارام سدىق: لەھەمۇو ولاتىيەكى دنىادا، بەتاپىبەتى ولاتانى پېشىكە وتتو گەنج خاوهەنى خەون و پرسىيارى نوپەيە، بەلام لاي ئىيەمە بى پرسىيارلىرىن نەوهى كۆمەلگە گەنجە، تۆئەم ھۆكارە دەگەپەنەتەوە بۆچى؟

نیسماعیل حمهنه مین: ئه و نهوهیه ئه نجه؟ ئه و نهوهیه ئه به ته من گه نجه، کیشنه بنهندی ئه وان له یه که م ئه زمونیاندا ئه ووهیه، که ئه م نهوهیه لهدوای راپه پینه و چاویان کردوتھو! لهدوای راپه پینه و تهمه نهی هرزه کاریان پیگه یشتوروه به داخه و لهدوای راپه پینه ئیمە لبه رده می کومە لئی شکستى گهوره دا بوبین. نهوهی نوی لھو تهمه ندا لھناو گهوره ترین شکستیدا لھدایك بورو، لھبەر ئه و سهیر نیه که هەموو شتیکى لھلاپھوا بیت، بەمانای لامسەلایی و بى ئامانچ لھ ژیان بپوانیت، دەشیت هەموو شتیکى بەسەردا تیپه پیت و بیزاربى لھ هەموو شتیک و هیچ شتیک بەھەند وەرنەگری، هەموو ئه وانه ئه نهوهی نوی بە نهوهیه کى تەمەل لە قەلەم دەدەن و بە و تاوانباریان دەکەن، دەبیت بلیئین بۆچى تەمەل ؟ ياخود بۆچى ئه م نهوهیه بە تەمەل کراون، بۆچى ئەمانه زۆر و بۆرکراون؟، هەموو شتیکیان کراون، بۆت بۆتھو لھ هەمووماناپەك، گەر تەبعیس و تەعریب و پووت تەھیر لیپەری یەکە می نهوهی ئیمە بوبیت لھوھی ژیانیکى تەھیر لیپەری یەکە می نهوهی ئیمە بوبیت لھوھی ژیانیکى دروست بىزىن، ئەوا بە تەمەل کردن و بى ئامانچ کردن و مشە خۆرکردنی نهوهی نوی، ئه و هەرشە نویبانەن که نهوهی

هانبدات بق نهوده لهریگهی خو تهقینه وه و زور زوو بگاته ئه و به هه شته ئیروتیکیه، كلهوانه يه له ئینته رنیتدا شیوازیکی له و جوره بینیبیت. بیریشت نه چیت له پهنا نهوده پهندیکی تر هه يه به گهنج ده لیت ئه مه مو ناشیرینیه دنیا تۆ، لای من دهه و پتەوه !، لبه رئه وه ئیسلامیه کان نهوندھی ئه وان ئینته رنیت و تەكىنەلۇزىيابان بەكارهینانوه، نهوندھی ئه وان خەریکی قولکردنەوهی گوتارى پیریتىن له كۆمەلگاى ئىمەدا و له كۆمەلگاى عەرەبىدا بەترساندن بە پىشاندانى ۋېدىۋەلىپى سەير سەير، نهوندھ گەنج نەيتۋانىيە سوودى ليۋەربىگىت، سوود له بېرىھ مۇدىرنەكان وەربىگىت، سەيرەكە له وەدایه، دنیاى مۇدىرنە لە ئەزمە يان لە قەيرانىيکى گەورە فەلسەفیاينەدایه و دووه ميان غىابى و گومبۇونى كلتورىيکى بالا و جىهانبىنیه كى رۇون، پەيوەندى تەكىنەلۇزىيائى مۇدىرن و گەنج دەخاتە قەيرانەوه .. بە تايىبەت له كۆمەلگاى كوردىدا ھەموو دەزگا كان پىرن، زانڭو پىرە، نەخۇشخانە كان پىرن، رۇژىنامە كان بەگشتى پىرن. وەزارەتى رۇشنبىرى پىرە، ھەموو پىرە، ئەمانە ھەموو گوتارىيکى پېرت پېشىكەش دەكەت و ئەم گوتارە پىرە، ئەم دەزگا پىر مىتۇدانە، ناتوانى گەنجىكت بق بەرھەم بەھىنېت كە بتowanى تەكىنەلۇزىيائى تازە و جىهانگىرى لە سوودى خۆى بەكاربەھىنېت. وەكولە پرسىيارى ئەوروپاى گەنج و ئەوروپاى پىر گوتمان گلۇبالايىزم زۆر جار درېئىزىراوه ئە و ئەوروپا پىرە يە كە كاتى خۆى بىرپاى بە داگىركىردن ھەبوو، دىسانە وه ئەبى ئىمە بلېن نەبوونى گوتارىيکى رۇشنبىرانە بەنەبوونى تىزىكى

مال و هەموو شىتى ھىنان لە پىنناو مەسىلەيەكى رەوادا، بۇ نۇونە شتىك ھەبوو پىيى ئەوترا ئىنتىما و پابەندىيى بۇ نىشتىمان، بۇ بەرەنگاربۇونەوەكان. بەھەمان شىۋوھ لەناو خودى حزبە سىاسىيەكاندا بەرەنگاربۇونەوەيەكى ئايىقلۇزىتى خودى حزبە سىاسىيەكاندا بەرەنگاربۇونەوەيەكى ئايىقلۇزىتى تىورەيەكى ھەبوو لەفۆرمادا كەھەماس وەلچۇونى گەنجانە پىيۇيسىتى پىيى بۇو، بەلام پىرەكانى شۇپش خۆيان بىرۋايىان پىيۇيسىتى بۇو، بۇنۇونە (نەوشىروان مۇستەفا) لەنوسىن و نامىلەكە و ھەلسو كەوتى سىاسىيدا، سەركەدەي پۇھى كۆمەلەئى ماركسىيەت - لىنىنى كوردستانبوو، كەدوايى ناوى گۇپا بۇو بە (كۆمەلەئى رەنجلەرانى كوردستان)، ئەم و زۆربەي ئەو سەركەدایەتىه، گەنجيان بەناوى ماركسىيەت و لىنىنىيەت راپېچى شەپرى پىشىمەرگايەتى دەكىرد، كەچى زۆربەشيان (بەتاپەت بەریز نەوشىروان) ھەر لەبنەرەتەوە و لەو زەمنە شدا بىرۋايىان بە ماركسىيەت نەبوو!، ئەمە دووفاقىيەكى مۇرالا و دوو دەم چاوايەكى ئەخلاقى بۇو، كە دواي بەكۈزۈانى چەندەها گەنج بەناوى ماركسىيەت و لىنىنىيەت و كوردىايەتىھە لەلائى ھەندىك ئاشكرابوو، ئەمەي من دەيلىم بوختان نىھ بۇ (نەوشىروان مۇستەفا) بەلكو ئەوهى لەكتىبى بىرەوەريەكانىدا نوسىيۇوھ و باس لەوە دەكەت كە پىيش ئەوهى بەئىچگارى بگەپىتەوە بۇ كوردستان بۇ ئەوهى بەشداربىت لە ھەلگىرسانەوەي شۇپش، سەردىانى مامۆستاكەيى كردووھ لە ۋىننا (ھىلمۇت كرامەر)، مامۆستاكەيى پىيىگۇوتۇوھ كەتو شىتى، كەچى بەریز نەوشىروان لە كتىبەكەيدا (لەكەنارى دانوبەوە بۇ خىرى ناوزەنگ) و لە لاپەرە ٦١ زۇر بە ئاشكرا و بىپەرە دەلىت (تائىستاش دلىانى

تازە دەخاتە بەرەم كىشەبەندى قورسەوە. ئەگەر ئاپەرېك لەزەمىنە خۆمان بەدەينەوە و تەمن بگەپىنەوە ، دەتواتىم بلىّم: نەوهى ئىمە كە نەوهى جەنگ بۇوین، لەجىهانىكىدا دەزىيان كە دابەش بۇو بەسەر بە كۆمەلەئىك جەمسەرى زۇرانبازى، بەلام دوو جەمسەرى دىارو ئاشكرا بۇو، لەلائەكەوە كەش و ھەوابى دنیاى سۆقىيەت ھەبوو، لەلائەكى دىكە ئەمرىكا ھەبوو يەكىكىان بىرىكى سۆسيالىستى بۇو و يەكىكىشيان بىرى ئەمرىكانىزم . ئىمە وەكوللاتىك لەزىر داگىركەنلى پان عەرەبىزم و شۇقىنىزمى عەربىدا بۇوين، لەزىر سايەي ئەو كەش و ھەوا سىخناخدراؤھ بە زۇرانبازى سىاسى و جەمسەر ئايىقلۇزىكەندا ژىاوىن، ھاوتەرېبىش ھەرەشەر راپېچىكەنمان بۇ بەرەكانى جەنگى ئېرەن وعىراق و كويت و شەپرى پىشىمەرگايەتى وەلاتن لەسەربازى، شىۋوھ ژيانى ئىمەي پىكەنباپوو، ئىستاش زۇربەمان لە مەنفا سەختە كاندا ژيان بەسەر دەبەين... ئەو زەمنە بەرەۋام لەگەل بىرى سۆسيالىستى و بەگۈچۈونەوە و شۇرۇشكىرىانە دەزىيان، تەنانەت سېبىر سەختە كانى ئەو ئايىقلۇزىتەز زىاتر بەسەر ئەدەدا خۆى راکىشابوو، دىيارە ئەم بەدەر لە ئايىقلۇزىتەز و ھاوكىشەكانى، گەپانەوهى مۇرالىك بۇو، شوناسىك كەخۆى لەبەرەم ھەرەشە لەناوچۇوندا دەبىنېوھ، مۇرالىك ھەبوو كەپىيان دەگۇوت مۇرالى شۇرۇشكىرىانە.

دىيارە گەپانەوهى ئىستامان بۇ ئەو مۇرالە كارىكى ھەلەيە، چونكە ئەو جۆرە مۇرالە و بە شىۋاھە جاران، زەمنەنە خۆى ژياوه و پىيۇيسىتى مېڭۈويى بەرگى خولقاندېبۇو، بەلام شتىك ھەبوو پىيى دەوترا خۆبەختىردن، پىيى دەوترا واز لەسامان و

ماقاومەیە خۆی لەخۆیدا ئىستا حزبى كوردى ئەيکات بەپىكلايمىك بۇ خۆى ئەو شتىكى ديارە، بەلام خۆى لەخۆيدائە و زەمەنە و لەررووى سۆسىيۇلۇزىيە وە، مۇرالىيەكى دروست كرد بۇ ئەخلاقىيەكى بۇ ئىنسان دروست كرد بۇو. گەنج لە و زەمەنەدا خۆى لەناو نۇرانبازىيەكاندا دەبىنې وە، خۆى لەنىوان ھەلبىزادنى رەش وسپىدا دەبىنې وە، ھەرچەندە وەكولەسەرتادا گۇوتەم ۋەم گەنجانەي ئەوسا پاشەكشىپيان كردووە لە و شتانەي كردوويانە، گەر ھاتو خيانەتىان لىنە كربىت ! ! ، ئەوانەي كە ماونەتەو ئىستا (پىرە ھىلاكە كانن). بەداخەو ئىمە نەمانتوانىيە لە خودى خۆماندا(پىر) بىانخنكىنин، وەگەنجىش نىيە ئىمە بخنكىنېت و ژيان نوى بكتەوە، ئەوهى ھەيە گەنج درىيەتەپىرە و گەنجىش كە پىر بۇو نەوهى نوى دەكەت بەدريېز بۇونەوە خۆى . ديارە من ئەم ھاوكىشەيە گەنج و پىرە لە نىيو تەمەندا جياناكامە و پۆلىن ناكەم، بەلكو مەبەستم بىرپار بۇقۇن و مىزۇوی نوى و كۆنە لە كۆمەلگەي كوردىدا. ديسانەو ئەلەم بىۋىستە (پىرى كوردى) بخنكىنېت، خنكانىيە سۈمبوليانە، ھەناسەي لەبەر بېرىت ... گەنجى ئىستا لەناو شەپى ناوخۇدا سەرى ھەلدا، لەناو درۆيەكى گەورەدا سەرى ھەلدا، ھەمو شۇرۇشگىرەكانى دويىنى، بىرۇكرا تىيەكانى ئىمپۇن، ئىمە بەتەمنەن ھەرزەكارى ئەو زەمەنە بىنەتىان دراوسى تەلە فزىونى دراوسىيەكى ترى فەرھود دەكەت، لەبەر ئەوهى پارتى ياوهە كە يەكىتىيە. خەلکى شار چىتەر خەلکى شارنەمان و ھەموو بۇون بە دوزمىنى يەكتەر، ئىيانە و كەرامەت شىكانى يەكتەر بۇو بە شتىكى باو، دەولەمەندبۇونى بە پەلە بۇو بە شتىكى باو،

نیم لەوهى : بۇچۇونەكە ئەو پاست بۇو كەمنى بەگەوج ئەزانى يان كارەكە من كەچۈرم بۇ بەشدارى لەدەسپىيەرنەوەي شۇرۇش دا...) ! ! ، لەھەمان كەتىبىدا باس لەو دەكەت كە ئەو ھەرگىز بىرۋاي بەماركىسيەت و لىينىنېت نەبۇوە ، كەچى سەركەدaiيەتى كۆمەلگەي ماركىسى لىينىنې كوردىستانى كردووە ! ! ... نەمانەش دىويىكى دىكە دوو دەم وچاوى و دۇوفاقىيەتى ئەخلاق و مۇرالى بۇو، كەئەو زەمەنە حەماس و شۇرۇش و ئايىدۇلۇزىيا بوارى ئاشكرا بۇونى نەدا ، زەبرۇ زەنگى بەعس پىگە ئەوهى نەددەداین ، گومان بىكەين لەوانەي لەشاخن و بەناوى شۇرۇشەوە قىسىدەكەن. تاوهە كە دواي رووخانى سۆقىيەت و بلىڭى سۆسىيالىستى، ئىدى درۆ گەورە كان ئاشكرا دەبۇون و ژيانى سىاسى لە كوردىستان و لە سلىيەمانىشدا بەتاپىھەت درىيەز پېدانى ئەو (پىرى سىاسيانەن) كە بەردەوام لەمومارەسەي شۇرۇشەوە بىگەرە تاوهە كە حۆكمەت، رېڭىر و ھەرەشە بۇون لەسەر بىرى گەنج و دۆزى گەنج لە كۆمەلگەدا، ئەگەر ھاتوو لەدواي ئەم مۇرالىوە درۆي گەورە لەپشت ئەمانەوە وەستابىي، ئەوه شتىكى دىكەيە، بەلام واقىعى حال وەھابۇو لەو زەمەنەدا، گەنجى سلىيەمانى، يان گەنجى ئەم شارانە ئەچۈن بۇ لادىكان لەبارىكى زۇر ناخوشدا دەزىيان، پېشىمەرگە بۇون، شەوان دەھاتنەوە لەم شارەدا بەرەنگارى دىكتاتۆرلىرىن پېشىم و داپلۇسىيەنلىرىن جىهازى ئەمن ئەبۇونەوە لېيان ئەكۈزۈرە لېيان دەگىرە، دۆزىكى بەرگىرە بۇو كە (گەنجى سىاسى) جىېبەجىي دەكەد و (پىرى سىاسى) تاوهە كە مېرى سەۋادو مامەلە و بازىرگانى پېۋەدەكەت.. ھەموو ئەم دۆزە

تیا تیکه لاؤه ژیاوه ، گهنج له م زونگاوهدا پیڈگه بشت ، له بھر ئەوه
بیتowanیاھتی ئەبینی ، هەر له بھر ئەوه شە جیهانبینیھکی پوونى
تىددا نابىندرېت.

ئارام سدیق : کوواته دەتوانین بلىن لە شەپى ناوخۇدا زيان
لىكە وتوتورىن نەھەي كۆمەلگە گەنھە ؟

ئىسماعىل حەمەئەمین: وەك و بۆم باسکردى شەپى ناوخۇ ھەموو
شىتىكى پەواكىد، ھەموو مانايەكى بېيمانانىكىد، ھەتاوهەكى ئەمپرۇ
من لەو بىروايەدام شەپى ناوخۇ درىزبۇونەھەيە، ئەۋەشى
باچەكە ئەدات گەنجى كوردى، ھەم وەك جەستە كە بۇوە
قوربانى، ھەم وەكوبىر، ئىمېرۇق پاشماۋەكانى لەوە ھەيە كە
گەنجىك فىيربۇوە پىيويستە خۆى بىگونجىيەن بەھەر نرخىك بېيت،
چۈنكە بىنۇويەتى چارەنسە رەشەكان بۇ ئەو كەسانەيە كە
خۆيان ناگونجىيەن. گەنجىك ھەيە بەلايەوە گىرنگ نىيە چۈن
ئەگات، گىرنگ ئەوەيە بىگەيت بەوەي دەتەۋىت، تاكە ويىنى باڭ
ئەوە بۇوە كە ئەو تىيىدا گەورە بۇوە، بۇ ئەم مەبەستە بۇ
دەرىئىننانى گەنچ لەم كىيىشەيە، ئەركى پۇشنىبىرييە، ئەركى
كلىتورييىكى باالايە كە جارىيەت نۆرمەكان و بەها كان دابىر ئىزىتەوە
و ھەموو ئەو بەهايانەي لە شەپى ناوخۇدا و لەوە پىيىشىش لە
دەستچۇوە بىگەپىننەوە بۇ گەنچ، ئەمە لەزمانى فيكرو
فەلسەفەدا و بەتابىبەت قوتاخانەي فرانكفورت بە(كاركىدن لە
رابوردوو) ناوى دەننەن، لە بىرت نەچىت، ئەمە ماناي ئەوەننە
كەلەوەپىش شتىكى باش بوبىيەن، لەوەپىيىشىش وەك و بۆم
باسکردى نەوەي جەنگ خاوهنى كىيىشەندى و ئىشكالىيەتى
خۆيان بۇون، بەلام لە شەپى ناوخۇدا ھەمووبىان رووخان جىتىر

دۆزیک نەبۇو پاست و چەوت لىيک جودا بکاتەوه، پەش و سپى
نەماوه لەبەر ئەمە گەنج لەناو ئەمە كەش و ھەوايە پەروھەردە
دەبۇو كە ھەمو شتىكى لەلا پەروايە، ھەمو شتىك بۇوه و
ھەمو شتىك لەناو قەدەرىيکى زۆر سەخيف و بىيماناندا خۆى
دەبىنېتەوه. كەواتە ئەمە پرۆسەئى بىيمانانى زيانە، لە ناو
بىيمانانى زياندا گەنجىك پەروھەردە بۇوه، ئەمە لەلايەك،
لەلایەنى دووھم لایەنى زمانە، ئەم گەنجە دابپاوه لە رۆشنبىرى
عەرەبى و لە رۆشنبىرى دراوسى، ئەمەش كىشىھەيەكى گەورەي بق
كۆكۈرتەوه، ئەزمۇنى سىاسىي و دەسىھەلاتى كوردى ئەۋەندە
بەتەنگ مەسەلەي رۆشنبىرى و بەتەنگ مەسەلەي ئەدەبەوه
نەبۇون و ئەدەب و رۆشنبىرى بەخەيال و پالا، تىددەگەن نەك
پىرۇزىھەيەكى سىاسىي و كۆمەلایەتى!، ئەوا دەرگاكانى
پەيوەندىيش بەھۆى بارۇدىخى ناوجە لەبرەدم سەھەر و
تىكەلاؤبۇون كلۇمىدرابۇون، ئەمېرىكە بۆ چەند سالىيەك دەبىت
پۇزىنامە و گۇفارەھەيە و ئەوسا وەكى ئىمېرىق كە دەرگاكەك ھەيە ئەو
وەختە ئىنتەرنېت نەبۇو، ئەم گەنجانە لەناو ئەم ئەتمۆسفييرە،
وايان لىيھات كە ئىتەر توشى گۆشەگىرەيەكى زمانەوانى بن كە
تەنانەت كوردى پەيقينىشيان خراپتىرۇوه، كوردى نوسىينىشيان
خراپتىرۇوه، ئەم دەرگا داخرانە ھەمو دەرگاكان بەپۇوي ئەم
گەنجەدا داخرا، ئەم گەنجە تواناي ئەۋەي نەبۇو سىنورەكان
بېرىي، چونكە تەمەنى مندال بۇو وەكى ئىمە نەبۇو دەرفەتى
سۇنورە زاندىنە بېتىت، بېرۇوا وەھىزى ئەۋەشى نەبۇو پابكتا،
چونكە لە شەرەسەگەكانى لەمەو پىشدا نەزىيادە و لەناو
جىهانىيکى زۆر لىيل و تەم و مژۇ پەش و بىيماناندا كە رەش و سپى

نهک بەناو لیتاناوی خۆ بە (ریفۆرمخواز) و شتى دیکەی عەجايب کە لەناو لیتاناو و رووکەشى سیاسى نەبیت هیچى دیکە نیه، ئىمە نابى بىريشمان بچى کە لەناو نەوهەكاندا ھەموو نەوهە نۇئى و نەوهە كۆنینەدا، ھەموو بەگشتى، چى ناودەنیي بىينى. خەلەكى هوشيار ھەيە، رۆشنېرى ئورگانى وچالاک بۇونى ھەيە و چەندەها سالە لە نیيو حزب و بوارەكانى ئەدب و رۆشنېرى و كۆملەدا كاردهكەن و دەيانەویت ئەم كۆملەكە يە لەو قەيرانە بەك بەدوا يەكانە پزگاربىكەن، بەماناي ئىرادەيەك ھەيە بۆ گۆران، بەلام ھېشتا تىورىزە نەبووه و ئورگانىزە نەبووه، ئەگەر ھات و ئەم پىكھاتەيە پىك بىت و لەو بىرۋايە شدام وابەرەو پىكھاتن ھەنگاو دەنیت، ئەگەر ھات و شەپرېك بىرىت لەنیيو كۆملەكە وە دەسەلات بىت، ئەم نەوهەيە لەو كېشەبەندىيە ھەلسۈراوە و تالە مېزۇوييە قوتارىكەين، ئىمەدا دەتوانىن زۆر شىت بىكەين“ يەكە ميان بەرابوردووی خۆماندا بچىنەوە و دەبىي كار دەبۈرۈدۈدا بىكەين ئەو چەمكە فەلسەفە و فيكريانەي كە ھەن، وەكى (ئادۇرنق) باسى دەكتات (كاركردن لە رابوردوودا)، دۆزىنەوەي شوناسى خۆمانە، شوناشى ئىمە شوناسىكى ونبۇوه، لەبەر ئەو شوناسى گەنج لە قەيراندایە. دووهە ميان بىناكردنەوەي جارىكى دىكەي نۆرمە كان و بەھاكان و ئەخلاقى كۆملەلەتىيە. سېيە ميان دووركە وتنهوە لە مىزگەوت لە نۆرمە كانى لە پەواخوازى كەن دەستىيەر دەنەكانى لە كۆملەكەدا. ئەوسى خالە ھەرسىكىيان ئەتوانىن بلەيىن حالەتىكى باش دېننە بۇون، بىڭومان شەركىدىن لەگەل گەندەلى ئىدارى و لەگەل بىرۇكراتىيەتى كوردىدا لەم چوارچىوەيەدا بەئەنجام دەگەيەنرېت،

ژيان نەما، چىتەر ژيانى (كلتوري زۇرانبازى) نەما، چىتەر ھەناسەدان نەما، ئالەو پىچە مېزۇوييەدا گەنجى نويى كورد لەدایك بۇو .. نموونەت بۆ بىننمەوە : ئەو گەنجە ئىستا تەمەنى چەندە؟ لەوانەيە تەمەنى (٢٠) يان (٢٥) سال بىت، ئەو زەمەنە تەمەنى دوازدە يان سىزدەسال بۇوه، تەمەنىكى ناسكى ھەرزەكاري، كە لە سايىكلىۋىزىدا بە (لەدایكبوونەوە دووهەم) ناوى دېنن، لە شەپى ناوخۇدا بۇوه، كە تارىكتىن و تالتىن و بى ماناترىن كاپيتالى ژيانى كوردى بۇوه، لەو زەمەنەدا ژيانىان ناسىيۇوە، ئىستا ئەوانە پەگە زىندۇوە كانى ئەم كۆملەكە يەن، بىمانەوى و نەمانەوى، ژيانى كۆملەكە لە دەستى ئەواندا دەبىت، كەواتە ئەركى ئىمە و ئەركى دەسەلاتىشە، گەر بەھەقت دەسەلات بىت، ئەم نەوهەيە لەو كېشەبەندىيە ھەلسۈراوە و تالە مېزۇوييە قوتارىكەين، ئىمەدا دەتوانىن زۆر شىت بىكەين“ يەكە ميان بەرابوردووی خۆماندا بچىنەوە و دەبىي كار دەبۈرۈدۈدا بىكەين ئەو چەمكە فەلسەفە و فيكريانەي كە ھەن، لە رابوردوودا بىكەين ئەو چەمكە فەلسەفە و فيكريانەي كە ھەن، وەكى (ئادۇرنق) باسى دەكتات (كاركردن لە رابوردوودا)، دۆزىنەوەي شوناسى خۆمانە، شوناشى ئىمە شوناسىكى ونبۇوه، لەبەر ئەو شوناسى گەنج لە قەيراندایە. دووهە ميان بىناكردنەوەي جارىكى دىكەي نۆرمە كان و بەھاكان و ئەخلاقى كۆملەلەتىيە. سېيە ميان دووركە وتنهوە لە مىزگەوت لە نۆرمە كانى لە پەواخوازى كەن دەستىيەر دەنەكانى لە كۆملەكەدا. ئەوسى خالە ھەرسىكىيان ئەتوانىن بلەيىن حالەتىكى باش دېننە بۇون، بىڭومان شەركىدىن لەگەل گەندەلى ئىدارى و لەگەل بىرۇكراتىيەتى كوردىدا لەم چوارچىوەيەدا بەئەنجام دەگەيەنرېت،

ده یان خویند، با بلیین ئه وانه‌ی پراکتیکیان ئه کرد، خویندکاران لییان بیزاربوون! ئه وان مومارسەی هه‌مان میتودی ئه ما مامۆستایانه یان ئه کرد که خویان پیش چهند مانگیک لییان بیزاربوون، به‌لام ئیستا ئه وان له مه‌و قیعیدکی دیکه‌دان، به‌ره‌که یان گواسته‌وه، ئیدی هیچ ته‌جاوز و ریز په‌ری و موغامه‌ره‌یه کی زانستی نه‌بوبو، دیسانه‌وه هه‌مان قات له‌به‌رکردن و هه‌مان بوینباخیان له‌به‌ر ئه کرد، زوریشیان له‌من ده‌کرد که واز له‌رینکوتی دریز و جینز له‌به‌رکردن بینم و هئه‌تی مامۆستا بپاریزم! ریش نه‌هیلامه و خۆم نه‌بم و دک ده‌مه‌ویت، و له‌جه‌وه‌ری سایکولۆژیا دورکه‌وه و گرنگی بدهم به شکلیاتی ته‌قلیدی مامۆستایه‌تی، ئه وان خویان پیش دووسى سال ته‌علیقیان له و مامۆستا ته‌قلیدیانه ده‌دا، ده‌یانگووت: بۆچی مامۆستایه که ناتوانی به‌جینزه‌وه بیتە زوره‌وه؟!، که‌چی خویان له‌یه‌که م پۆزی پراکتیکدا یه‌ک سه‌ر قاته ته‌قلیدیه کانیان له‌به‌رکرد، نه‌ک له‌به‌ر ئه‌وهی حەز له‌قات له‌به‌رکردن ده‌کهن، به‌لکو سه‌لما‌ندنی ئینتمایه که بۆ (مامۆستای پیر) و (مه‌نه‌جی پیر) و (میتودی پیر)، که‌ئیستا به‌تاپیه‌ت له بواری په‌روه‌دهی حکومه‌ته کانی هه‌ریممی کوردیدا و له زانکۇدا نوینه‌ره کانیان به وه‌حشیتیه‌وه دزی هه‌مو و مامۆستایه کی نویخواز و روش‌نبیرانی چالاک ده‌بنه‌وه. ئه‌مه جه‌نگه له‌نیوان (پیر و گهنج) و له‌ویوه ده‌توانین شونناس دیاری بکه‌ین و بزانین له‌کویدا قه‌یران ئامیزه و له‌کویشدا روش‌نده به هیز و ووزه‌ی نوی. لیرده‌وه کیشکه ده‌بیله کیشکه (بروکردن به گوته‌زاو گوتاره کانی نه‌وه کان)، به‌مانای تاچه‌ند بروای پی ئه‌که‌ی، هه‌مو و ئه‌و دیبانه‌ی دزی

ئارام سدیق: ئه و مملانی زوره‌ی نیوان باوک و کور له‌کور دستاندا، تاچه‌ند به‌پۆزه‌تیقى ده‌بینى، ئاینده‌ی ئه م مملانییه له‌پوانگه‌ی تۆوه به‌ره‌وه کوي ده‌پوات؟ ئیسماعیل حه‌مئه‌مین: کوا مملانییه که‌هیه له نیوان باوک وکوردا؟ گه‌وره‌ترین کیشکه ئه‌وه‌یه کوره‌کان تا ئه‌وکاته به‌رگری له خویان ئه‌کهن که نابن به باوکی سیاسى و وەزیفی و مەسلەکی و لەدەرەوهی ئه بازنە‌به‌دان، من ئه‌زمونیکی زور هه‌ستیارم هه‌یه، ئیستا بۆتى ده‌گیپمه‌وه، ئیمە کۆمەلیک گه‌نج بوبین که سایکولۆژیامان ده‌خویند له سالى چواره‌می زانکوماندا پراکتیکمان وه‌رگرت و ده‌بوبایه وهک مامۆستای سایکولۆژیا له‌په‌یمانگا‌کاندا موحازه‌رە بلىینه‌وه، چووینه په‌یمانگا‌کانه‌وه بۆ ئه‌وه‌ی وانه‌ی سایکولۆژیا و په‌روه‌رده بلىینه‌وه، هه‌مو و ئه‌وانه‌ی که له‌گەل مندابون له پیچیک له‌پیچه‌کاندا، که خویان بیزاربوون له شیوازی ته‌قلیدی وانه‌گوتنه‌وه سایکولۆژیا له‌زانکۆکانی ئه‌وسای عێراقدا، که له‌زور لاوه مه‌نه‌جیکی زور زور روتینی و بیزاریان به‌سه‌ر ئیمەدا ده‌سە‌پاند، که زوریان پی ئه‌نوسینه‌وه و کۆپیه‌کی زور بسو له‌سە‌پر پرنسیبی پرکردنی ده‌ماگه‌کان له‌زانیاری، نه‌ک تیکه‌یشتن له جه‌وه‌ری زانیاریه‌کان، له‌پالیدا کۆمەلیک پرۆفیسۆری ته‌قلیدی ئه‌وسا موماره‌سە‌ی ژیانی زانکۆبی شه‌سته‌کانیان له هه‌شتاکاندا دووباره ده‌کرده‌وه، ئیمە هه‌مووان له و جۆره شیوازی وانه‌گوتنه‌وه بیزار بوبین، . . . .

که‌چی له پیچیکی زور ئاساندا و له سییه‌م وانه‌وه تیبینیم کرد زوربە‌ی زوری ئه و خویندکارانه‌ی که‌لای ئه و مامۆستا گه‌نجانه

چەند رۆشنبیرمان ھەیە کە نرخ لەسەر خۆی دانانی چەند، رۆشنبیرمان ھەیە کە دژی ھەموو ناجسنیە کان ئەوهستىتە وە ! . چەند رۆشنبیرمان ھەیە شەپ ئەکات بەجىدى و پېشتىگىرى لە كورپىتى ئەکات و دژى باوکىتىيە. ئەوانە شەپ دەكەن بق ئەوهى بچەنە ناو دەزگاكانە وە، ئىدى ئەوان خۆيان ئەبن بەو باوكانەي ھە دژى ھەموو كرانە وەيە كە. شەپى نىوان كورپو باوک بەرای من لە كۆمەلگاى كوردىدا دەستى پى ئەكىدۇو و ورددە لەناو رۆشنبىراندا واخەرىكە دەست پىنەكەت، وا كۆمەللى رۆشنبىرى جىدى ھەن كۆمەللى گەنجى جىدى ھەن، كۆمەللى رۆژنامە نۇسى جىدى ھەن، كۆمەللى سىاسىي و كادىرىي سىاسىي جىدى نىپو حزبەكان ھەن. ليئە و لەۋى كە ئەو شەپە ئەكەن. ئەو شەپانە تاواھى ئىپستا لەوانەيە لە ھەندىك لاؤھ توندوتىيىز بىي، يان ھەندىك شەرمىن بىيىت، بەلام ئەمانەن دەمۇچاوى داھاتووى كۆمەلگەي كوردى دىيارى دەكەن. بق ئەوهى ئەم قىسانەم بە رەشىبىنى لەقەلەم نەدرىت و دەتوانم ئەو رەشىبىنى بە رەشىبىنى كى رەخنەگرانە بچۈپىنم و لەۋىۋە داھاتووى ئەو زۇرانبازىيە دىيارى بکەم، و بلىيەم : ئاسۇيەكى گەشىبىنيانە ئىدىدا دەبىنم. ھەر دانىشتنى تو لەگەل مەندا ، ئازىزم ئارام سدىق تو كە گەنجىكى رۆژنامە نۇسى، خۆى لەخۆيدا قىسە كەنلى من و تو دەربارە ئەم مەسىلەيە و فۆرمەلە كەنلى پرسىيارە زىرە كانى تو، لەو ھەستەوە سەرييەلداوە، كە ھەر دووكەن بىردى كەينەوە لەوهى ئىمە چۆن گەنجىتى بىر و راو ژيان لەنىۋ خۇدى خۆمان و ئەم كۆمەلگەيەدا بىپارىزىن، چۆن ئىمە بە باوکەكان بلىيەن: ئىدى ئىيۇھ بچەنەوە شويىنە كانى خۆتان، بايئىمە ئىش بکەين، ئەم

بىوركراتى رۆژنامە و گۇفارى زەمەنى بەعس كە(ھاوكارى و بەيان) دا خۆيان ئاۋىزىنەيى دەكىردى، دژى بىرۆكراتىتە تى رۆشنبىرى مەسىلەكى دەوەستانە وە و دەيانگۇوت: مەسىلەكىت دژى داهىنانە ! ، ئەمۇ خۆيان مومارەسەي مەسىلەكىت دەكەن، ئەمۇ خۆى دەبىتە دەزگاپەك ھەولىدەدا بىرۆكراتىت بخاتە بەرەمى داهىنان و كىشەكە لەۋەدايە كورپەكان تائەوكاتە كورپن كە شويىنى باوکىيان ناگرنە وە، بەلام كەشويىنیان گرتە وە ئەو كاتە خۆيان دەبن بە باوک. لەوانەيە كە ئەمە گۈيىھە كى ئۆدىب بىت لەناو كوردا كە كۆتاى نەيەت. زۇرجار كوشتنى باوک كۆتسايى نايەت، زۇرجار كوشتنى باوک لەخۇدى خۆماندا گىرنگىتە... گابرىيل گارسيا ماركىز لەدوا رۆمانىدا (بەيادى سۆزانىيە غەمبارەكانم)، ئەو ھاوكىشە پېرىو گەنجايەتىيە بەشىۋەيە كى دىكە دەخاتەپۇو، دەللىت : كاتىپ كېر دەبىت كەھست بکەيت تو لەباوكت دەچىت !! ... ئەمە كەنگى كېشەكەيە، بىڭومان كە ئەمە كېشە بەندىيە كى فرۇيدىيە زىاتر و ئامازەگەرانەيە بق ئەوهى كە نەوهى نۇئى خۆى لە كۆمبلايىكس و گرىيى باوک بىزگار بکات، ئىدى خۆى ئەدۇزىتە وە ! ، ئەمە پرسىيارىكى دىكەيە. ھەموو شەپىك لە نىوان كورپو باوکدا پەنگدانەوەي ھەيە بەسەر ھەموو كۆمەلگەوە كېشە ئىمە ئەوهى لە كۆمەلگاى كوردىدا، لەسەرە تاواھ تا ئىپستا شەپىكى جىدى نىوان كورپو باوک نەبۇوه، ئەوانەشى كە ھەن كۆمەلگە ئەرەپ كورپى پەرتەوازە ئۆلى ئەم كۆمەلگەيەن، تو ھەموو دەزگا مەسىلەكىيە كانى ئەمۇ بە نويىنەر ئەتكەكان تىپىگە ھەر لەسەر ئاستىكى ئەبستراكت و موجەپەد باوک بەھىنېنەوە بەرچاوا ، بىزانە

به هه شتیک فیزوندیک و دیدیکی نیروسیانه‌ی هه‌یه و فوند مینتالی نیسلامی به کاری دههینی . پیویسته بگه ریینه وه بق نه وچه مکه ته قلیدیبیه که زور باس ده کریت، ئه م چه مکه چه نه ده ته قلیدیبیه چه نه دوباره مان کردته وه ئه گه رپراکتیزه بکری زور باشه، ئه ویش گه رانه وه مزگه وت بق شوینی خوی ! ، گه رانه وه کلیساکان بق شوینی خویان، گه رانه وه خواوه‌ند و به هاکانی خواوه‌ند بق سه رئم زه‌ویه بق پیاوه کانی خواوه‌ند. ئیمه کاتیک گه نج قوتار ئه کهین. کاتیک گه نج به رامبه ر گوتاریکی ئاینی بیت که نزیک بیت له کیشه روحیه کانیه وه، گوتاریک به زور نه سه پیت، به لکو هلبزاردن و هیزی قه ناعه‌ت میتودی بیت، گوتاریکی دینی نه سه پیزرنی به سه ریدا، له و کاته‌دا له وانه یه بتوانی یارمه‌تی گه نج برات له تیکه یشن له کیشه کانی وجود به هه موو ره‌هه‌نده ماتریالی و روحیه کانیه وه، من خوم وه کو یه کیک که سایکولوژیام خویندووه له و بروایه دام، زور جار ئایین یارمه‌تیمان ده دات بق ئه وهی ئیمه له و پشیویه روحیانه رزگار بین که تووشی ده بین. پیاویکی ئاینی ده توانی باشت بیتنه نیوان من و خوش‌ویسته که مه وه، من و دراویس و هاوریکانه وه و پیمان بلی که خوش‌ویسته له خوش‌ویسته خود اووه یه. پیمان بلیت: که رق شتیکه دزی خوایه. پیمان بلی هه موو لا یه نه جوانه کانی ئه م دنیا یه مان بق باس بکات، ئه م جوره گوتاره ئاینیه له ناو ئیمه دا ونه و غائیبه، به لام به داخه وه هوکاره میزهویه کان واکردووه که به تایبه ت ئیسلام، له ناو ئیسلام دا ئه و جیابونه وه یه له نیوان دهوله‌ت و ئاین، ئاین و ده سه لاتی پر و فانی و دنیایی روونه دات. بازن‌هه کانه، ده سه لاتی، سیاسی، ئاین و دهوله‌ت لذکدگر،

زورانبازیه لهنار ههناوی کومه لگهی ئىمەدا گەندەلئی ئیدارى خەست و تىرچى دەکاتەوه، گەندەلئی ئیدارى چەندە ئازارمان دەدا لهلايەکى دىكەوه، لايەنى پۆزەتىقى ئەوهىه كە ئىمە بەرهنگار ئەکاتەوه له نىپوان ھەلبىزادەن و خۇ بەدەستەوه داندا، ئىدى لە داھاتۇوا من ئە زورانبازىيە سەختە دەبىيىم، چ لهنار دەزگا پەسمىيەكاندا چ لهنار حزبى سىياسى كوردىدا و چ لهنار رۆشىنېرىدا بەگشتى.

ئارام سدیق : ئایین يەكىكە لە و چەمکانەي كاريگەرييەكى زورى
لەسەر سەرجەم مروۋەكان ھەيءە، گەنجىش بەدەر نەبۇو لەو
كاريگەريانە و زۇرجار ئايىن بۇتە ئەوهى گەنجىكى سەلەف
تونىدەو بەرھەم بەھىنېت، ببىتە خۇرەي گىانى كۆمەلگە، چى
بكرىت بۇ ئەوهى ئايىن رۇلەيکى نىڭەتىقى لەسەر بىرى گەنجان
دانەندىت؟

ئىسىماعىل حەمەئەمین: پىۋىستە مەلاكان بىگەرېنە وە بۇ ناو
مزگە وە كانى خۆيان، پىۋىستە مزگە وە لە كۆمەلگە ئىمەدا
بىگەرېتە وە بۇ شوپىنى خۆى. كەرانە وە مزگە وە بۇ شوپىنى خۆى،
كەرانە وە مەلاكان بۇ مزگە وە كان بە ماناي پىزگارىرىنى ئايىنە
لە وە مۇو سوکايدىيەتىيە كە ئەمپۇق پىيى دەكىيت. ئەمپۇق بەناوى
ئايىنە وە، بەناوى كولتوري ئايىنە وە، ئىنسان سەردەپن، ئەمپۇق
بەناوى خودا و خواوهندە وە رچى بىحورەمە تىيە بە ئىنسان و
بەتاپىت بەگەنج دەكىرى. ئەمپۇق بەناوى ئايىنە وە گەنجىك
ھە يە پىيى ئەلەين پىيىكە كانى بەھەشت لە پىيى ئە وە وە يە كە
تۇخوت بە قىيىنەتە وە !، تو هەتا زۇو خوت بە قىيىنەتە وە زۇوتر
ئەگە يەتە بەھەشتلىكى ئىرۇتىكى پىر حۆرى و ئافەرەتى رووت.

فه‌تواوه ... فه‌توا گه‌وره‌ترین کیشیه‌یه له به‌ردەمی گه‌نجی کوردی و کۆمەلگەی کوردیدا، له هه‌ولیدر به‌تاپیه‌ت، ئه‌گه‌ر سه‌یر بکه‌ین، مزگه‌وت به‌تەواوه‌تى دەسەلاتى هه‌یه ئه‌گه‌ر هات و کچیک بچوایه‌تە ناویازار تەنوره‌یه کی له‌بەربوایه گه‌ر کورتیش نه‌بۇوایه له‌وانه‌بوو چەند مندال ھەبیت دواى که‌ویت و هوهايان بق کیشىن .. ئه‌گه‌ر بپرسین ئو مندالله چەتونانه له کوییه هاتونون، کی په‌روه‌رده‌ی کردوون؟، ياخود ئه‌گه‌ر هات و گورانیبییژ کانی بیه‌ویت له‌ستادیومیکی گه‌وره‌دا وەك هەموو گورانیبییژ کانی دنيا گورانیه‌کی پرپسەما، که خوشى به ژيانه‌وه ببەخشىت و گه‌نجيکى كورپو كچ ھەبى لىسى نزىك بىتەوه، ئەوا ھەزاره‌ها مەلاي سه‌ير له مزگه‌وتەكانه‌وه دزى ئەوه‌ستنەوه، نمۇنەئى کیشەی (زەكەريا) موزىكار و ھونه‌رمەند له‌گەل مەلاكاندا، نمۇنەئى ئەو زۆرانبازىيە لەنىوان دۆزى گه‌نج و پىرى کۆنزەرقاتىيفى کوردىيە .. ئەم قسانەى من دزى ئائين نىيە، بەلكو ئىمە دەللىيەن: ئائين دەبیت خەريکى پرسىياره گه‌وره‌کانى کۆمەلگەبیت، پرسىيارى خوشەويستى، پرسىيارى بەيوه‌ندى ئىنسان بەئىنسانه‌وه، پرسىيارى مىدن و ئەبه‌دىيەت. ئه‌گه‌ر تۆزۈكىتى بىتە ئەم لاوه باسى کیشە مۇدېرنەكان بکه‌ين، پرسىيارى جىناتەكان پرسىيارى ئىرھاب، پرسىيارى تىرۇر و پرسىيارى ئازاردان، ئەمانه ئەم پرسىيارانەن كەئائين دەبیت رەھەندەكانىمان بق شىبکاتەوه . من واى دەبىنيم كە سىكولارىيەت (عەلەمانىيەت) دزى ئائين نىيە، بەلكو گوتارى ئائين ئه‌گه‌پىنىنەوه بق ئەو شوينە بالايەى كەھەيەتى، لەمبارەيەوه يورگن ھابرماز له گوتارىيەكىدا بەناوى (باوه‌ر و زانين) دا دەللىت:

ئەمەش رەھەندە ئىستاتىكى وهىومانىيەكانى ئايىنى خستوتە قەيرانەوه. ئەمەش وايکردووه كە ئايىن ببىت بە گوتارىكى سىاسىيانەى دەسەلاتخوازيانه و بچىتە وورد و درشتى ژيانى ئىمە، كیشە ئىمە كیشە ئايىنى ئىسلام بەتاپىه تى له‌وھدايە كە موجتەھيد و موشەرع و فەقىيە زۆر ھەي، ئەم فەقىيە جۆراوجۆرن و بەبەركى جۆراوجۆرەو له‌ھەموو شوينىكى ئەم کۆمەلگەيە ليمان پەيدا دەبن و دەسەلات پاشتىگيريان ليىدەكتا. ئەمپە لەدواى گروپەكە شىيخ زانا باس له دروستت بۇونى مەرجەعيىكى فەتواتى كوردى دەكرىت بق گەنج، ئەو مەلايانه له و بپروايەدان كە نەبۇونى پەھىكى بەراوردىكارى له‌لایەن گەنجەوه وايکردووه كە گۈئ لە ئەو مەلا توندرەوه عەرەبانە بگىرن، ئەوان فەتواتى ناسىيونالىيەت پېتكەوه گۈيىددەن و دەيانەویت بەناوى ناسىيونالىيەت و كوردايەتىيەوه ، مەرجەعى دواكەوتتوبىي (فەتواتى پېكەتىن، ئەوان ئەلەين” ئەو مەلا توندرەوانە له‌پى ئىنتەرنېت و تەكىنەلۆزىياتى تازەوه، ئىرشادى گەنجى كورد دەكەن بق كارى تىرۇر، دەبا لەجىاتى ئەوان ئىمە بېتىنە سەرتەلە فەزىون. ئەوان بە پەپى ئاشكرايىه و بەدەسەلات دەللىن: ئىمە غەدرمان لى كراوه دەبیت مەرجەعيىكە بىت، دەبیت دەزگايەكى فەتواتى كوردى هەبىت ... ئەمانه هەولداڭەكانى گوتارى ئايىنى بق پېگەگرتن لە پېكەتلى شوناسىيەكى راتسىيونال و ئەقلانىيانەى گەنج . نوكته له‌وھدايە دەسەلات لە جىاتى ئەوهى پىاوه ئائينىكەن بگەرپىنىتەوه بق شوينى خۆيان پلەو پايه ئائينىكە ئەنەن خۆيان پى بېه خشىتەوه و دووريان خاتەوه لە دەسەلات و دەزگاكانى بەرپوھ بىردى كۆمەلایەتى، كەچى دەييان هېنىتە ناو

لەناو پۇھماندا، ئىمە ناتوانىن باس لە گوتارىيىكى گەنجانە بىكەپىن ...

ئارام سدیق: چەپاندىنى سىيڭسوالى يەكىيلىرى تىرى لەو
كارىگەريانەي بۆشايىيەنى فىيكرى لاي گەنجان دروستكىدووه،
بەرای تۇچى بېكىرت بۇ پېركىردنە وەي ئە و بۆشايىيە؟

ئىسماعىيل حەمەئەمین : من تۆزى سۆسىيۇلۇزىيانە دەپوانە
چەپاندىنى سېكىسى ، كەلەھەمان كاتىشدا پرسىيارىيکى كولتورى
گەورەشە . من ناتوانم تېبىگەم لە قىسىمەك كە بلىيەن كۆمەلەڭە
ئىمە بىرواي بە ئازادى و مافى مەرۋەھەيە، ئىمە ئازادىن، بەلام
لەھەمان كاتدا من گەنجىك ئەبىنم لىيواو لىيوا لەچەپاندىن لەھەمۇ
بوارەكانى ژياندا . لىيرەوه گومان لە ئازادى چەكەرەدەكەت،
كاتىك شەرمىك ئەبىنم لەناو كۈرۈپ كەچاندا، كاتىك دەبىنم
پەيوەندىيەكان ھەمۇمى پەيوەندىيەكى ئەفلاتونى و پلاتونى
پووتن، كاتىك دەبىنم لە مومارەسە كەردنى شانۇدا گەنج
natowanit لەسەر تەختە شانۇش، كورپىك يان كچىك ماچ بىكت،
مامۆستا ھەبووھ و ھەيە كەزۆر زۆر دىرى ئەو بۇوە كە كۈرۈپ كەچ
دەستت لەيەك بىدەن لە شانۇدا . ئەى ئەگەر كۈرۈپ كەچ دەستت
لەيەك نەدەن لە شانۇدا، نىئر و مى دەست نەدەن لەيەك لە
شانۇدا، كەواتە شانق ھەر نابىي بۇونى ھەبىت . ئەى كەواتە
تۆش پىديويىست ناكات بىرپ ئىشىيىكى تىر بىدۇزەرەوه، وانىيە، ئايىھە
فرۇشتىنى مىيە بېت يىا فەرمانبەر بى يان ھەرشتىيەكى تربىت !،
بەس ناتوانى شانۇيى بېت .. ئەمە نموونەيەكى بىچووكە ..
چەپاندىن بەمانى دروستكىرىنى ئىنسانىيکى تۈرپ، بەمانى
دروستكىرىنى مەرقىك كە لىسوان لەۋىتە، و بىرىتە، لەشەرم و

نهوهی بيه ويست خوي لشه پری کولتوره کان بپاريزيت، پيو ويسته
جاريزکي ديکه پرۆسەئ سىكولارييەتى رۆئاوا بھينييەتە و بير خوي
ليزره و نازىزم ئارام سديق، من تەسەوردە كەم پياوی ئايىنى
نابىت كىشەئ ئەوه بېت، من چۈن ئافرەتىك خوش بوي و چۈن
ماچى بکەم بەچ شىيەه يەك پيو ويسته لەكەلەيدا بخەم ! !
پيو ويسته پىيمبلىت: براي ئايىنى تو دەبىت خوش ويستىت ھەبىت
، تو دەبى ئىنسان ئازار نەدەيت، پياوی ئايىنى بەپاى من
دەبىت زياتر باسى ليپبوردن و پىكەوە زيان بکات نەك جىهاد و
شمშىر و ئاگر و عەزاب و تۇقاندى جەھەنەمەكان. نابىت بچىتتە
ناو ھەموو ورده کارىيە كانى زيانەوە، مەبەستم ئەوه يە پيو ويست
ناكاش دارەكەي عومەرى كورى خەتاب بىگرىت بەدەستىۋە و
خەلک بەئەدەب بکات.. نابىت ئەگەر هات و گۇرانىبىيىزى گۇرانى
چىرى و كورپ و كچ پىكەوە سەمايانكىردى، ئىيت ئەمە لاي ئەو
قيامەت ھەلبىتىت. ئاين پيو ويسته بگەرىتە و شوپىنى خوي،
ھەركاتى ئائىن گەپايدە و بۇ شوپىنى خوي و ئەمە لە سىستەمىكى
سىكولاردا رووئەدا لە گوتارىيەكى عەلەمانىدا رووئەدا. من لەو
برپايدام لەو كاتەدا گەنج قوتار دەبىت و گەنجى كوردى بە
گشتى و گەنجى ئىسلامى بەتاپىھەت بەپاسىتى بەدەست ئىسلامى
سياسى و ئىشتيهادەوە و فەقيەھە و ئەنالىيەن. ئىمە پيو ويسته
پىر بىنلىكىن كاتىيەك كەپىرى كوردى ئەخنلىكىن لەھەمانكاتدا
ئەو موحفىزكارەش دەخەينە قەيرانەوە كەپىگە لەبەردهم
نوپپونەوە، بىرت نەچىت لەپشت ھەموو كۆنخوازىك گوتارىيەك
دەسەلات خوازيانە ئىسلامى ھەيە. ھەركاتىيەك ئەو بەو شىيە
سومبۇلەي، بەو شىيە ئاماژەگە رايانەي باسمانىكىردى نەپاخكەنلىن

ئەو پەيوهندىيەشدا ئىشكالىيەتى گەورە ھەيە، بەلام ئىشكالىيەتى ھەيە بالاترە لە كىيشهبەندى چاودىرى، زىاتر پابەندن بە خۆيانەوە نەك ھىزىكى دەركى كۆنتروليان بکات، لەپال ئەمانەدا بۆ نمۇونە، ھەندىك وانە ھەيە بوتىتەوە، وانەي پەروەردەي سىكسوالى، دەشىت ناوى پەروەردەي كۆملائىيەتى ياوهك وانەي كۆملائىيەتى و رۆشنېرى گشتى لىبىزىت!!، بۆ ئەوهى ئىمە قىسەكانمان لە چوارچىوە تىوردا نەبى پىۋىستە وانەيەك ھەبىت بۆ كچ كە باسى ئەوهى بۆ بکات كىسۈپى مانگانە ماناي چى؟ پىۋىستە بەكۆر بلىن كە لووتت گەورە ئەبىت، كە تو زىپكە لەدەم و چاپ پەيدا ئەبىت، كە تو دەنگت گىر ئەبىت و خەونى سىكىسى ئەبىنى و شەيتانى ئەبى!!. ماناي ئەوه نىيە شەيتان دىتە خەونت، ئەمانە هيچى پەيوهندىيان بە شەيتان و فريشتەوە نىيە، شەيتان شتىكە موجتە هيىدەكان هيىناويانە، سۆمبولەكانى فەقىيە بۆ زىاتر قولەنەوەي چەپاندن، پىۋىستە پىيى بلىن: ئەو شەيتانە نىيە ئەوه سورى پىيىگەيىشتى لەشى توپە، ئەو چۈونە ناو جىهانى جوانى كەنجاتىيە.. پىۋىستە دۆزىكى زانستىگەرانە وزانستخوازانە ھەبىت بۆ تىكەلبوونى نىوان كورپو كچ، بەداخەوە ئىمە بەشى سايکۆلۈزىيا و بەشى كۆملاناسىيمان ھەيە لەناو زانكۆكانماندا، دەبووايە ئەوان بانگەشەي ئەوهيان بىكرايە و مەنهجىيان بۆ دابنایە. دەبووايە كۆنگەرەي گەورە گەورە بىكرايە لەسەر ئەو بنچىنەيە، بەلام بەداخەوە نىوەندى زانكۆ خۆى لەبەر قەيرانەكانى نىوخۆيەوە ئاگاى لەمەموو شتىك بىت، ئاگايان لە كىيشهكانى كۆملەكە نىيە، ئەمە بارى زانكۆكانمانە بەرامبەر ئەو

ترس لە تۆوه كانى پق و دىكتاتورىيەت، ئەمە گەورە ترین كىيشهى ئىمەيە، ئەمانە ھەمووى لەچەپاندىنەوەيە، هىچ زانستىك لەو بىروايەدانىم بە دروست بەرهەم بەيىنرىت لە زانكۆيەكدا كە لىوان لىپە پىرى بىت، لەپەيوهندى ناجۆر كە كورپوچ نەتوان لەگەل يەكترا بەسەربەستى قىسەبکەن!! . چەپاندن بە دىۋىتكى دىكەدا دىتە ناو رۆشنېرىيەوە، نوسەرىكى زۆر ترسنۇكمان بۆ دروست دەكەت!، زۆر زوو كۆنترۆل دەكىرت لەلایەن سەلەفيەتى نىوەندە رۆشنېرىيەكەوە، چەپاندن تەنلا كە سىكىس و فۇرمى سىكىس كەندا خۆى نابىنېتەوە، بەلەك دىتە ناو پۇچ و ناو سايکۆلۈزىتى مەرقەكانەوە، دىتە ناو رۆشنېرىيەوە، چەپاندن دروستكىردىنى پۇلىسىكى زۆر بەزەبرۇ زەنگە لەناو رۆحى ئىمەدا لەناو سايکۆلۈزىتى ئىمەدا. نەھىشتىنى چەپاندن دەبى لەلایەن دەزگاى كۆملائىيەتى و رۆژنامەي ئازاد و گەنجه و خۆى خەباتى بۆ بىرىت و خۆيان قۇوتاركەن لەكۆت و پەيوهندەكانى.. بۆ نمۇونە دەشىت ئىمە، ووردە ووردە و ھەنگاۋ بە ھەنگاۋ ئەو دەرگا كلۆمەراوانەي چەپاندن بىشكىنەن، بۆ ئەوهى كۆملەكەش بۆي قووت بچىت، بۆ نمۇونە ئىمە دەتوانىن لەدواي پۇلى چوارى ئامادەيىەوە، ياخود لەدواي سىيى ناوهندىيەوە قوتا�انەكان بىكەين بەيەك، كورپو كچ تىكەل بکەين. ئەگەر بېرسىن بۆ قوتا�انەكانى دەرەوەي شار ھەمو تىكەلنى ھىچىشى كىيشهى نىيە؟، زۆر كراوهە تىريشىن لەھى ئىرە، ئىمە ئەزمۇونى پەيمانگاى ھونەرە جوانەكانمان ھەيە، كە دواي سىيى ناوهندىيەوە وەردەگىرىن، زۆر كراوهەن لەگەل يەكترا، دىيارە ئەمەش پىزەيە، بەلام پىدىكە لەنىوان كورپو كچ، لەناو

ئارام سديق : لەدواين پرسپياردا دەمەوېت بگەريمەوه بى
قسەى هەندىك رۆشنېبىر كەدەلەن: گەنجى ئەمرق بى شوناسە و
ونبۇوه لەنىيۇ گەمەكانى دەسەلاتى حزبىدا، پىتواتىه ئەم بى
شوناسىيە تاكەى بەردەوام دەبىت، يان چاوهپوان دەكىرت
گەنجى كورد بېيىتە خاوهنى چ شوناسىك؟

ئىسماعىل حەمەئەمىن: من ناتوانم ناو لە هىچ شوناسىك بنىم و
ناشتowanم بلېيم گەنج بى شوناسە، گەنج خۆى ھەرخۇى گوتارى
گەنجانە ماناي مىدىيايەكى نوييە، ماناي بىركىدنەوەيەكى نوييە،
ھەموو بىركىدنەوەيەكى نوى، خۆى لەخۇيدا گوتارىكى گەنجانەيە
و گەنجىش خۆى لەخۇيدا ئەگەر وەكۈن نەوه سەيرى بکەين يان
وەكۈن تەمەن سەيرى بکەين، خاوهنى ئەزمۇونەكانى خۆيەتى و
خاوهنى كىشەبەندى خۆيەتى، خاوهن و ھەلگرى شوناسى
خۆيەتى، ئەم شوناسە خۆى لە خۇيدا كە دەلەن گەنج خۆى ئەوه
شوناسە. من پىمۇايە سەرەتا دەبىت ئىمەدا وىنەيە كە
مەفھوم و چەمكى گەنج بگۇرپىن، مەبەستىم ئە و وىنەيە كە
سالاھايە بىرى كوردى بۇ چەمكى (گەنج) ئى كېشاوه، پىۋىستە
ئە و چەمكە بگۇرپىن. گەنج ماناي ئە و كەسەنەيە كە شوناسىكى
تايىتى نەبىت! !، گەنج ئە و كەسەنەيە كە هىچ نازانى و كالفارم
بىت بهرامبەر زيان، بەلکو دىدىيەكى جياوازە لەمەر زيان، گەنج
ئە و كەسەيە كە دەيەوېت واقىعىيەك رايەلەيک زيانىيەك بە زيانىيەكىر
بگۇرپىتەوه لەسەر شىۋىزى خۆى. لىرەوه ھەلەكارى روودەدا،
ئىمە دەبىت لەمەودوا، ئە و ھەلەكارىانە، ئە و كەوتنانە، ئە و
ھەستانەوانە، بە ناتىيەكىشتن و ناشوناسى تىنەكەين، بەلکو بە
ئەزمۇنیيەكى نوى كە دىدىيەكى نوىيى دەدات بە زيانى وەستاوى

ھەموو فينۆميىنە كۆمەلایەتىيە.. چونكە نىۋەندى زانكۆ
تارادەيەكىش مامۆستاي مەسلەكى تەقلیدى زانكۆ، نەك مامۆستا
پىشىكە توخوازەكانى، خۆيان نويىنەرو ھەلگرى چەپاندىن،
خۆيان وەك فەقىيەكان مومارەسە توندوتىيى دەكەن...

دېسانەوه دەلېيم ئەمە پېيىسىتى بە تىزىكى رەخنەگرانە و
زانستيانە ھەيە و دووركەوتنەوەيە لەگوتارى مزگەوتە.
دوركەوتنەوە لە فەقىيە نىۋە رۆشنېبىريمان و شەپەرگەن لەزى
ئارتۇدۇكىسىيەتى موحافىزكارانە و مەسلەكىت و نويىنەرەكانى
خىل، زەمانەتى كرانەوهى كۆمەلگەن بەسەر ئازادى بەھەموو
دووريەكانىيەوه و لەھەمانكاتىشدا زىنگەيەكى دروستىن بۇ
كranەوهى گەنج بەسەر تىكەلبوون و بەختەوەرى جەستەيى و
سۆزدارى.. جاريڭى تى شەپەرگەن لەگەل فەقىي نوستووى نىۋە
رۆشنېبىرى و كولتۇرى كۆمەلایەتىمان، دەبىنە ھۆى ئەوهى
چەپاندىن لە رەگەكانىيەوه لاۋاز كەين. پىگەدان بە قىسەكىرن و
بەھەندىگىتنى ئە و قىسەيە و بە پراكتىكەنى ئە و قىسەيە خۆى
لەخۇيدا نەھىشتىنە چەپاندىن. دەتوانىن بلېين كە چەپاندىنى
سېكسوالى گەورەترين كىشەيە و كىشەيەكە بەپاى من تىرۇر و
توندوتىيى دەخولقىيەت. كاتىك كۆمەلگەي ئىمە لە چاپەندىنى
سېكسوالى پزگارى دەبىت، قوتارى دەبىت لە مىزۇوېكى زۇر
زۇر گرمان و قورس و لە دوزمنكاري خۆى قوتار ئەكەت، چونكە
ئە و كۆمەلگايە كە چەپاندىنى سېكسوالى تىدايە، كۆمەلگايەكە
زۇر زۇر توندوتىيى و ئەقلانىيەت لەغىابادىيە.

نەچیت ، وە ئىمە بەبى شۇناسى و بەتارىكى تىبگەين، بەلام لەوانەيە لەگەل زەمەنى خۆيداولەگەل پۇح و ژيان و داهاتووى خۆيدا بگونجىت، ئىمە ئەبىت تىگەيشتنىكى ئەقلانىانەمان هەبىت بۇ تىگەيشتن لەنەوهى نوى، لە بەر ئەوهى من لەو بپوايەدام، ئىمە دەبىت لەو تىبگەين كە گەنج بى شۇناس نىيە، بەس دەبىت بەردەوام ئىمە گومان بکەين لە گەنجىتى و هەميشە گومان بکەين لە شۇناسىكى وەستاو و بلېين : ئەوه شۇناسى ئىمە يە ئىتىر تەواو ! ! ئىمە گەنجىن و ھەين، ! ئىمە دەبىت هەميشە گوتارى گومان ئامىزانەمان مومارەسە بکەين، نەك تەنها بۇ گەنج، بەلكو بۇ خودى ژيان خۆى، لەبەر ئەوه من لەو بپوايەدانىم گەنجى كوردى ئەوهندە بى شۇناس بىت، لەگەل ئەوهى كىشەزۆرە، چونكە خاوهنى زەمەنى خۆيەتى و خاوهنى كىشەبەندى و خاوهنى قەيرانى خوشىتى، وەك ھەموو ئەو نەوانەي كە تىپەر بۇون، بەلام كىشەكە لەۋدايە دەبى ئىمە باس لەو بکەين بۇ ئەوهى گەنج بەگەنجىتى بىيىتەوە دەبىت گومانىكە بەبىت دەبىت گوتارىكى رەخنە ئامىزانەيە ھەبىت، بۇ ھېچ نا ، تەنها بۇ ئەوهى جارىكى تىرىمۇ خۆى دووبارە نەكاتەوە و گەنج رانەكاتەوە ناو باوهشى پىرەكان.

* ئەم گفتوكۇيە لە سلێمانى لەمانگى ئاوجۇستى
٢٠٠٥ لە كافتىرياي هوتىل ئاشتى ئەنجامدراوه.

كۆمەلگە تىبگەين، ئىمە دەبىت ئەو چەمكە بگۇرپىن و بلېين: گەنج ئەزمۇنىكى نوييە و تىگەيشتنىكى نوييە و بىرۇكەيەكى نوييە . لەو بپوايەدام گەنجى كوردى ئەگەر لە پۇوى تەممەنەوە سەيرى بکەين بە ئەزمۇونى خۆيدا تىپەر دەبىت، حەتمەن دەبىت جياوازبىت لە ئەزمۇنى كامىل و بىرۇرا چەسپاوه كان. ناتوانىن لە ئەزمۇنى خۆمانەوە سەيرى ئەوان بکەين و ھېچ بەراوردىكى نا ھاوسەنگانە بکەين، بەقدە ئەوهى دەبىت بەراوردىكارى بکەين بۇ سوود وەرگرتىن لە ئالىيەت و ميكانيزمى ژيانى ئەوان و ژيانى ئىمە بۇ ئەوهى لە يەكترى تىبگەين، بىر لەو نەكەينەوە ئىمە شۇناسىكى تەواومان ھېيە، نەوهى كۆن (پىر) شۇناسىكى تەواوى ھېيە گەنج شۇناسىكى چوارچىوھ ئامىزى وەستاوى نىيە، لەبەر ئەوهى ھېشتا پىر نەبووه، زۇر جار ئەمە ترس دەخولقىنى لە نىۋو خودى گەنجا، ئەمە يە ئەو بىرۇكەيەكە گەنج واي لى ئەكارات بۇ ناو باوهشى پىر، چۈنكە لەۋى ھەموو شتىك ھېيە بە كاملى و چوارچىوھ جىڭىرى بۇونى ھېيە و ئەو تەنها پىۋىستە گەنج و دۆزى گەنجانى و ئەزمۇونى نوى بىركاتەوە لەوەي، ئەو پىاوه پىرە و ئەو جىڭىراتە كە لە بەردىميايەتى، چۇن گەيشتۇتە ئەو ئاستە و بۇوه بەواقعيەك ! !، بە چەند ئەزمۇندا رۆيىشتۇوه ! ! ئىمە دەللىيەن گەنجايەتى بۇ گەنجى كوردى خۆى لە خۆيدا بۇنەوەرېكى بىر كەرەوهىيە لەدنىا و لە جىهان، بەس ئەوهىيە جياواز بىر دەكاتەوە، ئەو بەشىوھى خۆى بىردىكاتەوە ، ئەو شىيە ژيانىكى ترى ھەلبىزاردۇوه، كەلەوانەيە بەئىمە قوت

یاسین بانیخیلانی

یاسین بانیخیلانی یهکیکه لەو نووسەر و
رۆشنبیرانهی چەند سالیکه لە ولاتی ئەلمانیا
دەزى و لە کاییەی رۆشنبیری کوردىدا
چالاكانه بونو خۆی سەماندووه و تا
ھەنوجوکە خاوهنى چەند بەرهەمیکە لە
چىرۇك و شىعر وو لىکۈللىنەوە و دەختە لە
بوارە جۆراوجۆرەکاندا. ئەمە بىيچگە لەوەى
خاوهنى دىد و بۆچۇونى تايىبەت بۇوه لەسەر
پرسى گەنج لە كۆمەلگەی کوردىدا. بۇ
قسە كىرىنى زىاتر لەسەر تەودەتى (گەنج و
شوناس) بە پىويستمىزانى بىكەمە مىوانى ئەم
تەودەتى و وەلامەكانى یاسین_يش بەم
شىۋەتى بۇو.

گەنج و شوناس

*سەرەتا ئەگەر بېرسىن گەنج كىيە و هەلگرى چ ناسنامەيەكە،
ھەروەها پىر كىيە و هەلگرى چ ناسنامەيەكە، مىملانىي نىوان
ئەم دوو پىكھىنەرەي كۆمەلگەي كوردى چۈن دەبىتنى؟
-گەنج و پىر ئەگەر لە مانا فىزياوبىيەكە بىرۇينە دەرەوە،
دەتوانىن لەدو جىهانبىنيدا لە دوو هيىز و وزەي جىاوازدا
پىئناسەيان بىكەين، كە لەيەكتىر دابىرو نىن و لەھەمان كاتىشدا
پەيوەندىيەكى راستەوخۇيان بە يەكەوه نىيە. ئەوهشى ئەم دوو
چەمكە لەيەكتىر جىادەكتەوه تەنها ئەو جىهانبىنى و هيىز و
وزەيە، كە يەكىكىيان هەلگرى خەونەكانى داھاتووه و دووه مىيان

نەکات. پیرەکانى ناو كۆمەلگای كوردى به شىۋىھىك كايدەكانى ناو كۆمەلگای كوردىيىان مۇتقۇلكردووه، كە كۆمەلگای كوردى بۇوە بەقوتابخانەيەك، پیرەكان مامۆستا و گەنجەكان قوتابى، ئەمەش بۆخۇرى كوشتنى ئەو هيىز و وزانىيە دەشىت گەنج بەگۇرۇتىنىكە وە بەكۆمەلگای كوردى بېبەخشىت، هەر ئەو گۇر و تىنەشە كۆمەلگا نوئىدى دەكتەوە و بەرەو پىيشەۋەدى دەبات، بەلام بەداخەوە خراپتىن خاسىيەتى كۆمەلگای رۆزھەلاتى كوشتنى ئەو هيىز و وزە نوئىيانىيە لەسەر دەستى پیرەكان، ئەمەش دەگەرپىتەوە بۆ ئەوهى وەك لەسەرەوە گوتوم" پیرەكان ناتوانىن لەخەلۇھەتكەن بىننە دەرەوە، ئەمەش بۆ گەنجى ئەمپۇكە قبول ناكىرىت، بۆيە زۆرجار تراژىدیاى گەورەلى دەكەۋىتەوە، كە بەزىيانى گەنج دەشكىتەوە.

*جىهانگىرى و هاتنى تەكەنلۈزىيا ج گۇرپانىكى بەسەر شونناسى پير و گەنجدا هيىناوه، ئەگەر گۇرپان هەيە لەسۇدى كامىيانە؟ دەموو ئەوانەش دەكەن دەيانەۋىت سۇرى ئەو دیوارانە بېزىن. گەنجەكان وەك گوتوم" نايانەۋىت بى دەنگ بن لەو شتانەتىن ناگەن و بەرەدەوام ھەوالى تىڭىيەشتن دەدەن و دەيانەۋىت لەنھىيىنى ناو شتە حەرامكراوه كان تىڭىگەن، بەلام بە پىيچەوانەوە پیرەكان لەتىڭەيىشتن دەترىن، لەئاشكراكىدىنى نىيەننەيەكان دەترىن، تەنانەت لەخەونى سەرەپقىيى گەنجەكانىش دەترىن.

ئەگەر لەم روانگەي سەرەوە سەيرى مەملانىكانى نىيوان ئەو دوانە لەكۆمەلگەي كوردىدا بىكەين ئەوا دەگەينە ئەو ئاكامەي، پیرەكان دەخوازن دەركاى جىهان بەپۇرى گەنجەكاندا دابخەن و پەيوەندى نىيوانيان لە پەيوەندى نىيوان باوک و فەرزەند تىپەر لەخەونەكانى راپردوودا دەزى. گەنج خاوهنى ناسىنامەي يەكەمە دەھىيەۋىت لەپىگاي ئەو هيىز و وزەيەتى بەخەونەكانى داهاتوو بگات، دەھىيەۋىت ژيان بەرەدەوامى ھەبىت بەرەو جىهان و ژيانىكى نويىز، دەھىيەۋىت خۇى لە نەريتە باوهەكان پاڭ بگاتەوە، بە كورتىيەكەي گەنج ئەو هيىز و وزەيە دەھىيەۋىت ئەو كۆت و پىوەندانەي پیرەكان درووستيان كرددووه بشكىنەت، ئەمەش بۆ خۇى بەبى مەملانى تىپەر نابىت، يَا وا دابنېيەن مەملانىكان لىرىھە دەست پى دەكەن، كاتىك گەنج دەخوازىت ئەو سۇرانەي پیرەكان دايانپىزاوه بېزىنەت، بۆ ئەوهى تىېگەت لەو دىوى ئەو سۇرانەوە چى هەيە، گەنج كائىنەتلىكى بى دەنگ و رازى نىيە لەو شتانەتىپەن ناگات يان تىپەن ناگەيەن، بېيچەوانە ئەمەشەوە پیرەكان نايانەۋىت لەچوار دەوري ئەو دیوارەي بۆ خۇيان درووستيان كرددووه بېرۇنە دەرەوە و دەزىيەتى بەبى دەنگ دەكەن دەيانەۋىت سۇرى ئەو دیوارانە بېزىن. گەنجەكان وەك گوتوم" نايانەۋىت بى دەنگ بن لەو شتانەتىن ناگەن و بەرەدەوام ھەوالى تىڭىيەشتن دەدەن و دەيانەۋىت لەنھىيىنى ناو شتە حەرامكراوه كان تىڭىگەن، بەلام بە پىيچەوانەوە پیرەكان لەتىڭەيىشتن دەترىن، لەئاشكراكىدىنى نىيەننەيەكان دەترىن، تەنانەت لەخەونى سەرەپقىيى گەنجەكانىش دەترىن.

ئەگەر لەم روانگەي سەرەوە سەيرى مەملانىكانى نىيوان ئەو دوانە لەكۆمەلگەي كوردىدا بىكەين ئەوا دەگەينە ئەو ئاكامەي، پیرەكان دەخوازن دەركاى جىهان بەپۇرى گەنجەكاندا دابخەن و پەيوەندى نىيوانيان لە پەيوەندى نىيوان باوک و فەرزەند تىپەر

*لهه مooo ولا تيـكـى دـنـيـادـا، بهـتـايـبـهـتـى ولاـتـانـى پـيـشـكـهـ وـتـوـوـ گـهـنجـ خـاـوهـنـى نـهـوهـى خـهـونـ وـپـرـسـيـارـى نـوـيـيـهـ، بهـلـامـ لـهـ لـاـىـ ئـيـمـهـ بـىـ پـرـسـيـارـتـرـىـنـ نـهـوهـى كـومـهـلـاـكـهـ گـهـنجـهـ، توـئـهـمـ هـوـكـارـهـ دـهـگـهـرـيـنـيـتـهـ وـهـ بـقـ چـىـ؟ـ

-وابـراـزـانـمـ لـهـسـهـرـهـوـهـ وـهـلـامـىـ نـيـوـهـىـ پـرـسـيـارـهـكـهـ دـاوـهـتـهـوـهـ، بـقـ وـهـلـامـىـ نـيـوـهـكـهـىـ تـرـىـ دـهـلـيـمـ: نـهـكـهـرـلـهـ كـومـهـلـاـكـهـ رـوـزـهـلـاتـيـيـهـكـانـ بـهـلـاـكـوـ لـهـهـمـوـهـ كـومـهـلـاـكـاهـيـهـكـداـ گـهـنجـ خـاـوهـنـىـ خـهـونـ وـپـرـسـيـارـهـ، ئـهـمـهـ خـاـسـيـهـتـىـ گـهـنجـهـ، كـهـدـهـبـيـتـ خـاـوهـنـىـ خـهـونـ وـپـرـسـيـارـىـ نـوـيـبـيـتـ، هـرـ تـاكـيـكـ خـهـونـ وـپـرـسـيـارـىـ نـوـيـيـ فـيـزـيـاـوـيـيـهـكـهـىـ روـوتـمـ كـرـدـقـتـهـوـهـ، وـاتـهـ هـهـرـكـهـسـيـكـ خـاـوهـنـىـ خـهـونـ پـرـسـيـارـىـ نـوـيـبـيـتـ، ئـهـگـهـرـتـهـمـهـنـىـ لـهـهـشـتـاـكـانـيـشـ تـيـپـهـپـرـىـ كـرـبـيـتـ هـرـ گـهـنجـهـ، رـهـنـگـهـ پـرـسـيـارـهـكـهـ ئـيـمـهـ لـيـرـهـوـهـ دـهـسـتـ پـقـ بـكـاتـ، كـهـ گـهـنجـيـ ئـيـمـهـ بـقـ خـاـسـيـهـتـىـ گـهـنجـانـهـىـ كـمـهـ؟ـ بـقـ وـهـلـامـىـ ئـهـمـ پـرـسـيـارـهـ دـهـگـهـرـيـمـهـوـهـ بـقـ پـيـنـاسـهـكـرـدـنـهـوـهـ سـيـسـتـمـىـ دـهـسـهـلـاتـ، چـونـكـهـ سـيـسـتـمـىـ دـهـسـهـلـاتـ بـهـنـرـهـىـ يـهـكـهـ رـهـنـگـرـيـزـكـهـرـىـ فـوـرمـىـ كـومـهـلـاـكـاهـيـهـ، ئـهـگـهـرـ ئـيـمـهـ سـيـسـتـمـىـ بـهـعـسـ وـهـبـيرـ خـوـمـانـ بـهـيـنـيـنـهـوـهـ، دـهـزـانـىـ گـهـنجـ خـاـوهـنـىـ چـىـ خـهـونـ وـ بـيرـكـرـدـنـهـوـهـيـهـكـ بـوـونـ، دـهـبـيـنـيـنـ رـوـلـىـ گـهـنجـ بـقـچـىـ مـهـسـهـلـهـيـهـكـ كـورـتـ كـرـابـوـونـهـوـهـ، لـهـسـهـرـدـهـمـىـ نـازـيـيـهـتـداـ بـهـهـمـانـ شـيـوـهـ، ئـهـمـهـشـ مـانـايـ ئـهـوـهـ نـيـيـهـ كـومـهـلـاـكـاهـيـهـ عـيـرـاقـىـ يـاـ ئـهـلـامـانـ دـوـوـ كـومـهـلـاـكـاهـيـهـ دـرـهـ دـيمـوـكـرـاسـىـ وـ كـرـانـهـوـهـ بـوـونـ، بـهـلـاـكـوـ بـهـپـيـچـهـوانـهـوـهـ، كـاتـيـكـ سـيـسـتـمـىـ بـهـوـهـ فـوـرمـهـىـ خـوـيـ خـواـزـيـارـيـهـتـىـ

ناسـنـامـهـ وـشـوـنـاسـىـ خـوـيـهـتـىـ، بـهـلـامـ لـهـكـورـدـسـتـانـ دـهـشـيـتـ بـهـخـالـىـ دـهـسـتـپـيـكـرـدـنـ نـاـوىـ بـبـهـيـنـ، لـهـبـهـرـئـهـوـهـىـ ئـهـ وـمـيـكـانـيـزـمـهـ بـهـهـيـزـهـىـ دـهـشـيـتـ رـوـلـىـ گـهـورـهـ لـهـمـ مـهـسـهـلـهـيـهـداـ بـگـيـرـيـتـ ئـهـ وـ دـهـزـگـاـ دـهـولـهـتـيـانـهـ تـايـبـهـتـ بـهـ بـوـارـىـ پـهـروـهـرـدـهـ وـ رـوـشـنـبـيرـيـيـ، ئـهـلـبـهـتـ پـهـروـهـرـدـهـ وـ رـوـشـنـبـيرـىـ بـهـوـ مـانـايـهـ نـاـ لـهـكـورـدـسـتـانـداـ كـورـتـ كـراـوـهـتـهـوـهـ بـقـ چـهـندـ شـتـيـكـىـ لـاـوـهـكـىـ، وـهـكـ درـوـسـتـكـرـدـنـىـ تـهـخـتـهـ رـهـشـ، كـورـسـىـ، دـابـهـشـكـرـدـنـىـ كـتـيـبـ بـهـسـهـرـ قـوـتـابـخـانـهـكـانـداـ، چـاـپـكـرـدـنـىـ كـتـيـبـ وـ دـهـرـكـرـدـنـىـ گـوـفـارـ نـازـانـمـ چـهـنـدـ شـتـىـ بـيـتـامـىـ لـهـوـ جـوـرـهـ، بـهـلـاـكـوـ بـهـوـ مـانـايـهـ ئـهـمـ دـهـزـگـاـيـانـهـ چـهـنـدـ دـهـتـوـافـنـ كـومـهـلـاـكـاهـ لـهـپـيـگـاـيـ زـانـسـتـهـ نـوـيـكـاـنـهـوـهـ مـوـدـيـرـنـيـزـهـ بـكـهـنـ، ئـهـگـهـرـ هـهـرـ لـيـرـهـوـهـ باـسـ لـهـجـيـهـانـگـيـرـيـيـ وـ تـهـكـنـهـلـوـزـيـاـ بـكـهـيـنـ باـ بـزـانـينـ چـهـنـيـكـ كـارـلـهـپـوـوـهـ پـهـروـهـدـهـيـيـ وـ زـانـسـتـيـيـهـكـهـيـ ئـهـمـ دـوـوـ چـهـمـكـهـ كـراـوـهـ، بـيـگـوـمـانـ هـيـچـ، ئـهـمـهـشـ دـهـگـهـرـيـتـهـوـهـ بـقـ ئـهـوـهـىـ دـهـزـگـاـيـانـهـ خـالـيـنـ لـهـرـوـحـىـ گـهـنجـ بـقـ خـوـمـ لـهـوـ بـرـوـايـهـ دـاـمـ گـهـنجـ، خـالـيـنـ لـهـتـيـگـهـيـشـتـنـىـ گـهـنجـانـهـ، مـنـ بـقـ خـوـمـ لـهـوـ بـرـوـايـهـ دـاـمـ تـاـ ئـهـوـ دـهـزـگـاـ دـهـولـهـتـيـانـهـيـ رـاـسـتـهـوـخـ يـاـ نـارـاـسـتـهـوـخـ پـهـيـوـهـنـدـيـيـانـ بـهـ مـهـسـهـلـهـوـهـ هـهـيـهـ گـهـنجـ نـهـكـرـيـنـهـوـهـ گـهـنجـيـ ئـيـمـهـ هـهـرـ گـهـنجـيـكـىـ بـىـ شـوـنـاسـ دـهـبـيـتـ، هـهـرـ ئـهـ وـ گـهـنجـهـ دـهـبـيـتـ وـهـكـ پـيـرـهـكـانـ بـيـرـبـكـاتـهـوـهـ. وـهـكـ لـهـسـهـرـهـوـهـ گـوـتـمـ "جيـهـانـگـيـرـيـ" تـهـكـنـهـلـوـزـيـاـ بـقـ خـوـيـانـ نـوـيـنـ وـ بـهـرـهـمـىـ خـهـونـىـ گـهـنجـهـكـانـهـ بـقـيـهـ ئـهـگـهـرـ بـتـوـانـرـيـتـ لـهـپـوـويـهـكـىـ پـهـروـهـدـهـيـ زـانـسـتـيـيـهـ لـهـكـومـهـلـاـكـاهـ ئـيـمـهـداـ پـراـكتـيـزـهـ بـكـرـيـتـ، ئـهـوـاـ شـوـنـاسـيـكـىـ نـوـيـ بـهـ گـهـنجـيـ كـورـ دـهـدـهـنـ وـ لـهـبـهـرـزـهـوـهـنـدـيـ ئـهـكـهـرـ گـهـنجـيـ كـورـدـدـاـيـهـ بـهـلـاـكـوـ لـهـبـهـرـزـهـوـهـنـدـيـ ئـهـوـهـ نـوـيـيـهـيـ دـاهـاـتـوـوـشـهـ.

*ئەو ململانى زۆرەي باوک و کور لەكوردستاندا تا چەند بە پۆزەتىقى دەبىنى و ئائىنده ئەم ململانىيە لەپوانگەي تۆۋە بەرەو كۈوي دەپرات؟.

-بۇ من ململانى لەھەر قۇناغىك لەقۇناغەكاندا، لەھەر جىڭايەك لەجىڭاكاندا تا دەگاتە دام و دەزگا و ناو كۆمەلگا بەرئەنجامى هەلاؤسانى كىشەكانه، بەرئەنجامى تەقىنـوهى پرسىيارە خەفەكراوهەكانه. بىگمان كۆمەلگا ئىمە لەھەر رۇويەك لەپۇوه كانەوە بىگرىن، پېرە لەكىشەمى چارەسەرنەكراو، ليوانلىقە لەپۇوه لە پرسىيارى كوشراو، ئەمانەش تا سەر ناتوانى بەردەواميان هەبىت و دەبىت ھەر رۆژىك بىت بتەقىنـوه.

كىشەى نىوان من ناوى نانىم كور و باوک، بەلکو ناوى دەنیم باوک و فەرزەنە يان باوک و رۆلە، دەشىت لەداھاتودا بېبىتە كىشەيەكى سەرەكى ناو كۆمەلگا ئىمە ئەو كىشانەش گەورەتىن. لەگەل كرانەوە كۆمەلگا ئىمە ئەو كىشانەش گەورەتىن. ئەوەي ئىۋە دەلىن "ئەو ململانى زۆرەي باوک و فەرزەنە" بەرای من زادەي قەيرانىكى قولـه رىشەيەكى مىزۇوە لەكۆمەلگا ئىمەدا ھەيە، كە فەرزەنە بەدرىڭىزى ئەو مىزۇوە باجەكەي داوه. ئىمە بمانەۋىت يا نا بەھۆى ئەو ئالوگۇرە سىاسىييانە لەعىراق بەگشتى و كوردستان بەتايمەتى كۆمەلگاش گۆپانى بەسەردا هاتووە، ئەم گۆپانەش لايەنى باش و خراپى خۆى ھەيە، لايەنە باشەكەي ئەوەي رۆژ بەرپۇز كۆمەلگا ئىمە بەرەو كرانەوە دەچىت، رەنگە كارىگەرە كۆچى گەنجى كورد بەرەو دەرەوە و بازارى ئازاد و سىيتىمى نۇيى جىهان رۆلى سەرەكىيان لەم ھاوكىشىدا ھەبىت. لايەنە باشەكەي ئەم

كۆمەلگا رەنگىپىز دەكات، ئەوا ئاگاىي بىت يا ناناگاىي گەنجىش دەكەۋىتە ناو ئەو گەمانەوە، ئەوەشمان لەبىر نەچىت لەدواى راپەپىنەو گەنجى كورد بەخراپتىن و بۆگەنترىن ئەزمۇوندا گوزەرى كرد، ئەوיש ئەزمۇونى شەپى ناوخۆيە، رەنگە ئەمۇق كەمتر ھەست بەكارىگەرە ئىيگەتىفەكانى بىكەين، بەلام سالانى داھاتوو پېمان دەلىت" گەنجى كورد لە ج قەيرانىكى رۆحى و فكىيدا دەرەزى. رۆژىك گەنجىكى تورپەي كورد پىسى گوتەم" (ئىمە وەك گەنج خەساوين، ئىمە كىشەكمان ئەۋەيە نەك ناجولىيەن و هەول نادەين زۆر مىشەخۆر و بەرژەوەندىخوازىن) ئەمە قىسى گەنجىكى خوينەوارى كوردە، كە چىن بارگاوبىيە بەفرەنگى سىاسى، ئەمە قىسى گەنجىكە، كەخوازىيارى گۇران و جىهانىكى نوپىيە بۆ گەنج، كە خەتكە دەختاتە گەردى خودى گەنج، بەلام ئەو ناتوانىت قولـىي كىشەك بېبىنېت و پرسىيار لەخۆى بىكەت: ئەوەي بېزە چىيە گەنجى كوردى خەساندووە؟ بۆ گەنجى كورد ناگەپىت بەدواى سەربەخۆيى خۆيىدا و ھەمېشە ئەو سەربەخۆيى لەجىڭاكى دى يا لەناو كۆمەلـه و رېكخراوبىكدا دەبىنېتەو؟ بەكورتىيەكەي گەنجى كورد شوناسىيەكى پى دراوه شوناسى خۆى نىيە، گەنجى كورد ئەركىكى پى سېپىردرابە ئەركى ئەو نىيە، گەنجى كورد بى ئەوە ئاگاى لەخۆى بىت تىك شكىنزاوه و لەفۇرمىكى تىدا بەرجەستەكراوهەتەوە، بۆيە من پىم وانىيە، خاوهنى خەون و پرسىيار نەبىت، بەلکو بە پىچەوانەوە خاوهنى خەون و پرسىيار، بەلام نەك خەون پرسىيارىكى گەنجانە.

نەبىت ناوى بودجه يەكى تايىبەت بەمنال و گەنجە بى
دەرامەتەكانەوە، دەزگا و رېڭخراوېك نەبىت تايىبەت بق
پېرىدىنەوەي پېداويسىدى و حەزى گەنجە كان، تو چاوهپوانى چى
لەگەنج و نەوهى نۇئى دەكەيت، منالان لاي ئىمە لەسەر شەقام و
لەو جىڭايانە لەزۆربەي ولاتىندا چۈونەزورەوەي منال تېيدا
قەدەغەيە تا دەرەنگانى شەو دەستگىرى دەكەن، ئىتىر تو
چاوهپوانى چى لەو منالە دەكەيت كاتىك گەورە دەبىت! .
ئەوهى من بقى دەچم كىشەكانى كۆمەلگائى ئىمە لەمنالىيە و
دەست پېىدەكتا و لەگەل گەورە بۇونى ئەو منالانەدا
كىشەكانىش گەورە تر دەبىت، كىشەي گەنجى ئىمە لەگەل باوكدا
دەگەپىتەوە بق ئەو قەيرانانەي منالان لەناو خىزانىدا پېيدا
تېپەربۇون، بقىيە دەلىم "شەرى گەنج و باوك شەرى دەرەوەيە
لە مالەوە دەيکەن، چونكە تەنها منالانى كۆمەلگا هەزارەكان بە
نا ئاسوودەيى و هەزارى و بىن سۆز گەورە دەبن، ئەو منالانى
بىن ناز و بىن خۆشەويىسى گەورە دەبن يان دەكرىن، ئەو پىياوه
دلەقانەن ئەمرۆ دەيانىين.

لەپۇويەكى ترەوە ئەگەر مەبەست لەباوك ئەو باوكە رەمىزىيە بىت
ناوى دەسەلاتە ئەواھەر قۇژىن و سوچىيکى كۆمەلگائى ئىمە
بگەپىت پېرىتى. لەخىزانەوە بگەر بق ناو قوتاخانە بق
سەرجادە تا دەگاتە بەرزىرین پلەي دەسەلات منالى ئىمە و
گەنجى ئىمە لوتى پېيدا دەتەقىت، ئىتىر تو پېت وانىيە لەم
جيھانە كراوهى ئەمرۆدا، لەدونياي ئىنتەرنېت، سەتلەلات و
تۆرى پەيوەندىيەكان جامى سەبرى گەنجى ئىمە پەنەبىت و
بەسەرى باوكەكاندا قىلىپ نەبىتەوە، من بىيگومان و نەك

كرانەوەيە لەوەدایە گەنجى كورد ئىتىر ئەو گەنجە شەرمەنى
جاران نەبىت، ئەو گەنجە بېدەسەلات و بەھەمو شىتىك رازىيەي
جاران نەبىت، لەگەل ئەۋەشدا ئەم لايەنە باشە قەيرانەكانى
گەنج فراوانتر دەكتا، بەوهى ناتوانىت لەبوارەكانى ژياندا
پېداويسىتىيەكانى بەدەست بەھىنېت، بۆيە بەرای من زۆربەي
شەرەكانى فەرزەنەدە لەگەل باوكدا شەرى دەرەوەيە لەمالە و
دەيكتا، بۆيە ئەگەر دەولەت يا دەسەلات بتوانىت ھەمو
پېداويسىتىيەكانى گەنج دابىن بكتا، دلىنام زۆربەي گەنجى كورد
رەنگە بەرىكەوت رېڭايان بکەۋىتەوە بق مالەوە، مەبەستى من
لېرەدا ئەوهىي ئەگەر باوك نەبىتە بەرپرسى سەرەكى لەھەمو
پېداويسىتىيەكانى ژيانى فەرزەنەدە. گەورە ترین كىشە بق گەنج و
نەوهى ئىمە، ئەوهىي ئەباوك ھەلگرى سەرەكى نەك
پېداويسىتىيەكان، بەلکو بژىوېشە بق ناو خىزان، من نامەۋىت
وەك ماركسىيەكان ھەمو كىشە كان لەئابورىدا بېبىنمەوە، بەلکو
ئەو راستىيەكى حاشا ھەلەنگەرە، كە فشارى بژىوى ژيان لەسەر
باوك بق خۆى كوشتنى ھەمو جۆرە خەون و ئارەزۇويەكى
رۆلەيە لەناو خىزانىدا، لە ولاتىكدا منال خاوه نى هيچ مافىيەك
نەبىت، دەزگايەك نەبىت خۆى بە بەرپرسىيار بىزانىت لەبرامبەر
مافى منالاندا، رېڭخراوېك تايىبەت بەچارەسەركەدنى كىشە و
پېداويسىتىيەكانى منالان نەبىت، لانەيەكى دەولەتى نەبىت، بق
منالە بىللانەكان، بق منالە دەركراوهەكان لەناو خىزانىدا،
رووناكىيەك نەبىت تروسكاىي بخاتە ناو دلى ئەو منالانى خەونى
گەورەيان ھەيە، لەلاتىكدا سالانە بە مليونەها دۆلار بەشتى
تورەھات و بىن ماناي حىزبەكانەوە تەرخان دەكريت، شتىك

ببەم لەبەر ئەوە لەناو ئايىندا چەندىن چەمكى جىاواز ھەن كە پىيان دەگوترىت چەمكى ئايىنى (ئەمە وەك تىپىنى). مەسەلەي ئايىن بەراستى مەسەلەيەكى زور قولۇ و پېرى كىشەيە، لەۋەتە ئايىن سەرى ھەلداوه و بىرى مرۇق گەشە كىردووه يا باپلىين لەو كاتەوەي ئايىن دەسە لاتگىرنە دەست بۇوهتە سىاسەتى و كارى بۆ كىردووه تا ئەمۇق بەردەوام كىشەي نۇوسىر، روناكىر و بىرمەندە گەورەكانى جىهان بۇوه. قىسە كىردىن لەئايىن بۆ خۆى با بەتىكى ئالۇز و ھەمە لايەن، بۆيە من لىرەدا خۆم دوورە پەريزىز دەگىرم و زىياتر قىسە لەسەر كارىگە رىيەكانى لەكۆمەلگاى كوردىدا دەكەم.

لەكۆمەلگاى ئىمەدا وەك ھەر يەكىك لەكۆمەلگا رۆزھەلاتىيەكانى ئايىن فۇرمەكەي گۇپراوه، ھەر بۆيە لە ئەرك و ئىشىرىدىنەكانى خۆى دوور كەوتۇتەوە. ئىستىتا بۆ من شتىكى نىيە ناوى ئايىن بىت، تا لەپىگاى تىۋلۇزىيەو (ئايىناسى) شىكىرىدەنەوەي تايىبەتى بۆ بىكەم، يان بەپىي شارەزايى و توانا قىسە لەسەر ئەرك و كارو كارىگە رىيەكانى بىكەم، ئايىن لەژىر ناوى ھەر گروپ و رىيڭخراوهكەيدا دەركەۋىت بۆ من بەشىكە لە سىاسەت، سىاسەتىك بارگاوبىيە بە فكىرى ئايىنى، سىاسەتىك پەيوەندى ئىنسان و خوا لەيەك دەبپىت و خۆى جىيگاى ئەو پەيوەندىيە دەگىرتەوە، ھەر بۆيە تو لەگەل ھەر يەكىك لەو سىاسەتانەدا نەبىت وەك لادەر لەدىن ناوت دەبەن، ھەر يەكىكىش لەم سىاسەتانە، كە ئەمۇق زىياتر لەژىر ناوى حزب يارىخراوه خۆيان بەيان دەكەن بەرژەوەندى تايىبەتى خۆيان ھەيە، تو پېت و نەبىت ئەوانەي بەناوى ئايىنەوە سىاسەت دەكەن، بۆ خۆيان

چاوهپوانى ئەوەم مەملانىيە باواك فەرزەند ھەروا وەك كىشەيەكى چارەسەر نەكراو بەمېنىتەوە، بەلکو دەبىت بەقىتەوە، لەبەر ئەوەي ئەم جىهانەي ئەمۇق ئەو جىهانە داخراوهى جاران نىيە، گەنج نەزانىت لەپاشتى دىوارەكەي ئەودىيو مالىيانەو چى روودەدات. بەداخەوە من زووتر لەسەر ئەم كىشە قىسەم كرد. كە دەبىت چى زووترە بزووتەوەي گەنجان درووست بىت، مەبەستىم ئەو بزووتەوە نىيە، سەر بەم پارت يان ئەو حزب بىت، بەلکو بزووتەوەيەك گشتگىرى، لەسەرانسىرى كوردىستاندا وەك ھىزىزىك دەركەون، ئەو كات دەبىنیت باوکەكان، لەباوکى ناو خېزانەو تا دەگاتە باواكى دەسەلات چۆن ناچارى جىيەجى كىردىنە داخوازىيەكانىيان دەكەن.

* ئايىن يەكىكە لەو چەمكانەي كارىگە رىيەكى زورى لەسەر سەرچەم مەرۇفەكان ھەيە، گەنجىش بەدەر نەبۇوه لەو كارىگە رىيەكانە و زورجار ئايىن بۆتە ئەوەي گەنجىكى سەلەفى توندرەو بەرھەم بەھىنېت و بېتىتە خۆرە كىيانى كۆمەلگە، چى بىكىت بۆ ئەوەي ئايىن رۆلۈكى نىكەتىقى لەسەر بىرى گەنجان دانەنېت؟.

- دەتوانم بللېم ”ئايىن سىتمىكە ئىش لەسەر ناساندىنى بۇونى ئىنسان دەكتات لەپوانگە چاكە و خراپەوە، بۆ ئەمەش پشت بەفکر و فەلسەفەيەكى مىتافىزىكى يان ئىلاھى دەبەستىت، ئەگەر چى لاي موسولمانەكان بىرۇباوەرە و كۆمۇنىشتنەكانىش بە ئايىدۇلۇزى زورجار ناوى دەبەن، بۆيە ناتوانم بە چەمك ناوى

دەبىنېتەوە، تۆ دەزانىت لەكاتى شەپى ناوخۇ لەو كاتانەى حزبەكان سەرقالى وىرانكىرىنى كوردىستان و كوشتنى خەلکى كورد بۇون، رابىتەي ئىسلامى زوربەي ھەر زورى خەلکى بەلاى خۆيدا راكىشا! . با ئىمە هەمو خەتاكان نەخەينە ئەستۆى حزب و گروپە ئىسلامىيەكان، لەبەر ئەو زورىك لەم گروپ و خىبانە بەدەسىسەى حزبە كوردىيەكان دروستكaran و ئەوان كۆمەكى پارەيان دەكىدن، لەپۇويەكى ترەوە ئەم خىبانەى ئىمە ھەر بەناو عىلىمانىن، بەلام لە ناوهپۈكىدا وەك حزبە ئىسلامىيەكان بىردهكەنەوە، لەكۆمەلگاىي وادا بىڭومان بلاپۇونەوەي سەلەفييت زور ئاسانە، لەكۆمەلگاىي كىدا رىزەي مزگەوت، تەكىھ و خانەقا دەھىنەدە قوتاخانە و كتىپخانە و جىيگاى كات بەسەربرىدى گەنجان بىت تۆ چاوهپۈوانى چى لەجەنج دەكەيت! . سەبارەت بەوهى چى بىرىت بۇ پېشگىرن لەم دىياردە تەنها و تەنها بزووتەنەوەيەكى رادىكالى گشتىگىرى گەنجان دەتوانىت ناسىنامە بۇ گەنجەكان بگەرىنېتەوە، بەبى دروست بۇونى بزووتەنەوەيەكى لەم جۇرە بىڭومان گەنجى كورد ئەوەندە تر نابووت دەبىت، دروستكىرىنى يانە بۇ گەنجان دەتوانىت ھىزبەكانە بە بەرخەون و ئارەزووەكانى گەنجدا، تەنها ئەو سەنتەرانى تايىبەتن بە دونىيائى گەنج دەتوانىت كۆمەكى گەنج بکات و لەناو تەكىھ و خانەقا و مزگەوتەكان بىانهپىنېتە دەرەوە. بۇ ئەوهى گەنج لەبىرىي ئايىنى وشك دوور بکەۋىتەوە پىۋىستە رۆلىان پى بىرىت لەسياسەتدا ئاكتىف بکرىنەوە لەكىشە كۆمەلاتىيەكاندا، دەبىت سەربەخۆييان پى بىرىتەوە.

زور بىروبَاوەردا بن! . سياسەتى زورىك لەو حزب و رىكخراوە دىنيانە تەواو پىچەوانەقورئان و ياساكانى ئىسلامە، ھەر بۇ نمۇونە توندرەوى، تۆ ناتوانىت لەناو قورئاندا دېرپىك سەبارەت بەخۆتەقادىنەوە و خۆكوشتن بۇ بىرقىتەوە، ئەم كەواتە ئەم گروپ و حزبە ئىسلامىيەكان ئەم شەرعىيەتە لەكۆيۇھ وەردەگىن؟ . بىڭومان تىكىستى ترەن باس لەجياد لەپىناو خوادا دەكات، ئەوان ئەو تىكىستانە بە بەرژۇندى خۆيان تەفسىر دەكەن بۇ شتىنەوە مىشكى گەنج، دووھەم شتىك كە زور گۈنگە ئەمۇق ئايىن، ھەست بەشكىستىكى گەورە لەبەرەم تەكىنەلۆزىيادا دەكات، ئەمەش زىاتر بەر لەزىرپىي ئەم گروپ و خىبانە رادەكىشىت و شىتىگىريان دەكات، كەوا دونىيا پى بۇوە لە نائەخلاقى، دونىيا بەرەو فەصادىيەكى گەورە دەچىت، مرۇق ناوى خوداى لەبىر چۆتەوە و نازانم لەو قىسە نالۆزىيەكانە. بىڭومان ھەمو گروپ و رىكخراوە ئايىنى كەن زىاتر دەتوانى كار لەسەر گەنج، بە تايىبەتى لەناو ئەو كۆمەلگايانە گەنج لەقەيرانى رۆحىدا دەزى، بىڭومان كۆمەلگاى كوردىش بەدەر نېيە لەو قەيرانە و وەك لەسەرەوە باسم كرد حزبە كوردىيەكان بەرپرسى سەرەكىن لەدروستكىرىنى ئەو قەيرانە. لەكۆمەلگاىيەكدا گەنج خاوهنى ھەمو شتىك بىت خۆى نەبىت، لەكۆمەلگاىيەكدا گەنج ھەمو شوناسىيەكى خۆى لى سەندرابىتەوە، لە كۆمەلگاىيەكدا گەنج ھىچ ھىوا و ئومىدىيەكى نەبىت، بىڭومان سەلەفييەت دەتوانىت خۆى بکاتە ئەلتەرناتىيفى ئەو قەيرانە. من پىيم وانىيە ئەو خەتاي ئايىن بىت، گەنج بەرەو سەلەفييەت دەپروات، بەلکو ئەوھ قەيرانە رۆحىيەكانى گەنجە خۆى لەناو سەلەفييەتدا

مانایه‌کی نییه، به‌بئ لەناوبردنی ئەو کلتوررە زۆر زە حمەتە قسە لەسەر سیّکس بکەیت.

٧- لەدواين پرسیاردا دەمەوئى بگەپیمەوه بق قسەی ھەندىك رۆشنېير كە دەلەيىن "گەنجى ئەمۇق بى شۇوناسە و ونبۇوه لەنىو گەمەكانى دەسەلات و حزبىدا، پېتىوايە ئەم بى شۇناسىيە تاکەي بەردەوام دەبېيت، يان چاوهپوان دەكريت گەنجى كورد بېيتە خاوهنى چ شۇناسىيک؟.

وا بىزانم منىش ھەمان رام ھەيە و لەسەرەوه باسم لەو پەيوەندىيە كرد و وەلامىشم داوهتەوه، بەوهى بەبئ سەرەلەدانى بزووتنةوهى كى گەنجان ھېيج ناكريت، كاك ئارام زۆربەي گۈپانەكانى رۆزئاوا لەسەر دەستى گەنج كراون، ئەو مافانەي ئەمۇق گەنج لەرۇۋىا ھەيانە لەخۇوه نەھاتۇتە دى، تۆ بېرق بە تەنها مىزۇوى بزووتنةوهى گەنجانى ئەلمانيا بخويىنەوه، يَا بزووتنةوهى قوتابىيانى زانكۆ (Studentenbewegung) كە بەبزووتنةوهى شەستەكان ناسراوه، بەلام ئايما قوتابىيانى زانكۆى ئىمە خاوهنى چىن؟. لەھەموو جىهاندا قوتابىيانى زانكۆ پېشىرەوى گۆرانى، لەھەموو جىهاندا قوتابىيانى زانكۆ سەنگ و قورسایيەكىان ھەيە دەسەلات لېلى دەترسىت، بەلام كامەيە سەنگ و قورسایي ئەوانى ئىمە، كامەيە دەنگ و رەنگىان، من رۆزانە چاوم بەچەندىن ئىيانە و سوکايىتى بەقوتابىيانى زانكۆو دەكەۋىت، كەسیّك نیيە وەلام بىاتەوه، مامۆستايىكى زانكۆى كۆنە بەعسى قوتابى لەبەرچاوى ھاوريكانى دەداتە بەر شەق، چونكە بەرپرسىيکى لەپشتە كەسیّك ناویرىت دەنگ بکات. لەجىهاندا زانكۆ ئەو حەرمەيە دەسەلات و پیاوانى دەسەلات

٦- كەپتى جنسى يەكىيلى تره لەو كاريگەرييانە بۆشايىيەكى فيكىرى لاي گەنج دروه ستىركدووه، بەپاى تۆ چى بکريت ب پركردنەوهى ئەو بۆشايىيە؟.

بەپاستى ئەم پرسىيار بق ئەمۇق ئىمە زۆر قورسە، لەيەر ئەوه ئىمە پېشىر باسمان لەكۆمەلگايەك كرد گەنجەكانى بەرەو سەلەفييەت دەپروات، باسمان لەكۆمەلگايەك كرد رېزەمىزگەوت و تەكىيە لەقتاوخانە زىاتەر، باسمان لەكۆمەلگايەك كرد ياساكانى دەولەت شەرعىيەت لەئايىنەوه وەردەگرىت. زۆر زە حمەتە باسکردنى سیّکس لەلاتىكدا مەرجەعى دەسەلات ئايىن بېت، من چۈن دەتسوام باسى سیّکس لە كۆمەلگايەكدا خوشەويشتى تىايىدا تاوان بېت بكم، تۆ دەزانبىت لەلاتى ئىمە لە سالىكدا چەند ئافرەت لەسەر ئەوهى ناوى دەنیيەن شەرەف و ئەخلاق دەكۈزۈت و دەسەلات و ياسا پاشتىگىري لەبکۈز دەكات؟.

ئايى كۆمەلگاي ئىمە گەشتقە ئەو ئاستەي بتوانىتت واز لە وشەي شەرەف بەھىنېت؟ توركىيا ھەشتا سالە بە حىساب عىلمانىيە و زۆرىك لەئازادىيە فەردىيەكانى تىيدايه و ولانىكە نەك دراوسىيى رۆزئاوايە و لەزۆر رووهوه دەيەۋىت لاسايى ئەوان بکاتەوه، بەلكو بەشىكى كەوتۇتە قارەھى ئەوروپاوه و نەوهىكىيان "٥٠" سالە لە ئەوروپا ژيان بەسەر دەبەن، كەچى هيىشتىنا يانلىۋانىيە دەستبەردارى وشەي شەرەف بن، تەنها لەبەر ئەوهى كولتورەكەيان كولتورييکى عەرەبى ئىسلامىيە، بۇيە بەبئ قسەكىردىن لەسەر ئەو كلتوررە قسەكىردىن لەسەر سیّکس ھېيج

ناویرن قاج بخنه ناویهوه، به لام له ولاتی ئیمە بەرپرسەكان رۆز تا ئیواره فیتو فاتیانه تییدا، له ولاتی ئیمە زانکو بورو بە جىگای سیخورى و ئاسایشى حزبى و كەسىك ناویرىت بلیت بق! ئایا ئەمە لە بى شوناسى گەنج و قوتابى ئیمە زياتر چىيە، بەنامەي بەرپرسىك قوتابىيەك دەردەچىيت يَا ساقگ دەبىت، لە چاپىكەتنىكى "فەرھاد پېربال"دا باس لەوە دەكەت قوتابىيەك ھەموو نمرەكانى (نایاب، زورباش)ن، به لام دەرنەچۈوه. تو ئەمانە ناو دەنیيەت چى؟ من پىم وابىت هەتا گەنج و قوتابيانى ئیمە ئۇ بۇونەورە بىدەنگ و شەرمەنە بن لە بەردەم دەسەلاتدا، ھەرشەكەيان لەوە باشتى نابىت، برا گىان گۆران لەخۇوە نايىتە دى، ئەگەر مەرۆۋە كارو خەباتى بۇ نەكەت، كارو خەباتىش قوربانى دەويىت، تو سەير بکە ئەم رۇزگارە كى دروستى كردى؟ كى قوربانى بۇدا؟ گەنج ئۇ بۇ نەكەت بۇ ئەم رۇزگارە كى دروستى كردى قوربانى، كەچى خۆى ليى بىن بەشە. من پىم وابىت گەنجى كوردى لە بەردەم شۇرۇشىيەكى نويىدایە، تەنها بە شۇرۇش و ھەلسان دەتساون مافەكانى خۆيان بەدەست بەھىنن، ئەگىنا رەوش و پرسى گەنج وەك خۆى بگەرە بەرەو خزايىت دەپروات.

عه‌داله‌ت عه‌بدوللّا

عه‌داله‌ت عه‌بدوللّا يه‌کيکه له و نووسه‌ر و
روشنبيرانه‌ی چهند سالیکه له کاييه‌ي
روشنبيري كورديدا چالاكانه بونو خوي
سەماندووه و تا هەنۈوكە خاوهنى چەند
بەرهەمېكە له وەركىپان و لېكۈلىنەوه و
رەخنە له بوارە جۇراوجۇرەكاندا. ئەمە
بېچگە له وەي خاوهنى ديد و بۆچۈونى
تايىبەت بۇوه له سەر پرسى گەنج له
كۆمەلگەي كورديدا و له و باردىيەشەوه
چەندىن وتار و نوسىينى جۇراوجۇرى
بلا و كردۇتەوه. بۇ قىسە كىرىنى زىاتر له سەر
تەودەي (گەنج و شوناس) به پىيوىستمىزانى
بىكەمە مىوانى ئەم تەودەيە و وەلامەكانى
عه‌داله‌ت_يش به م شىۋىدەيە بۇو.

گەنج و شوناس

* سەرەتا ئەگەر بېرسىن گەنج كېيە و هەلگرى چ ناسنامەيەكە،
ھەروەها پىر كېيە و هەلگرى چ ناسنامەيەكە، ململانىيى نىوان
ئەم دوو پىشكەيىنەرەي كۆمەلگەي كوردى چۈن دەبىن ؟
دىاريىكىنى ماهىيە و ناسنامەي ئە و بونو وەرە كۆمەلايەتىيەي
كە پىسى دەوتىرى گەنج، يان ئە وەيتىر كە پىسى دەوتىرى پىر ،
كارىيەكى ئاسان و سادە و ساكار نىيە، بەشبەحالى خۆشم، ھەموو
كاتىيەك ئە وەندەي ئىش لە سەر دۆزىنەوهى ئىشكارلىيەتە كانى ئە و
ناساندن و ماهىيەتانە دەكەم، ئە وەندە بەشدارى لە

ئەگەر بمانوئى ، لە پۇوى فكىيەوە، وەلامىكى ئەم پرسىيارە گرىمانەكراوانە بىدەينەوە، ئەو باشتىر وايە بىرمان بىكەۋېتەوە كە گەنج ھەلگرى شوناسىكى دىاريڪراو نىيە وەك چۆن پىر-يش ئەم شوناسەن نىيە. گەنج برىتىيە لە كائينىك كە لە ناو كاروانىكى مىڇۈوپى پىر لە جموجولى فىسىيۇلۇزى و بايەلۇزىدا دەزىت ، لىرەدا كۆى ئەو ئامازە دەلالە بايەلۇزى و فىسىيۇلۇزىيانە كە شوناسى ئەو، وەك كائينىكى عمرى و تەممەندار ، دىاريدهكەن لەنەشونمايمەكى بەردەوامدان، واتە گەنج ، لەم بارەدا شوناسى مىڇۈوپى كى عمرىي پاوهستاو و پەنگخواردو نىيە. بە دىويىكى تردا، گەنج بۇونە وەرىكە لە ناو كۆمەلە زىنگە يەكى كۆمەلە تىيى جىاجىادايە و رۆژانە لە پەيوەندىدایە لەگەل بۇونە وەرە كۆمەلە تىيە كانى دى، ئەم پەيوەندى و تىكەلابۇونە وەش، وەك زانستى سۆسىيۇزىيا پىيەمان دەلىت، بە كۆمەلەك چوارچىۋە و قۇناغى پىيگە ياندىنى كۆمەلە تىيەدا دەبىبات و لە ئەنجامدا كۆى هەلس و كەوت و رەفتارە كانى، يان ژىرى و بىركىدنە وەكانى، يان پەرورىدە و پىيگە يىشتىنە كانى، لە فەزايى مىلمانى يان گونجانىكى كۆمەلە تىيدا بەرىۋەدەبات، واتە گەنج ھەلگرى ھۆشىيارىيەكى كۆمەلە تىيى سەربەخۇ و تايىھەت نىيە، بەلكو خېزان وەك يەكەمین يەكەى كۆمەلە تىيى، دواتر قوتا بخانە و قۇناغە كانى، پاشان دەزگا و دەمەزراوه دەولەتى و مەددەنلى و ئەھلىيە كان و كۆى ئەو چوارچىۋە كۆمەلە تىيەنە ترىيش كە وەزىفە و پىيگە و ناسنامە ئەويان تىيا دەردەكەۋېت، بەشىۋە راستە و خۇ و ناپاستە و خۇ بەشدارى دەكەن لە پىيگە ياندىنى كۆمەلە تىيەنە گەنج و دەست نىشانىكىنە ھۆشىيارى و رۆشنبىريي ئەو. لە

پەيرەوكىدىنى ئەو سىستىمە لە داوهرى ناكەم كە زۆرجار دېت و بە رۆشنبىرييەكى مىلىييانە نا پىكخراو ، يان بە وشەسازىيەكى ئىنسائىيانە، يان بە لۆزىكىيەكى رۆشنبىريي ھەتىو و بى مەرجەع و بىبىنەما و بى باڭگراوهند، ناسنامە يەكى دىاريڪراو، يان جەوهەرىكى نەگۆر، يان ماھىيەتىكى ئامادەكراو، يان چەمكىكى تراندىستال (متعال) بەسەر دنیاى دىاردە و روودا و دەركەوتە كاندا ، يان بۇونە وەر و ناو و ناونىشانە كاندا دەبرېت. بە مانايەكى تر، من ھەرگىز بە وەزىفە فكىي و مەعرىفيي خۆمى نازانم بە دىدىكى جەوهەرگەرا، يان بە زمانىكى موتلەقگەرا ، يان بە ھۆشىيارىيەكى دۆگما و چەقبەستوو، سەنورى پۆلائىن، يان دابەشىكىدى دوالىستانە، لە نىّوان ناونىشان و ناسنامە كاندا بىكەم، ئەمە ئەوهندەي ئەركى ئەوانە يە كە لە پۇوى فەلسەفى و پەخنەيى و مەعرىفيي و بىرناكەنە و دەستكىرتىن و موقارەبە دىنیاى شتە كان ناكەن ، ئەوهندەش پىشە ئەو خەلکانە مانە كە تا ئىستا خاونە تىۋرىك ، يان بىرۆكە يەكى زىندۇو نىن بەرامبەر بە و شتەي پىيى دەوترىت مىڇۇو يان واقع و ئالۆزىيە كانى ، يان گرفت و وەرچەرخانە كانى. بەم مانايە، تۆ لە برى ئەوهى لېم بېرسى گەنج، يان پىر، كىيە و ھەلگرى چ شوناسىكى كۆمەلە تىيى و مروپىيە، باشتىر وايە بېرسى تا چەند ئەم دوو بۇونە وەرە خاونە شوناسىكى دىاريڪراون و ماهىيەتىكى نەگۆر و لېك جىاوازىيان ھەيە؟ ، ئەم دوو بۇونە وەرە لە چىدا لە يەك ناچىن و لە كۆيدا تەواوکەرى يەكترن ، خالى جىاکەرهە و خالى كۆكەرهە ئەوانىيان چىيە ؟

گهوره یه که شف ده کهین که گهنج به شیوه یه کی موتله ق و
جه و هری ده کاته دووانه له گه ل بونه و هریکی کومه لا یه تی تری
وه کو "پیر" دا ، ئه بونه و هری که ده شیت له ناو هه مان ئه م
سیستمه بیرکردن و هری په خنه گرانه دا له ناسنامه ماھیتی
بکولینه و ه.

* جیهانگیری و هاتنى ته کنه لوزیا چ گورانیکی به سه رشوناسی
پیرو گه نجدا هیناوه ، ئه گه ر گوران هه یه له سودی کامیانه ؟
جیهانگیری و ته کنه لوزیا دوو دیارده ته واو سه ره خو و
جیاواز نین ، به لکو پاستر وا یه ته کنه لوزیا به یه کیک له دیارده
ماته ریبیه کانی با هوزی جیهانگیری له قله م بدھین . ته کنه لوزیا و
ده سکه و ته کانی ، دیاردیه کی شارستانی و مرؤف به گشتی
له سه ره ئه م ئه ستیره یه ده توانیت ، به پیشی توانا مادیبیه کانی
خوی ، سوودیان لی و هربگریت ، چونکه برهمه ماته ریبیه کان ، له
ئاسته پیشه سازیبیه کاندا بیت يان ته کنه لوزیبیه کان ، به رهه می
کیشوهریک يان و ولاتیک يان نه ته و یه کیک يان تویژیکی
کومه لا یه تی نین ، ته نهابنے مولکی گروپیکی کومه لا یه تی
دیاريکراو يان دهوله تیک و یه کیکی دی نا ، به لکو زورجار ئه م
به رهه مانه و هک كالا گه لیدیکی گه ردونی به دنيا بلاوه ده کات و
ده گویززیت و ساغ ده کریت و ه ، به تایبەت له سه رده می
جیهانگیری و ئامرازه خیرا کانی گواستنە و هیدا ، بۆیه لای خۆمە و
تا ئیستا هیچ لیکولینه و یه کم له و باره یه و نه کردووه ئاخو
ته کنه لوزیا ده بى له چیدا ده ستکاری شوناسی گهنج و پیر بکات
و له چیدا و هکو خوی بیهیلایت و ه ، چونکه ئه گه ر تۆ له
خیزانیکی خوابیدا و ده ستپ بیت ، له گه ل ئه و هشدا له

ئاستیکی تردا ، هه موو گه نجیک خاوهن سایکولوژیبیه تیکی
چوونیه ک نییه و دۆخی سایکولوژی گهنج هه موو کاتیک
وابه سته پیگه کومه لا یه تیبیه که یه تی ، ئه و پیگه یه که که زورجار
توانا ئابوریبیه کانی ، يان پله و پایه مه عريفیبیه کانی دیاري
ده کات . لیره و ئه و گه نجیه که ده توانیت ئه و پیگه
کومه لا یه تیبیه و مه رجه بنه ره تیبیه کانی بۆ خوی مسوگه ربکات ،
خاوهن سایکولوژیبیه تیکی جیاوازه له و گه نجیه له م بواره دا
سه رکه و تتو نابیت . بیرکردن و هوشیاری گه نجیکی
دهوله مهند و خوابیداو و خوشنود ، ته واو جیاوازه له
بیرکردن و هوشیاری گه نجیکی تری هه ژار و دهست کورت و
بئ سه رمایه مادی . گه نجیکی خویندەواری خاوهن زانست و
زانیاری و هه ل خویندن و خودروشنبیرکردن ، جیاوازه له
گه نجیکی نه خویندەوار و نه زان و بئ بەش له خویندن . هه
له بئ ئه مەش ، له پووی سایکولوژیبیه و پیداویستیبیه کانیبیه و
ئه ویست و خواستانه ، يان حه ز و ئاره زووانه ، يان ره فتار
و هه ل اس و که و تانه که له نیوان ئه دوو کائینه جیاوازه دا
هه یه ، که بە گریمانه و دانراون هه لگری یه ک شوناس بن ،
چوونیه کنی و جیاوازی بە رچاوان له نیواندا هه یه . به
مانای کی تر ، گهنج ، لانی که م ، له سئ ئاسته دا : ئاستی
تەمەن و ئاستی کومه لا یه تی و ئاستی سایکولوژی ، هه لگری هیچ
ماھیت و شوناسیکی نه گوپ و کونکریتی نییه ، ئه مە جگه
له و هی بیگومانم له و هی ئه گه ر بیت و به لیکدانه و هی
شیتالگه ریبانه (تفکیکی) زیاتر و زانستی تر ، له شوناسی
گهنج بکولینه و ه ، ئه و له چەندین ئاستی تردا ئه و هه مه

دهکات، کام جور له پرسیار ده توانیت گهنج په لکیشی جیهانیک بکات که تیایدا پیداویستییه قوئناغییه کانی و ئیمکانیاته دیاریکراوه کانی و واقعى تایبەتیی خۆی بناسیت و بزانیت، چونکه بە بن ناسین و زانین هیچ بیروکه و نەخشەیەک نیبیه بتوانیت سەرکەوتتى ھەر پرۇژەیە کمان بۆ گۆران و گۆرانکارى بۆ مسوگەر بکات. ئەوهندەی من تېبىنیم كردبىت گهنج لە ولاتى ئىمەدا ھەلگرى پرسیارى گۆرانە و بەردەوام بىر لەو دەکاتەوە بە ج شىۋەيەک گۆرانکارى بکات ، بەلام ئەم پرسیار و بېركىدەوانە لە سەر بىنەماى فەراموشىرىدىنى دوو مەسىلەی گرنگ بەرپۇھەچن ، يەكەم : فەراموشىرىدىنى ئەوهى چۈن توانا ئابوروپىيە کام بەھىز بکەم، دووھم : چۈن كېشە و گىروگرفتە کام بىناسم و بزانم . بە مانايەکى تر، گەنج لە دنیاي ئىمەدا ئەگەر بىن پرسیار بىت تەنها لەو کاتانەدا دەردەكەھویت کە ناتوانیت لە ژياندا بايەخى سامان و زانین بىنرخىنیت، يان ناتوانیت ریوشۇین و ئامرازە کانى ئەو دوو پەگەزە گرنگە ئىيان بدۇزىتەوە، بەلکو ئەو نۇرجار خۆى دەداتە دەست حەز و ئارەزووە کانىيەوە - كە دلنىام لەوەى حەز و ئارەزووە پەوان - بە ناوى گەنجىتىيەوە خۆى لە ھەموو بەرپرسیارىتىيەك دەدزىتەوە، لانى كەم، بەرپرسیاربۇونى بەرامبەر بە چارەنۇوس و پاشەرۇزى خۆى، بېگومان ئەمەش لە ئاكامدا دووچارى سەرگەر دانىيەکى فكرى و سايکۆلۇزى و ناكارايىەکى كۆمەلایەتىيە كوشىندەي دەکات .

خانە وادەيەكى خاوهن زانست و خويىندەوار بىت ، خۇت و باوك و باپيرىشت دە توانىن چۈن يەك سوود لە ئەنتەرنىت و مۇبايل و كۆمپىوتەر و تەلەفۆن و سەتەلايت و زۇر دەسەكەوتى ترى تەكەنلۇزى و ئەلكترونى بېينىن بەئى ئەوهى كە مەترين پە يوهندىي بە تەممەن تانەوە ھەبىت . ھەرچى جىهانگىرىيە، رووداۋىكى ئالۇزو فەرە پەھەندە و ناتوانىتى بە موجەرەدى لىيى تىبىگەين، بەلکو ئەم رووداوه وابەستەي چەندىن دىارىدە و دەركەوتى ماتەرى و رۇشىبىرى و رەمزىيى ترە .

* لەھەموو ولاتىكى دىنلادا، بە تايىبەتى ولاتانى پېشىكە وتۇو گەنج خاوهنى خەنۇن و پرسیارى نوئىيە، بەلام لاي ئىمە بى پرسیارلىرىن نەوهى كۆمەلگە گەنجە، تو ئەم ھۆكارە دەگەرپىنەتەوە بۆچى؟

ئەم بۆچۇونە تەنها گريمانە و گۆشەنىگايەكە و ھىچى تر، ئەشىت خەلکانىكە ھەبن پېشىوانىت بىكەن و گەنج بە كائينىتىكى بە تال بىزانن لە ھەر پرسیارىيکى وجودى و مرۆيى، دەشىت خەلکانىتىكى دىكەش ھەبن ئەم بۆچۇونە بە رەھا و بى بەلگە و ئارگىيەمىت لىك بەدەنەوە، من لەو كەسانەم كە پىيم وايە، وەك زانستى ئەنسىرۇپۇلۇزيا-ش سەلماندووپەتى، ھىچ كائينىتىكى مرۆيى نىبىيە بى پرسیاربىت ، تەنانەت شىت و دىۋانە كانىش لە واقعىيەتىيە خۇياندا دەزىن كە بەتال نىيە لە پرسیارىكەن، بە مانايە دەبى پېشىوخت لە سەر ئەوه مشتومپ نەكەين كە گەنج كائينىتىكى پرسیاركەرە يان نا؟ بەلکو گفتوكۇمان لە سەر ئەوهىت كام جۇرى پرسیار ھەلگرى ئەو ئەگەرەيە قۇورسايى و كارايى كۆمەلایەتىي گەنج دەستە بەر

زور باوه‌رم به توندوتیژی ئایینی و په‌رگیری و ده‌مارگیریی تائیفی نییه، به‌لام پیام وايه ئه‌گور بمانه‌ویت کۆمەلگایه‌کی عه‌لمانی بین و گئنجه‌کانمان له ژیئر کاریگه ریتییه نیگه‌تیفه‌کانی ئایین بیئن‌ده‌رئ، ئه‌وه پیش هه‌ر شتیک ئه‌بئ ده‌ستکاری دیدو ستراتکتوري بيرکردن‌وه‌مان بکه‌ین له ئاست ئاین و چه‌مکی ئایندا. ئاین بريتییه له کۆبه‌ندی تیکسته پیروزکراوه‌کان و فه‌رموده په‌يامبهرییه‌کان و پیوه‌ره فقهی و عه‌قلانییه‌کان و کۆدەنگییه کۆمەلایه‌تی و فکرییه‌کان. ئه‌م په‌گەزانه‌شن دواتر ياسایه‌ک بق په‌پیره‌وی ئایینی لای مرۆڤ به‌تايبةت موس‌لمامن داده‌ریژن که پیش ده‌وتیت شه‌ريعه‌ت، به‌لام ئیمه زورجار بيرمان ده‌چیت شه‌ريعه‌ت شتیک نییه له ئاسمانه‌وه هاتبیت‌ه خوارئ، کنیت‌بیکی تایبه‌تی نییه له‌لایه‌ن خواوه‌ندوه دابه‌زبیت‌ه سه‌زه‌وی، به‌لکو به‌ره‌می راشه‌کردن و لیکدانه‌وه شیکردن‌وه‌ی مرۆڤه، واته مۆركىکی ناسوتی/مرۆیی هه‌یه نهک ئیلاھی و لاهوتی. به‌مانایه‌کی دی، شه‌ريعه‌ت ده‌ستکردى ته‌ئویل و ته‌فسیری مرۆڤه‌کانه بق ده‌قى كتبه پیروزه‌کان و فه‌رموده په‌يامبهرییه‌کان و پاشان زاده‌ی قیاس و ئیجماع، واته شتیک نییه جه‌وه‌ریکی ئیلاھی‌ی په‌تیی هه‌بیت، به‌لکو مرۆڤ به‌شدارییه‌کی بنه‌پره‌تیی هه‌یه له داهینان و دروستکردندا، باشترين به‌لگه‌ش ئه‌موو ریفۆرم و گۆرانکاریيانه‌یه كه به‌سه‌ر سیستمی ته‌فسیره‌کاندا، يان فتوا و تیگه‌یشتنه‌کاندا دیت له ناو ئاینه‌کاندا، يان ئه‌وه هه‌موو گروه و مه‌زه‌ب و ته‌ریقه‌تە دینبیانه‌ی كه هه‌ر يه‌که و پیه‌زای دیاريکراوى خۆیان هه‌یه بق په‌پیره‌وی ئایینی. لیئره‌وه من بؤیه باسى ریفۆرمی

* ئه‌و مملمانی زوره‌ی نیوان باوكو كور لە‌كوردستاندا تاچه‌ند به‌پۆزه‌تیفی ده‌بینی و ئاینده‌ی ئه‌م مملمانییه لە‌پوانگه‌ی تۆوه به‌ره و كوي ده‌پوات؟
هیچ تویژینه‌وه‌یه کی دیاريکراوم له به‌ردەستدا نییه بقم بسەلمینیت شتیک هه‌یه ناوی مملمانیی نیوان كور و باوك بیت و ئه‌م مملمانییه بوبیتە دیاردەیه کی کۆمەلایه‌تی، به‌لکو به‌ پیچه‌وانه‌وه تا ئه‌م ساته‌وه خته میزۇوییه تییدا ده‌ژین زوربەی گئجانی وولاتی ئیمه کائینیکی فه‌رمانپیکراو و خه‌سینراون، يان چاودیريکراوو كونترالکراون، يان ته‌مبئ کراو و گوشکراون و كەم جار هه‌یه ئه‌و ناره‌زاپی و خته‌وبوله و بیزازییه لە نیوان باوك و كوری هه‌ندئ لە خیزانه‌کانماندا هه‌یه و هریچه‌رخیت بق مملمانیی نیوان دوو رۆشنبری و دوو هۆشیاریی کۆمەلایه‌تی ته‌واو جیاواز، به‌لکو ئه‌و هه‌لويستانه زوربەی كات له‌سەر گرفت و كیشە مادییه‌کانی ژيان و دۆخى کۆمەلایه‌تی و ئابوریي خیزانه‌کانمانه نهک په‌یوه‌ندیی بق ئاماذه‌بوونی دوو سیستمی جیاوازی به‌هاخوازی و بيرکردن‌وه بیت.

* ئایين يه‌کیکه له‌و چه‌مکانه‌ی کاریگه‌رییه کی زوری له‌سەر سه‌رجەم مرۆڤه‌کان هه‌یه، گەنجیش به‌دەر نه‌بۇ لە‌و كاریگه‌ريانه و زورجار ئایين بۆتە ئه‌وه‌ی گەنجیکی سەله‌فی توندرەو به‌ره‌م بھینیت و ببیتە خۆرەی گیانی کۆمەلگە چى بکریت بق ئه‌وه‌ی ئایين رۆلیکی نیگه‌تیفی له‌سەر بیرى گەنجان دانه‌نیت؟

ئیمە تا ئیستا تیگه‌یشتنیکی ته‌واو هەلە و داخراومان هه‌یه لە‌بەرامبەر ئایندا. من كەسیکی تا سەرئیسقان عه‌لمانیم و كەم و

شیوه و شیوازی جیا پهیره و دهکریت که هندیکیان دهبنه مایهی کاره ساتی تراژیدی بۆ گەنجە کانمان، مەبەستم لە باجی کوشندهی ئەو جووتبوونه سیکسییە نهینیانەی نیوان گەنجانی هەردوو رەگەزەکیه لە دەرهەوە ئەو یاسا کۆمەلایتییە باوانەی کە کولتووری کۆمەلگا سوونەتییە کان بۆ ئەو غەریزەیه یان داناوه، ئەو باجەی کە زۆرجار بە کوشتنی کوران و کچانی کۆمەلی ئیمە تەواو دەبن.. لە ئاستیکی تردا ، یەکیک لە دەرئەنجامە کانی ئەم چەپاندنە ئەوەیه کە بەشیک لە گەنجە کانمان بە نهینی و لەگەل تۆرە مافیاکان و بازرگانیکەرانی جنسییە و حەز و ئارەزووە جنسییە کانیان دادە مرکىننەوە، ئەم دیاردهیەش رۆژ بە رۆژ لە زیادبۇوناپە، واتە هیچ ھیزیکی دیاریکراو نەيتوانیوھ بە تەواوەتی ئەم غەریزە مرؤییە لە ناو روھی گەنجە کانماندا بکۈزۈت، نەيتوانیوھ بىگە یەنیتە حالەتیک لە سازش بەرامبەر بە شتىك کە پىۋىستىيە، ئەم بە مانايە نىيە بە هیچ جۆرىك چەپاندن لە گۆرپى دا نىيە، بەلكو باسکردنە لە ئاكامە کانی چەپاندن و پەرچە كىدارى زۆربەی گەنجە کانمان لە ئاستىدا.. هەر لەبەر ئەو دەبى لە کۆمەلگای ئیمەدا نەخشەيە کى ترى کۆمەلایتى و ياسايى ھەبىت بۆ ئەوەی ئەم پىداویستىيە مرؤیيە چارە سەر بکریت ، لەم پووهوھ بەندە هیچ تىزىكى ئامادە كراوم لە ھزدا نىيە ، بەلام لانى كەم تىدەگەم كە لەو سیاسەتەی چەپاندىدا نە کۆمەلگای ئیمە بىدوویەتىيە و نە گەنجە کانمان دۆراوی تەواون ..

* لەدواين پرسىياردا دەمەوئى بگەپىمەوە بۆ قىسىە هەندىك رۇشنىڭ كەدەلىن: گەنجى ئەمۇق بى شۇناسە و وونبۇووھ لەنىو

مەعرىفى و فكرى و عەقىدەيى دەكەم لە ئاست ئايىندا، بۆ ئەوەي ھەم گەنجە خويىن گەرمە کانمان لەو وەھەمە ئاگاداربەكەمەوە كە وەھەمی ئەداکىدىنى ھەموو رەفتار و ھەلسوكەوت و سىاسەتىيەكى توندو تىرثىيە بە ناوى خواوهندەوە، ھەم ئەو گەنجانە تريشمان ھۆشىياربىنەوە كە ھەموو مومارەسە كردىنى رەھەندى روھىسى خويان فەرامۇش كردووھ و هېچ پەيوەندىيە كيان بەم بەشە گرنگە ئىيانى مرؤىيە خويانەوە نەماوه و لانى كەم هېچ قەلەقىيەكى وجودى نىيە. ھەروا بۆ ئەوەمە ھەردوو نەمۇونە ئەنچى ئىمە : پەرگىر و بى باوەر ، ھەلگرى دىد و دنیابىننىيەكى رىزەييانە و عەقلانىييانە بن بەرامبەر بە ئايىن، چونكە ئەگەر بەم سىستەمە بىربەنەوە و رەفتاربەن، ئەوە دلانيام ئايىن ئەگەر رەھەندىكى ھاوكار و يارمەتىدەر نەبىت بۆ بەھېزىكىدىنى مۇرالىي مرؤىي و پىگە ئۆزىيەتىيان لە كۆمەلگا كاندا، ئەوە لانى كەم، نابىتە ھۆي ئەوەي هېچ رۇلۇكى ئىگەتىقىان لەسەر بە جىبەھىلەت.

* كەپتى جنسى يەكىكى ترە لەو كارىگەريانە بۆشايىيەكى فيكىرى لاي گەنجان دروستكىردووھ، بەرائى تۆچى بکریت بۆ پىركىرنەوە ئەو بۆشايىيە ؟

ھېچ وەلامىكى ئامادە كراوم لا نىيە بۆ ئەم پرسىيارە، تەنها ئەوە نەبىت كە بلىم: ئەم شىوازە لە چەپاندن كە پىتر بەرھەمى ترادسىيون و کولتوورى كۆمەلگا تەقلیدىيە كانە، بە گەنجى بەو جۆرە ركىف و جلەو نەكىردووھ كە تىگە يىشتىنەكى ترى لا بىننەتە گۆرپى بەرامبەر پىداویستىيە سىكىسىيە كان، بەلكو ئەم غەریزە يە لاي بەشىكى دیارىكراوى گەنجى و ولاتى ئىمە ئەمۇق بە چەندىن

گەمەکانى دەسەلات و حزبدا، پېتۋايم ئەم بى شوناسىيە تاكەى
بەردەوام دەبىت، يان چاوهپوان دەكىرىت گەنجى كورد بېتىه
خاوهنى چ شوناسىيک؟

ئەوهى دەللى گەنج بى شوناسە باوهپى وايه كۆمەلەيك پېوھرى
ئەزەلى و بەلگەنە ويست ھەيە بۇ ناسىينى ئەو خەلکانەى كە
دەبىت ناويان گەنج بىت. من تەواو ناكۆكم لەگەل ئەم بېرۇكەيەدا
ولە سەرەتاشدا بۇونى ماهىيەتىكى پەتىي و چەمكىكى
مۇتەعالم پەخنەكىد و ھەلۋەشاندەوە بۇ ناسىينى گەنج ، گەنج
پتر لە شوناسىيکى ھەيە، گەنج ھەيە پىرە و پىر ھەيە گەنجە ،
گەنج ھەيە مەندالە و مەندالى ھەيە رەفتارى لەسەرو تەمەنى
خۆيەتى، ئەمە بەبى ئەوهى ئەمەى دەيلەين شتىكى تىرىتى جە
لەو گەمە زمانەوانىيەى كە زورجار فىل لە تىڭەيشتن و
ھۆشيارىمان دەكەن و فيرمان دەكتات بە لۆزىكى دوالىستىيانە و
جەوهەرگەرا ناسنامەكان و ناو و ناونىشانەكان دىارى بکەين. من
باوهپم وايه ھەر گەنجىك خاوهن شوناسىيکى تايىبەتىي خۆيەتى و
برېك لە تايىبەتمەندىتى و فەردايەتى مرقىي و كۆمەلەيەتىي تىددايە
و جىاوازىيەكانى لەگەل ئەوانى تردا ناسىرىتەوە، گەنغان ھەموو
خاوهن يەك كىشەى دىاريڪراونىن ، بەلکو ھەريەكە و كىشەى
تايىبەتىي خۆيىشى ھەيە ، لەبەر ھەموو ئەمانە با دواى ئەو وەھەمە
نەكەوين كە گەنج شوناسىيکى دىاريڪراوى ھەيە.

رەزا مەنۇچىھىرى يەكىكە لە نۇسەر و

رۆشنبىرانەي چەند سالىكە لە كايىھى
رۆشنبىرى كوردىدا چالاكانە بۇنى خۆى وەكو
نوسەر و وەركىپەيك سەلاندۇوه و تا هەنۇوكە
خاودنى چەند بەرھەمېكە لە وەركىپەان و
چەندوتارىكى رەخنەمىي لە بوارە
جۇراوجۇرەكاندا. هەروەها خاودنى كتىبى
(تەۋەم و تابۇ) ئى فرۇيدە كە وەركىپەراود،
ئەمە بىيىگە لە كتىبى "ئايامەرۇف
سەردەكەۋىت" ئەرىك فرۇم و چەند
بەرھەمېكى ناوازىدى تر. بۇ قىسىملىنى زىاتر
لەسەر تەۋەرەتى (گەنج و شوناس) بە
پىيوىستمىزانى بىكەمە مىوانى ئەم تەۋەرەتى و
وەلامەكانى مەنۇچىھىرى يىش بەم شىۋىدە
بۇو.

گەنج و شوناس

* سەرتا ئەگەر بېرسىن گەنج كىيە و هەلگرى چ ناسنامەيەكە،
ھەروەها پىر كىيە و هەلگرى چ ناسنامەيەكە، مىلماڭنى نېۋان
ئەم دوو پىكھىنەرەي كۆمەلگەي كوردى چۈن دەبىن؟
گەنج بونەوەرەيىكى مۇزىيە لەو تەمنەدا دىنيا يەكى جىاواز و بىرۇ
پاوازىت و يۆتۈپپىاي جىاوازى ھەيە، هەرچەندە تەنها مەرج
نېيە لەپۇرى فىسىۋلۇرۇشىا دىيارى كراوه بلېيت پىوانەكانى گەنج

لەسەرەتاي خەونەكان یوتاپياكانى خۆيدايەتى هيستا ئىستا تازە بەتازە خۆى لە دابەش كردنەدا دەبىنېتەو، كەئامازە پىكرا، گەنجى كورد قەيرانى زۆرە و زيان و كۆمەلگا بەقورسى روپەپۇرى دەبنەوە لەوانە يە زۆربەي گەنجەكانمان پىربىن و لەسەر پىچكەي پىرييەتى بىرقۇن پىئناسەكەرانى گەنج لەنىو كۆمەلگا يەكى هەزموون پىردا قورسە. پىرى كورد زىاتر لە خۆى هيچ قبول ناكات و واز لە بالا دەستىيەكانى ناهىننى لەھەموو بوارەكانى زياندا. لەم شىيوه زياندا چەند پىر تاوانبار بىرىت ئەۋەندەش گەنج بۇ خۆى تاوان بارە. گەنجى كورد خۆى داوهتە دەستت هەزمونىيەك كەلەناخورە دژايەتى دەكەت. پاوان خوازى خىلەكى، كۆمەلگا، هەزمۇونى حىزبى و سىياسى و ئىدارى، گەنجى كورد بى خەون و يوتاپيا و سەرچاوهكانى زيانلى چۈرە بىركردۇوە.

* جىهانگىرى و هاتنى تەكىنەلۈزىيا چ گۇرپانىكى بەسەر شوناسى پىرو گەنجدا هېنناوه، ئەگەر گۇرپان ھەيە لەسۈدى كاميانە؟ جىهانگىرى بۇ خۆى پاش كۆمەلېك بەرزى و نشىيوى هاتقۇتە ئاراوه و تەكىنەلۈزىياش بەرهەمى داهىنانى مەرۆفە، تەكىنەلۈزىيا بۇخۆى كلتوري خۆى ھەيە و باكگراوندىكى پوشىنېرى و نويىگەرى لەپىشەوەيە، بىڭىمان بەرهەمى داهىنانەكانى مەرۆف دەتوانىت لە خزمەتى مەرۆفدا بىت و گەشى زيانى ئابورى و ئاسودەمى مەرۆفلىيەكەويتەوە. و مەرۆف پۇوبەپۇرى نامۇبۇون لە خۆى كردۇتەوە و تەنانەت مەرۆف لەناواخنى مەرۆزى بەتال دەكەتەوە. قەيرانەكانى تەكىنەلۈزىيا لە لاي ماركۆزە و گريمالدى نىز بۇونەتەوە، لە كۆمەلگاى مىشە خۆرى ئىمەدا تەكىنەلۈزىيا باكگراوندى نويىگەرى ناناسرىت و تەنها يەك دوو رەھەندى گشتى

لەتەمەنېكى جەستەمى دىيارى كراودايە يان لەوتەمەنەدا دەمېنېتەوە. ئەم بونەورە پېلە حەساسەت و يۆتۈپيايە و وزە خەونەكانى واي لىدەكەن پېبازەكانى زيانى شىتىگىرانە بىگرىتە پىش. بونەورەيىكە لەھىچ شتىك سل ناكاتەوە تەنانەت بەشته كۆنەكان قەناعەت ناكات بەدواى شتى تازەو پامانى تازەو بەگشتى زيانى نويىدا دەگەپىت. گەنج وزە داهىنان و نويىگەرېيە و باوهشى ئاوهلايە بۇ قەلەمبازى لەپىتناو يۆتۈپياكاندا. وەك فسىيولۇزىيا دەست نىشان كراوه پىر ئەپونەورەيە كەپىش تىپەرەندى قۇناغەكانى گەيشتۇتە ئە و قۇناغە. پىر بەگۈرە ئەزمۇون و چەرمەسەرە كانى زيان و ئە و ژىنگەي كەپىكەتە زمان و مىشكى تىدا دروست بۇوه ئىدى حەزناكەت گۇرپان دروست بىت، چونكە لەگۇرپان دەتسىت گۇرپانكارى بەپەرأويىزخىستن و پەكخىستنى خۆى دەزانىت، ھەزناكەت ھەزانىت وزە و يۆتايپياو توانستەكانى لەئاست گەنجدا ھەرچەندە دەزانىت وزە و يۆتايپياو توانستەكانى لەئاست گەنجدا نېيە، بەلام بەربەرەكانى دەكەت لەواتايەكى دىكەدا پارىزگارى ئەزمۇون و پامان و بەها كۆنەكانى كۆمەلگا يە دەبېتە بەربەستى گۇرپانكارى و تەنانەت پىشكەوتن خوازى و نويىگەرى دەبېت ئەۋەشمان لەياد نەچىت ھەركەس لەپۇرى فسىيولۇزىيا و گەيشتە تەمەنى پىرى نابېت بە بەربەست، يان كۆنەپارىزى بىزانىن، بەلام بەگشتى گەنج و پىر دوو جەمسەرن لەپۇرى يەكدا و بەرەنگارى يەكترى دەكەن. تۈرگىنۇف رۇمانى ھەرە گەورە و بەناوابانگى خۆى بەناونىشان (باوكان و كورپان) داناوه بەدوو لايەنى كۆن و نويىيان دەزانىن. بەگشتى ئەم جۆرە دابەشكىرىنە بۇتە شىيەتە كۆمەلگاى كوردىدا گەنج

دیکه شه و هه موو لایه ک بهشتی دزیو ناشرین تومه تبار
دهکن و زور خیرا بپیار له سه رده رو به رو ئه م و ئه ده دریت و
به پهها له سه رشته کان بیر ده کریت و ئیدی ئه م دیار دانه
ره حمی به گهنج و پیر نه کرد ووه، به لام گهنج قوربانیه هه ره
سه ره کیه و گرنگه که یه تی.

* ئه مملمانی زوره نیوان باوک و کور له کوردستاندا تاچهند
به پوزه تیقی ده بینی و ئاین دهه ئه مملمانیه له پوانگه تی تووه
به ره و کوی ده پوات؟

مممانی له نیوان باوک و کور وهک مملمانی دوو تویژی کون و
نوی مملمانیه کی پیروزه و ده بیت به چاویکی ئاوه لاوه کراوه وه
سه یه بکریت، بیگومان له سه ره تادا نوی دژ به ری زوره و
دیار دهی نوی له لایه ن کومه لگا و پیره کان و خیله کیه کانه وه
دژایه تی ده کریت، به لام پاش مملمانیه کی زور که سه رکه وت
هه موویان به هی خویانی ده زان و زور تریش له گه نجه کان به کاری
ده هینن. هر له ئاکامدا نوی به سه رکوندا سه ره ده که ویت، به لام
به گویره شوین و کومه لگا پیگه و با گراوند کان دیرو زویی
پیده بیت. ئه مملمانیه له کوردستاندا زور له میزه نیه سه ری
هه لـ داوه و زوری ماواه بـ سـ رـ کـ وـ تـ نـ وـ لـ زـ رـ لـ
پووبه روبونه وه کاندا چـهـندـهـنـگـاـوـیـکـیـ هـاـوـیـشـتـوـوـهـ،ـ بـهـ لـامـ
له ئاکامداو هه رچونی بیت سه رکه وتن هی لاوانه.

* ئایین یه کیکه له و چه مکانه کاریگه ریمه کی زوری له سه ره
سه رجه مرفـهـکـانـهـیـهـ،ـ گـهـنـجـیـشـ بـهـدـهـرـ نـهـبـوـ لـهـ
کاریگه ریانه و زور جار ئایین بـهـتـهـ ئـهـوـهـیـ گـهـنـجـیـکـیـ سـهـلـهـفـیـ
توندرـهـ وـ بـهـرـهـمـ بـهـیـنـیـتـ وـ بـبـیـتـهـ خـورـهـیـ گـیـانـیـ کـوـمـهـ لـگـهـ چـیـ

هاتوتیه لای گهنج و پیری ئیده. ئه و گورانانه ئیده لوزیا
دروستی ده کات به گشتی گهنج پیشوازی لیده کات بـهـ نـمـونـهـ
زوربـهـیـ ئـهـوـپـیـرانـهـیـ دـهـرـزـیـانـ خـوـیـنـدـوـهـ وـ ئـیـسـتـاـ پـوـسـتـیـکـیـ بالـاـیـانـ
هـیـهـ،ـ یـانـ بـقـ فـیـرـبـوـنـیـ کـوـمـپـیـوـتـرـهـ دـهـ چـنـهـ وـ رـکـ شـوـپـهـ کـانـیـ
گـهـنـجـانـ،ـ یـانـ دـاـواـ لـهـ کـوـرـهـ گـهـنـجـهـ کـانـ دـهـکـنـهـ فـیـرـیـ ئـهـمـ تـهـکـنـهـ
لـوزـیـاـنـهـیـانـ بـکـنـ تـاـکـوـ لـهـ کـوـرـاـوـانـهـیـ کـهـمـبـهـسـتـیـانـهـ دـوـانـهـکـوـنـ.

* لـهـهـموـوـ وـلـاتـیـکـیـ دـنـیـادـاـ،ـ بـهـتـایـبـهـتـیـ وـلـاتـانـیـ پـیـشـکـهـ وـتـوـ گـهـنجـ
خـاـوـهـنـیـ خـوـنـ وـ پـرـسـیـارـیـ نـوـیـیـهـ،ـ بـهـ لـامـ لـایـ ئـیدـهـ بـیـ پـرـسـیـارـتـرـیـنـ
نـهـوـهـیـ کـوـمـهـ لـگـهـ گـهـنـجـهـ،ـ تـوـ ئـهـمـ هـوـکـارـهـ دـهـ گـهـرـیـنـیـتـهـ وـ بـوـچـیـ؟

کـوـمـهـ لـگـاـکـهـ مـانـ کـوـمـهـ لـگـاـیـهـ کـیـ وـیرـانـهـ وـ بـقـ خـوـیـ هـهـزـارـانـ قـهـیـانـیـ
هـیـهـ هـهـنـدـیـکـیـانـ لـاـوـهـکـیـ وـ هـهـنـدـیـکـیـانـ گـرـنـگـ وـ هـهـنـدـیـکـیـشـیـانـ
بـهـ بـیـ چـارـهـ سـهـرـیـانـ دـیـارـنـ لـهـ کـوـمـهـ لـگـاـیـهـ کـیـ وـیرـانـ وـ نـهـ خـوـشـداـ
گـهـنـجـیـ وـیرـانـ وـ نـهـ خـوـشـ بـهـ رـهـمـ دـیـتـ،ـ تـهـنـانـهـ تـاهـیـنـانـ نـیـیـهـ
ئـهـگـهـ رـیـشـ هـهـبـیـتـ وـیرـانـ وـ سـهـ قـهـتـهـ.ـ گـهـنـجـهـ کـانـ خـوـیـانـ دـاوـهـتـهـ بـهـ
شـهـ پـوـلـیـکـ کـهـ دـهـ دـیـانـ خـنـکـیـنـ وـلـهـ ئـهـ نـجـامـداـ گـهـنـجـینـهـ کـهـیـانـ
لـیدـهـ سـیـنـیـتـهـ وـهـ.ـ کـوـمـهـ لـگـاـکـهـ مـانـ نـهـ یـتوـانـیـوـ بـهـ سـهـ قـهـیـانـهـ کـانـ
یـانـداـ زـالـ بـیـتـ لـهـ رـاسـتـیدـاـ چـوـکـیـانـ پـیـ دـادـراـوـهـ وـ گـهـنـجـیـشـ شـکـسـتـیـ
هـیـنـاـوـهـ.ـ کـوـمـهـ لـگـاـکـهـ مـانـ دـهـ دـیـارـدـهـیـ نـامـوـ نـامـرـوـیـ وـ
نـاـگـهـ نـجـیـهـ تـیـ بـهـ سـهـ رـدـاـ سـهـ پـیـوـهـ.ـ کـوـمـهـ لـگـاـ وـ دـامـوـ دـهـ زـگـاـکـانـیـ
مشـهـ خـوـرـ وـ گـهـنـدـهـلـ بـوـونـ وـ ئـهـ مـیرـاتـیـهـ شـ تـائـیـسـتـاـ ماـوـهـتـهـ وـهـ
بـهـ پـیـچـهـ وـانـهـیـ وـلـاتـانـیـ تـرـیـ دـنـیـاـوـهـ کـوـمـهـ لـگـاـکـهـ مـانـ نـهـ یـتوـانـیـوـهـ
بـهـ سـهـ رـهـ ئـهـمـ کـیـشـانـهـ دـاـ سـهـ رـکـهـ وـیـتـ،ـ بـوـیـهـ بـیـ هـیـوـایـ وـبـیـ
پـهـرـنـسـیـپـیـ وـبـیـ بـاـوـهـبـیـ وـهـوـلـ دـانـ بـقـ هـهـلـیـکـیـ باـشـیـ
مشـهـ خـوـرـیـ بـوـنـهـتـهـ مـهـبـدـهـئـیـ گـشـتـیـ لـهـ کـوـمـهـ لـگـاـکـهـ مـانـداـ وـلـهـ لـایـهـ کـیـ

به سه ر کۆمەلگادا سه پاندبوو و بیریان له نویگەری و داهینان واتە گەنج نەدەکردەوە قەیرانوو بۆشاپیه کان بەو شیوه یە ئىستا دەبپەن پرپکرانەوە. له کۆمەلگای ئەمروقى کوردەواریدا به سەدان قەیران و بۆشاپیه کەنیه کە سەلەھ فیهت دەیە ویت پرپی بکاتەوە، بۆیە گەنجیگى روون و له کۆمەلگایه کى پوخاۋ، بىھیوايى کە بپرواي بەھېچ نېيە ئەگەر مەعرىفەکە لە لایەن سەلەھ فیهتەوە پې بکریت ئەوا دوو له سەلەھ فیهت دەکات و لەو کاتەدا ئەو گەنجە تاوان بارنييە له کۆمەلگایه کى جیاوازدا نابىت پەپەرەوە کان له وە زیاتر چاوه پوان بن، خویندنەوە ئائينى ئىسلام وەك ئائينىك بق مەرۆژ و کۆمەلگاۋ دورکە وتنەوە لە سیاست و لایەنە تولۇرالىيە کانى ئىسلام لە بەرچاۋ بگىریت دەتوانىت نەك گەنجىك بەرەو سەلەھ فیهت نابات، بەلكو پېش بە سەلەھ فیهت بۇونيان بگىریت.

* كەپتى جنسى يەكىنى تىرە له و كارىگەريانە بۆشاپىيە كى فيكىرى لاي گەنجان دروستكردوو، بەرپاى تۆچى بکریت بق پېركىردنەوە ئەو بۆشاپىيە؟

كىشەسى سىكىس نەك لە لاي گەنجان بەتهنەما، بەلكو لە لايەن هەموو کۆمەلگاۋ بە كىشەيە كى كۆن و مېزۇوېي و مەرۆي و جەستەي و سايىكۈزۈ دەزانىت. لەو کۆمەلگایه دا كە ئامازەي پېىدرا پىگاكانى بەردهم داهینان و گەنجىيە تى داخراون و تەنانەت لەھەندىيەك شويىندا دەرگا لە ئىزىان ناكىرىتەوە. ئەم کۆمەلگایه كە بە دەيان كىشە بونەتە نەخۇشى لى ئالاون، بىگومان كردنەوە دەرگاى جنس وەك كىشەيە كى دەقىقى بە بشەو تاوان و شتىيە دىزىو دەزانىت لەھەمان كاتدا كىشە كە لە ئارادايە و هەموان

بکریت بق ئەوەي ئايىن رۆلپىكى نىتىگە تىقى لە سەر بىرى گەنجان دانەنیت؟

ئايىن هەژمونىيەكى قورس و گرانە له پۆزەلاتى ناوه پەسەت و بە درىژاى مېزۇو ئايىن هەژمونى خۆى پاراستو، ئايىن گۆپاوە، بەلام هەژمونى وەك خۆى ماوه تەوە، له کۆمەلگاۋ ئابورى، دەولەت و كويىخاپى تى و جەنكۇ ژيانى تاكە كە سيدا ئايىن هەژمون و بالادەستە. لەم سالانە دوايدا و پاش دەركەوتى حزبە ئىسلامىيەكان لە جىهانى ئەدەبى و ئىسلامىدا ئايىن و مەبەستە سىاسىي و حىزبىيە كان بە جۆرىيەكى دىكە لە ستراتىز ژيان و كۆمەلگاۋ گەنج دەپوان. ئىدى حوجره و مەلاو حونجره پېشوه قبول ناكەن و ئەمە بەشىيەكى زۆر سەرە تاي و ناوه کى دەزانن، دەرپەش و سۆقى وبەشتى كۆن و دەرچوو مېزۇو دەزانن، چونكە ئەوان ستراتىز و حزب و بانگەشەيان جىاواز بۇوه يان نەيان بۇوه. وەك پېىشتە ئامازەم پېىدا كۆمەلگای كوردى كۆمەلگايىه كى ويىران و پوخاۋ و بۆشاپى زۆرى ھەي بۆشاپىيە كان ئابورى، سىواسىي، مەعرىفى و مۇرالىي و هىزىن. ئەم بۆشاپى لە لايەن ئەم هەژمونەوە پې دەكىرىتەوە نەمونەيەكى مېزۇيى: كاتىيەك ئىسلام پۇي لە ئىزىان كردو ويسىتى ئىمپراتورىيەتى ساسانى داگىرىبات بانگەشە رىزگارى كردن لە كۆيلەيەتى و چەوساندەنەوە دەكراڭ و بەلەينى دادپەرە و پاشە پۆزىيەكى گەشى پېىدان پاش گرتى ئىزىان بەزەبرى شمشىئر ئەم هەژمونە توانى جىڭاي هەژمونى زەردەشتى بگىرىتەوە. بەراوردىكراپىكى بۆشاپىيەكانى كۆمەلگايى ساسانى ئەو سەرددەمە و كۆمەلگايى خۆمان واتە كۆمەلگايى كورده وارى و قەيرانە كانىان و ئەو پيرانەي خۆيان

گەمەکانى دەسەلات و حزباداپىت وايە ئەم بى شوناسىيە تاكەى
بەردەوام دەبىت يان چاوهپوان دەكىرىت بېتە خاوهنى ج
شوناسىيەك؟

منيش لەو بپوايەدام گەنج لەگۇرەپانى ئەمپۇرى كۆمەلگاى
كوردى ونبۇوه و مەجالى نادىرىت خۆى بناسىت لەزمانى خۆيەوه
باسى كىشەكانى بکات كويخاۋ دەمپىستى زۇرن خۇشيان
بەسەريدا دەسەپىيەن. شوناسەكەي ئالۇزو تەماوييە و تەنانەت
دەم پاستەكانى ناتوانن شوناسەكەي پىنناسە بکەن و
پىگاكانىشيان لەبرەدمى داخستووه بەدواى پىنناسە كەرانى
شوناسى خۆيدا بگەپىت. بەرهە و مەددەنى بىوون و بەمەددەنى
كرىنى بىركىدەوهەكان و كردىنەوهى دەرگاكانى ديموکراسى و بق
چارەسەركرىدى كىشەكان گەنج لەم قەيرانە دەرباز دەكتات.
كاتىئىك پۇلەكان بدرىن بە گەنجەكان بۆخۇيان. پۇليان لەھەمۇو
قۇناغەكانى ثيان و بەشەكانى كۆمەلگا دامو دەزگاكانى وەك
پۇللى خۆيان بېت و گەنجەكان لەنيو ئەو پۇلانەدا پىويستە
زىزەك بن و خۆيان ون نەكەن و بەدواى شونناس و گەنجىھەتىدا
بگەپىن و خۆيان و بۆخۇيان نەبنە بەربەستى سەرکەوتىنى
گەنجەكانى دىكە. بەئەو پۇلە خەيالىيانە مەددەنیانە ديموکراسى
نەبن.

لەگەل ژيان دەكەن و تەنانەت بەدەستىيە و دەنالىيەن، چونكە
لەكۆمەلگاى ئىمە و زۆربەى كۆمەلگاكانى دىكەدا كىشەى
سېڭىسى بوته (تابوو) كەس بقى نىيە باسى بکات. كاتىئىك پىگە
نەدرا باس لەكىشەكە بکىرىت بق خۆى پەند هيىنە قول دەبىتە و
و پىگاچارەى بق نا دۆزۈرىتە و، پاشان بۆشايەكى قول و نامو و
دزىو دېنەتە نىيۇ كۆمەلگا لەبابەتى چارەسەركرىدن و دېنەوهى
پىگا چارەسەر بەئاپاستەيەكى دىكەدا دەپوات كە لەباتى
پرکىرنەوهى بۆشايەكە لە لەنيو بۆشايەكدا دەخنكىن. تېرامان
لەلای گەنجان بە گشتى كاتىئىك دېتە ئاراوه كە بەلايەنلى كەمەوه
كىشە سەرەتايەكانيان چارەسەر كرابىيت و گەنجىش بۆخۇى
دەبىت ھەول بىدات بق چارەسەر كردىنى ئەو كىشە و بۆشايەنە.
بەلام كەسيش لەخۇراو بەخۇرای مشەخۇر ناسا نايىكەن بە
قورگىا. لەزۆربەى شوينىدا خۆذىنە و لە كىشەكە كارەساتى
لىكەوتۇتە و ئەم كىشە بە لەنيو بىنەمالە كوردىدا بوارى پى
نادىرىت و پىگا بە باس كران و پىگە چارە دانانرىت. كە
لەئەنjamada قوربانى لىكەوتۇتە و، ئاسايى كرانەوهى ژيان
بۆشايەكان پە دەكەنە و بەچاوايەكى ئاسايى و سروشتى چاو
لە كىشەكان بىرىن فرۇيدو يونگ، فرۇمورايىش زۇريان لەسەر ئەم
كىشە ژيانىھە و توھ. دەرباز بىوون لەكۆمەلگاىەكى نەخوش نەك
ھەزمۇون و بەدور لەدەسەلاتى كەسانى نەشارەزا و مشەخۇر
ئاسان كردىن و ئاسايى كردىنەوهى ژيان و گەپان بەدواى
چارەسەريدا ئەو بۆشايە سەپىنراوه پە دەكاتە و.

* لەدواين پرسىياردا دەمەۋىت بگەپىمەوه بق قىسىھى هەندىلەك
رشنېرى كەدەللىن گەنجى ئەمپۇرى بى شوناسە و ونبۇوه لەنيو

فازیل هیمه ت

فازل هیمه ت یه کیکه له و نووسه ر و
رۆشنبرانه چهند سالیکه له کاییه
رۆشنبری کوردیدا چالاکانه بونی خۆی وەکو
نووسه ر و وەرگیزیک سەلاندووه و تا هەنۇوکە
خاودنی چهند بەرهەمیکە له وەرگیزان و
چهند وتاریکی رەخنەبى لە بوارە
جۆراوجۆرەکاندا و بە تايىبەتىش بوارى
پەروددەکەرنى گەنج بەشىۋەيەكى
تەندروست و تۆكمە بە رۆشنبرى سېكىسى و
هاوکات چەند كىتىبىكىش دەربارە خىزان و
چۈنىتى پەروددەکەرنى گەنج تا ببىتە
نەھىيەكى تەندروست لە كۆمەلگەدا و چەند
بەرهەمیکى ناوازى تر. بۇ قسەکەرنى زىاتر
لەسەر تەھەرە (گەنج و شوناس) بە
پىويىتمانى بىكەمە مىوانى ئەم تەھەرەيە و
وەلامەكانى بەرىزىشى بەم شىۋەيە بۇو.

گەنج وشوناس

*سەرتا ئەگەر بىرسىن گەنج كىيە و هەلگرى چ ناسنامەيەكە،
ھەروەھاپىر كىيە و هەلگرى چ ناسنامەيەكە، مىملانىيى نىوان
ئەم دوو پىشكەينەرەي كۆمەلگەى كوردى چۈن دەبىتن؟
-پىم باش بۇو بۇو وەلامى ئەم تەھەرەيە، يان بابهەتەي بەشىۋەي
پرسىيار ئامادەكراوه چەند سەرنج و تىبىننېكى خۆم تىكەل بە

گهنج ئەو ھېزە فيكىرييە كە ھەميشە دىرى كۆنەپەرسىتى دواكەوتويى و دەسەلاتى باوکە، پىيى وايە خۆى ئەتوانى بەرnamە ئىسىتا و ئايىندە خۆى دەستنىشان بىكەت و خواست و ھەز و ئارەززۇوهكانى ئەو زۆر جىاوازە لەگەل باوک يان پىردا. بۆيە ململانىيى نىچو ئەو لايەنە مېڭۈوييەكى دوور و درېئىزى ھەيە، ئەتوانم بلېيم گەنج بەماناي داهىننان، داهىنانيش مەۋايدىيەكى فراوانە ئەتوانى گۈرانكارى بەسەر زۇر لايەنى ژياندا بەيىنېت. بەلام ئەگەر رېيگە لەگەنج نەگىريت و ئازادى تەواوى ھەبىت و نەچەوسىنۈرەتە وە.

پیر هیزیزیکی له کارکه و توروی خاوهن ئەزمۇونى سەردەم مى خۆيەتى، نەك ئىپستا و ئايىندە، هیزیزیکى خاموش بۇوى بىئىرادە يە. چونكە هیزى بىئىرادە و بىئى هىوا پوکاوه يە و هىچى پى ئەنجام نادىرىت. خاوهن ئەزمۇونە فىكىرىكە له وانە يە بەشىزىكى زور كە مى بۇ ئايىندە ئەزىزى بەخۆي بىت لە رۇوی داهىنانە وە، بەلئى خاوهن ئەزىزى تەنهاش لە هەندى بار و هەندى كاتدا دەتونازلىت ئە و ئەزمۇونانە سودى لى وەربىگىرىت. كىشى يە كى نىۋان ئە و دۇو فىكىرە ئە وە يە كە هېچ كامىيان ئىعتراف بەھۆى تر ناكات، گەنچ پىئى وايە ئە و هېز و عەقلە كۆتايىي هاتووه، پىر پىئى وايە گەنچ ئە و هېزى سەركەش و بىئى ئەزمۇونە يە كە ناتوانى هېچ شتىك ئەنجام بىدات، هەرچىش بىكەت سەركە و تورو نابىت، بىرواي بە عەقل و فيكىرى گەنچ نىيە، هېچ حسابىك بۇ خواست و ئارەزووە كانى ناكات، پىئى وايە ئە بىت ئە وىش وەك خۆي بىر بىكەتە وە، وە ئەگىنا تووشى ھەلە دەبىت. بەلام لە رۇوی هەندى لايەنە وە ناكىرىت پىر بەشىوارىك يە راۋىز بىكرى كە ھەست بە بۇونى خۆي

بابه‌ته که بکه م و راو بچوونی خومی له سه‌ر ده ربم. که ئه شیت
چهند پرسیاریکم له لا گه لاله بووبیت و دک ئه وهی ده پرسم بچی
دwoo چینی کومه‌لی و دک پیرو گهنج وا به راورد بکرین؟ له سه‌ر ج
شوناسیک ئه و دwoo تویژه پیناس بکرین؟ په یوه‌ندییه کی گرنگ
له نیو ئه و دwoo پیکهاته دا یان هله‌سنه‌نگاندیان له ج روویه که وه
گرنگی هه بیه بو کومه‌ل، یان له سه‌ر ج بنچینه یه ک پیناس و
به راورد بکرین؟ ئه بوایه لم را پرسییه دا تنه‌ها لایه‌نیک له و دwoo
لایه‌نه یان چینه سه‌ربه‌خو باس بکرايه. چونکه ئه م با به‌تانه زور
زیانتر له وه هله‌دگری که له چهند لایه‌هیه کدا باس بکریت،
له لایه کی تریشه وه هله‌سنه‌نگاندنی ئه و دwoo تویژه ده بیت له سه‌ر
دوو ئاست بیت یه که م ئاستی مرؤیی یان ئاستی فیکری، وه
له هه ر باریکیشدا مانا و لیدانه وه و به راورد که ده گوریت، بق
نمونه له سه‌ر ئاستی مرؤیی ده کریت هه ردودلا و دک یه ک ته ماشا
بکرین و مافیان ده ستبر بکرین و ریزیان لیبکریت، به لام له سه‌ر
بنه‌مای فیکری بیت ئه وا دwoo جیهانی زور گه‌وره و جیاوازن،
مه‌دانه‌کم، فراوان له ندرو ئه و تویژه دا هه بیه.

گهنج: نه و هیزه جهسته‌یی و روحی و نیراده‌ییه که نه توانی
نه وهی پیش‌بینی نه که‌یت و وینای نه که‌یت نه نجامی بداد،
سه رچاوه‌ی هیزیکی بیرکرنه‌وه و داهی‌نانه. سه رچاوه‌ی عهشق و
نه وینی و زینده‌گییه، ناسوی بیرکردن‌وه‌ی فراوانتر و به‌هیزتر و
به‌برواتره، نه گه‌رچی خاوه‌نی نه زموون نیه، به‌لام نه مهش مانای
وا نیه گه‌نج دهسته و هستان له‌بهار دهم کیشه و کوسپ و
ته‌گه‌ره کانی ژیاندا راده‌وه‌ستیت، چونکه گه‌نج روحی به‌رگری و
کوانه‌دان و خوارگی تیدایه، زور به‌زه‌حمدت تیکده‌شکیت،

لە بەرژە وەندى گەنجانە، چونكە چەندىن لايەنى گرنگى بۆ دابىنكردووه.

*لە هەموو ولايىكى دنيادا، بەتايبەتى ولاستانى پىشىكەوتتوو گەنج خاوهنى خەون و پرسىيارى نويىه، بەلام لاي ئىمە بى پرسىيار ترىين نەوهى كۆمەلگە گەنجە، تو ئەم ھۆكارە دەگەپىنىتەوە بۇچى؟

بەشىوھىكى گشتى ولاستانى رۆزەلەت زوريان ماوه تالە كۆمەلگەر رۆزئاوا نزىك بىنەوە، بەتايبەتىش كۆمەلگەى كوردستان چونكە هيىشتا لەم كۆمەلگە يانەدا لايەنى كلتور و ئايىن و كۆمەلايەتى زور بەسەر چىنە كانى كۆمەلدا زالە و تاك هيىشتا ئازاد نىيە، تا ئازادىش بەدەست نەھېنىت ناتوانى خاوهنى خەونى خۆى بىت، خاوهنى شوناسى خۆى بىت.

*ئو مملمانى زورەي نىوان باوك و كور لە كوردستاندا تا چەند بە پۆزەتىقى دەبىنى و ئايىندهى ئەم مملمانىيە لە روانگەت تۆۋە بەرەو كۆئى دەپروات؟

-ئىستا لە ولات و كۆمەلگەت ئىمەدا چەندىن فاكتەرى جياواز گەنجى خستقەتە چوارچىو و سىنورىكى كۆمان و ترسەوە، كە ناتوانى خۆى خاوهنى خۆى بىت. بەلەي گەنج خاوهنى هيىز و توانايەكى زور گەورە لە بن نەھاتووه و داهىنانە، بەلام مىانىكى وەما نەرەخساوه گەنج وەك پىۋىست شوينى خۆى هەبىت و رۆلەي خۆى بېنىت.

مەرج نىيە لە كوردستاندا يان لەھەر شوينىتى ترى جىهان كېشە يان مملانىتى نىوان كور و باوك دياردەيەكى كۆمەلايەتى بگەپىتەوە، بەلکو ئەوە بۇ سروشتى گەنجىكە كە خۆى گيانى

نهكەت و وەك سەرچاوه يەك سود لەھەندى لايەنە ئەزمۇونىيەكانى وەرنە گىرىت.

*جىهانگىرى و هاتنى تەكىنەلۆزىيا چ گۆرانىيەكى بەسەر شوناسى پىر و گەنجا هىنناوه، ئەگەر گۆران ھەيە لە سودى كاميانە؟ بىڭۈمانىش لەھەر جىهانگىرى و پىشىكەوتلىنى تىكەنلۆزىيا نەك لەسەر چىنیك، بەلکو لەسەر هەموو كۆمەلگەتى ھەر ولايىك بەتايبەتى و جىهان بەگشتى، گۆرانكارىيەكى زور گەورە بەسەر جىهاندا هاتووه، بەرچاوترىن و دىاريتىن ئەو گۆرانكارىيانە خۆى لە مافى مرۆڤ و يەكسانى و تىكەلبوونى سىستەمە جىهانىيەكان و ھاوبەش بۇون لە زور رووه و بەجۈرۈك ھەندى لە كلتور و دابو نەرىدىش دەخاتە ژىئر پىۋە و زور گۆرانكارى نويى ھەمەرەنگ لەبوارە جىاجىاكاندا دەخواقىنىت. لەھەمان كاتىشدا پىشىكەوتلىنى تىكەنلۆزىيا كارىگەر زور بەرچاوى لەسەر گەنج ھەيە، لەجۈرۈك لەسەرەتاتوھ توانايەكى جەستەبىي گەورەي گەنجانى تىيا لەفەنا ئەچوو، ئا لەو كاتەشدا پىرو بىھەزەكان لەكارگە و شوينەكانى كارىكىندا دوورانەوە، چونكە تەنها هيىزى بازوو ئەيتوانى نان و بىزىو بەرھەم بېھىن، وە هيىچ حسابىكىش بۇ ئەو كەسانە نەكرا كە چەندىن سال بۇو هيىز و گەنجىتى خۆيان لە شوينانەدا بەھەدرە بەدەن، بەلام لەپاش وەرچەرخانىيەتى تر و قۇناغىيەكى تر جارىكى تر تىكەنلۆزىيا شوينى هيىز و عەقلى مەرۆڤ گرتەوە، رۆبۇتەكان بۇون بە پاسەوان و كرييكتار و چاودىر و بەرپۇھەرە كارگە و شوينەكانى كارىكىن. بەشىوھىيە قۇناغىيەكى تر هاتە كايەوە. لە وەلامى ئەھە سودى بۇ كاميانە ئەشىت سودو زيانىشى ھەبىت بۇ ھەرەيەكىكىيان، بەلام زياتر

بە دیناکریت لە بەر ئەوەی ژینگەی گەنج دوور لە رکیفی باوک و خیزان و بە شیوازیکی باشتى ئازادە.

*ئایین يەکیکە لەو چەمکانەی کاریگەرییە کى زۆرى لە سەر سەرجەم مەرفەكان ھېيە، گەنجىش بەدەرنەبووه لەو کاریگەریانە و زورجار ئایين بۇتە ئەوەی گەنجىكى سەلەفى تونىدىپەو بەرھەم بەھىنېت و بېبىتە خۆرەي گیانى كومەلگە. چىبكىرىت بۇ ئەوەی ئایين رۆلەتكى نىڭەتىقى لە سەر بىرى گەنجان دانەنىت؟

ئایين ئەو چەمکە کاریگەرە يە كە هەر يەك لە توپىزەكانى كۆمەل دەكەونە ژىز کاریگەری ئەوەو، بە جۆرىك شوناس لە ئايىندا نىيە و بە تەواوەتى ئەسپىتەوە، چونكە شوناس تەنها بۇ بۇونىيەكە كە ئەبەدىيە و لەم ژيانەشدا جەلە عەبدىك تۆھىچ يەمتىازاتىكى مادىيەت نىيە، جەلە لە رۆحىيەتە كە تەنها ئامانجىكى ھېيە و ھىچى تر، كاتىكىش تۆ دەستبەردارى ھەموو لە زەتەكان و بەھاكان و شتە مادى و مەعنە ويكانى ئەم دنیا يە ئەبىت، ژيان ئەو مانايەي نابېت كە تۆ وەك كەسىكى بىئىيمان بۇي ئەروانى. ئایين دياردەيە كى رۆحى و دەرۈونىيە، كاتىك بە تەواوەتى تىيا رۆئەچىت، ژيان ھىچ مانايە كى نامىنېت و جەلە لە براي موسىلمانى خۆي ھەموو كەسىك كۇفر و كافرە و شايىستە ئەوەيە كە لەناوبىرىن و بىسپىنەوە، چونكە ئەوانە خۆيان واتەنى كۆسپىن. دەرچوون لەو سنورە لەو بىرۇ باوەرە يان نزىك بۇونەوەي بە شیوازىكى كەمكىرىنى وەي بەھاكەي كەسە كە دەخاتە حالەتىكى ھېستىرى ھەلچووهو، كە زور بەزە حەمەت ئەتوانىن شتىك بخەيتە مىشكىيە و كە لە مەنهەج و

ياخى بۇون و بەرگرى و موجازەفە و گیانى تاکپەروى و خودپەرسىي و خۇناسىن و بە دەستەيىنانى ئازادى. ئەمانە ھەموو فاكتەرن بۇ ئەوەي كىيشه يەك يانە مەملانىيە كى بەرەدەوام لەنیوان باوک و كورپدا ھەبىت. كورپە رچۇنىك بېت لە بىركەدنەوەدا زىرەك يان تەمەل ھەولى سەربەخۆيى و ئازادى خۆي ئەدات و ئەيەوى خۆي خاوهنى بېيار بېت و دەسەلاتى بە دەست بېت پىديوايە گەورەكان وەك ئەو بىر ناكەنەوە و گۈئ بە دەنگ و خواستەكانى ئەوان نادەن، چونكە ئەوان بپوايان بە چىنى تازە نىيە، لە بەر ئەوەي دوو بېرۆكە ھەيە ئەوەي يەكەم ئەوەيە كە پىر پىيى وايە گەنج بى ئەزمۇونە، و ئەبىت لە ژىز ئامۆزگارى و رېنمايىە كانى ئەواندا بن و بە بەرەدەوامى چاودىرى بىرىن، جەلە لەوەش بروايىان پىتناكەن.. ھەرچى بېرۆكەي دووەمېشە ئەوەيە كە گەنج بە ھەمېشەيى بپواي بە عەقلى پىر نىيە و پىيى وايە دەبىت گۇرانىكارى بە سەردا بېت، چونكە ئەو بىركەدنەوانە لە گەل ئىستا و ئايىندەدا ناواگونجىت. ھەموو مەملانىيەكان ئەنjamىنە كەورە ھەيە، ياخى بۇون و بەرگرى، كە زورجارىش ئەم جەنگە درىزە ئەكىشىت كورپ و باوک لەم جەنگدا لەوانەيە ھەر دووكىيان بىدۇرىپىن، چونكە ھىچيان عەقلى ئەوي تر پەسەند ناكلات، ھەر يەكەيان لە بارىكى دەرۈونى دىۋاردا دەزىن. لەوانە شە لايەكىيان بىدۇرىت كە زوربەي جار باوکە، بەلام لە گەل ئەو دۇرانەشدا گەرەي بىرۇبۇچۇونى خۆي لە تافى منالىدا دەرپىزىت و كور جارىكى تر دەورى باوک ئەبىنېتەوە، بۇيە تا ئەم ساتەش بە شىۋەيە كى گشتى خىزان بىرتىيە لەو دەزگاي بەرەمېھىنە ئەھلى باوک. كە لە ولاتاني رۆئىتاوا ئەو مەملانىيە

جهسته‌یی و کۆمەلایه‌تییه‌وه، له لایه‌ک ئەو هیزه‌ی که به‌پالن‌هه‌ری سیکس ده‌ژمیردریت که هیندە به‌هیز نازانیت چون ره‌فتاری له‌گەل بکات، له‌هه‌مان کاتیشدا ئەو سنوره‌ی کۆمەل بقى کیشاوه توشی خورپه و ئیزدیوازیه‌تیکی ئەوتقى ئەکات که کەبىتى سیکس سیماى ئەو كەوتنە نیّو دووبه‌رداش‌وه‌یه. گەنجىش به‌پىتى بوشايى فيكري و بوشايى کارکىدن يان نه‌بوونى دەزگاى چالاكىيە وەرزشى و فيكرى و روشنبيرىيە کان له‌وانه‌يە زياتر کارىگەری ئەو پالن‌هه‌ری له‌سەر دەركەویت، چونکە هیزى سیکسىي لەپەپى ھەلچون و به‌رزاپونه‌وەدایه به‌وه‌ي کۆئەندامى زاۋىى لەگەشە‌کەنديكى به‌رده‌وامايدا، گەنج لە ولاٽى ئىمەدا به‌هۆى نه‌بوونى سيسىتمىكى پەروه‌رده و روشنبيرىيە و گەنج لەپىرىدنه‌وه‌يەكى به‌رده‌وامى سیكىسايدا و زوربەي کاتى لەوه‌دا به‌سەر ئەبات يان بقى تەرخان ئەکات کە چون خۆى به‌تال بکات‌وه؟ چون ره‌فتار بکات، چون خۆى له‌رەگەزى به‌رامبەر نزىك بکات‌وه، و چ شىيوازىك باشترين و گونجاوترين بق بەتال‌کەردن‌وه کە کۆمەل رىگەي بىدات، زورجاريش ھەللى بەدەسته‌يىنانى ئازادى و خۆ رزگار کردن لە داب و نەريت و ئايىن، به‌شىيوازىك يان تەواو مل کەچى واقيعه‌کە ئەبىت ياخود به‌گياني به‌رگرى و ياخى بونه‌وه دەمېنىت‌وه.

* لە دوايىن پرسىياردا دەمەوى بگەپىمەوه بق قسەي ھەندىك روشنبير کە دەلەين ”گەنجى ئەمۇق بىشوناسە و ونبۇوه لە نیّو گەمەكانى دەسەلات و حزبىدا، پىتواتىيە ئەم بىشوناسىيە تاكەي بەرده‌وام دەبىت، يان چاوه‌پوان دەكرىت گەنجى كورد ببىتە خاوه‌نى چ شوناسىيک؟

باوه‌پى ئايىنەكە و ھەلنى قولاً بىت. كەسانى روشنبيرى ئايىنى زياتر ميانپەوتر ئەبن. به‌پىچەوانه‌وه كەسانى توندرپە و ھەمېشە ئەو كەسانەن کە كەمتىن ئاستى روشنبيريان ھەيە، ئەشىت خاوه‌نى بپوانامەيەكى به‌رزاپش بىت. پىشەوا و رابه‌ر ميانپە و روشنبيرە ئايىنىيە کان ئەتوانن رۆلى به‌رچاو بېيىن لەوه‌ى كە ئايىن بە لۆزىك و عەقىدەيەكى ترەوە لەخەلک يان گەنج بگەيەنەت. ئىستاش ئەو گەنجانەي کە زور وابه‌ستەن به‌ئايىنە وە ئەوه‌يە لە رووی ئەوه‌ى نابىت هيچ شتىك لەبارەي ئايىنە وە باس بکەيت، بەلام بقۇقىشى ئەتوانى ھەندىك لە ھيواكانى ئەم دنبايەش بەدەستبەھىنەت.

* كەپتى جنسى يەكىكى ترە لەو كاريگەريانەي بوشايىيەكى فيكرى لاي گەنجان درووستكىدووه، به‌رای توچى بکريت بق پىپىرىدنه‌وه‌ي ئەو بوشايىيە؟

سیکس بقۇقىشى كېشەيەكى ترى كۆمەلگەي مرۆڤايەتىيە وەھەر لەدىر زەمانە واتە لەسەرھەلدىنى مرۆذ لەسەر زەھى زەھەر لېكۆلەنە و تېرامان و چەندىن كېشەي لەگەل خۆيدا ھېناوه، ئەوه‌ش سروشىتى سیکس وايە و ئەمەش جگە لەوه‌ى كە بىپىرىدنه‌وه و تېپوانىنى ئەو كۆمەلگەيە بىنەماى سەرەكى و جۆرى كېشەكە دەستنېشان ئەکات، به‌تايبەتى كۆمەلگەي كلتوريي، كە ھەندى كۆمەلگە هيچ حىسابىك بق سیکس ناكەن. به‌لام پالن‌هه‌ر سیکسىيش لەھەموو ئەو كۆسپ تەگەرانە به‌ھېزىترە به‌ھەر شىيوازىك كاريگەری خۆى دەكات و ئاسەوارى ئەوه‌ش لە ره‌فتار و كىدارەكانى ھەر تاكىكدا دەرده‌كەویت. به‌تايبەتى لاي گەنج . چونكە گەنج دەكەويتە زىر فشارى دوو هېزى گەورەي

گەنج ئەبىت وەك شوناسى مەدەنى (شوناسەكەى لەگىرفانىدا بىت) لەبەرئەوەي گەنج خۆى بەدواى شوناسى كەسىتى خۆدا دەگەپىت تا لە يەكىك لەقۇناغەكانى زيانىدا دەيدۆزىتەو، مەرج نىبە بەچۈونە قۇناغى گەنجىتى وە هەمۇ گەنجىك شوناسى ھەبىت. ئاراستەكىدىنى گەنجان بۇ ھەلبازارنىڭ كانى تايىبەت بە پېكھاتە و فيكىرى گەنج لە و قۇناغەدا دەكەۋىتە ئەستۇرى لايمەنى دەسەلات(حکومەت). بۇيە دەبىنин گەنج لە حزب و رىكخراوە سىيايەكاندا ھەر بۇشايىيەكى ھىيە و لەئاست خواتىت و داخوازىيەكانى ئەودا نىيە، ھەست بە بۇونى بۇشايىيەكە دەكتات، بەلام نازانىت چۆن رەفتارى لەگەل بکات چۆن پىرى بکاتەو، بەلام ئەشىت لەھەندى رووهەو ئەو لايمەنە بەشىك يان دەروازەيەك بىت بۇ خۆ درەختىن و خۇناساندىنى بەدەرەوە ئەمەش بەپىي بۇچۇونى خۆى.

-لەگەل ئەوەدام كە ئەشىت گەنج وەك پىويىست خاوهنى شوناسى خۆى نەبىت، بەلام كەش و ھەواى ئىستا و ئەو چەند سالەي پىشىو ئەو واقعىھە دىروست كردووه، بکەۋىتە نىيو گەمەى دەسەلات و حزبايدىيە، پابەست و ئىنتىمايى گەنجى كورد بۇ سىياست و بۇ حزب بۇ چەندىن فاكتەر ئەگەپىتەو، لەوانە بۇونى گىانى نىشتىمانپەرەوە و چەۋساندىنەوە بەردەوامى رژىمە داگىركەر و ناسىقۇنالىيىتە دېنەدەكانى بەغدا ئەوانە حوكىمى عىرقيان كردووه، ئەو بۇشايىيە عاتقىيە بۇ نىشتىمان ھەيەتى يان ھەبىبو وائى كرد كە زۇرىنەي گەنجى كورد رۇوە سىياست بکات و ئىنتىماي حزبايدىيە بۇ حىزبىك ھەيەتى رىزگار زەممەتە گەنج خۆى لە و عاتقىيە بۇ حىزبىك ھەيەتى رىزگار بکات، چونكە لەكاتى بۇشايىي عاتقىيەدا بەھەرچى پېپۇووه و ئەوا زۆر ھۆگرى ئەبىت، چەند ھەول بىدات بۇ دەرچۇونى تەماشا ئەكتات ھەر لەناخەوە وابەستە بەو لايمەنەو، دەبىن گەنجىك دەجار حزب و رىكخراوەكەى خۆى بەجىددەھىلىت، بەلام لە كۆتايىدا دەگەپىتەو ناوارى، زۆرجارىش رەخنە لە حزب و سىياستى حزبەكەي ئەگرىت و بەھەلە ئەزانىت، بەلام ھەر لەدۇوريشىو بەشىك لەفيكىرى داگىر ئەكتات و بىرى لى ئەكتاتوە. بەلام گەنجىكى تازە پىگەيىشتۇرۇ تەنها بەعاتقىيە دەچىتە حزبەوە، بە زىمەتكەن ئىنیمما ئەزانىتەكەى دەچىتە حزبەوە، چونكە دايىك و باوکى سەربەو حىزبەن، گەنج بە لۆزىكى نەبۇونى دەزگايدەكى رۆشنېرىيى و يانە ئەلاكى ئىنتىماي بۇ حزب ئەبىت، بەلام لەوانە يە رۆزىك رىكخراوە جەماوەرە و پېشىيەيى و رۆشنېرىيەكان جىڭەي حزب بىگرنەوە. من لەگەل ئەوەدا نىم كە

مامۆستا عەلی باپیر

مامۆستا عەلی باپیر يەكىكە لە و نووسەر و رۆشنېيره ئىسلاميانە چەند سالىكە لە كايىھە رۆشنېيرى كوردىدا چالاكانە بۇونى خۆي ھەم وەكى نوسەرىئا ھەم وەكى كادريكى ئىسلامى چالاڭ و ئەمەرى كۆمەللى ئىسلامى كارى كردووە و هەنۇوكە خاودنى چەند بەرهەمېكە لە نوسىن چەند وتارىكى رەخنەبى لە بوارە جۆراوجۆرەكەندا و بە تايىبەتىش بوارى پەرودەكەندا گەنج بەشىۋەيەكى تەندروست و تۈكمە بە رۆشنېيرى ئىسلامى و ھاوكات چەند كىتىبىكىش دەربارە خىزان و چۈنۈتى پەرودەكەندا نەوهەكى تەندروست لە كۆمەلگەدا چاپ بۇوە. بۇ قىسەكەندا زىاتر لەسەر تەورەت (گەنج و شوناس) بە پىويستمازى وەكى رايەكى تايىبەت و جىاواز لە ھەموو ئەو كەسانە تر كە تا ئىيىستا لەم تەورەيەدا قىسەيانكەردووە بىكەمە مىوانى ئەم تەورەيە و وەلەمەكانى بەرېزىشى بەم شىۋەيە بۇو.

گەنج و شوناس

لەوەستان دەبىت، بۆيە لەوە بەدواوه، ياخو زور كەسىش ھەيە
ھەر لەسى سالىيە وە پېرىتى دەست پىدەكەت، بىگومان ئەمەش
لە كۆمەلگا يەكەن بۇ كۆمەلگا يەكەن ياخود لەزىنگە يەكەن بۇ
زىنگە يەكى تر دەگۈرپىت، بەلام بەگشتى پېرىتى لەپەنجا سالى
بەدواوه دەست پىدەكەت و بەمردن كۆتايى دېت.

ديارە گەنجيش بۇ خۆى كۆمەلگا تايىبەتمەندى ھەيە، ئەو
تايىبەتمەندىيانەش ھەندىكىيان خالى بەھىزىن بۇ گەنج
ھەندىكىشيان خالى رۇغۇن (بى ھىزىن)، وە گەر ئاگاى لەخۆى
نەبى ئەو بە ھۆى ئەو خالى لاوازانە وە تۇوشى ھەلە و
پەشىمانى دەبى.

لەخالى بەھىزەكانى قۇناغى گەنجىتى ئەوەيە كە بىرۇ زەينىكى
كراوهى ھەيە، ئامادەي وەرگرتنى شتى نويى زىاتر ھەيە، ھەر
بۆيە شوين كەوتۇوانى ھەر ئايدۇلۇزىيەك، ھەرفىكەر و
بەرنامىيەك دەبىيەن بەزۇرى گەنجن، تەنانەت لەزمانى
پىغەمبەريشە و گىرپىداوەتە وە كە فەرمۇۋەتى: (حالىنى شباب
و خالفنى شىوخ) واتە (گەنجەكان بروايىان بى ھېنام و ھۆگرم
بوون، پىرەكان سەرپىچىان كىردىم)، خۆى ئەو تايىبەتمەندىيەش
دەگەپىتە و بۇ ئەوەي كەوا گەنج وەكى پەرەيەكى سېپى وايە و
جارىك شتى تىدا نەنۇوسراوه، ئەوە لەلايەك، لەلايەكى ترىشە وە
بەھۆى پەيۇندىيە كۆمەلایەتىيە كانە وە زور نەچۆتە وە نېپۇزىان و
كۆمەلگا و زىئر كارىگەری عاداتى كۆمەلگا وە فىكىر و
سياسەتانەي لەكۆمەلگا دا باون، ھەروەك گەنجىتى ھەرەتى تىن
و تاقەت و گەرم و گۇپى و چالاكىيە، ھەروەك چۇن لەپۇوى
زەبنە وە كراوهى ھە بۇ وەرگرتنى شتى نوى، ئاواش لەپۇوى

* گەنج كىيە و ھەلگرى ج ناسنامەيەكە، وەپىر كىيە و ھەلگرى ج
ناسنامەيەكە، مىملانىي نېۋان ئەم دوو پىكەنەرلىكى ئەلگاى
كوردى چۇن دەبىنى؟

م. عەلى باپىر: بەناوارى خواى گەورە و مىھيرەبان، الحمدالله و
الصلاه و السلام على رسول الله، پىشەكى بەخىرەاتىنان دەكەم،
پىناسەي گەنج كىيە وەپىر كىيە، ئەو زىاتر زانايانى
كۆمەلناسى و دەرۇونناسى لەوە دەكولەنە، ئەوەش مەرج نىيە
يەك راي دىاريکراوى لەسەر بىت، يەعنى شتىكى لەسەر بى كە
نەگونجى دەستكارى بىرى، من پىيم وايە ھەم گەنجىتى و ھەم
پېرىتى سەنورە كانىيان تىكەلەن، وە لەكەسەپەكەن بۇ كەسەپەكى
دىكە ئەو سەنورە ھەلگشان و داڭشانى تىدەكەن، بەلام بەگشتى
دەتوانىن بلىيەن كە گەنجىتى لەدواى قۇناغى ھەرزەكارى (قۇناغى
باڭ بۇون بەزاراوه شەرعىيەكەي) كە دەكاتە دواى قۇناغى پازدە
سالى، لەۋىوە گەنجىتى دەست پىدەكەت ھەتاڭو چىل سالى، وە
لەقۇتاغى چىل سالى بەبۇچۇونى من و بە پېپەي كەتەماشاي
كتىبەكانى كۆمەلناسى و دەرۇونناسىم كەردىووه و لەھەندىك
دەقى شەرعىش ئەوە دەلالەت دەكەن كە لەچىل سالى مەرۋە
دەگاتە قۇناغى گەيشتن و كامىل بۇون.

ديارە لەچىل سالىيىش بەدواوه جۇرەك لەوەستان تاكو پەنجا و بۇ
ھەندىك كەس تاكو زىاتريش بەردەۋام دەبىت، كەواتە قۇناغى
گەنجىتى وەكىو زەمەن لەپازدە سالىيە و تاكو چىل سالى
بەردەۋام دەبىت، پېرىش لە دواى كامىل بۇونە وە (لەدواى پەنجا
سالىيە وە) چونكە من پىيم وايە لەنېۋان چىل بۇ پەنجا جۇرەك

لەسەری سروشتناندووە دەمینىتەوە ئەوە بەنیسبەت گەنجىتى
بەنیسبەت پىرىيەتى دىارە ئەتوانىن زۆرشت باس كەين لەخالى
ئىجابى كاتى ئىنسان دەكەۋىتە قۇناغى پىرىيەتى و كامىل
بۇونەوە، يەكىك لەوانە برىتىيە لەئەزمۇون دىدەبىي واتە ئىنسانى
بەسالىدا چۈر دىارە ئىيانى بەرئى كردۇوە و بەكۆمەلى قۇناغ و
بەكۆمەلى ئەزمۇوندا تىپەرىيە، پۇختەبۇوە.

وەكى گەنجىك نىيە كە لەگەل شتىكى رووبەرپۇ دەبىتەوە،
رەنگە وەك پىويىست نەتوانى خىروشەپى لېك جىابقاتەوە
ياخود، يەكسەر ملى لايەكىان بىگى، بەلام پىر ورددەبىتەوە، هەر
بۆيە زيان و كۆمەلگا ھەم پىويىستى بەنىشات و حەمائىت و دل
سافى و زەين رۇونى و ئازادى فيكىرى گەنجان ھەيە، ھەم
پىويىستى بەئەزمۇون و دۇنيا دىدەبىي و حىكمەتى پىرانىش ھەيە،
يەكىكى دىكە لەخالى بەھىزەكانى پىر ئەوەيە كە زو
خۆبەدستەوە نادات، واتە زوو تەسلىمى فيكىرىيەك رېبازىك
بەرنامەيەك نابىت، جارى وا ھەيە ئەگەر ئەوە لەبرامبەر حەقىك
دابى، دىارە بەنوقته زەعف تەواو دەبىي وەكى ئەوەي گەنجىتى،
ئەگەر لەبرامبەر ناحەق دابى بەخالىكى ئىجابى تەواو دەبىي.
خالى لوازى پريش ئەوەي برىتىيە لەوەي كە تەقەبولي شتى نوى
كەمتر دەكى، شتى تازە، زىاتر لەسەر ئەوەي كەلەسەرلى
راھاتووە، لەسەرلى دەپوا، ھەربىيەش ھەم شوينكەوتوانى
پىغەمبەر (د.خ) پىغەمبەرى خۆشمان بەتەمەترين ھاوالى
برىتىيە لە ئەبوبەكر، كەتەمەنلى (٣٨) سالە بۇوە واتە جارى ھەر
لەقۇناغى گەنجىتىيا بۇوە، ئەوانى كەش دىارە تەمەنيان
كەمتربۇوە، ھەرودە شوينكەوتوانى ھەر فيكىرى و بەرنامەيەك

بەدەنېيەوە كەمتر ھەست بە بى تاقەتى و ماندوویتى دەكتات، وە
لەپۇرى رۆحىشەو دىسان گەنج پاكى و بى گەردىيەكى زىاترى
تىدايە، واتە لىخن نەبۇوە.

لەگەل ئەوهشدا قۇناغى گەنجىتى وەك چىن كۆمەلېك خالى
ئىجابى تىدايە، ئاواش كۆمەلېك خالى سلبى تىدايە، يەكى
لەخالى لاوازەكانى برىتىيە لەوە كە كەم ئەزمۇونە و تەجروبەى
كەمە، پۇختە نەبۇوە نەگەيىشتۇوە، لەبەرئەوە دەكەۋىتە
ژىركارىگەرى، جائەگەر ژىنگە و دەروروبەرىكى باشى لى
ھەلکەۋى دەكەۋىتە ژىركارىگەرى ئەو ژىنگە و دەروروبەر باشە
و بەرە باشە دەپوات، ئەگەر ژىنگە و دەروروبەرى كى خراپى
لىيەلکەۋىت، بان رەفيقى خراپى لى ھەلکەۋىت، دەكەۋىتە ژىركارى
كارىگەرى ئەو خراپەيەش، واتە ئەوە وەكى سىلاحىكى
(زوجدىن) ھەكىو (تىغىيەكى دوو دەم وايە) بەھەدوو دىواندا
دەپرى، ئەو حالەتى ئەوە كە گەنج زوو دەكەۋىتە ژىركارىگەرى
دىارە وەكى گوتىم ھەم دەگونجى بەكەۋىتە ژىركارىگەرى
دەروروبەرىكى باش، رەفيقىكى باش، فيكىرىيەكى باش وە
دەشكۈنچى بەپىچەوانەوە بى ئەوەش لېرە وەكى پىغەمبەر (ص)
ئامازەپىكى دەگۈنچى، كەدەفەرمۇوئى (ھەموو ئىنسانى لەسەر
سروشى خواپەرسى لەدایك دەبىي، بەلام دوايى (باوك و دايىكى)
(كەلېرەدا مەبەست پىسى دەروروبەر كۆمەلگايدە) دەيکەن بە
(جولەكە ياخود دەيکەن بەديان ياخود دەيکەن بەمەجوسى)
واتە ئىنحرافى پىدەكەن، پىسى لادەدەن. دىارە ئەوە لەكاتىك
داكە دەروروبەرىكى خراپى لى ھەلکەۋىت، بەلام ئەگەر
دەروروبەرى چاكيشى لى ھەلکەۋىت لەسەر ئەو الفترەتە كەخوا

* جیهانگیری و هاتنی تەکنۆلۆجیا چ کاریگەریە کیان له سەر شوناسی پیر و گەنجدا هیناوه. هەندىك كەس دەلین کە گوایه شوناسی پیری سپروتەوە، چونكە پیرەكان ناتوانن تەقەبولي زور لە ئامىرەكانى تەکنۆلۆجیا بکەن. ئەگەر گۆرانى هیناوه بە بۇچۇونى توڭىز لە بەرۋەندى كاميانە؟

م. عەلى باپىر: من ناتوانم ئەو بەراست بىزانم، پاشتىگىرى ئەوە ناكەم كە جيھانگيرى. (ناويان لېنناوه جيھانگيرى)، بەلام بە بىرۋاي من ئەگەر بگوتى (بەئەمريكايى) كەردى دۇنيا. نەك بە جيھانى كردن.

* بىبورە مامۆستا من مەبەستم بچۈك كەردى وە دۇنيا يە لە پىگەي تەکنۆلۆجيادە؟

م. عەلى باپىر: بەلنى ئەو بچۈك بۇونەوە دۇنيا يە بەھۆى تەکنۆلۆجيادە بە تايىبەتى بەھۆى دەزگاكانى راگەياندە وە بە تەئىكيد كارىگەری ھەبووه لە سەر ژيانى بە شەر بە گشتى لە سەر گۇي زەوي، بەلام ئەو ديارە كە چىنى تازە پىگەيىشىو (گەنج) لە ژىركارىگەری ئەو جيھانگيرى دايى، وە زىارتىش ئەوان تەفاعولى لە گەلدا دەكەن، ئەوانىش زىاتر لېسى بەھەرەمەند دەبن وەلىي زەرەرمەند دەبن، چونكە ئەو جيھانگيرى ھەم بەھەر بە خشە وەھەم زەرەر بە خشىشە ئۇدەش وەك گۇتم دەگەپىتەوە بۇ ئەو پىيتسەسى كە كەردىمان بۇ گەنج، چونكە گەنج كراوهە تەرە زىاتر تەقەبولي شتى نوى دەكەت، بە دواي شتى كەنەيدىبى، يان نەي زانى بىت دەگەپىت كە ئەمەش شتىكى سروشىتىيە لە ئىنساندا، ئىنسان دايىم پىي خۇشە ئەوشتەي كەنەيزانى بىزانى ئەو شتەي كەنەيدىووه بىبىنەي (حوب) حەز دەكا شت بىزانى، جا بە تەئىكيد

لەھەرولاتىك (فيكىرە و بەرنامەيەك كە بىتتە نىيۆمەيدانى ژيانەوە) بەزۆرى چىنى گەنجە، (پىر كە مترايە تەقەبولي شتى نوى بکەن) كە وەك وەنم نوقتەي زوغە، بەلام ئەگەر ئەو شتە نوييە شتى خراب بىي بە خالى بە هيىز دادەنرى، چونكە ئەگەر تە ماشاي قورئان بکەين خواي گەورە لۆمە و سەرزەنلىقى كافرە كان دەكەت، كە لە بەرامبەر پىغەمبەران (د.خ) كە هاتعون بۇ تازەگەرى بۇ نوى كەردىنەوە بۇ دەربازى كەردىنە خەلەك لە وکوت و پىوهند و زنجىرە فيكىرى و كۆمەلايەتى و سىياسى و ئەخلاقىيانە كە دەست و پىي بەستۈون، عەقلائى گىرەداون، خواي گەورە سەرزەنلىقى كافرە كان دەكەت كە ھەمىشە گۇتووپىانە (ئىمە باوباپىرەنان لە سەر رىبازىك بۇون ھەر لە سەر ئەو رىبازەش دەرپىن). واتە ئامادە نە بۇون دەست لەو شتە پۇچانە ھەلبىگەن، جا بۇيە خواي گەورە دەفەرمۇئ (ئەي ئەگەر باوباپىرەنان لە گومپايدابۇون) چۈن لەشتى ھەلەدا دەبىي بە دواي پىيتشىنان كەوى؟ ! .

لەشتى باشدا باشە و شوينى كەوە، گول بىزىرى بکە، بەلام ئەوە كە يەكىك نايەت (رەنگە بە كەلکى قۇناغى خۆى ھاتبى)، بەلام بە كەلکى قۇناغى تۇنايەت نەك لە سەر ئەوە كەلە ئەسلىدا باتىلە، بەلکو ھەندى شت زەمان و مەكان كارىگەری تىىدە كا، جارى وايە شتىك بۇ كاتىك شىياوه، باخود بە كەلک بۇوه، بەلام ئىيستا بە كەلک نەماوه، ئىيستا دەبى شوينى ئەو بەشتى تە پېپكەيتەوە دە توانىن بە كورتى بلىيەن ئەوە پىيتسەيەك بۇ ھەركام لە گەنج و پېرپۇو بە كورتى و گوشراوى.

بەدەست خەلکى خراپەوە دەبئ بۆ خراپ بەكاردىت تەماشا
دەكەی شەپ و خراپى لىدەكەۋىتەوە، بۆ ويىنە كاتى كە
راڭەياندىن بۆ چەواشەكارى بۆ ھەلخەلەتاندى خەلک بۆ رەواج
پىيىدانى شتى خراپ بەكاردىت، بۆ ويىنە (ئافرەت) بەجۇرەها
شىۋوھ ويىنە دەگىرى لەسەر كالاڭانى بازىرگانى لەسەر "تايىت"
و... هەند پىيم وايە ئەوھ بەللى بەرھەمى تەكىنۋوجىيات ئىعلامىء،
بەلام خۆ ئەوھ دەگۈنچى ئەو ئىيەنە و سوکايدەتىيە بەئافرەت
نەكىرى، چونكە خۆ شەمك لەخزمەتى ئىنساندايدە نەك ئىنسان
لەخزمەتى شەمك دابىي، ئىستا لەو حالەتەدا ئىنسان (مېيىنەيى)
ئەو ئافرەتە كراوه بەرهە و ھەسىلەيەك بۆ پىيىدانى شەمك، واتە
ئىنسان خراوهتە خزمەتى شەمكەوھ. مەبەستم ئەوھ يە لېرەدا
ئەو شىۋوھ بەكارھىنانەي ئىعلام ھۆيەكانى ئىعلام ياخود
ھۆيەكانى جىهانگىرى. جا لەپۇو ئابورىيەوە يان لەپۇو
سياسىيەوە ياخود پەيوەندىيەكان ئەو زىيان و زەرەراتەي لېسى
دەكەۋىتەوە دەگەپىتەوە بۆ ئەوھى كە بەدەست خەلکى
خراپەوەيە يان بۆ مەبەستى خراپ بەكاربىت.

*مامۆستا پىت وانىيە گەنجى كورد ئامادەساز نىيە لەبەرامبەر
ئەو پىشكەوتنى كەباسمان كرد ياخود گەنجى كورد ئەم
پىشكەوتنى وەك مۇدىلىك وەرگرتۇوھ ياخود وەك نەتىجەيەكى
زانستى؟.

م. عەلى باپىر: من پىّموابىيە زىاتر وەك و چاولىيەكەرى وەرى
گرتۇوھ، ويىنەتان بۆ دېنەمەوە تو ق تەماشادەكەى كچىيەكى كورد
لەسلىيەمانى (كەئىنسان بەبازاردا دەپوات) چاوى لەخەلک
ھەلدىكەۋى بەرگ و پۇشاڭى ئەوەندە سەير و سەمەرە دەبىنى

ئەو جىهانگىرىيە كە ئىستا هەيە زەمینەي چاك دەرەخسىئىنى بۆ
ئىنسان ئەوھى كەنايزانى بىزازى، گەرپان پەيدا بىكەت بۆ زەھوئى،
بۆ ئاسمان بۆ تەواوى دونيا.

ئەوھش لەبەر ئەوھى گوتىم كەچىينى گەنج و لاو كراوه تەرە و
ئامادەبى زىاترى هەيە بۆ وەرگرتىنى شتى نوئى لەبەرئەوھ گەنج و
زىاتر تەفاعول دەكەت لەكەل ئەو جىهانگىرىيە وھ ئەو
وەسانىلانەي كە جىهانگىرى رەخساندۇوېتى بۆ ئەوھ كە ئىنسان
زىاتر شارەزايى پەيدا بىكەت لەسەر دەورووبەر.

*بەپاى بەپىزىت سوودەكانى زىاترە ئەم ھاتنى تەكىنۋوجىياو
جىهانگىرىيە يان زىانەكانى؟

م. عەلى باپىر: بەلەن ئەمن پىيم وايە لەخودى خۆيەوە ھەلناقولى واتە
زەرەرەكانى ئەمن پىيم وايە لەخودى خۆيەوە ھەلناقولى واتە
كەوتم گەنجىتى خالى لاۋازى تىدایە، ئەوھ لەحالىيەكدا بۇو
كەدەوروبەر مۇھىتىيەكى خراپى لى ھەلدىكەۋى تووشى خراپە و
ئىحراف دىت، ئەگەر نا ئەو حالەتەي كە گەنج، دەيھەۋى شتى
نۇئى وەربىرى ئوقتەي قوھتە لەكاتىيەكدا كەبەبارى چاکەدا
بەكاربىت، جىهانگىرىش بەتايىبەتى ئەوھى كەپىي دەگۇترى
(شۇپاشى زانىيارى) ھۆيەكانى راڭەياندىن بەھەمو
شىۋاژەكانىيانەوە، لەپاستىدا دەگۈنچى كەتووشى شەپ و زىيان
نەبىن لېۋەي، بەمەرجى لەدەست خەلکى باشەوە بن بۆ ئامانجى
باش بەكاربى، بەلام تو تەماشا دەكەى ئەمرىكا رۆژئاوا
يامەسەلەن لەنىۋوخۇماندا (حزبىيەكى دەسەلەتدار) ھەر ئەو ئامپاراز
و ئامىزانە كە لەزاتى خۆيەندا بىللايەن، ياخود لەزاتى خۆيەندا
بەرھەمى زانست خۆى لەخۆيەدا شتى باشە، بەلام چونكە

ياخود جاسووسىيە بۆ دهولەتكەى خۆى دەيکا، واتە زۆر
 مىيەنیانە ئىشى خۆى دەكا ئى باشە ئەو كچانەي ئىمە با لەشتە
 باشەكاندا تەماشاي خەلەك بکەن و سوودى لى بېيىن، بەلام
 لەشتى باشدا من تەماشا دەكەم لەشتە خراپە كاندا لاساييان
 دەكەنەوە، بەلام شتى باشيان لىوەرنىگەن، هەروەھا گەنجى
 كورد (كورەكان) دەچىت بۆ ئەوروپا چيمان بەديارى بۆ
 دەھىئىتەوە، جۇرىك لەسەر چاكىرىن، جۇرىك لەبەرگ و پوشاك
 پوشين، جۇرىك لەئاخاوتىن و قىسىرىن جۇرىك عادات و نەريتى
 خراپ، ئەى باشە ئەو ئەوروپاپىه هەر ئەو شتانەى لى بۇو؟! ئىمە
 بۆچى تەيرى گول بىن عاشق بەدارى ژەقنى بىوت بىن، بۆچى
 دەبىن مىشە رەش بىن بەدواى نوقتەي رەشدا بگەرىيىن؟!!
 با ھەنگ بىن شىلە بىزىن. ئەو ھەموو سەقافەت و تەكۈلۈجيابو
 ئەو ھەموو شتە ئىدارى و سىياسى و گلتور و فەرەنگە
 نۇرچاکەي لىيە بۆ ئەو شتانە ناھىيەنەوە، بۆچى پىغەمبەر (د.خ)
 دەفەرمۇسى (حىكىمەن واتە زانىارى بەسۇد شتىكە لەئىنسانى
 بىرۋادار بىزىبووه ون بۇوە، لەھەر شوئىنى بىت ئەيدۇرۇتەوە،
 لەھەموو كەس زىاتر حەقى پىۋەيەتى) واتە بەدواى شتى باشدا
 بگەرىيىن، جا ئەوروپا بى لەپۇرۇھ لاتە لەپۇرۇشاپا. لەبىن دىنياپە
 موھيم ئەوە شتى باش بىن، ئىسلام خۇپىي نەگرتۇوه لەوە كەتۆ
 شتى باش وەربىرى، بەلام دەلىنى لەشتى خراپدا لاسايى كەس
 مەكەوە، كە بەتەنگىد ئەوەي جەنابت باست كرد ئەو شىۋە
 هەلسوكەوت كردنە لەگەل تەكۈلۈجيابى راگە ياندىنى سەرددەمدا.
 ئايا ئەساسىيەنى زانستيانەي ھەيە، ياخود زىاتر چاولىكەرييە؟ من
 دەلىم زىاتر چاولىكەرييە، خەلەكى ئىمە گەنجە كانمان دەيانەوى وَا

پىت سەيرە بەتاپەتىش كە ئىستىتا بىستوومە ھەردوو ئىدارە كە
 ئافرەتانيان ئازادكردووه، لەجۇرى جلوبەرگ ھەتا بۆ زانكۆش
 چى لەبەرەدەكەن لەبەرى كەن، لەحالىكدا كەئەوە زەرەو زىيانىكى
 كۆمەلايەتى زۆرى لېدەكەۋە، چۈنكە ئەو كچە
 دەولەمەندەكان دەتوانى ھەر رۆزە بەمۆدىلى خۇيان بىرازىننەوە،
 ئەى كچە ھەزارەكان چى بکەن؟ يان دەبىن قورسايىەكى زۆر
 بخەنە سەرمالى باوكىيان يان دەبىن دلىان بەخۇيان بىسووتى، جەڭ
 لەوەي كەلەپوو تەندروستىيەوە زەرەريان لىدەدات، چۈنكە ئەو
 ئافرەتە ئەگەر سەرى خۆى داپۇشىت پىۋىستى بەوە نىيە ھەر
 جارە سەرى خۆى بەجۇرىك دايىنى و ھەرجارە جۇرە ماكىاجىڭ
 لەخۆى بىدات ھەرجارە جۇرە بەرگىك بېپۇشى، ئەگەر خۆى
 داپۇشى ئەو ھەموو وەختەي بۆ دەگەپىتەوە، ئەو ھەموو
 مەسرەفەي بۆ دەگەپىتەوە، ئەو ھەموو چاوبەرەو زىرەي خەلەكى
 لەكۆل دەبىتەوە، مەبەستىم لەوەي بۆچى دەبىن كچىكى كورد
 تەنبا لەو شتانەدا سەيرى كچى رۆزئاوا بىكتا. ئەى باشە بۆ
 تەماشاي ئافرەتاني رۆزئاوا ناكا لەوەدا كە تو سەرنج بەد
 ئافرەتىكى رۆزئامەنۇوسى ئەمەركى دېت من زۆر رۆزئامەنۇوس
 هاتۇون چاوبىيەكەوتنيان لەگەل كرددۇم لە (ئەلمانى، بەريتاني
 فەرەنسى، ئىسپانى) دېت ئەسلەن دەستى بەخۇيدا نەھىيناوه
 نەخۆى مىكىاج كردووه نەھىيچ. وەك و مەرقۇيىك دېت نەك وەك
 مىيىنەيەك ئىنسانىيەتى خۆى دەردەخات، ئىنچا تەماشا دەكەي
 ھەتا لەرپۇي جلوبەرگەوە زۆر ئەھمىيەت بەخۇيان نادەن، بەلام
 تەماشا دەكەي لەمېھنەكەي خۆيدا، مەسەلەي رۆزئامەنۇوسىيە،
 ياخود ھەۋالىرىكە چىيە؟ زۆر بەدەقىقى كارى خۆى دەكتا،

ئەویش وەکو ئەوان پىشىكەوتتوو دىاربىى، بى خەبەر لەوەى كە
 ئەو پىشىكەوتنانەى خەلکى ئەرروپا. بەو شتە روالەتىانە نىيە
 بەو شتە رووكەشىانە نىيە، بەلکو بەشتى جەوهەرىيە. ئەو
 زاناييانەى كە لەتاقيگاكاندا شەوناخۇن. ئەوانەى كە بن دەريا
 دەپشىكىن كەكارى خۆيان زۆر بەجدى دەكەن، زۆر بەمېھەنى لىتى
 دەكۈلەنەو، عومرى خۆيان لەوەدا سەرف دەكەن لەيەكىك
 لەياساكانى خوا لەسروشتدا دەيدۇزىنەو، ئىنجا زۆر رېز لەوەقت
 دەگىن كاتيان زۆر بەلاوە گرنگە، لاي ئىمە تەماشا دەكەى كابرا
 دادەنیشى چوار سەعات قىسى بەلاش و يا لەبەر ئاوىينە خۆى
 دەپازىنەتەو يان بەبازاردا دېت و دەچى خۆى عەرزىدەكت، خۆ
 ئەرروپا بەوە پىش نەكەوتتوو، ئەوان لەحەفتەدا رۆژىيەكى
 دىارييکراويان ھېيە، يان چەند سەعاتىك، يان ھېيە بۇ تفريح و
 گەشت و گەپان باقى تر خەرييى كارن، خەرييى لېكۈلەنەوەن
 ھەر لەمەصالىخى خۆيدا، كەواتە من پاشتىگىرى قىسى چەنابت
 دەكەم، ياخود پاشتىگىرى پرسىيارەكە دەكەم. كەدەلىت
 وەلامەكەى ئەوەيە ئەو شىۋوھەلەس و كەوت كەنەيى چىنى
 گەنجى ئىمە هەلسوكەوتىيەكى لاسايى كەرەوانەيە بۇ زىاتر
 خۆپازاندەن بەشىۋوھەيەكى ئەرروپيانە ئەتۇ تەماشا بىكە باشە جل
 و بەرگى كوردى چ عەبىي ھېيە، ئىستا تەماشا دەكەى
 جلوبەرگى كوردى خەرييەكە دەبىتە نامۇ. من ماوەيەك لەمەوبەر
 (گۇشارى ھەريم) چاپىيەكەوتىنى لەگەلەكىم. وتنى تىببىنى دەكەين
 جەنابت ھەر جلوبەرگى كوردى لەبەردەكەى. وتن ئەسلاھەن
 لەكوردىستان ھەر جلوبەرگى كوردى دەپۇشم بەلئى، بەلام ئەگەر
 چۈومە دەرى. ئەگەر شۇيىنى عەرب نىشىن بى ئاسايى

خۆيان پىشاندەن كەپىشىكەوتتونن رۇشىنېرىن، زىرەكىن، زىاتر
 ئەوەيە كە خۆيان واپىشاندا كە وەکو خەلکە، بەلام دەبى
 تەماشا بىكەيت لە ئەرروپا كەبە شىۋوھەيە لەوى زەمینەي ئەو
 شتانە نەرەخساوه، ياخود عادات و نەرىتى ئەوانە و رەنگە بۇ
 خۆيان باشە، بەلام مەرج نىيە بۇ ئىرە باش بى. يا كۆمەلېك
 بىركىرنەوە ھەيە ھەلقلۇلۇ واقىعەكەى ئەوانە، بەلام بۇ ئىرە
 رەنگە زۆر نەگۈنچاوبى، وەکو ئەوە وايە لەبەسرەوە دارخورما
 بىننى بۇ ئىرە، ئاھر لېرە سەوزنابى، ژىنگەكە و شۇيىنەكەى
 جودايە، ئىمە دەبى ئىستفادە لەشتى باشى خەلک بىكەين، بەلام
 ئەسالەت و رەسەنایەتى خۆمان لەدەست نەدەين و رەگ و
 رىشەكەى خۆمان لەدەست نەدەين واتە دەبى ئىمە لەبىرمان
 نەچى كە كوردىن، موسىلمانىن لەم ولاتەداین لەكۆمەلەكايەكى جىا
 لەم كۆمەلەكاكانى فەرەنسا و بەریتانىداین، لەبەرئەوە تو دەبى
 تەماشا بىكەى كۆمەلەڭاي تو چى پىۋىستە و كۆمەلەڭاي تو چۈن
 بەرەو پىشەو دەچى و تو وەك گەنجىك لەم كۆمەلەكايەدا، لەم
 كات و شۇيىنەدا، لەم ژىنگە و قۇناغەدا تو چىت پىۋىستە، نەك
 لەۋى چۈن دەكا توش لېرە وابكەى. (من لەيەكىك لەكتىبە كانمدا
 باسم كردووھە) كەوەكۆ ئەوە وايە كە كابرايەك ددانى ۋان بکات
 دىيارە سەر رادەوشىيىنى و ناپەحەت دەبىت و ئەوانە يەكىكى
 كەش بەبى ئەوە كەبزانى ئەو ددانى ۋان دەكە. ئەویش بىت
 لاسايى ئەو بکاتەوە و سەر رابوھشىيىنى من ھېنندى عادات و
 نەرىت چ لەپۇرى جلوبەرگ و لەپۇرى ھەلەس و كەوت و ھەندىك
 بىرپۇچچوون و ھېنندىك قىسى وزاراوه. دەبىنەم مەسەلن كابرا
 بەكارى دىنلى زىاتر وەكو چاولىكەرى خەلکى دىكە بۇئەوەي

کەمەرج نیبیه وابی، بەلائی لەوشتانەدا کەلەپیش ئىمەون دەگرئ سودیان لىيۇھەرگرین، بەلام مەرج نیبیه ھەموو شتىكى ئەوان لەشتى ئىمە چاكتى بىت، بۆچى يەكجار واخۇمان لەبەرچاوبىگرین.

* ئىمە لەسەرەتاوه وتمان دوو پېكھىنەرى كۆمەلگا ھەيە (نەوهى گەنج و نەوهى پىر) ئەگەر ئەم ململانىيە كورت بکەيە، بۆ ناوخىزانىيک (كۆپ و كچ) ئەوا ئەبيتىن، ململانىيەك ھەيە لەنىوان ئەم دوو نەوهىدە، تاچەند ئەم ململانىيە بە (پۆزەتىف) ئەبىنى، ئەگەر لەسەر شتە باشەكان بىن وە ئەگەر لەسەر ھەرچى يەك لەپوانگە ئۆۋە، ئايىندهى ئەم ململانىيە بەكۈي دەگات؟ ھەتا لەچەند دەقىكىدا باس لەكوشتنى باوک دەگرئ لەبەرئەوهى كەپىگە لەبەردىم بىركىردىن وەكانى گەنج و لەبەردىم ئازادىيەكانى گەنجد؟

م. عەلى باپىر : من پېمموايە تىكىگىرانى چىنى گەنج و پىر، شتىكى ئاسابىيە، چونكە چىنى گەنج كۆمەلائى شت دەبىنى تازىدە، ئەو پىرە كۆمەلائى شتى دىكەي بىنیوە، ئەوه لەمېشىكىدا تەبع بۇوه لای بۇوهتە عەقىدەيەك، فيكىرىھەك، لای بۇوهتە يەكىك لەپېكھىنەرەكانى شەخسىيەتى ئەو دەستى پى لەشتەكانى خۆى ھەلنىڭرى بەزۇرى وايە چ چاك بن، چ خرالپ بن.

ئەو گەنجه ش ئەو شتەي كە لەواقىعى خۆيدا ھەيە لەبەرئەوه ئەو تىك گىرانە شتىكى سروشتىيە، بەلام چارەسەر لەوەدایە، كە خالى ھاوبەش دىيارى بىكريت، خالى ھاوبەش ئەوهى كە ھەموو شتىكى باش (باش بۆ جسم، باش بۆ تاك، خىزان، بۆ دونيا بۆ دواپۇز، باش بۆ كۆمەلگا) دەبى داکۆكى لەسەر شتى باش بکرى، چ ئىستا پەيدا بۇوبى، ياخود لەكۆندا بۇوبى، واتە عەودالى شتى

جلوبەرگى ئەوان لەبەرگەم، ياخود قاتى چاكتە و پانلىق لەبەرگەم، بەلام لەناو ولاتەكە ئۆرمەدا، بۆچى بەرگى ميلەتكەم نەپۆشم، وتى ھەندى كەس ئەوه بەوه تەفسىر دەكتات، ئەى وتم بەچى تەفسىرى دەكا، ئايا جلوبەرگى كوردى رىگە دەگرئ لەوەى كە دەم ئىبىتى باشى تىدابى، شتى باشى تىدابى.

ئايادەستى بەستووم لەھىچ كارىكى باش نەخىر؟ ئەى كەواتە قەزىيەكە ھەرئەوهى لەئەنجامى كەوتنة ژىركارىگەرى فەرەنگى غەرب وەك بلىيى بېزم لەخۆم دەبىتەوه، بېزم لەجەن و موعتقە داتىشىم دەبىتەوه لەولاتەكەش دەبىتەوه، لەدين و موعتقە داتىشىم دەبىتەوه، ئەوه خۆى لەخۆيدا غەلەتە، چونكە تۆتەماشا بکە ئەگەر جلوبەرگى كوردى ناپۇشى بىرى لېبىكەرەوه بزانە لەبەرچى نەپۆشى ئايادىرى سەرما ناگرى، گەرمات لىنەگىتەوه، ياخود رىيى جەموجۇلت تەسک دەبىتەوه، يان كاتى كە بەشىوھىيەك لەشىوھەكان ئىنسان ھەلسوكەوت دەكتات، دەبىن بزانى فەلسەفەي چىيە؟ و چ سودىكت پېدەگات لەوەدا، كەواتە وەك گۇتم زىاتر مەسەلەي چاولىكەرى و لاسايىكەنەوهى ئەوهش لەئەنجامى كەوتنة ژىركارىگەرى فەرەنگى غەرب، لەئەنجامى ئەوهدا كەئىمە تەماشا دەكەين ئەوروپا و رۆئىساوا بەسەردونىيادا. (دەسەلاتدارن) وادەزانىن، چونكە لەپۇرى تەكنۆلۆجييابان لەپېش ئىمەون لەدىنيشدا و لەعەقللىشدا لەئىمە چاكتىن و لەپېيشترن.

(فوتوکوپی) توبی، گهنج و لاویش که سه ییر ده کا (باب و دایکی)، چونکه ناتوانی و هکو ئه و گهنجه ته فاعول بکات له گه ل ئه و واقعیع و شته تازانه که ئیستا هه یه پیئی وايه حه قی زیانی نییه، ئه و هش غه لته ده بی گهنجه که ش (عوزر) بق ئه و پیره بینیتله وه، له قوناغیکی دیکه دا بوروه عاده تی گرتوره به چه ند شتیکه وه، به نه رمی و له باری، وه ئه ویش ده بی (عوزر) بق ئه و گهنجه بینیتله وه به حیوار و به لیک حالی بون، جا چ دایک و باوک بن، ج دایک و کچ بن، ج پیر و گهنج بن له نیو کومه لگادا ج مامؤستا و قوتابی بن، ئه وانه هه مووی له ئه نجامی لیک تیگه یشن له ئه نجامی ئه وهی که هه موویان (تجرد) بکه ن بق دوزینه وهی حه ق، دوزینه وهی شتی باش، ج له عاله می فیکردا، له عاله کی روشنبیریدا له جیهانی سیاسه تدا له برووی ئه خلاقیه وه، له برووی هه لس و که وته کانی ناو کومه لگاوه، به دوای شتی باشدا بگه رین هه ردوده لیان. نه که هه رایه کیان ده رگای عه قلای خوی داخا، گهنجه که ده رگای عه قلای خوی داخات به رامبه ره رشتیکی کوندا و بلی هیچی به که لک نایه ت، به دلنيابیه وه له نیو شته کونه کان و شته نویکانیشدا شتی باش و خراب هه یه، ئیمام شافیعی تا له عیراق بوروه کومه لیک فه تواو نیجتیه اداتی بوروه، که دوای زانیان ناویان لیتاوه واته (ریپه وه کونه کانی) که چووه بق میصر له به رئه وهی کومه لگا، کومه لگایه کی دیکه یه و ژینگه یه کی که یه، به جوئیکی ترفه توای داوه ئه من پیموایه ئیمامی شافیعی (د.خ) ئه گه ر چوویا یه ته شوینیکی که ش له ویش هه زه بیکی که داده نا، بق؟ چونکه عادات و عه لس و که وته کان که ده گوئین ده بی هه لویست و هرگرنیش له به رامبه ریان بگوئی،

باش بین نه ک شتی نوی بلیین هه رچی نوی به باشه هه رچی کون بی خراپه، نه خیه هه رچی نوی کون بی خراپ بی، هه روه کو هه رچی نوی به باش بی، ئه و هه خالیکی گرنگه ئه و کاته پیره که ش ئاماده یه که ئه و شتنه تازه په یدا ده بن، له گهنجه که وهی بگری، ده بی گهنجه که ش ئاماده بی شته باشه کانی که لای پیره که هه یه له ئه نجامی ته جروبه ی چه ند ساله دا لنه وهی پیش ئه و دابووه لیئی و هربگری. واته ته فاهوم و حیوار و گفتگو و شت لیوهرگرن له سه ره ساسی حه ق له کوییه، چاکه چییه، له خیلالی سه یوره هه ره که تی ئینسان و میژوودا، خوای په روهردگار وه کو فلسه فهی ته ئزیخ هه مووی له ئایه ته دا خولا سه ده کات و ده فه رموی (ئه وهی سودی هه یه بق خه لک ده مینیتله وه ئه وهی که سودی نییه ده پروات) وه کو پوش و په لاش به ده م باوه ده پروات ده بی چینی گهنج و پیر هه ردوکیان به دوای شتی باشدا بگه رین. پیره که ش عه قلای خوی بکاته وه و گهنجه که ش پیئی وانه بی هه رچی کونه باشه به لکو له کونیشدا چاک پیره که ش پیئی وانه بی هه رچی که شدا وايه. بقیه پیغه مبه ره خراب هه یه. هه روه ک له شته نوییه که شدا وايه. بقیه پیغه مبه ره (د.خ) (منداله کانتان بق ئیستا په روهرده مه که ن. بق دوای خوتانیان په روهرده بکه ن)، چونکه ئه وان له زه مانیک له دایکبوون غه یری زه مانی خوتان، واته موراعاتی ئه و قوناغه میژوویه بکه ن که ئه و تییدا ده ثیت و گه شه ده کات، ئه و قوناغیکی دیکه یه ئه تو له قوناغیکی دیکه دابووی، ئیستا من تیبینی ئه وه ده که م هه ندی دایک و باوک ئه یانه وی مناله کانیان نوسخه فوتوکوپی خویان بی، تیگیرانه که لیره دا دروست ده بی، ناتوانی ئه و

ئەمەش (ھیچ کاتیک نابیت دیوار لەسەر بناگەی خەلک دابنییى قەت بۆت تەواو ناکرئ دەبى تەسەر بناگە خوت لەسەر زەوی خوت دیواربىكە، ئىمە دەبى چاو بەمالى خۇماندا بگىپىن وەك مەسەلە كوردىيەكە دەللى مالىان پېپۇو لەپازيانە مەندالىشىان بەزگ ئىشە دەمرد) ئىمە دينە كەمان ئەم شەرعىيەتەي كەخوا بۇى ناردووين ئايا ھىچى واى تىدا نىبىي ئىمە بى ئىح提ياج بگات لەسوال و سەدەقە رۆزئاوا بەتاپىتى لەپۇوى عەقىدەيى، لەپۇوى جىهابىنى وەدەبى ئىمە بىزانىن كە ج دەپەرسىتىن وە چى دەكەين وە ئايا چۈن ھەلس و كەوت بکەين؟ ئايا دەسەلاتدار و رەعىيەت چۈن مامەلە بکەن؟ تىبىنیم بۆ گەنج ئەوەيە بەتاپىتى ئەوانەي كەدەنسىن ھیچ شارەزايى يەكىيان نىبىي لەئىسلام، ھەروا دەزانى كە مەسەلەي ديموكراسى و عەلمانىيەت ھەموو شتىكە، بەراستى ئەوه نۆقتەي زۇعفى ئەو جولە لاوى و گەنجىيەكە پېمۇايە ناتوانى بە ئاكامىكى باش بگا هەتا نەگەپىتە و سەر ئەسالەت و رەسىنایەتى خۆى و دەبى مىشكى خۆى ئازادكا دەست و پىتى خۆى بگاتە و لە زنجىرى كە لەنیو كۆمەلگاى كوردەواريدا بە كۆمەلەي خورافت و شتى غەلەت و پەلەت دەست و پىتى پېچراوە بەھەمان شىۋە دەبى خۆشى ئازادكا لەوەي كەدەبى لەژىر كارىگەری فەرەنگى غەريشدا نەبىت، ھەموو شتىكى ئەوانى لە لەپەسەند و راست بى، چونكە ئەوان بۇ خۆشىيان (نووسەرەكانيان، بلىمەتكانيان، كۆمەلناسەكانيان) ئىستا ھاواريانە دەلىن ئىمە بەرە و رووخان دەچىن، خىزان ھەلۋەشاوهەت، ويژدان نەماوه، ئىنسانىيەت و ويژدان نەماوه خۆتان دەزانىن جۆره ھا نەخۆشى كۆمەلەتى،

بەللى ئىمە دەبى كۆمەلەتى (نەگۆرمان) ھەبى كە ئەسلىن ناگۆردىن، لەبەرامبەر شتى (متغيرات) (گۆپدراوه كان) مان ھەبى بەپىتى عادەت و ھەلۋەرجە كان و ھەگەشە كۆمەلگا وەبەرە پېشچۇونى كۆمەلگاوه گۆرانى لەپۇوه ھادىيە كە يەوه.

* ئەگەر تو سەيرى كۆمەلگەي كوردى بکەيت بەشىۋە يەكى كەشتى، لەپەراوىزى ئەو مەللانىيە شدا كە باسمان كرد (پېرو گەنج) ياخود (كۆپ و باوك) پىت وايە گەنجى كورد خاوهن پېۋەزە يەكى نويخوازى جىدە ياخود مەللانىكە، مەللانىيە كى نادروستە؟

م. عەلى باپىر: ئەمن پېمۇايە ئىستا ھەندى ھەنگاوى سەرتايىي ھەيە دەنرىت (جا چاپۇشى لەو بکە داخوا من پېم راستىن ياخود پېم ھەلەيە، يان چەندىم پى راستە و چەندىم پى ھەلەيە) ھەستەدە كەم چىنى گەنج و لاو دەيەۋى ئىسپات وجودى خۆى بگات، رەخنەيە ھەيە لە چىنى پېش خۆى، لەپىادە سىاسىيەكانى لە ئەھلى فيكىرى، رەخنەيە ھەيە تىبىنى ھەيە، گلەيى ھەيە لەوەي ناخوينىرىتە و، كەرىعايەت ناکرئ، كە تەقاھەمى لەگەلدا ناکرئ، ئەوەشى باشه.

بەلام، ئەوه سەرتايە كى كرج و كالە، واتە زورى ماوه بگات، وەيە كىكە لەھۆكارەكانىش ئەوەيە خەلکى ئىمە گەنج و شەبابى ئىمە (بەتاپىتە) دەۋىستىرە لە كەولى شەخس و كەسايەتى خۆى بەھىنرىتە دەرەوە واتە كەول بکرى، يەكجاري كەولىكى كەي بە بەردا بکرى (لەپۇوى دىنى لەپۇوى ئەخلاقى، كلتوري، هەتا لەپۇوى ھەلس و كەوتى كۆمەلەتى) دەۋىستىرە بەرگىكى كەي بە بەردا بکرى.

دەبىنин ئايىن دەبىتە هوئى چەكىك لەدزى گەنجىك بەكارەھىنرى
 (بەوهى كە خۆى ئەتكىننەوە) زيانىكى زۆر بەخۆيى و
 بەكۆمەلگاکەشى ئەگەيەنىت، چى بکريت بۇ ئەوهى ئايىن نەبىتە
 چەكىك خrap بەكار نەھىنرى لەلایىنى خەلکەوە؟
 بەتاپىت كە ئەمرو ئەبىنин زۆربەي ئەو كەسانەي كەخويان
 ئەكۈزىن گەنج، وە بە (ئايىن) يان تەجىيەكى دىنى
 هەلئەخەلەتىنرەن، وەك ئەوهى بەئايىن ئەلېن بىرۇ تو خوت
 بەقىننەرەوە كافرېك بکۈزە، كە زۇرجار لە شۇينىكى
 (گشتى) يىشدا خويان ئەتكىننەوە وەكو چىشتىخانە و قوتابخانە
 و...هەندى.

م.عەلى باپىر: ئىسغىلال كەرانى (دین) بەمەفھومە عورفييەكەي،
 چونكە وشەي دىن لەبەكارھىنانى قورئاندا وە لەزمانى
 عەرەبىشدا وشەي (دین) واتە بەرnamەي زىيان، بەلام مەفھوم و
 چەمكە عورفييەكەي ديموكراسى دينە، ليبرالىزم دينە،
 سۆسيالىزم دينە، سۆشىال ديموكرات دينە، سەرمایيەدارى دينە،
 هەمۇو ئەمانە دىنن (دین) واتە بەرnamەي زىيان.

بەلام دىن مەفھومە عورفييەكەي كە مەبەستىمان پىيى لەنىيۇ
 كۆمەلگاى خۆماندا (ئىسلامە) ئىستىغلال كەرانى دىن، واتە
 دىنى ئاسمانى تايىبەت نىيە بەئىسلامەوە، سىباسەتىش ئىستىغلال
 دەكىرى كاتى خۆى ماركسىيەت و لىينىزمىش ئىستىغلال كراوه،
 ئىسىتا ديموكراسى ئىستىغلال دەكىرى و واتە بەكارەھىنرى بۇ
 مەبەستى خrap ھەيە دىكتاتورىكە بانگەشەي ديموكراسى دەكات
 ئەوهى كەبرىواي پىيى نىيە مافى مرۆفە، ئەسلىن نەك مافى مرۆفە
 لەگەل خەلکدا، كابرا لەنىو حزبەكەي خۆيدا بىرۇا بەوهى نىيە كە

دەرروونى، خىزانى، ئەخلاقى جىسمانى، لەنىيواندا بلاوبووه تەوه
 تووشى گەندەلەيەكى زۆرى كردوون، تەبعەن ئىمە نالىيەن رۆزئاوا
 و ئەوروپا (برىتىيە لە كۆمەلگاکە سلبىيات و كەم و كورپى)
 بەتەئكىد كۆمەللى ئىجابىيات و چاڭەشىيان ھەيە بۆيە
 كۆمەلگاکە يان راوه ستاوه، بەلام مەعنای وانىيە كە ئىمە خۆمان
 بدۇرىدىن بەو واتايىنى، ئىمە لەبرامبەر ئەوروپا خۆمان پىي هېچ
 نەبى ھەمۇو شتىكى ئەوان بەچاڭ بىزانىن.

ھەر راپەپىنى چ گەنج بىكا، چ پىر بىكا، چ لەپوو سىياسى چ
 لەپوو فىكىرى لەسەر بناغەي لاسايكىردنەوە خەلک بىي و لەسەر
 بناغەي بىرۇا بەخۆبۇون و لەسەر بناغەي زۆر موعجەب بۇون
 (سەرسام) بۇون بەغەير بىت و خۇ لەلەپى هېچ بۇون بىي پىم وايە
 كە بەئەنجام ناگات ئەوهى كوردىستان من وادەبىن كە لەسەر
 بناغەي ئەوهى كە ئىمە پىيمان وايە ھەرچى خىر و خۆشى و
 مەنغاھەت و مەسلاھەت دەبى لەپىوھ بىھېنلىن وھپىمانوايە
 ئىمە لەنىيەمالى خۆماندا هېچ شتىكىمان نىيە كە بەكەلک بىي،
 پىممايە ئەو ئەو پەرى دەرون بەزىن و ئەپەپەرە خۇ لەلا هېچ
 بۇونە، ھەر كەسىكىش خۆى لە لا هېچ بىي و كۆمەلگاکەي خۆى و
 مېزۇوبى خۆيى و رابردووی خۆى لە لا هېچ بىي و پىيى وابىي هېچ
 شتىكى باشى نىيە، ئەو بەراستى شتى خەلکى دادى نادات،
 چونكە بىرۇا بەخۆبۇون و مەتمانە بەخۆبۇون وەكو (ئىنسان وەكو
 مىللەت و كۆمەلگا، وەكو كلتورت) بىرۇا بەخۆبۇون بناغەيە بۇ
 خۆبىناكىرن.

* ئايى يەكىكە لەو چەمکانەي كارىگەرە زۆرى ھەيە لەسەر
 مەرۆفەكان گەنجىش بەدەر نىيە لەو كارىگەريانە، زۆر جار

شەرەفی ھەبى ئەگەر بىنە سەرمالەكەى، ئەگەر دەسەلەتى ھەبى بەرگرى لەمالەكەى خۆى دەكى، ئەگەر تۆ بىنە سەرشارەكەت بەرگرى لەشارەكەت دەكەى. بىنە سەر ولاتت بەرگرى لەولاتت دەكەى. دواتر وتم جارى ئىيۇھ دەبى بەجيى بىلەن ئەوهىك، بەلام بۇ ئەوهى كەئىيۇھ خەلک ئەو ناوهتانلى بىسىرىتەوھ كەئىيۇھ دەزايەتى ئىسلام دەكەن دەزايەتى كە ئەھلى ئىسلام دەكەن ئىيۇھ بىن مەجال بىدەن بە(ئىسلامىيەكان) تەعاموليان لەگەلدا بىكەن، جا وينىيەكم بۇ ھىننانوھ وتم” (سەرچاوهىيەك كانياوېيك) ئەگەر رىگەي بىدەي بەشىيەتى سروشىتى و ئاسايىھەل بقولى ھەلددە قولى، ئەگەر رىگەي نەدەي بىتەۋى كېيەوھ، لېرە دەيگرى، بەلام لەشۈيىنىكى كە بەشىيەتى كى ئائىسايىھەلددە قولى، رەوتى ئىسلامى لەعالەمى ئىسلامى، خەلکى موسالامان قورئان دەخويىننەتەوھ، حەدىسى پىغەمبەر (د.خ) دەخويىننەتەوھ، تەماشا دەكەت ئەو ئايەتانە، ئەو فەرمودانەي پىغەمبەر (د.خ) پىيى دەلىن” دەبى تۆ بەو شىيۇھ بىزى كەخوا پىدى خۆشە، بەو شىيۇھى لەم سەر زەوبىيە بىزى، ئەم سەرزەویي ئاوهدان كەيەوھ، ولاتى خۆت بەرپۇھبەرى، خىزان پىك بەنلى، زيانى شەخسىت، زيانى خىزانىت، دەبى بەو شىيۇھ بى كە شەريعەتى خوا بېپىارى داوە، كابرا تەماشا دەكا واقىعى زيانە تاكى و كۆمەلایەتىيەكەي جىايە لەوهى كەخوا فەرمۇيەتى و پىغەمبەر فەرمۇيەتى، لەسەر خۆى بەپىوېست دەزانى كە ئەو ئايەت و حەدىسانە جى بەجى بکات لەزيانى خۆيدا، بېپواي پىيەتى كە ئەو ئايەتە فەرمایشتى خوايە و ئەوه فەرمایشتى پىغەمبەر (د.خ) ھەولەدا بۇ ئەوهى زيانەكەى خۆى والېكەت

ئەو ئىنسانە حەقى ھەبى و قىسە بكا و رەخنەي لىبىگىرى دەشلىيەت من (ديموكراسيي مافى مرۆڤم) كابرا خەلک دەگرى مافى ئازەلېشى نەداوهتى نەك مافى مرۆڤ، من خەلک دەزانم پەنجا شەست نەفەر لە ژۇورىيەكى پىيىج بە شەش تىك خىزىنراون كە ئەمە هىچ شوان و گاوانىك لەگەل حەيوانەكانى خۆيدا نايقات، چونكە هىچ گاوانىك پەنجا شەست بىزى يان گا و مانگا لەتەوەيلەيەك ناكات، كەواتە ديوکراسى لېرەدا ئىستېغلال دەگرى ياخود كابرا باسى (كۆمەلگاي مەدەنلى دەكەت) يان باسى خزمەتى خەلک و ولات دەكەت، بەلام كەسەيرى ھەلۋىستە سىياسىيەكان دەكەى، سەيرى عەمەل كرد و پەريزى دەكەى ئەوهى كە لەلائى ئەو (مەرج) نىيە بىرى لېنەكراوهتەوھ و حسابى بۇ نەكراوه، بەرۋەهندى خەلکە و ولاتە بۆيە پىوېستە بىزانىن بەھەلە بەكارھينانى ئىسلام ياخود (دەيىن) شتىك نىيە تەنبا تايىبەت بى بەئىسلامەوھ، بەلکو ژور شىت بەھەلە بەكاردى، جا چ بىرى بۇ ئەو (من لەزىندان بەئەمەرىكىيەكانم وت).

ئەوان دەيانگوت تۆ پىشىنيارت چىيە بۇ ئىمە ئەوان دەيانگوت تو پىاپىيەكى مەبدەئى و راشكاوېشى، شتى خۆت دەلېيى، ئىمە خەلک بەدۇزمى ئىسلاممان دەزانى، بەلام ئىمە وانىن وتم” وەللا ئەوهى دەخويىنرېتەوھ لەھەلس و كەوت و ھەلۋىستان ئەوهى كە ئىيۇھ دەزايەتى ئىسلام دەكەن، ئىعالانى شەرتان كردووھ لەدەرى ئىسلام، دەيانگوت ئىمە چى بکەين باشە لەعىراق چۆن مامەلە بکەين، چۆن ئەم وەزعە سەقامگىر دەبى چۆن وادەبى خەلک دەزايەتىمان نەكەت؟ وتم” بەوهەبى جارى ئىيۇھ ئەم ولاتەتان داگىركىدووھ دەبى بەجيى بىلەن، چونكە ھەركەسى شەھامەت و

هه رئه و دینهی من بئ، جا ئه وه موسلمان ئه و کاته هه ر چونیک دیفاع لە دینی خۆی بکات ئه وه حەقیه‌تی، بەلام من لیئرە دا نامه‌وی پاساو بۆ ئه وه بیئنمه‌وی ئه وه دەکریت بەناوی ئىسلامه‌و (کابرا دەچى لە ناو خەلکدا خۆی دەتە قىننیتە و) خەلکى لاشەر و بئ دیفاع، چونكە لە ئىسلامدا لەگەرمە شەپىشدا دروست نىيە خەلکى بئ دیفاع بکوژرى، لە گەرمە شەر و جەنگىشدا چ جاي کابرا لە بازار دەپروات، يان لە (چىشتخانه يەكدا) نان دەخوات، يان لە (سینه ما) يەك يان لە چايخانه يەك خۆی بە قىننیتە و، خۆ ئه وانه لە جەنگ دانىن لەگەل تۆ؟! دروست نىيە، بەلام مەبىستم ئه وەيە من دەمەرى (تەحلىلى) ئه وەت بۆ بکەم ئه و فىكەرە بۆچى دەچىتە مىشكى دينه كەيەتى، زىنە كەي بەپىيى دينه كەي نىيە دەيە وئى زىنە وەك دينى لېبىكا، كە ئه وەش لايەنى كەمى مافى مرۆفە، كە تۆ لېيى گەرپىي ئه و ئىنسانە ئىعتيقادى بەچى ھەيە بەو شىدۇھە بکا، ئىستا لە ئىسلامدا كاتى دەولەتى ئىسلامى ھەبۇوه، وەكە ھەيە دەبىن رىيگە بدرى جولە كە بەو پىيەي كە قەناعەتى پىيەتى خواي خۆى بېرسىتى، نەصرانى خواي خۆى بېرسىتى، بت پەرسىت، بتى خۆى بېرسىتى، لېيى گەرپى چۈنى حەز لېيە وا بکا (لا إكره في الدين). (دين) مەبىستى پى ئىسلام نىيە، لېرە بەرنامەي زيانە، چۈنى پى خوشە باوابى، بەلئى لە دەولەتىكدا كە كۆمەلېك پىيکەيىنەری ھەيە كۆمەلېك مەزاھىبى تىدايە، دەبىن ئەساسياتىك ھەبىن ھەموويان لە سەرە پىك بىن (اداب عام) لە ھەموو لاتانىش

كە خوا ليى رازىيە، لەم زيانى دونيايە كە دەردەچى خوالىي رازى بئى و بىباتە بەھەشت، ئەوكە بەرهە و ئەهە دەچىت تۆ ناوى لى دەنیى تىرۆريست لە بەر ئە و بە تۆ دەلەن ھەيمەنە تم بە سەردا مەكە (لە بە روپۇومى لاتە كەم مەبە) ئازادى سىايسىم لى زەوت مەكە، فەرەنگى خۆت بە سەر مندا مەسەپىنە، مەلئى دەبىن تۆ وابى و دەبىن (ئافرەت وابى) دەبىن (پياوت وابى)، (گەنجىت وابى) دەبىن (بابۇلەي بەپىوه بخۇبى) ياعنى مەچق ھەر لە (جل و بەرگ) و بابۇلە خوارن و ھەلۋىستى سىايسى و ھەلس و كەوت و هەتى) ھەموو شتىكى بق تەحدىد مەكە و مەلئى حەتمەن ئەگەر تۆ وانە بى پىچەوانە ديموكراسىت، ئەتۆ تىرۆريستىت! ! وامەلئى، مەجالى پىبىدە، واتە ئازادى بکە، ئەويش وەك و تۆ مرۆفە.

دەي باشە ئە و مرۆفە ئازاد بکە، بەرلايى بکە، بەپىيى دينە كەي خۆى بەپىوه بچى، ئەتۆ بىنە موناقەشەي فىكى لە گەلدا بکە بىزانە ج شتىك لە دينە كەي ئەودا بە كەلەك نايەت نەك بچق زەپرى بە سەردا بىنە (جورج بىش) كاتى خۆى گوتى" (ئە وەي لە گەل ئە مەريكا نەبى، دىزى ئە مەريكا يە) لەوئ بە ئە مەريكا كەنېش گوت" (ئە وە بناغەي تىرۆر-تىرۆر واتە" فەرزىكىدى خۆت و بىرۇبا وەرى خۆت بەزور"). وەك و لە ئەسلى زمانە وانى يە كەيدا ئاواھا يە ئە مەريكا كە دەلئى ئە وەي كە لە گەلما نەبى دوزىمنە مەعنای وايە ئە وەي سەر بە ئە مەريكا نەبى نابى ھەبى ئالىرە و تىرۆر و خۆ فەرزىكى دەلئى كەنېدا مۇسلىمانىدەك دەلئى" باشە ئە مەريكا تۆ ھەر لە ولاتى خۆتى (كافرى، نەصرانى) كە يەنى خۆتە (لکم دينكم) (دينى خۆتان بق خۆتان)، بەلام لېم گەرپىن بادىنى خۆم بق خۆم بئ، ئە مەريكا بلىنى نەخىر دەبىن دينى تۆش

ناکا، ئا ئەو زەمینەيەكە خەلک والى دەكا، وەکو وتم ئەگەر رىگەي ئاسايى لەخەلک گىرا خەلک پەنا دەباتە بەر رىگەي نائىسايى {كەواتە چارەسەر لەوەدایە كە رىگە بىرى}، قىسە بەئىسلام نەوتلىرى رىگە لەئىسلام نەگىرى جا لە لە لايەنى ئەمريكادە وەنە لەلايەنى عەلمانىيەكانەوە، بەلکو مەجال بىرى بەدىالۆگ و تەفاحوم و بەحیوار، باپىن كاكە ئەو ئىسلامە كۆپى بەكەلک نايە هەر دەلىن ئىسلام ئىمەى دواخستووه، ئەو ئايەتاناھى فەرمان بەزانست دەكەن ئەو ئايەتاناھى فەرمان بەئازادى دەكەن، ئەو فەرمایشتنەي پىغەمبەر (د.خ) كە فەرمان بە برايەتى دەكەن {ئىۋە ئەوەتا دوو ئىدارەكە ناتوانى پىكىيەوە گىرى بىدەنەوە} ئايَا ئەگەر ئىمە بەپىي قورئان بەپىوە بچىن كە دەفرەرمۇئ {واعتصموا بجبل الله جمیعاً ولا تفرفووا} ئايَا نابى ئەو دوو ئىدارەيە سبەي هەر يەك بىگرنەوە، كۆئى قورئان بەكەلک نايە و ج حەدىسىكى پىغەمبەر (د.خ) ئىمەى دواخستووه بەفرەرمۇ ئىقىناعمان بکەن، بەلام تو هەر لەخۆوە، رەشاوىزى وەل ئىسلام بەكەلک نايە و ئىسلام ئىمەى دواخستووه، يا هەر لەخۆوە ئىسلامىيەكان بىرويان بە ئازادى نىيە! ! من لەھەموو كەس زياتر بىروام بەئازادى هەيە بۆ بىروام پىي نىيە! ئەسلەن دين ھاتووه ئىنسان ئازاد بىي.

كەس كۆيلەي كەس نەبى و هەموومان حور بىن و بەندەي خوابىن، ئەسلەن حورپىھەت و ئازادى لەدين دايە، چونكە دين دەلى (لا الله إلا الله) واتە (ھىچ پەرسىتراوۇ نىيە بىچىكە لە (الله) واتە جگە لە (الله) كە (خالق و بەدېھىنەر) ھەموو لايەكە، نابى ھىچ كەس خۆي بکات بەكۆيىخا بەسەر خەلکەوە (ئازادى لەدیندا

ئەوە ھەيە، بەلام ھەركەسى لەشويىنى خۆى لەنىيۇ ولاتى خۆى دەبىن، ئازاد بىي.

بەلام تو تەماشا دەكەي ئىستا، لېنაگەپىن خەلکى موسىلمان بەپىي ئەوە بىي كەدینەكەي دەللى. بۆ وىنە {ئىستا لەكوردىستاندا، بلندى دژايەتى ئىسلام دەكىرى، قىسە بەقورئان دەوتلىرى، قىسە بە پىغەمبەر دەوتلىرى "د.خ" رەخنە لەقورئان دەگىرى، رەنگە ھىچ ولاتىك بەو شىۋە نەبى، بىرواتان بى لەئەمريكادەنگە شىتى وانەبىي، يان بۆ وىنە ئافرهەتىكى موسىلمان لەزاكۆيە، يان لەئامادەيىيە نايەلەن سەرپىشى بەسەرەوە بىي، ياخود توانچ و پلارى تىدەگىن، يان ئەوە چىيە ئەو سەرپىشە؟! ئەوە ئىمەى بەجىھەيشتىووه، بەلام خۇ تو تەماشا دەكەي ئافرهەتە ئىسلامىيەكان لەپىشىشىن لەو ئافرهەتاناھى كە زياتر خۆيان دەپازىنەوە لەزۇربەي قۇناغەكاندا، تەماشا دەكەي گەنجە ئىسلامىيەكان لەپىش رەفيقەكانى تريانەوەن مەگەر زولميان لېبىكىرى، ئى باشه ئەو بەرگە ئىسلامىيە و ئەو ئەخلاقە ئىسلامىيە و ئەو نویز و تاعەتە ج رىگەيەكى گرتۇوە لەخويىندىن، تو بۆلىي ناگەپىي، تو دەلېي مافى مرۆڤ، باشه ئەو ئافرهەتە كە مرۆڤقىكە و خۆي رووت دەكاتەوە، ياخۆي دەپازىنەتەوە وەکو چقۇن ئەو خۆى دەپازىنەتەوە كە پىچەوانەي فيترەتى و دينى مىللەتكەيەتى} ئەوى دىكەش حەقى خۆيەتى كە خۆى پۇشتە بکات، ئەي ماف بۆ بەو ئەدەي كەشتى بکات پىچەوانەي عەقل و دينى بىي پىچەوانەي مەسلەھەتە، ئەي بۆ ماف بەو نادەي كەشتىكە دەكەل فيترەتى دەگۈنچى وە لەگەل دين و مەسلەھەتىشى دەگۈنچى، وەئىشارەي غەرائىزى گەنجە كانىش

لە دىمۆكراسىيەتى ئىپۇرۇش زۇر بە پېشتە وە ترە. دەيانگوت چۆن؟ وەتم جارى ھەر چى لايەنى چاك لە دىمۆكراسىيەتى ئىپۇرۇشدا ھە يە وە كو ئازادى بىيورپا، دەستاو دەست پېڭىرىنى دەسەلات بەئاشتى، گەپانە و بۇ خەلک، واتە سەرەتەرە بۇ خەلکى بى سۈلاتە و دەسەلات بە دەست خەلکە وە بى، خەلک دەسەلاتداران و مشورخۇرانى خۆى دىيارى بکات و ھەلیان بىزىرى، ئۇانە ھەمۇو ئىسلامدا ھەن، بەلام سەربارى ئەوهش دىمۆكراسىيەتى ئىپۇرۇش پەر زىيىتكى نىيىھ، (پەرلەمان ئەنجۇومەن) دادەنىشى چۆنلى پېخۇش بى دەيکاتە قانۇن، بەلام لە ئىسلامدا (شورا واتە رەئى خەلک بە سەتراوەتە و بە چوارچىيە كەوە كەپىدى دەگوتى شەرىعەت، ھەمۇ دۇنيا كۆبىيەتە و ناتوانى بلىرى. رىبا، سود) شتىيەكى باش و حەللا، بۇ؟ چونكە خوا قەدەغەيى كردوو، ناتوانى بلىي (زىينا، قەتل، دىزى... رىيگرى) شتى چاكە، چونكە ئەوانە قەدەغەن، ھەمۇ دۇنيا كۆبىيەتە، ھەمۇ پەرلەمان ناتوانى بلىي راستىگۈيى خrapyە، ناتوانى بلىي (رېز لە خەلک گىرتىن) شتىيەكى خrapyە، چونكە خواي تەعالا ئەوانەي مەدح كردوو، كەواتە ئىسلام چوارچىيە كى داناوه، بۇ ئەوهى خەلک لە چوارچىيەدا بىت تاوه كو تووشى ئىنحراف نەبى، ئىستا لە ئەوروپا شتى وادە كرى لە قانۇن (پىاوا لەپىاوا مارە كىرىن، ئافەرەت لە ئائىفرەت) مارە كىرىن، شتى زۇر سەير و عەجىب! ئەمجا ھەرچى ئە و بە لاؤ مەينە تانەي بە سەر عالەمى ئىسلامىدا هاتوو، ھەمۇي لە ئەوروپا تەقىيم كراوه، لە ئەوروپا و ئەمرىكا بېيارى لە سەردرابو، ھەتا ھەندى لە دام و دەزگا نېيە دەھولەتى كان وەكى (محللىس، أمن)، و نەتە وە بە كەكتۇۋەكان

هه يه، مافي مرؤف له ديندا هه يه) من له روانگه‌ی تيسلامه‌وه ده لیم
ئه و ئينسانه خوا دروستى كردووه بۆ تاقي كردنوه من بۆم
نييە تيسلامى به سه‌ردا فه‌رزكەم، بۆم هه يه تىيى بگه‌يەنم ئيقناعى
بکم، بەلام بۆم نيءه به سه‌ردا فه‌رزكەم، چونكە بۆ ئينسانى
كەخوا رېزى ليغاوه (ده فرموي "ولقد كرمنا بنى ادم" "ريzman
له ئاده ميزاد گرتووه" من له موتلەق و روانگه‌يەكى تيسلامىه‌وه
دینه‌كەم ناچارم دەكا رېز لەه مۇو ئينسانى بگرم ئەگەر كافر بى
ئەگەر موسلاّمان بى هەركەسى بى، چونكە ئينسانىكە و لەم
سەرزەویيە خوا خوا قاندۇویيەتى لەم سەرزەویيە تاقي دەكاته‌وه،
وھ ئەگەر دەولەتىش دابىمە زرىئىم دەولەتكەم رېم نادا، دىين
بەسەر خەلکدا فه‌رز كەم، چونكە دەلئى ئه و خەلکە خوار روستى
كردووه تاقي دەكاته‌وه لىيى گەپىن، ژيانى دونيا جىيى
تاقي كردنوه يه، جىيى پاداشت و سزا نيءه، لە قيامەت خوا سزاي
بەندەكانى دەدا لەسەر ئەوهى كە نەيان پەرسەتووه ياخود
پاداشتىيان دەداته‌وه لەسەر ئەوهى كە پەرسەتوويانە مەبەستم
ئەوهىه هەر لەخۇوه ئيتىيەام كردىنى هەمۇو تيسلامىه‌كان
بە خراپە، بروايان بە مافي مرؤف نيءه بە مافي ئافرهت نيءه،
بە پېشىشكەوتن نيءه درۈدە لەسەيە .. ئايا رۆزى لە بۆزان هاتن ئه و
قەزيانە لەكە ئالىيەكى (سەتەلاتىت) هاتن ئه و شتانە لەگەل ئىيمە
باس كەن، داخق ئىمە بىرۇ بۆچۈونمان چونه ئايا رۆز لەھى
ئەوان (گەشە سەندۇوت نيءه) وەكو من لەزىيندان.

هاتن ئەو شتانە لەگەل ئىمە باس كەن، داخق ئىمە بىرۇ
بۆچۈونمان چۈنە ئايا زور لەھى ئەوان (گەشە سەندووتر نىيە)
وەكى من لەزىنەدان بەئەمەرىكىيەكەنام گوت” شورای ئىمە

-م / عەلی باپىر: ئەمەت بۆت رووندەكەمەوە وەكۆ ھېلکە بۆت سپى دەكەم. ئەوە (خۆتەقادنەوە و خۆكۈزى) دوو حالىتى ھەيە.

حالىتى يەكەم: بۇ خەلکى بىتىاوان چ خۆيىكۈزى و چ سەيارە بتەقىنەتتەوە، چ تفەنگىيان پىّوهنى ھەر حەرامە. خەلکى بىن دىفاع و مەدەنلىقى و لا شەپ، ئەگەر لە جەنگىشدا بىتت ھەر دروست نىيە.

حالىتى دووھەم: كاتى كەئىنسانى يان مىيلەتى گىر دەخوات بەدەست زالەمىيەتتەوە بەدەست داگىركەرىكە وە هيچ وەسىلەيەكى دىفاعى نىيە ئەوە نەبى كە خۆى پىابەتەقىنەتتەوە، ئەوە ناتوانى بلېيى ناشەرعىيە وەكۆ (فەلەستىن) يەكان، هيچ وەسىلەيەكى نىيە، نازانى چۇن بكا، ئەو دوزمنە لە ولاتى خۆى دەركا ئەوە، چ بچىتتە سەنگەرىكە وە تەقە بكا، چ بۇي بچىتتە ناو سەيارەيەكە وە خۆى بتەقىنەتتەوە، وەكۆ چۇن تەقەلىيەرنە كەى دروستتە، خۆپىيىدا تەقادنەوە كەشى ھەر دووستتە بۇ؟ چونكە كابرا لە شەردايە و تەعەدارى لىدەكَا و دەستدرېزى دەكاتە سەر ئەوە جائىزە و هيچ ئەسەر نىيە، بەلام ئەوە لە حايلىك دا كە لە غەيرى شوينى خۆى و لە غەيرى كاتى خۆيدا بىن، ئەوە لەو حالىتەدا نا (جائىزە) لەنیو خەلکى بىن خەتا، شوينى كە تەرەفى نىن لە شوينى كە دەستدرېزىكارى نىن مەدەنلىن، يان بازىغانە ياسا (رۆژنامەنۇرسىيەكە) ئەم خۆپىيىدا تەقادنەوە يان دروست نىيە و ھەم تەقەلىيەرنىيان.

*مامۆستا دەقىيەتى ئايىنى ھەيە كە شەرعىيەت بىدات بە خۆكۈزى؟

ئەوانىش بوونە (بازىچەيەك) بەدەستى ئەمەريكا و بەدەستى زلھىزە كانەوە، بۇ بەرژە وەندىيە كانى خۆيان بەكارى دېنن، دەي باشە ئەو بىرپارە خراپانە كە ئەدرىن دوايى دەبىتتە بەلاؤ مەينەتى بۇ دەولەتان و بۇ خۆشىيان، ئايا ئەگەر شەرعىيەت و چوارچىۋەيەك ھەبى بىيان بەستىتەوە كە بلىنى زولىم قەددەغەيە، فلانە شت قەددەغەيە، نە ئەو ئەو ھەموو بەلاؤ مەينەتانا لەناو خۆياندا پەيادەبىن وە نە ئەو بەلاؤ مەينەتانا ش بۇ غەيرى خۆشىيان دەتوانى "صادر" كەن و بىنېرىن، كەواتە بەوە چارەسەرى ئەو دىاردە خۆتەقادنەوە و ئەوانە دەكىرى كە ناوابان لىتىناوە (تىرۇر) بەوە دەبىتتى رىگە بە خەلک بىدىرى بە ئاسايى دىنندارى بكا، ئەگەر نا ئەوە خەلک پەنا دەباتە بەر ئەو دىاردە يە ياخود زەمینەي بلاوبۇونە وە ئەو فيكەرىيە كە لە راستىدا لەپۇرى شەرعە وە شتىكى ھەلەيە.

زەمینەي ئەوە نە خەملى، چونكە ھەمېشە شتى نا ئاسايى لە حالىتى نا ئاسايىدا پەيادەبىن، لە حالىتى ئاسايىدا، مەسىھەلەيەكى كوردى ھەيە دەلىنى (كەس لە شەر شەكرى نە بە خشىبوھەتەوە) يان دەلىنى (كەس لە خۇرما ھارنە بۇوە) لە حالىتى ئاسايىدا خەلک پەنا ناباتە بەر شتى نا ئاسايى، بەلام لە جەويىكى نا ئاسايىدا كابرا بىر لەھەزار شت دەكاتە وە.

*خودى خۆ تەقادنەوە لە ئايىنى ئىسلامدا نا (جائىزە) و وەپىيم وابى ئۆر بە خراپىش ئەو كەسانە سىزادە درىن كە خۆيان دەتەقىنەتتەوە؟

م / عەلی باپىر: نە خىر.

* ئەمەوى ئەمەم بۇ روون بکەيتتەوە؟

و ئەوانە، بەبىن ئەوهى كەشۈيىنەكەى بەو شىپۇھ بىن كە شەرع دىيارىكىردوووه ياخود كاتەكەى ياخود كە لەو حالەتانە دروست نىيە.

*لەوهلامى ئەو پرسىارەدا چى دەلىنى كە دەلىنى" (زورجار ئايىن گەنج وەك وەسىلەيەك بۇ "تىرۆر") بەكار دەھىننى، ياخود باست لەوهكىد كە ئىسلام لەئايدەتكانى خۇيدا لەقۇرئاندا باسى ئازادى و برايەتى دەكتات، من ئەمەوى ئەوه روون بىكىتەوه، كە ئەمە ئەوهستى لە سەر (ئەنسق پۆلۈزىيەكەسەكان، ياخود حزبە ئىسلامىيەكان بۇ ئايىن، واتە تىيگەيشتنى "كەسەكان حزبە ئىسلامىيەكان" بۇ ئايىن بۇ نموونە ئەگەر تۇ پېتت وابىن ئىسلام ئازادى ئەدات، ياخود تۇ ئازادىت قبولە، بۇ نموونە "تەجرووبىيەكى" ئىسلامىشمان ھەيە لە "ئەفغانستان" بەو واتايەى وەزارەتىيەكان ھەبوو بەناوى وەزارە الامر بلمعروف و تەى عن المنكر) كە تەلەفیزیونىيان ئەگىرت لەمالەكاندا و ئەيان شىكاند؟

لەكتىيەكدا تۇ كەباس لەوه دەكەى ئىسلام رىيگە بەئازادى ئەدا، خۇ ئىسلام رىيگە ئەدا تۇ لەمالەكانتا سەيرى تەلەفیزیون بىكەى، ئەگەر ئازادى بەو مانايە بىن كە دەتوانى تۇ مومارەسەى كۆمەلىنى شتى خۇت بىكەى بەو مانايەى كە تۇ لىيکى بەدەيتەوه، لەوه ئەچى ئىيۇھ وەك حزبىيەكى ئىسلامى كەنالى تەلەفیزیونىيان ھەيە، بەلام ئەم حزبە دى لەمالەكاندا تەلەفیزیون دەگرى و دەيشكىننى-تۇ پېتت وانىيە ئەمە تىيگەيشتنى ئەم حزبەيە و جىاوازى ئىيۇھ يە لەگەل ئەواندا ياخود جىاوازى (ئەنسىيۇپۇزىيە) ئىيۇھ يە بۇ ئايىن ياخود چى؟.

م / عەلى باپىر: دەقىيەكى ئايىنى نىيە كە بلى تۇ خۇت بىكۈزە، بەلام دەقى ئايىنى ھەيە كە خواى پەروەردگار دەفەرمۇوئ لەپىرى خودا بىجەنگەن لەدۇرى ئەوانەى كە لەدېتان دەجەنگەن ئەوه جۆرىيەكە لەجەنگ كەردىن لەپىنناوى خوا، ئەو ئايەتەش كە دەفەرمۇوئ "ولا تقتلوا انفسكم ان الله كان بكم رحيمما" خۇتان مەكۈژن خودا لەگەلتان بە بەزەيىھە" واتە خۇتان مەكۈژن بەبىن پاساو واتە بەبىن ئەوهى كە تۇ پېتت پېتت پېتت بىن ھەيە لەخەفەتان خۇى دەكۈزى لەداخان خۇى دەكۈزى، بەلام تۇ يان دەبىن تەسلىم بىي يان دەبىن خۇت بەدۇزمەنە كە تەدا بەتەقىننەوە، هېچ رىيەكت بەدەستەوە نەماوه ئەوه لەو حالەتاندا (جائىزە)، چونكە جۆرىيەكە لەدىفاع لە خۆكىردن و لەبوون و كىيانى خۆكىردى، بەلام وەكى وەتم دەبىن شۇيىنەكەى و كاتەكەى و چۈننەتكەى شەرعى بىتت، ئەگەر نا كابرا لە (بارىپەك) لەبەرئەوهى شەراب دەخۇنەوە، جاخۇ سزاى شەراب خواردىنەوە (كۈشتەن) نىيە (چىل قامچىيە) (چىل دارە) ئەگەر دەولەتى ئىسلامى ھەبى، بەلام ئەگەر دەولەتى ئىسلامى نەبوو ئەسلىن ھەدرۇست نىيە (چىل دارە كەشى) لېبىدەيت، نەفەرئى دەبىنى يەكىك شەراب دەخواتەوە دەلىنى كاكە وەرە با (چىل دارت) لېبىدەم، خۇتۇ سولتەمى شەرعى نىيت، تا سولتەمى شەرعى نەبىن، دروست نىيە سزا شەرعىيەكان بچەسپى، جىجاي خۇپىا تەقاندىنەوە ھەر دوست نىيە، يام مەسەلن كابرا (جولەكە) يە يان (نەصرانىيە) ئى كە لەمالى خۇى دانىشتۇوە خۇ دروست نىيە بىكۈزى، ئەگەر دەولەتى ئىسلامىش ھەبى، لەو حالەتادا كە گوتەم دروست، بەلام لەنىيۇ خەلکى مەدەنيدا و رەشەكۈزى و (T. N. T) دانان و سەيارە تەقاندىنەوە

وهکو (تیغیئکی) دوو ده م وايە به هەردوو دیواندا دەبپىچى بەدىوي خىر و شەپدە، تەلە فزیونە كەيان با ھەبوبويە و شتى باشيان لەسەر وتبايە، ئىصلاح و چاك سازى كۆمەلگايان لەسەركرد بالەپووی (فيکرى، سیاسى، ئەخلاقى، ئابورى) ئەۋەيان لەسەركردبایە.

لەپاستيدا وەکو وتم "بەھۇى حالى نەبۇونى لەم مەفھومى چاکە و خراپە و ئەۋەيەك دوو من پىستان دەلىم" (ھەر كۆمەلگايان لەدىين تىنەگەشتى، وە لەپووی كۆمەلەتىيە وە رووشدى نەكىدىبى، نوخجى نەبى) كاتى كە ئىسلام پىادە دەكتات، ئىسلامەكە كىچ و كال دەكەۋىتە بەرجاوى خەلک نەك لەبەرئەوەي ئىسلام بق خۆى وايە، لەبەرئەوەي كە كۆمەلگااكە وايە كۆمەلگا كەدواكە و تۈووه تو ئاۋىك بىنە بىخە پەرداخىك و ئاواهەك ئەو شكل و حەجمە وەردەگرى، بەلام بىخە قالبىكى لارەوە، دىيارە ئاواهەكە شكللى ئەو وەردەگرى، ئىسلام لەپاستيدا وەکو ئاۋىك وايە ئىسلام وەکو ئاۋىك وايە، ئەو حەجم و شكلە وەردەگرى بەپىي ئەو شوپىنە كە تىيىدا جىېبەجى دەكرى ئىستا تو تەماشا بکە، ئىنسانىيەكى موسولمان (گەنجىك، پىرىك، مەلايەك) كاسبكارىك، بازركانىيەك) ئەگەر موسولمانىيەكى راست و تىيىگە يىشتىوبى، موسولمانىيەتى كە لەخۇيدا جوان دەدرەوشىتە وە، ھەر كەسىك بىبىنە دەچىتە دلىيە وە قىسى مەننىقى دەكە، زمانى پاکە، نىھەتى لەگەل خەلک باشە، رووی گەش و خۇشە، دەستى كراوهەيە، ئازايە دادگەرە، بەويژدانە، بەرەحە كابرايەكە كە ئەو ئىنسانە موسولمانە دەبىنە ئىسلامى لەلا شىريين دەبى، بەلام كەسىكى كە ھەرموسولمانە، بەلام سەير

م. عەلى باپىر: جارى من باسى ئىسلام دەكەم ئەگەر بىيىنە سەر باسى تالىبان ئەوە بازارپىكى دىكەيە، چونكە {تالىبان، سودان، ئىران} ئەوانە يان كۆمەلېك لە "شىشان" ئەوانە كۆمەلېك كىيانى ئىسلامىن، يانى ئىسلامى بۇون ئەوهى كە نەماون، كىيانى ئىسلامى كەبەناوى ئىسلامەوە دروست دەبى و دەيەۋى ئىسلام پىادە بکات لەخۇدى ئىسلام، من باس لەخۇدى ئىسلام دەكەم تالىبان كە ئەو جۇرە ھەلۋىستانە يان نواندوو، لەپاستيدا لە فەھميان نەبۇوه بق ئىسلام واتە (موشكىلە) ئەو نەبۇوه كە وەزارەتىكىيان پىكەھىناوە بەناوى وەزارەتى (فەرمان بەچاکە و نەھى لەخراپە) موشكىلە و گرفت لەۋەدابۇوه لەپىناسەي چاکە و خراپەدا بەھەلەداجۇون، چاکە چىيە و خراپە چىيە؟

چاکە واتە (المعروف) (أ) (ئەلف و لام) واتە جنسى چاکە {لەپووی سیاسى، ئابورى، ئەخلاقى، ھەمۇو لايەنەكانى ژيان} دەبى ھەرچى چاکە و لەبەرەۋەندى خەلکدایە ھەول بىدەي بىچەسپىنە، چ وەكو ھەولى {شەخسى} چ وەكو ھەولى (حزبى) چ وەكو ھەولى (دەولەتى)، چونكە فەرمان بە چاکە و نەھى لەخراپە ئەركى (تاك و دەولەت و كۆملە). خراپەش ھەرسەتىك دەگرىتە وە كە لە زەرەرى خەلک بى (برايانى تالىبان) گەورەترين مونكەر كە لەۋى ھەبۇ مەسەلەي دروستكىدنى مەوادى سەرخۇشكەر (خاش خاش و تلىك) ئەوە مونكەر يېكى گەورەيە كۆمەلگا ھەلەدە وەشىنەن، ھەبۇونى تەلە فزىون تو تەلە فزىون دابنى ھەر قورئانى لەسەر بخويىنە، ھەر فەرمائىشتى پىنگەمبەر (د.خ) لەسەر بخويىنە، ئاييا خراپە؟! خۇ تو تەلە فزىون لەخۇدى خۇيدا خراپ نىيە وەكو گۇنم" بەرهەمى تەكىنلۈچىا

بwoo، شەرت نىيە، نىيەتىشيان خراب بوبى، بەلام خۆيان دواكە وتوبوون، وەنەيان توانى لەپۇرى تىيگە يىشتىنە وە بىنە ئاستى ئىسلام بەپاستى فەھمىيکى مەزھەبى تەسکىيان ھەبوبىق ئىسلام.

نىك فەھمىيکى قورئانى و سونەتى و ئەمپۇيى، خۆيان لەچوارچىيە مەزھەبى (ئەبو حەنفەدا) حەسر كردىبو، (تالىبان) بۆ خوتان دەزانىن، واتە (فەقى) (تالىبان) يانى (فەقىيەكان) ئەگەر تۆ تەماشا بىكى زۇريان گەنج بوبون وە كەمتر واببو كە ئىنسانى (عالىم و راسىيغ) يان تىيدابىت، زۆر شتىيان دەكىد بەناوى ئىسلامە وە، وانەبوبولەئەنجامى ئەۋەدا نا كەنىيەتىيان خراب بwoo، لەئەنجامى ئەۋەدا كەتىيگە يىشتىيان ھەلەبوبوبۇ ئىسلام وە بۆ واقعى زيان، مەسىلەن يەكىك لەھەلەكانيان سەرنج بده چەند ھەلەيەكى ستراتىزى بوبو كە، گوفتىيکى گەورەي بۆ دروست كردن-ئەو رۆزەي كە پېيکەرە كەي (بوزاييان) شىكەند، باشە ئەو پېيکەرانە سالاھە وىن، ئىسلام چەند سالاھ لەۋى دەولەتى ھەبوبو، نىمچە قارەرى هيىدى دەولەتى ئىسلامى لىببوبو، كەس سەرى خۆى بەو پېيکەرانە وە نەئىشاندووه بىان شىكىنى، ئەو پېيکەرانە كە زىاتر لە (ملياريىك) بەشەر شتى مۇھقەدەس و پېرىزە، هاتن لەكاتىيکدا ئەو "باتانەيان" شىكەند كەزۆر، زۆر، پېۋىستىيان بەدۇستىيەتى (يابان، سين و ھند) و لەتى رۆزەلەلاتى ئاساسيا ھەبوبو، بىتەكانيان شىكەندن ھەمووييان لە خۆكىدىن دووزىمن، ئەمريكاييان ھەر دووزىمن بوبو رۆزەلەلاتى ئاسياشيان كردە دوژىمن ھىچ ئاقلىيەك ئەو نالىيت بەوان، ئەو بە تەنكىد تىنە كەيىشتن

دەكەي زمان شىرە، جوپىن فرۇشە، ترسنۇكە، نادادگەرە بېرە حەمە، ھەركەسىيەك ئەو موسولىمانە بېينى، تەماشا دەكەي مەگەر خۆى شارەزايى لەئىسلام ھەبى ئەگىنە ئىسلامى لەلا ناشىرين دەبى كەواتە ئىمە دەبى فەرق بىكەين لە نىيوان خودى بەرنامە مەنھەج لەگەل ئەو كەسە كە بەرنامە كە پىادە دەكەت. بەدلەنبايىيە وە تەجروبە و ئەزمۇونى (تالىبان) لەدەولەتدارى و لەئىسلام بەپىوه بىردىدا تەجروبە يەكى فاشل بوبو. ئەگەرنا خەلکى ئەفغانستان كەزۆرەي نەخويىندا وار و دواكە وتۇو، ئەسلىن دەبوبولەمۇ شوپىن لەھەمۇ كۆمەلگايكى زىاتر گۈنگىيان بادىيە بەخويىندىن، ئافرەتىيان لەخويىندىن قەددەغە كردىبو! ئاييا ئىسلام دەلى ئافرەت قەددەغە بىكەن؟ ئەى عائىشە دايىكى موسولىمانان خىزانى پېغەمبەر (د.خ) ھاوهلەنى پېغەمبەر (د.خ) زۆرجار مەسىلەيەكى شەرعىيان لى عاسىيە دەبوبو، پرسىياريان بەعائىشە دەكىد، ھەمۇ قورئانى لەبەر بوبو، لەدۇاي ئەبوبەر ھەبەرە يەرە لە ئافرەتان عائىشە لەھەمۇويان زىاتر فەرمایىشتى پېغەمبەرى لەبەربوبو، لەمېڭۈو ئىسلامدا ئافرەتىمان ھەبوبو، دەرسى و توھتەو بەسەدان پىاۋ ئىجازە ئىلىميان لىيۆرگۈرتوو، خوابى پەروەردگار كە باس دەكەت (دەبى زانىست بەدەست بېنن) خۆ نەبەستۇتەو بەرەگەزى پىاۋەوە، ھەمۇ ئايەتە كان كەباسى بەدەست ھېننانى زانىست دەكەن، باسى چاڭەكارى دەكەن، باسى خواردىن دەكەن باسى ھەرچىيە دەكەن، بەپىي بۆچۈونى زانايانى (أصول الفقه) ھەردوو رەگەزى نىئر و مىيى تىيدا بەشدارن مەبەستىم ئەوھىيە لاي تالىبان ھەندى شت كرا بەناوى ئىسلامە وە، كەلەپاستىدا وانبوبو ھەمۇي ھەلقوڭلۇرى دواكە وتۇويەتى خۆيان

گەنجەكانە، لىزە بزادەرانى (يەكىتى نىشتمانى) لەولا بزادەرانى (پارتى ديموکراتى كوردىستان) دەيانەۋى گەنج و لاوهكان، وەخۇيان گرن، بەلاي خۇياندا بىكىشىن، بەلام بۆ ئەوهنا و كەئەوان پېيىگەيەن و خواست و ئاواتەكانىيان بىتنە دى، بەبۇچۇونى من بۆئەوه مەرامە سىاسەيەكانى خۇيان، كەخۇيان پېيىان باشە (ئىدى خۇناشلىيەن خرالپن) جارى واهەيە كەمەرامىكى سىاسى باشى ھەيە، بەلام بۆ مەرامە سىاسىيەكان بەكارىان دىئنن بۆئەوهى كەپەشاپى خۇيانى پى زىاد بىكەن، ئەمەش وەك و ئەوهەيە كە مەسىھلەيەكى كوردى ھەيە (بەدەم بۇنى كە بابىۋە چۈوبۇو، كەچۈر داخىرىدىن بۇو)، گەنج گۈي دەگرى لەھۆيەكانى راگەياندىن ياخود مىزگىرد و كۆرەكان كەدەلەن گەنج دەبى ئازاد بى، ئىمە لەخزمەتى گەندايىن، بەلام كەلىيى ورد دەبىيەوه لەئامانجەكانى كە لەپشت ئەو قەزىيەون ئەوهەيە كە ئەو حزبە دەيەۋى دەورى خۆى قەرەبالا غىتر بىكەت، نەك مىللەتكەيى و گەنجەكانى بەو شىۋوھەيە لېبكا كە بۆ دونىيا و دوارقۇزى سوودى ھەبى بەلكو دەيەۋى بەو شىۋوھەيە لېبكا كە بەكەلەكى خۆى بىت، بىكاتە هوڭارىيەك، ئامرازىيەك بەدەست خۆيەوه، ئەوهش دەگەرپىتەوه بۆ ئەوهى كە بەنەفەسى حىزانەوه ئىش دەكرى، تەبعەن لىرەشدا نالىيەن ھەردوو ئىدارەكە وەك و يەك، جىاوازىيان ھەيە، بەلام ئەگەر بەفيعلى دەولەت ھەبى حىۋەت ھەبى، دامەزراوەكان ھەبن، نابىت تەماشى ھەويەي حزبى بىكىت، ئەرئ تۆ چىت سەر بەمنى؟ چەپلەم بۆم لىدەدەي يان بۆم لىئنادەي- ئەوجا مافى (ژيانى، قىسەكىرىنى، نوسىنى، مافى چالاكىيەكانى) پى بىرى. بەلكو تەماشا دەكرى بىزانرى ئەو

بۇو لەدين، ئەگەر نادىن دەللىي” ئەو بىت و سەنەمانە خەلکى موعەتەقەداتى وايە، چ رېسى لەتۇنەگرتۇوه چ رېسى لەئىسلام نەگرتۇوه بۇ شعورى يەك مiliار بە شهر بىرىندار دەكەي بۇ شتىك كە هيچ سودىيەك بەتۇ ناگا. ئايادەولەتى ئىسلامى پى بەقوهت دەبى؟! كۆمەلگای ئىسلامى پى بەرەپېش دەچى؟!! نەخىر.. جامەبەستم ئەوهەيە ئەو شتانە ناكىيە بەلگە لەسەر ئىسلام، باسى ئىسلام دەكەم نەك باسى واقعى موسولمانان.

*مامۇستا ئىستا لەكوردىستاندا ئەو سىاسەتەي كە حزبەكان پەيرەوان كردووه بەتاپىتەتى لەكاتىك ئىمە لەكوردىستان ناتوانىن (حزب و حکومەت) لىك جىا بکەينەوه، پېتتايە پېرۇزەي حزبەكان كەدوازى دەكتە پېرۇزەي حکومەت چىيە بۆ گەنج؟ وە گەنج توانىيويەتى لەسايىي ئەم حکومەتەدا تا چەند خەون و خاستەكانى بەدى بىننى؟

م.عەلى باپىر:

پېمموايە ئەو پېكىداجۇون و تىكەلەكىشەي حزب و حکومەت كە دەتوانىن بلېيەن حزبەكە حکومەتە و حکومەتەكە حزبە ھەردووكى راستە، ئەوه بەپاستى سەرچاواھى زۆر گرفت و كېشىشە، چونكە لەكاتىكدا حزب تەغەول دەكتات (واتە ھەمووشتىك قوت دەدا). ھەموو دامو دەزگاكان كەھى حکومەتن دەيكتە هى خۆى، وە حزبىش نەفەسىكى تايىبەتى ھەيە تەماشى ئەندامەكانى خۆى دەكتات، تەماشى ھاولاتيان ناكات، چونكە خۆ دەولەت و حکومەت نىيە تەماشى ئەندامەكانى دەكتات، ئەوه بەپاستى بناغەي زۆرىك لەكىشەكانە كە يەكىكىيان گرفت و كېشەي

-م.عهلى باپير: وهللا هردوو قسەكانم پى جوانە، براەدەرە
غەریبەكە ناوى چى بۇو
* (گرامشى)؟

- قسەكەي جوانە و ھەم ھى كاك (بەختىار عەلى) خۆمانم پى جوانە، فيعلەن زۆرجار وەكو كابرايەكى مونافيق خۆى به موسولمان و بىرودار پىشان دەدات بەھەمان شىيە زۆرجار خەلک نيقاق لەگەل ديموكراسىدا دەكتات و خۆى بە ديموكراسى پىشان دەدات، بەلام گورگە لەپىستى مەپىدايە، زۆر باسى ديموكراسى و مافى مروق دەكتات، بەلام ئەوهى كە دانى پىدا نەنى وجودى ئىنسانەكانە، ھى واھەيە لەنئۇ خەزىەكەي خوشىدا حق نادا بەئەندامەكانى خۆشى جا وەره بەخەلکى دىكەي بىدات، ئەوهى كاك (بەختىار عەلى) يش مىكانىزمى ئەوهى كە چۈن وابكى ديموكراسى ساختە لە ھى دىكە جىا بکرىتەوە، ياخود چۈن زەمينە فەراھەم بى، بېھ خىسىنلى بۇ ئەوهى كۆمەلگا ديموكراتيزە بکرى، ديارە (ديموكراسى) لە كاتىيەكدا ناگونجى كە ئىسلام لەئارادايى، بەلام كاتى كە ئىسلام لەئارا نەبى، ئىچىمە ديموكراسى بەچاكتىرين دىل دەزانىن، كاتى كە ئىسلام ناگونجىت (كۆمەلگا زەمينە بۇ نەپەخساوه ئىسلام بەرىۋە بەرئى لەزىانى خۆيدا) ئەگەر نائىيەمە لە بەرامبەر شەريعت و دينى خوابى پەروەردگاردا ئەو شتانە ترمان بەپاستى وەكو (بلاجىكتورىك و چرا رەشكەيەك) پىمان وايە، ئىستا لە كوردستاندا هەتا لەم ئىدارەيە براەدەرانى يەكىتى بەفيعلى نەيەن براەدەرانى پارتى بەفيعلى دەبى بىن، مەسەلن وەزارەتى (دادى ھەيە، پىشەسازى ھەيە. دەبى بىت بىگەرئى بىنلىكە كى

ئىنسانە لە خودى خۆيدا ئىنسانىيەكى چۈنە؟ بەكەلکى مىللەت و للات و دى يان نا؟! تەماشاي بەرژەوندى حزب، بۆيە من (نالىم ئەوهى كە دەكىيت، نەك بەرژەوندى حزب، بۆيە كە لەردوو ئىدارە كاندا ھىچى بەقازانجى گەنج و لاوهكان تەواو نابىت، بەلکو جارى واش ھەيە مەصالىح و بەرژەوندىيەكان) يش لەگەل خواتى گەنج و لاوهكاندا پىك دەگەن كابرا بەرژەوندىيەكى حزبى ھەيە، بەلام كۆمەلەتك گەنج ئىستفادە لى دەكتات، ياخود جارى واھەيە بۇ جوانىكىدى رووخسارى خۆى، دىمەنى خۆى بۇ ئەوهى بلىن فيعلەن ديموكراسىي و ئازادى بىروراھەيە، رەنگە جارى واهبى هەندىك ئەندامى خۆيان قسە بە خۆشىيان بلىن، بەلام شتى تاك تىكى جىايە و شتى ستراتېزىش جىايە، شتىك كە بۇ مەرامىك بىت، وە شتىك كە بۇ مەبدەئېك بىت لەلات جىايە.

*مامۇستا دەبىنى يەكىك لە خواتىكانى كە ئەمۇر گەنج ئىشى بۇ دەكتات ديموكراتيزى كردنى كۆمەلگا يە، جەنابىت باست لەو كىرد، زۆر جار لە رووخساردا شتىك ھەيە بەناوى ديموكراسى، بەلام لە ئەرزى واقعدا لەوە ئەچىت بە پىچەوانەو بى، گرامشى پىيى وايە سەرسەختىن، گەورەترين موشكىلەي ديموكراسىيەت ئەو سيناريو و نمايشەيە كە سىستەمى سىاسى بۇ ئارايىشتىكىدى خۆى ئەيکات "لەھەمان كاتدا (بەختىار عەلى) پىيى وايە تاوه كو (حکومەت و حزب) لەيەك جىانە كرىتەوە، وەك دوو موئەسىسەي جىا سەير نەكىن تۇ ناتوانى مومارەسەي ديموكراسى بکەي بەرىز ئەم ھاوكىشانە چۈن دەبىنى؟

خیانه‌ت بکه‌ی دووه‌م / ئەبى ئەو دەولەتە (دەزگا) بیت لەسەر ئەساسى كەفائەتى شەخسەكان، هەلبىزىدرابى نەك لەسەر وەلائاتى حزبى، بە بۆچۈونى من وەك ئىسلامىيەك ئەو پىۋىست بە بسوونى بنەما و ئەساسىيکى عەقىدەيى دەكەت، بىگومان رەنگە بىگىرى لە ئەورۇپا و لەرېڭىوا ئەو نىيە، راستە، بەلام رەنگە خەلک وابزانى لە ئەورۇپا و رۆژئاوا دين ھىچ تەسىرى نىيە، خۇ وانىيە بلەيى، ئەوەتە (جۇرج بۆش) دەلىت "ھەموو بەك شەمان دەچى بۆ (كەنیسە) ئىستاش لەئەورۇپا و ئەمەريكا خىزان بەبى دەستى (قەشە) عەقدى نىكاح ناكىرى، واتە خىزان دروست ناكىرى. بە تەئكيد (دين) تەئسىرى ھەيە لەسەريان، لەسەر ئەخلاق و هەلس و كەوتىيان، پاشانىش بەتە جروبەي دونياى گەيشتونەتە ئەوەي كە هيتندى شىت نەكەن.

لەبەرئەوەي زەرەريان لىينەدا، بەلام ھى ئىمە بەدەردى كابرا دەكەين) ئەيجا تۆ ئەگەر نەبەشەرعى خواوه پابەندىبى و نەبەقانوونى ھەرزەوە، ئەوە شتى زور سەير و عەجايەب پەيدا دەبى، كە ئەوەتا خەلک لىيى بىزار دەبى، ناتوانىن بلېين ئەساس و بناغەيەكى پتەوى ھەيە كە خەلک ھەمووى دلى خوش بى و بەھى خۆبىي بزانى.

*دواي راپەرپىن ئەو شەرە نەگرىسىھى ناوخۇ كە دروست بۇو، ياخود نالەبارى، بارى ئابوروى و كۆمەلەي ھۆكارى تر وايىردى، كۆمەلەي لەگەنچە كانمان روو لەھەندەران بکەن، واتە نىشتمانى دايىكىيان بەجى ھىشتۇر ئەيانەوئى لەشويىنىكى تر ژيان بگوزەريىن، لەكاتىكدا گەنجى كورد لەنیو (كەلتۈرۈيىكى داخراو)

بەكەلکى ئەو كاره دى، كى شايىستەي ھەيە كى ئەمانەتى ھەيە كە فائەتى ھەيە لىيى دەزانى، كى دەتوانى خزمەت بكا بەخەلک، كى دەستى پاك ترە، دەبى بىننى، ئەوە ھەلبىزىرى، نەك كى زياتر جەماعەتى (ئەشەدو بىلايە) و دەستى بۆ بەسنجەوە دەنلى ماستاوى بۆ دەكەت، دەلى لەخزمەتدام، چونكە جارى وا ھەيە كەسى كە مەبدەئى نەبىن و بەتۆ دەلى لەخزمەتدام و دەست بەسنجەوە دەنلى (دېشىش) دەكەت، چونكە مەبدەئى نىيە، بەلام كەسىك كە قەرارى دابى خزمەت بەخەلک بكا، وەك و چۈن (تەمەلوف) بۆ تۆ ناكات، بەلام ئەوەي كە ماستا بۆ دەسەلەتدار دەكە فېلىش لەمەيلەت دەكە، ئىستا ئەگەر بىن بزانىن جياكردنەوەي حزب و حكومەت چىيە؟ ئەوەيە تۆ (ميقياس و معييارى) خەلکى نەكەيە ئەساس، بەلکو معييارى كەفائەت ليھاتوو شايىستەيى، ئەو كاتە تۆ ئەندازىيارىكت ھەيە دەيکەي بە وزير لەزارەتىكدا لىيى ناكۇلىيەوە، ئىسلامىت؟!

بەلەي... ئەي... بەكەلک نايەي... ئەوە شىيوعىيە؟ ئا. دەھەر بەكەلک نايە، چونكە لەحزىبەكەي خۆم دانىيە مەيلى لاي يەكىتى ھەيە؟ بەلەي... دەلای پارتى بەكەلک نايەت.. لېرە مەيلى لاي پارتى ھەيە؟ بەلەي كاكە بەكەلک نايە. تۆ دەبى سەير بکەي (شايىستەيەتى و كەفائەت) جا ئەمە بەوە دەبى كە من پىمموايە ئىنسان بەبى دين، بەبى ترسان لەخوا. بەبى چاوهپىي سزا و پاداشت.. پىيم وايە ئىنسان ئىصلاح نابى، چونكە (يەكەم) دەبى وات لى بىت و كەترسى خوات ھەبىت و ئۆمىيدت ھەبى كە خوا پاداشت بدا تۆ، ئەو كاتە لە (شەرم و ترسى) خوا و (خۆشەويىستى) پاداشتى خوا، پىت عەيە دزى بکەي، دەترسىي

ئاراسته نه کراون، ئەو دەردەی لىرەش ھەيە لە ويىش ھەيە، ئەو شەپە پەپۇ و (گورىس) بچىتىنە لە ويىش ھەرھەيە، لە ويىش ھەر ھەمان بەزەمە، جەنابت ھەردەلەيى لىرە لە (كەلتۈورييکى داخراو) بەرەو (كەلتۈورييکى کراوه) من پىيم وايە، ئىنسان ئەگەر لەزاتى خۆيدا گۆران بەسەر خۆيدا نەھىيىنى، بچىتە ھەر شوينىنى، "ھەرھەمان ئىنسانە، وەكولەكتىبىكدا خويىندىمەوە دەلەيى" (كابرايەك كورپىكى ھەبوو، كۆمەلېك گرفت و كىشەيى دەرۈونى ھەبووه، كورپەكە وتنى، بابە، ئەمن دەرپۇم بۆئەوەي لەو گرفت و كىشەكان كىشانە نەجاتىمى، بابە كە گوتى رۆلەگىيان گرفت و كىشەكان لەگەل خۇتن، لەخۇتىيان دەركە، بەلام كورپەكە رۆشت و چەند كىلۆمەترىك دوركە و تەوە لەشارپىكى ترەوە، لەدوايى ماوەيەك تەلەفونى كرد گوتى بابە ئىستا دەممەوئى بىممەوە، گوتى" رۆلە خۆگرفت و كىشە و نەخۆشىيەكانت لەگەل خۇت بىردوووه بۇ ئەوئى، كە لە ويىش ھەپىتە، جا ئەھەيى كەلىرە تەربىيەتىكى حزبىي کراوه، وايلىكراوه كە ولاتەكەي خۆي ھىچ شىتىكى تىددانىيە كە بەكەلەك بىت) نەدىنەكەي بەكەلەك دېت، نەئەخلاقى نەھىچ شىتىكى، ھەموو شىتىكى ئەۋى باشە، تەبعەن لەۋى زۇريان ھەرتۇوشى (غىبە الام) بۇوه . زۇركەس لىرەوە چوووه بەبى دىن و عەقىدەيى و ئىغلاس، لەۋى ئىممانى ھىنناوه، چونكە تەماشاي كردوووه لەلاتى خۆمان زۇرشتى باش بۇوه، لەۋى ھىچ لەو شتە باشانە نىيە، بۇيە من پىيم وايە كەمتر وابۇوە لەو كۆچ كردن و سەرى خۆ ھەلگىتنانە بىيىنرە لەبەر ئەو ھۆكارانەي كە باسم كرد، ئىستا لەگەلدايى من پىيم وايە ئەو ھەموو خەلکەمان كە لە ويىيە، واتە (ئەو ھەموو تاقە و وزانە) دەبى لىرە گۇرانىكاري

نيشتىمانى بەجي ھىشتىو لە ئەوروپا شەننەيە كەلتۈورييکى کراوه دارپۇبىپەر و بۇوه، تو پىيت وايە گەنجى كورد توانى سوود لەو كلتۈورە وەرىگەر و دواترىش و تەوزىيە بىكەت بۇ خزمەتكىرىنى ولاتەكەي خۆى، ياخود گەنجى كورد لە ئەوروپا شۇوناسى گەنجانەي خۆى ونكرد، ياخود نەخىر؟

مەعەلى باپىر: من پىيم وايە ئەوە لەشەخسىيەكە و بۇ شەخسىيەكى تر جياوازە، ناتوانى حالەتىك بەگشىتىنە بەسەر ھەموو ياندا، ھەيە پارىزگارى كردوووه لە (عەقىدە) خۆى، كوردايەتى خۆشى پاراستووه وەفاشى ھەبووه (بۇ ولات و نىشتىمانى) بۇ خزم و كەسى، لە ويىش سوودى بىنۇيووه، كاتى خۆبىي بەھەدرە نەداوه توانييويەتى (زمان فىرىبىي، زانستىك فىرىبىي، تەجرەبەيەك فىرىبىي) ھەيە بەو شىپۇ و ھەشە نەخىر، بەلام ئەمن پىيم وايە بەگشتى (نەخىر ئەوهش دەگەپىتەوە بۇ ئەوهى كە ئەو چۈونە دەرەوە، چۈونە دەرەوەيەكى ئامانچ دارانە نەبووه، بەلکو سەرى خۆھەلگىتن و خۆ دەربازكىرىن بۇوه، جا كابرا لە كاتىكىدا رادەكەت و خۆى دەرباز دەكەت، ئەتو لىيى ناپىرسى بۆچى رېك ناپۇرى؟ ئەو دەلەيى بابە (من ھەلھاتووم) ئەگەر پىيالوو لەبىرچۇوبىي، ياخود (تاكە وتاك) لەپىيى كردىي، گلەبى لىناكىرى، چونكە سەرى خۆ ھەلگىتۇوه و رايىكىردوووه.

من پىيم وايە ئەو گەنج و لاوانە زۇريان بەئامانجىيەكە و بۇ چۈوه، بەلکو پالانەرېك و ھاندەرېك ناچارى كردوووه كەبچى واتە پرۇزەيەكى شەخسى نەبووه، پاشان وەكو حالەتىكى گشتى (كلتۈورييکى و نەبووه) كە بۇ (ھۆشيارى سىياسى) يان شتىكى نەتەوايەتىش، ئەو گەنج و لاوانە باوهشىيان بۇ نەكراوه تەوە،

بەپیوەر نەك ئىنتىما بۆ (نىشتمان و ولات) ئەوە بۆ (دىين) ھەر
ھىچ، مەبەستم ئەوەيە تەماشا بکەي، ئەو ئىنسانە ناكرى بىزانن
چى پېيىھە بۆ ئەو (ولات و نىشتمانە) تەماشا دەكرى بىزانن
ئامپازىكى باشە بۆ ئەو حزبە، ياخود نەخىر ئىگەر دىنيا تىك بىنى
شتى زور باشى لەدەست بى، بەلام مادام لەم لايە {ھەبى
سەوزى قوت نەدابى و لەلە حەبى زەرد و لەلا يەنىكى كە حەبى
فلان رەنگ} بەكەلك نايەت. ئەي ئەوە بۆ ئەوەيە كە قەزىيە
حزبايەتى پېۋانەيە.

ئىستا ئىمە حزبىن وەكىو (كۆمەللى ئىسلامى)، بەلام زۆرم پى
ھەلەيە ئەگەر بەمۇرى (مېلىتى هەمۇرى بىتە نىيۇ حزبەوە) نا
حزب دەبىن وەسىلەبى بۆ زىندىكىرىنەوەي (مەفاهىمەك) بۆ
پەروەردەكىرىنى خەلک بۆ بەرچا و رۇشكىرىنەوەي، بەلام نابى تۆ
ھىچ كاتى تەماعت ئەوەبى كە مىللەت بىتە ناو حزبەوە، بەلکو
حزب دەبىن لەخزمەتى مىللەتدا بى، پاشان نابى ھىچ كاتى من
تەماعى ئەوەم بى و ئەو بکەم بەئەساس كە ھەركەسى لە
حزبەكەي خۆم دابى باشە ئەوەي تىدانەبى خرابە، مەرج نىيە،
{خەلک ھەيە لەنىيۇ رىزەكانى كۆمەللى ئىسلامى دانىيە، بەلام
لەزۇرخەلکى كۆمەللى ئىسلامى بەدىين ترە، موسولمانترە،
بەكەلک ترە، سوود بەخش ترە بۆ ولاتى، دەبىي ئىمە خۇشمان
بۈي وەكتى كەشتىكەم بەدەست بۇ دەبى چاوا بگىرپم بىزانم كى
خزمەت بە ولات و مىللەت و خەلک دەكتا، ئەگەر وانەبى واتە من
راسىم نەكىد لەكەل ولات و مىللەتى خۆمدا} مەبەستم ئەوەيە
ئەو شتانە كارىگەرە بۇو لەسەر ئەو شت و وشانەي كە كاتى
خۆي وشەي پىرۇز بۇون (شۇرش و كوردايەتى، پېشىمەرگە،

بىكەن، ئەو كاتە ئەو خەلکەي كەلېرە پەروەردە دەبىت
شەخسىيەتى بۆ دروست دەبى، ئەو كاتە بچىتە ھەر شوپىنەتكى
ھەر بەو پوختە بۇون پىڭەيىشتنە خۆي لەوي دەبى، لەجياتى
دەپەرەرەكە تەئسىر لەو بكا، ئەو تەئسىر لەدەپەرەكەي
دەكتا، خواي پەروەردگار دەفەرمۇي {و من لم يجعل الله نورا
فما له من نور} {دەبى نور و رۇشنايەكە لەخودى خۆتدا ھەبى،
ئەوەي كە دەچىتە ئەوئى ئەگەر لېرەش شەخسىيەتىكى دروستى
بۆ ئامادە نەكراپى} بۆ خۆتان نەتابىيىستووه خەلک لەوي چى
لېھاتووه، گەنج و لاومان ھەيە ھېچى پى نەماوه نە ئەخلاق
نەپەشتەتە مۇو شتىكى لەپەرچەوەتەوە، چۈنكە لەۋى و
لەپاستىدا ئىنسانى زەعىف كە دەچى ھېچى پى نىيە، دەكەۋىتە
زىر كارىگەرە شتە خرابەكانى ئەوئى، بەلام ئەگەر بۆخۆى
بەقۇوهت بۇو، لەكارىگەرە شتە خرابەكان خۆي دەپارىزى و
ئىستفادە لەشته باشەكان دەكا.

*گەنجى كورد لەدەرەوەي بازنهى بىن ئىنتىما بۇون بۆ نىشتماندا
چۈن لېك دەدەيتەوە؟

م.عەلى باپىر: ئەمن پېم وايە ئەوە دەگەپېتەو بۆ ئەو واقىعە،
مەئسماوى و نارەحەتە و ناخۆشەى كە لەكوردىستاندا لەئارادايە
{وە بەپاستى ئەو شەر و يەكتىر كوشتن و يەكتىر راونانەي "پارتى
و يەكىتى" ش كارىگەرە زۆرى ھەبۇو، لەوەدا كە ئەوشتانا لاي
خەلک كال بىنەوە "كوردايەتى، پېشىمەرگە" شۇرۇش ھەتا
حزبايەتى لەمېشىكى خەلکدا كال ئەبىتەوە، هەتا قىيىزەون بۇون}
ئەگەر تۆ ئىستە تەماشا بکەي، لەپاستىدا ئىنتىما بۆ حزب كراوە

ئىستا بەدەست خۆتانە ئەى بۆچى دوو لەتە؟ ! ئەى بۆچى
دونىدارەكان يەك ناخەنەوە ؟ ! بۆچى پەرلەمانەكتەن ئىفليجە ؟
بۆچى فەساد و گەندەلى ئىدارى ھەيە ؟ بۆچى شتەكان ھەموو
مۆركى حزبیان پىۋەيە ؟ بۆچى حزبایەتى كراوه بەمیعیار و
پىۋەر ؟ ! ئەو منىش باجەكەى دەدەم.

برادەرانى (پارتى) ماوەيەك پىش ئىستا باسى مەسىلەى (شىخ
زانى) و ئەوەيان كردو، كە دوايى (دىزە بەدەر خونەلىكرا) كە
خەلک زۇرداوای دەكىد، بابه با ئۇوانە بەسزاي خۆيان بگەن،
ئىستا دىزە بەدەرخونەلىكرا، چونكە ئامانجەكەى كە
دەبىسترا ئايا پېڭكاي يان نەپېڭكاي ؟ گىرنگ ئەوەيە ئىستا دىزە
بەدەرخونەلىكرا، بەلام ئايا ئەو قەزىيە ھەربۇ ئەو (شىخ
زانى) خراپ بۇو، لەگەن باند و گروپەكەيدا ؟ ! نەخىر، خەلکى
ھەولىر باجەكەى دا، پىرى ناشىرين بۇو مىلەتى كوردىش
باجەكەى دا، ئەو شستانە لەنیو ھەموو مىللەتاندا ھەيە، بەلام
كەس بەدەستى خۆى حەيای خۆى نابات، "مام جەلال" ئەگەر
قسەيەكى باش بکات بۇ ھەموومان باشه، "كاك مەسعود"
قسەيەكى باش بكا، بۇ ھەموومان باشه، بەلنى من ئىسلامىم ئەو
(عەلمانىيە)، بەلام بۇ منىش باشه.

منىش ئەگەر شتىكى باش بکەم ئەويش ئىستفادەى لىدەك،
ئەگەر خراپ بکەم، ئەويش زەرهى لىدەكتات جا ئەگەر ئىنسان
بەو شىۋەيە بىر بکاتەوە ئەو كاتە پىرى خۇش دەبى ھەموو كەس
باش بى، ھەموومان دىرى ئىنسانى خراپ و بىرى خراپ و خەراپ
دەبىن، بەلام كە ئەوەن بى ئەنانى بىن واتە بەعس مەبەستمان
خۆمان بى وەك مەسىلەى كابراى لىدەت كە دەلىنى (ئەگەر لەمن

نيشتىمان پەروەرييەتى، كوردىستان) بەكورتى دائىيمەن واقعى تال
وا لەئىنسان دەكتات كە ئەو واقعىيە لەلا (بىيىزرىت) و بکەوى،
ھەربۇيە ھەلومەرج و واقع زۇركارىگەرى ھەيە لەسەر فەرد،
واقعىيەكە حزبىيەك دروستى دەكتات، دوايى كاردانە وەرى خراپى بۇ
سەر ھەموو خەلک دەبى، من زۇرجار بەخەلکى خۆمان دەلىم "كاكە كىان" موسىلمانى لەپەرى دونيا، غەلەتى بكا، ئىمە لىرە
باجەكەى دەدەين، {ئىسلامىيەك لەپەرى دونيا قىسىيەكى ھەلە
بكتات، ئىمە لىرە باجەكەى دەدەين،} "زەقاوى كە فەتوا
دەردەك، دەلى" ھەرچى شىيعەيە ئىبادە بىرى، ئىمەش لىرە
باجەكەى دەدەين، نازارىشىن، پېشمان غەلەتە، بەلام كارىگەرى
خراپى ھەيە "مەبەستىم ئەوەيە حزبىيە خۆى بەحکومەت دەزانى
ھەرغەلەتى بكتات جاھەلەي (سياسى، فيکرى،
كۆمەلەيەتى... هەتقى) بى يان ھەرجۇرە زولام و ناعەدالەتى يەك بكتات
كارىگەرى خراپى دەبىت بۇ سەرەهەمان. (من زۇرجار
بەبرادەرانى (پارتى و يەكتى) دەلىم كە من رەخنە لەئىو
دەگرم نەك لەبەرخۇتان، پېشم خۆشە باش بن، بەلام لەبەر
مىللەتكەم لەبەرخۇشم، دەلىن بۇ ؟ دەلىم" كاتى كە غەلەت و
خراپەيەك دەكەى، ئەو دونىدارە كەۋىك ناخېتەو،
پەرلەمانەكە كە ئىفليجە) پېتىان وانەبى كە ھەر ئىو باجەكەى
دەدەن، مىللەتكە دەدەت، منىش باجەكەى دەدەم، كە
تۇ ھىچ حسابم بۇناكەى ھىچ پىست پى نەكىدوم و دەتەوى
پەراوېزم بخەى، منىش باجەكەى دەدەم وەكى ئىسلامىيەك،
دەلىن مىللەتكە ئىو مىللەتكى دواكەتتۈوه، ئەوەتا جاران
دەتان وت رژىمى بەعس نىشتىمانى كوردىستانى زەوت كردىووه،

پیوهربی، ئەو بەتەئکید زەرەری زۆری داوه، وە زانکۆکانى دەورى زۆريشيان بىنېيۇوه، لەھۆشياركىدنهوھى خەلکدا، ئىستا لەچىنى مامۆستاياني زانکۆدا، ئەوانەرى كە لەزانکۆدا دەرچوون لەلايەنى (سياسى، ئىدارى، ئابورى) خەلکى عىلمى باش پىگەيەنراوه، بەلام پىم وايە ئەگەر ئەو رۆلە حزبىه زال نەبوايە، تەنها تەماشاي كەفائەت و لىياتووپى خەلکە كە كرابايد وەولەدرايە، ئىستفادە لە تاقە وزەكان بىرايە، بەبى لەبەرچاو گرتنى ئىنتىمائى حزبى، بەدلەنلەيە وە ئەوكاتە، سود و بەھەرى زياتمان وەردەگرت لە وزە و تاقەى خەلکە (زانکۆيە كانمان).

*جەنابت خالىه لاۋازەكانى زانکۆ بەس لە بە(حزبى) بۇونى زانکۆيَا ئەبىنېتىھو، ياخود ئەو پۈزگەرام و شتانەى دەخويىندىرىت تاراپادەيەك لەگەل ئەمپۇرى كۆمەلگەي كوردى و ئەمپۇرى دونيایا نا گۇنھى توش پىت وايە ؟

م. عەلى بىپير: دەمەوىي باسى ئەساسى موشكىلەكان بىھم، ئىستا بەرنامەي خويىندىنى (سەرەتايى، ناوهەندى، دواناوهەندى، ئامادەيى، زانکۆ) ئەوانە هيئىندىكى دەستكارى كراوه ھەندىكى پىوپۇستە دەستكارى بىرى، بەلام لەولا بەشىوھ دەستكارى دەكىرى كە (پارتى) پىسى خۆش، لىرە بەوشىوھ دەستكارى دەكىرى كە (يەكىتى) پىسى خۆش، توھەرچى بىرى لىدەكەيتىھو سەرەتكىيىشى بق ئەو موشكىلەيە، مەسىلەن (مامۆستايەكى زانکۆ لەھەزىفەكەي دەردەكەرى) يەكى (كتىپخانەكەي دەسوتىئىنرى) يەكى.....ھتد. ئەوي دىكە وەلام دەنئىرى دەللى تۆوهەرە بۇلايى من ئەمن دەتكەم بەسەرۆكى... ئەو مونافەسە

نەدەن لە حەممەدى برام(بدهن)، وادەزانم نە گۇنييەى كا دەدات، يان (دەللى ئاگە سوورە لە خۆم دوورە) ئەوا نەپەندى ئىنسانى ئەنانى و خۆپەرسىن، نابى..نابى وابىن دەبى بلىيەن كاكە ئىمە (ھاولاتىن) قەيناكە (براکەي دىنەم نېيە، بىرای زىنەم) بىرای نەتەوەيمە، پىكەوە دەژىن ئەگەر ئەو عەبىداربۇو منىش عەبىدار دەبەم.

*دوا پرسىيار ئەگەر زانکۆ وەك ناوهەندىكى رۆشنېبىرى و ئەكاديمى سەير بىكەين لەھەموو، ولاتاندا، رۆليان ھەيە لەگۇرلانكارى و لەپىشەرۋايەتى كەنلى گەنج و ھەموو چىن و توپۇزەكاندا، پىت وايە لەكوردىستاندا ئەو سىچوار زانکۆيە هەمانە توانىويانە وەزيفە رۆشنېبىرى و ئەكاديمەكەي خۆيان بەجى بەھىنەن، لەھۆشيار كەنلى گەنج لە ناسىنى خۆبىي، بەرامبەر بەزىيان بەرامبەر بەھەر چەمكىك كە پەيوەندىدارە بەرەپەوتى پىشەكتەنلى كۆمەلگەي كوردىيە وە ؟

م. عەلى بىپير: من پىم وايە ئەو زانکۆيانە تاراپادەيەكى زۆر دەورى باشيان بىنېيۇوه، خەلکى باشىشمان بق پى گەبىيۇوه، لە ھەموو لايەنەكان (سياسى، ئىدارى...ھتد)، بەلام ئەھەرى كەوايىكىدووھ كە وەك پىوپۇست ئەو زانکۆيانە ئامانچەكانى خۆيان نەپىكەن، زالبۇونى نەفەسى حزبايدەتى رۆحى حزبايدەتىيە، بق وېتنە من خەلکم پى شىك دئ بە (ئىمەتىيان) دەرچووه لەخويىندىنى زانکۆ، دوايى لەخويىندىنى بالا وەرگىراوه، لەبەر ئەھەرى سەر بە و حزبە نېيە، ياخود ئىتاجاهى سياسى و فيكىرى جىايە لەو حزبە، ئەھەر ئەو ولاتە مەحرۇم دەكەت لەوزەي ئەو ئىنسانە كە كوشتنەي شەپى حزبايدەتى و ئىنتىمائى حزبايدەتىيە، كە نەدەبۇو ئەھەر

نه فه‌سی حزبی زالبوروه ئەوه‌یهک، دویش به راستی کیشە ئایدیولوژیه‌کە شى هەلەیه، چونكە من پیّموایه (بىن دينى) دايىمە ئىنسانى خۆپەرسىت دروست دەكات.

دیندارى ئىنسانى وا دروست دەكا بلى بازەرە بکەم و خەلەك قازانچ بکا، چونكە چاوه‌رىي ئەوه دەكات كە به باشتى پاداشت بدرىتەوە، خوا پاداشتى ئەداتەوە، بەلام كەسىك چاوى له سەر دونيا چىداگىن من ناتوانم قەناعەت بە خۆم بىيىنە كەسىك قەناعەتى بە دەرەوەدى دونيا نېبى، بىتوانى بۇ خەلەكى دونيا بەبى غەرەز دلسوزبى، بەلام كەسىك بىرواي بە دەرەوەدى دونيا هەبۇ (دواپۇز) دونياى لابچوک دەبىتەوە، بۇ يە دەلەت بامن خزمەتى بەم ولاتە بکەم خوا پاداشتى ئەداتەوە، جا لەلايەكەوە بناغانە ئایدیولوژیه‌کە بەو شىيۆه نەماوه، چونكە زۆر دژايەتى دىين كراوه، زۆر هەمول دراوه دين كالبکريتەوە، به تايىبەتى لە وەسەتى ئەوانەى كە دەسەلاتيان بە دەستەويە، ئەوه لەلايەكەوە لەلايەكى تريشه‌وە، وەكى وتم "مونافەسەي حزبى و ئەوان، كە كابرا ئىستايى لە بەرچاوه، چۇن وابكادەورى قەرە بالغ بىئى. چۇن وابكاد دەنگى باش بىنلىنى، ئەوهش پەيوەندى بەشى ئىستايى دەكا، پىّويىستى بە واجباتى سەرچەن دەكات.

بابۇلەيەكى ويىدەو بخوات، بەلام ئەگەر بەرژەوەندى مىللەت و ولات لە بەرچاوبىگرى، دووربىنى ئەوكاتە ئىستات لە بەرچاون نابىئى، باكت نىيە با دەورت قەرە بالغ نەبى قەيناكە، بەلام كارىگەريي كى باش لە دواى خۆت بە جى دەھىللى خەلەك لە دواى توڭ كەلەكى لىۋەرەدەگرى، خۆئىستە ولاتان تە ماشا دەكەى نە خشەي پەنجا سالاھيان هەيە بەرنامەي هەشتا سالاھيان هەيە. پىرۇزەي

وشتانە تەئسىراتى داناوه له سەر هەموو رەھەندەكان ئەگەر نا بە دلنىابىيەوە، پىّويىستە مە ناهىجى خويىندەن بە تايىبەتى زانكۆ... ياخود خويىندەن بىلا، دەبى بۇ تە ماشا بکرى ئەم واقيعە كوردىستانى ئىمە و عىراقى چى پىّويىستە و تەركىز بخىتە سەرچ لايەنېك واقيعى كوردىستانى ئىمە واقيعىكى ئىستىھلاكى، من هەست دەكەم پارەززۇر وەردەگىرى زۆر سەرف دەكىرى كوا بونىيەتى تەحتىمان؟! كوا پىرۇزە و كارگە و كارخانە؟! بۇ دەبىنەممو شتىك چاومان لە خەلەك بىت و لە دەر و دراوسى؟! بۇ چى هەولانەدرى ئەو ماوهىيە كە ئەو دوحىزبە پىكەوە بۇون و دوايى ئىدارەكە لە تکرا مومكىنە ئەگەر بىر لەو كرابا يەوە لەشتى درىزخايىن نەك لەشتى ئالى، ئىستا شتى بکەم لەو ئىنتىخاباتەدا كورسى زىياتر بىيىنەم و خەلەك زىياتر دەنگىم بۇ بىدات! بىر لە دوربىنى بۇ داھاتوو، بۇ مىللەتى كوردىج باشە بۇ وەچە كانمانچى باشە، نەك بۇ ئىستايى حزبى من!، چونكە ئەگەر مىللەت قازانچى كرد حزبىش قازانچ دەكەت ئەگەر مىللەت زەرەرى كرد حزبىش دۆراوه، چونكە حزب وەسىلەيە، مىللەت ئامانچە، مە بە سەتم ئەوهىيە كە نە فەسەي حزب كارىگەرى هەيە له سەر هەموو شتىك، نەك هەر له سەر زانكۆ، له سەر ئەوه دانى ولاتىش كارىگەرى هەيە، تە ماشا دەكەى كابرا ئەو پىرۇزە ئابوريانە زىياتر رەواج پىددەدا كە ئەو ئىستا پارەي زىاترى لىۋەر دەرگىرى، بچى لە بانق دايىنى، ياخود ژيانىنىكى خۆشىت، ياخود خانوھكەى پى بە رزكارتەوە، ياخود ئەندامانى زىياتر بە پارە رابگرى، بىر لەوە ناكاتەوە بامن پىرۇزەيەكى درىزخايىن دابنېتىم خەلەك سوودى لىۋەرگرى قەيناكە با من هە رئىستەم لە بەرچاون نېبى، بەلام

دریزخایه نیان ههیه، هی ئىمە هەمووی پرپزەی ئىستايىيە و
ھەمووی سەرچەنگەکەی بىتە دەستى و حزب
ئىستفادەلى بکات و ميللەتىش قەيدى ناكات.

* ئەم دىدارە بە ھاوکارى بەرپىز (خەلەف غەفور)
ئەنجامدرا و ھاوکات كاك (عەلى رەشید) يش ئەركى
داراشتنەودى گرتە ئەستۆ سوپاس بۇ ھاوکارى
ھەردووكيان.

بەختیار عەلی

بەختیار عەلی یەکیکە لە نووسەر و
رۆشنیبرانەی چەند سالیکە لە ولاتی ئەلمانیا
دەزى و لە کاییەی رۆشنیبری كوردىدا
چالاكانە بۇونى خۇی سەلاندۇوه و تا
ھەنۇوکە خاودنى چەند بەرهەمیکى ناوازىيە
لە شىعر و رۆمان و لېكۈلنىھەو لە بوارە
جۇراوجۇرەكاندا. ئەمە بىيىجگە لەھەدى خاودنى
دید و بۇچۇونى تايىبەت بۇوه لەسەر پرسى
گەنج لە كۆمەلگەي كوردىدا. بۇ قىسە كىرىنى
زىاتر لەسەر تەھەدرەي (گەنج و شوناس) بە
پىۋىستىمىزلىنى بىكەمە مىوانى ئەم تەھەدرەيە و
وەلامەكانى بەختىار_يش بەم شىۋەيە بۇو.

گەنج و شوناس

* سەرەتا ئەگەر بېرسىن گەنج كىيىھە و هەلگىرى چ ناسنامەيەكە،
ھەروەھا پىر كىيىھە و هەلگىرى چ ناسنامەيەكە، مىملانىيى نىيۇان
ئەم دوو پىكھىيىنەرەي كۆمەلگەي كوردى چۈن دەبىين؟
-لەپاستىدا پىيم وايە گەنج و پىر ھەردووكىيان لەيەك دەچن
ئەگەر دوو پىرۇزەي جىاوازىيان نەبى. ئەھەدى كە گەنج دەكتە
گەنج و پىر دەكتە پىر ئەوھە كەلەقۇناغى لەقۇناغەكاندا ئەوھە
بەدوو جۆر لەجىهانگىرى تەماشاكىردن لە دنیا سەرەلئىدا
لەكۆمەللىنى خالى بىنەپەتىدا كەپەيوەندى بە رېكخىستىنى ژيانى

هه موو ئەم شتانە وادەکات لەم کۆمەلگاياندا گۆرانىيکى زور خىرە رووبىدات پرۆسىيە جىهانگىرى گۆپانى خىرايى سەرچەم خانە کۆمەلایەتىه كانە لەسەرچەم ژيانى كۆمەلایەتىا بەردەۋام توڭىچە ئەنۋەتىنە كۆنناتاكتەوە لەگەل كۆمەلگاكانى تردا رەگەزى نۇئى دېتىه ژيانى كۆمەلایەتىه وە بەردەۋام لەرېگە ئەپەيدىيە وە لەگەل دەرەوە بۆچۈونى تازە و شىۋاپلىقى تازە بىركىرنە وە شىۋاپلىقى تازە مۇدىيل و ئەنۋە ئەپىي دەللىن ستايىلى ژيان ستايىلى ژيان لەدایك دەبىت و دېتىه ناو كۆمەلگاكانى وە، ئەم گۆرانىكارىيە خىرايىانە وادەکات لەناو كۆمەلگاياندا كۆمەلەتكى نوخې دروست بىن كەلە راستىدا ئىشيان ئەوهېنى كەبىنە نويىنەرى ئە و گۆرانىكارىيەنە، پېمۇايە جىهانگىرى يەكىكە لە و پرۆسە گەورانە ئەتارادە يەكى زور رۆلى گەورە ئەبىنە لەسەرچەم ئاسىتى كەتارادە يەكى زور رۆلى گەنچ لەناو كۆمەلگا تاڭەنچ بەشىۋاپلىقى نۇر جىهان جىهانگىرى گەنچ لەناو كۆمەلگا تاڭەنچ بەشىۋاپلىقى نۇر خىرە ئەھىنەتە ناوخانە وە لەدەسەلاتى نزىكى دەكاتە وە لەدەسەلات پرۆسە ئەپەتى و نزىكى ئەخات ئەيكتە بەھېزىيە ئەرەم ھېن، چونكە تەنبا گەنچ ئە و توانى ئە بە و خىرايىيە گۆرانىكارىيە گەورە كانى وەرگىرىت و بىشىداتە وە لەكۆمەلگا لەكانتىكا ھەموونە وە كۆن يان ئە و جىلانە ئەتارادا كەتائەندازە يەكى زور لەناو جۆرە پەروەردە يەكى دىيارىكرا وە گەورە بۇون ئەقلیان لەسەر جۆرە پەيوەندىيە كى تايىبە ئە قالابى گرتۇوە زور بەزە حەمەت ئە توانى لەگەل ئە و گۆرانىكارىيە خىرايىانە خۆيان بگۈنچىلىن، بۆيە هېزى گەنچ لەناو جىهانگىرىدا هېزىيە كە زور بە خىرايى ئە توانى لەگەل ئە و گۆرانىكارىيەدا خۆي بگۈنچىلىن بەرە ئە وە خۆي بەشتا ھەذىكە قالىكىرەن بەدووھە دەزىكە

کۆمەلایەتیه وە هەیە لەیەك جیادە بیتە وە ئەگەر ئەم لەیەك
جیابۇنۇھىيە نەبى ئەم پرۇزەيە نەبى ناسنامەي پىر و گەنج
دواجار ناسنامەيەكى و ھاواچوون يەكە ئەو ناسنامە كۆمەلایەتىه
گشىتىيە كە كۆمەلگا بە درىزايى مىزۇو بۇ ھەمو تاكەكانى
كۆمەلگا دروست دەكتات. گەنج لەو ساتانەدا دروست دەبىنى
كە پرۇزەيەكى جياواز دېنیتە گورى كە ساتىك دېت ساتى گورانە
كە جۇرىكى تر لە بىرى تر لە دايىك دەبىت كە دىدىكە لە خالى
جە وە رىيە كان ناچىتە وە سەردىدە كۆنە كان لىرە وە بىرى گەنج
كە دروست ئەبى سەرەتا بە شىۋەيەكى رەخنە گرانە دروست دەبىنى
لە بەرئە وە ئەو داواكاريانى كە گەنج هەيەتى هيىشتا لە ئائىتى
كۆمەلایەتىدا و لە ئائىتى سروشىتى دەسەلاتى سىپاسى رەنگى
نەداوهەتە وە لىرە وە گەنج ھەميشە مۆركى ياخى بۇونىكى تىايىھ
بۇ ئە وە بىزانىن شتىكىمان ھەيە ناوى گەنجە ئەبى تە ماشاي
كۆمەلگا بىكەين بۇ ئە وە بىزانىن شتىكىمان ھەيە ناوى
ياخى بۇونە.

*جیهانگیری و هاتنی ته کنه لوزیا چ گورانیکی به سه رشوناسی پیرو که نجدا هیناوه، ئەگەر گوران ھە یە له سودی کامیانە؟

- من پىوایه جیهانگیری سەردەمیکە يان قۇناغىدەكە تاپادەيەكى زور زانست تىايادا تەھە كوم بە سەر ژيانە و دەكەت، روڭى زانست لە پىيەكە سەتنى ژياندا رېيکە سەتنى ئىرادە، لە پىيەكە سەتنى بە پىوە بىردىنى دەولە تدا روڭى گەورە بە خۆيە وە ئە بىنى كۆمە لەگا كان زياتر بە سەرىيە كىيان ئە كرييە وە و هاتو وچۇي زانىارى لە نىوان كۆمە لەگا كاندا رېيگا يە كى زور خىرا دە كرييە بەر كە لە سەردەمە كانى ترى رۆزگارە كانى تىر بە خۆيە وە نە بىنۇوە

هیزیکی کۆمەلایه‌تى كە تو قەناعەتى بە هیزه کۆمەلایه‌تى كانى تریش بکەن كە هەمان پرسیارى تو بکەن وە هەمان سروشتى چاره‌سەر و ریباز و روانینيان بۇي ھەبیت لیرەوە ئەگەر بزاوتىكى گەنجمان نەبوو بتوانى سەرجەمى كۆمەلەگا بە دواي خۆيدا رابكىشى هیزه کۆمەلایه‌تى كانى تر بخاتە دواي خۆى لیرە پىم وايە لاوارى بزوونتەوهى گەنجانى ئىمە دەردەكەۋى. بزوونتەوهى گەنجانى ئىمە تا ئىستا نەيتوانىيە پرسیارە كانى خۆى بکاتە پرسیارە كانى سەرجەمى كۆمەلەگا لە هەموو شتى گرنگتر ئەوهى يە نەيتوانىيە بە سروشتىكى مە عريفانە يان بە سروشتىكى دارپشتى فىكىرى نوى ئەم پرسیارانە بخاتە روو پىموابىه پرسیار لە ئاستى خاوه وەك و مادەيەكى خاو لە گۆرپىيە، بەلام گرنگ ئەوه ئەو پرسیارانە بکەن بە داهىنان، يان بە تىستىكى فيكىرى، يان بە شىعر بىگۇرپى بۇ سەرزمانى كاپى زانستىكىان بىكەيتە سەرشىۋازى قىسىمە كەن لە گەل دەسەلاتدا بىگۇرپى بۇ سەر بزاوتىكى كۆمەلایه‌تى كە لە سەر شەقامە كان هەست بە بۇونى ئەم پرسیارە بکەين كىشەكە ئەوهى ئەم پرسیارانە لە ئاستى سەرەتا يەوه نە گوازراوه‌تەوه بۇ ئەوهى ببىتە پرۇسەيەكى كۆمەلایه‌تى گەورە كە لە ئاستى داهىناندا بىبىنин لە ئاستى پەيوەندى نەوهى يەك لە گەل نەوهە كانى ترا بىن وە لە ئاستى ئىشكەرنى سىاسىيا و بىبىنин لیرەوە گەنجى كورد پرسیارى يە، بەلام تا ئىستا بە رېۋە بىردى ئەم پرسیارە، يان لە چۈنىتى گۆرپىنى ئەم پرسیارە بۇ پرسیارىكى كە تەواوى كۆمەلەگا بخاتە ژىر پرسیارەوە ئەم پرۇسەيە رووى نەداوه.

دۆگمەكان زەفەريان پى نەھىنناوه، يان ئەو هىزه نەرمەيە لەناو كۆمەلەگايە ئە توانى زۆربە خىرایى گۆرانكارىيە كان وەرگرئ و بىاتەوە بە كۆمەلەگا.

* لە هەموو ولاتىكى دنیادا، بە تايىبەتى و لاتانى پىشىكە و تۇو گەنج خاوهنى خەونو پرسیارى نوييە، بەلام لاي ئىمە بى پرسیارە ترین نەوهى كۆمەلەگە گەنجە، تو ئەم ھۆكارە دەگەرېنىتەوه بۇچى؟ - هەست دەكەم لە كۆمەلەگاي كوردىدا گەنج پرسیارى خۆى ھەيە لە هەموو كۆمەلەگاكان گەنج پرسیارى خۆى ھەيە، بەلام ئايَا ئەم پرسیارە گەيشتۇتە ئەوهى ببىتە بزاوتىكى كۆمەلایه‌تى من پىموابىه هەموو نەوهى يەك كۆمەلەتى پرسیارى ھەيە جىاوازە لە نەوهە كانى تر لە بەرئەوهى رووبەرپۇوي كىشە و گرفتى كۆمەلایه‌تى ئەبىتەوه لە زىنگە يەكى كۆمەلایه‌تى و مىزۇوبى سىاسىي كاردەكەت، كە جىاوازە لە مىزۇووى گرفت و كىشە كۆمەلایه‌تىانە ئەنەوهى پىش خۆى تىما ژىاوازە لە بەرئەوهەر بە حوكىي ئە جىاوازىي پرسیارى نوى دىئنە پىشى و كىشە تازە دىتە پىشى، بەلام هىزى گەنج لە دەدەيە ئەمانە بىگۇرپى بۇ بزاوتىكى كۆمەلایه‌تى لە سروشتى پرسیارى رون بىكاتە دەرى، رەنگە داواي جۇرە پەيوەندىيەكى تازە بکەين پەيوەندى كۆر و كچ كە لە جىلى ئىمەيدا، يان جىلىكە كانى پىشىتە نە كرايە بە و زەقىيە ئەمە داوا بىكىت كۆمەلەتكەن پرسیارى گرنگ ھەيە سەبارەت بە و تابەدە سەلات خودى ئەو دەسەلاتە ئىستا گەنجى كورد لە كۆمەلەگاي رووبەرپۇوي دەبويىنه وە.

گرنگ لە دەيە گەنج پرسیارى بکات پرسیارى سەرجەمى كۆمەلەگا ببىت گرنگ نىيە تو پرسیارى ھەيە؟ بەلام كاتىك دەبىتە

بیکات که ج شیوازیکی ژیانی ده وی هلبژیری. ئەمانه هەمووی غایبە لەکۆمەلگای ئىمەدا، بەلام تا سەبارەت بەوهى کەخەمساردن پىّموابىيە رەنگە بەپاستى جىلى گەنجان خۆيان زیاتر بتوانن ئەوه وەلامبدەنەوه، چونكە نامەۋى من لەدۇرەوه وەکو چاودىرېك بتوانم ئەو پىّووه رەبابنىم ئايىا گەنجان خۆيان تاچەند خەمساردن چەند غەم بۆ ئازارەكانى خۆيان دەخۇن. بىڭومان ئەبىنم لەچاو ئەو قەيرانە كۆمەلايەتى و سىياسىيانە كە كۆمەلگای ئىمە پىيدا دەپروات و لەچاو ئەوهى كەپى ئازادى كۆمەلگای ئىمە تا ئىيىستا بېرىكى زۆر سىنوردارە و گۇپىنى رادىكان لەپووبەرى ئازادىھە كان رووينەداوه. بۇ نموونە ئەو كىشانەى من وەك گەنجىكەم بىبۇ ھەسست دەكەن گەنجەكانى ئەمپۇش تائىيىستا ھەيانە، بەلام بەدەرەجەيەكى تۆزى خەفيفتر و لە فەزايەكى تردا لەبەرئەوهى فەزايەكى كۆمەلايەتى جىياوارترە، بەلام من ھەسست دەكەم گەنجى ئىمە و گەنجى ئەمپۇ لەگۈرانىكى زۆر گەورە لەپووبەرى ژيانيانىدا رووى نەيداوه كىشە كۆمەلايەتىھەكانيان وەکو خۆيانە و كۆمەلگای باوكسالارى وەکو خۆيەتى بچوکىرىدەوهى رۆزلى گەنج لە ئاستى سىياسى و كۆمەلايەتىدا وەك خۆيەتى گۈئى نەگىتن لەگەنج لە ئاستى سىياسىدا وەك خۆيەتى دەرگا نەكىدىنەوه بۇ بزاوتەكانى گەنجان كەيەكىكى بن لەوانەى كە نەخشە بۇ داھاتووى كۆمەلگا دائەرپىزىن لەقەيرانە گەورەكان لەكىشە گەورەكان جىيازىھەك لەنىوان گەنجى ئىمە و گەنجى ئىۋە، بەلام پىّموابىيە ئەگەر ئەمە تەماشا بکەين ھەسست دەكەم گەنجى ئەمپۇ دەكرا لەوه ئەكتىقىتەر بىت وەك لەوهى كە چالاکە.

* تو پىتتىوايە گەنجى ئەمپۇ زۆر خەمسارەدە لەوهى ئەو شتەى لەمېشىكىدایە بىكاتە پرسىيار، يان ئەو نەتوانى رېگەيەكى گوزارشتىكىرىدەن بىدقۇزىتەوه چۈن گوزارشتى پى بكا؟ بۇ رېگە گوزارشتىكىرىدەن رەنگە تۆزى زەحمەت بى، چونكە ئەوه نەوهى ئەمپۇ ھەيە رەنگە شانسىكى گەورەتىرى ھەيە كە كۆمەلگا كەنالى دەربېرىنى زۆر باشتى لەبەردەستدایە لەھەموو نەوهەكانى پىشىتەر بۇ نموونە لەسەرددەمى ئىمەدا خەون بۇو بابەتىك بلاوېكەيتەوە من تا تەمەنى (٢٩) سالى نەمتوانى يەكمە وتارى خۆم بلاوېكەمهوه تەواو لەعەمرى گەنجىتىم دەرقۇوم كەيەكم شىتم بلاوکىرىدەوه، بەلام ئەوي گەنج دەبىنم رۆزىنامە دەردەكا گۇشار دەردەكا لەچالاکى كۆمەلايەتىھەكى گەورە پىّموابىيە كەنالەكانى گوزارشتىكىرىدەن لە ئەمپۇدا تا ئەندازەيەك بەردەستتەرە ھەرچەندە بەو مانا نىيە كەئم كەنالانە تەواو ئازادىن ئەم كەنالانە مەرۇف دەتوانى ھەموو شتەكان بلى ھېچ جۆرە سانسۇرېك نېبىت نېيە راستە سانسۇرېك ھەيە رەنگە لەسانسۇرېك سىياسى نەبىت كە تو قۇوسىنەكتە بەرىتە وەزارەت خەتى بەزىردا بېتى يان بلاوکەرهو بلاوى نەكاتەوه، بەلام جۆرە سانسۇرېكى ناوهەكى ھەيە تائىيىستا لەناو مەرۇفەكانى ئىمەيدا كە ئىمە ناچارىن تا ئەندازەيەكى زۆر رەچاوى بکەين لەبەرئەوهى ھېزى كۆمەلايەتى و سىياسى گەورەتەر ھەيە كەئھە جۆرە زۆر كەسانسۇرە نەھىللىن وەسەزوپى ئەكەن

پىّموابىيە رېگەكانى گوزارشتەيە، بەلام تا ئىيىستا پىرە لەئەشكالىيەت ئەوه نېبى شارىيەكەن گەنجى كورد وەکو گەنجىكى ئەوروپىيە ج رېگا يەكى بىيەۋىي هەلبژىرى، وە ج قىسىمەكى بىيەۋى

ئازاد دابریشیت، بەلام مملانیتى راستەقینە لەگەل كۆمەلگاى باوكسالارى پىممايىھ ئەم مملانىيەش لەچايخانەكانەوە دەست پى دەكتەن كەچايخانەپىياوانەيە كۆمەلگاى ئىمە بەشىوه يەكى ترسناك كۆمەلگاىيەكى پىياوانەيە ئەچىتە سەر هەرشۇينىك تەنبا پىياو ئەبىنى شەكادنى ئەم كەلتورە و بەلاوهنانى ئەم كاتورە كەئافرەتى كردۇتە دەرەوەي كۆمەلگاوه بەشىوه يەك گەنجى بەدرەركەوتى حەز و ئارەزووەكانى گەنج ئەدا رىيگە بەدرەركەوتى ئارەزووەكانى ئافرەت نەدا ئەبى ئەم كلتورەش بخەينه لاوه بۇ ئەوھى ئەم شەرەش بکەين پىويىستە لە ھەموو ئاستەكاندا چالاکبىن پىممايىھ ئەبى شەر لەھەموو ئاستەكانا بکەين لە ئاستى بازارەوە دەست پىېكەين بۇ گەنج بکەينه و رىيگە بۇ ئافرەت بکەينه و بېئاگان كەمتر چالاكن لەكاتىيىكدا ئەوان بزاوتنى تابلېتى خەوتتو و بېئاگان كەمتر چالاكن لەكاتىيىكدا ئەوان ئەتوانن پېرسە ئۆرقەنلىرى گەورە گەورە لەگەل بزاوتنى كەنجان لەكۆمەلگاى ئىمە پىادە بکەن يەكىك لەو پېرسانە من خەو بەوھوھ دەبىن ئافرەتان چايخانەكان داگىربىكەن و پىياوانى لى دەركەنە دەرەوە كە ئەمە جۆرە خەباتىيىك دەبېت دژى كۆمەلگاى باوكسالارى و پىياوسالارى، بەلام ئىمە لەو كۆمەلگاى دەزىن تا ئىستا شىوازەكانى خەباتىكى دەبېت دەزى سەرەتايىھ تەنبا لەسروشتى قسە كەردىدا دەمەنچىتەوە لەسروشتى كۆپرە كۆپۈونەوە دىالۇڭدا دەمەنچىتەوە لەكاتىيىكدا كەمن پىممايىھ ئەبى نەقل بىن و بگواززىتەوە بۇ جۆرىيەكى تر لە چالاکى كۆمەلگاى ئەبى نەقل بىن و بگواززىتەوە لەكۆي كايدە كۆمەلگاى تەنبا.

* تۆ باس لە باوکسالارى كرد، ئەگەر ليئرە وە باس لە و ململانى زورەي نىّوان باواك و كورپ لە كوردىستاندا تاچەند بە پۆزەتىقى دەبىنى و ئايىندەي ئەم ململانىيە لە روانگەي تۆۋە بەرە و كوى دەروات؟

- هست ده که مملمانیکه و اته ماشا نه کهین و دهکه مملمانیکی باوک و کورپ له نئاستی خیزان نیه و چونکه بهره و کاره ساتمان ده بات واپلیدیت هه موو باوک و کورپیک شه ربکات مملمانیکی نیوان نه و ده کان راسته به شیکی خیزان روؤه دات، به لام جه و هری ئه م مملمانیکیه له ناو خیزاندا نیبیه جه و هری ئه م مملمانیکیه له ناو ده سه لاتایه و له ناو پیکهاتنی ده سه لاتایه له برهه و هری باوکه گوره که له راستدا له ناو خیزاندا نیبیه له ناو ده سه لاتایه ئه وانه نوینه ری کومه لگای باوکسالارین له راستیدا ئه وانه که له ناو ده سه لاتدان نه ک باوکه بچوکه کانمانی خومان له ناو خیزاندا ره نگه زور جار باوکه بچووکه کانی خوشمان قوربانی بن تا ئه ندازه يه کی زور، به لام ئه م به و مانایه نیبیه که برپیک له مملمانیکی نه و ده کان له ناو خیزاندا روویاندا ئیمه بیگی پینه و بو خیزان ئه بی له ناو خیزاندا روویاوه ئه م مملمانیکیه نه قل بکریتنه ناو خیزانه وه، به لام به و مانایه نا که کورپ له گه ل باوکیدا شهر بکات، به لکو به و مانای که ئیمه له خیزاندا کومه لی نرخ و به هما بهی نین که جیاوازه له نرخ و به هایانه که کومه لگای باوکسالاری چاندو ویه تی وه ئه کری تا ئه ندازه يه کی زور خیزان بکورپی بو خانه يه ک له خانه کانی دیالوگی کومه لایه تی بو خومان بیگومان ئاسان نیبیه پرسه يه له بکویزینه وه ناو هه موو خیزانیک هه موو کورپیک ناتوانی له گه ل باوکیدا دیالوکیکی

لایه‌نە کانی ژیاندا لە بەرچاوه و ئەکریت بىبىینىن لەم
 کۆمەلگايانەدا دين رۆلیکى تا ئەندازە يەك نۆر سلېي ئەگریتە وە
 لە بەرئە وە ئەچىتە ناو ھەمان قالبى ئايىلۇزىيە وە ھەمان
 چوارچىوھى فىكىريه وە كەلە كۆمەلگا بالادەستە كان. دين بۇ خۆى
 شكلەكە لەشكەلە كانى ئايىلۇزىيا واتە دواجار ئەكرى بەرىگەي
 جياواز جياواز نامۇدىلى جياواز جياواز حوكىمى لى دەربەيىنى
 لەناو تىكىستە كاندا تىكىست ھە يە خەلکى پىسەربىرىت و
 تىكىستىش ھە يە بە ئارامى مەرقە كان پىكە وە بىزىن. لىرە وە
 دەكەۋىتە سەر ئە وە تۆ چۈن خويىندە وە بۇ دين دەكە ؟
 لە قۇناغى ئىستادا دىيىن رۆلیکى تىكەتىقى وەرگرتۇو،
 لە بەرئە وە تائەندازە يەكى نۆر كۆمەلگا ئىمە ئامادە يە بۇ
 وەرگرتىنى تەفسىرە نىكەتىقە كان و ئە وە هېزە كۆمەلگايانەي
 لە كۆمەلگا ئىمە تەفسىرە دىاردە كان دەكەن هېزى باوكسالار و
 هېزى توتالىتارن و ئىشكىرىنى لە رۆزىنى خۆياندا جۆرىك لە
 دىيىنيان دەھى و پىدۇيىستيان بە جۆرىك لە دىيىنە ھە يە كەقەمعى
 مەرقە ئەكەت لە سىستىمى چە وساندە وە دە مەرقەدا و لە سىستىمى
 كۆپلەكەن و سەركوتىرىنى ئىنساندا دين ئە بىتە يە كىك لە
 رەگەزە ئايىلۇزىيانە سەركوتىكە زان بە كارى ئەھىن بۇ درېژە
 پىدان لە سەركوتىرىنى خۆيان، بەلام ئە وەمان لە بىرەنە چى كەلە
 پاڭ دينا كۆمەللى ئايىلۇزىيە تىرىشمان ھە يە ھەمان رۆل ئە بىنن
 و ھەمان سروشىتىان ھە بە بۆيە ئەگەر بمانە ئى دين لە لايەنە
 توندرە وە كانى پاڭ بکەن وە ئەبى ھاوشان بە گۆپىنى پە رەردە
 دىيىن لە شىيە وە كى شەكلەي و ھەموو خالى ئايىلۇزىيە كانى تر پاڭ
 بکەن وە لە لايەنە توندرە وە كانى ترخۆيان بە راي من تەنها دىيىن

لىرە وە پىمۇايە گەنجان و ئافره تان دەبى لەھەموو شوينى
 كارەكان لە دائىرە كاندا ھەر رووبەر ووبۇونە وە كى راستە و خۇ
 لە گەل دەسەلاتى باوكسالارى بوجەستنە وە ھەر وەها كېشە كە
 لە وەدایە تا ئىستا لە كۆمەلگە ئىمەدا كېشە كانى باوكسالارى و
 پىاوسالارى يەن بەتە و اوى دەستنىشان نە كەردوو، كەلە كاتىكىدا
 ژيانى ئىمە سەرچەم وەك نە خشە يەك لە باوكسالارى و پىاوسالارى
 دارپىزلاۋە كە بەتە سەورى من ئەبى لە ئاستى ژيانى رۆزانەي
 خۆماندا رووبەر رۇوي بىبىنە و شەپى لە گەل بکەين.
 * ئايىن يەكىكە لە و چەمakanە كارىگە رىيە كى نۆرلى سەر
 سەرچەم مەرقە كان ھې، گەنجىش بە دەر نەبۇ لە و
 كارىگە ريانە و زورجار ئايىن بۇتە ئە وە كەنچىكى سەلە فى
 توندرە و بەرھەم بھىنېت و بېيتە خۆرەي گيانى كۆمەلگە چى
 بىكىت بۇ ئە وە ئايىن رۆلېكى نىكەتىقى لە سەر بىرى گەنجان
 دانەنېت ؟

- ئايىن ئە كرى زىياد لە گۇشە يەكە وە تە ماشاي بگەين واتە
 بە درېژابى مېزۇو تە ماشا بکەين لەناوخودى يەك ئايىدا زىياد
 لە قۇناغى مېزۇو ھە يە ھەندى قۇناغىمان ھە يە دين تىدا ئە بىتە
 يە كىك لەرىگە كانى لېبوردن و پىكە وە ژيانى كۆمەلایەتى. ھەر لە
 مېزۇو ئىسلام خۆبىيدا كۆمەلېك قۇناغى مېزۇويمان ھە يە
 كە تىيادا ئىسلام رۆلېكى گەورە ئە بىنلى لە گونجانى ديانە تە كان
 لە گەل يە كدا و گونجاندى شوناسى كۆمەلایەتىيە جياوازە كان
 لە گەل يە كدا، بەلام بە گشتى دىن لە كۆمەلگا يە كى باوكسالارىدا
 لە كۆمەلگا يە كى كە ئاستى سىياسىدا دېكتاتۆریەت حوكىمى ئەكەت
 لە ئاستى كۆمەلایەتىدا دواكە وتنى كۆمەلایەتى لەھەموو بەش و

گونجاندنی دین ناکەن له گەل کۆمەلگەدا، ئەمە يەکىكە له كىشە گەورەكان. هېندهى ئەيانهوى كۆمەلگا تەنازۇول له كۆمەلېك ماف و ئازارەكانى خۆي بکات بۇئەوهى له گەل دنيا باس له و ناكەين كەدين واز له كۆمەلگانى دۆگمانى خۆيى بھىنى بق ئەوهى له گەل كۆمەلگا و مىژۇودا بگونجى من پىمואيە سەرچەمى كۆمەلگاي ئىمە پىويسىتى بەريفورمە، سەرچەمى ئايدۇلۇزىيە كان پىويسىتىان بەريفورم ھەيە ريفورمى گەورە، بەلام ئەگەر ريفورم بەو مانايە بېت كەئىمە دىين بگۇپىن بەسەرچاوهى سەرەكى بىركىرنەوەمان بىڭۈمان من له گەل ئەم ريفورمانە نىيم ريفورمى دىينى ئەبىتە ناوەكى ناو بزاوتى دىينى خۆي كەپ يوهندىكى بە ئىمەوە ئەبىتە گىرتى نا دىينەوە لەراستىدا من ريفورمى دىنەم لەلا گىنگىيە ئەگەر نەزانم لەسەر ئاستى كۆمەلایەتىدا بىرى ئازادىيەكانى من وەك ئىنسانىك گەورەتر ئەكەن ئەگەر نېيەوا لە دىين ناكات دەستت لە ئازادىيەكانى من وەرنەدات ئەگەر ئەمە بەمانى ريفورمى دىنى بېت ئەوا من قبولمە، بەلام ئەگەر مەسىلەي ريفورمى دىنى ئەو بېت كە مكياجى دىن بکەين بۇئەوهى ئاستى كۆمەلایەتىدا مەقبوللىرى بکەين واي لېبکەين باشتىر رۆلى خۆي بگىرىۋاي لېبکەين پايەكانى بەھېزىتكەين بۇئەوهى لەقۇناغى داھاتوودا بەھېزىيکى گەورەتر بېتە گۇپى كەپىمואيە بەشى زۆرى لەمەبەست لە فۆرمى دىنى رەنگە محاولەي دووه ميان بېت، كە بىڭۈمان له گەل ريفورمى دىينى نىيم لەحالەتە نەبىتە دەست تىۋەردىنىكى راست يان دين والىيكتات بېتە پەيوەندى مروۋە خوداي خۆي وەنەبىتە پەيوەندى مروۋە له گەل كۆمەلگەدا، لېرەوە ئەگەر پەيوەندى من له گەل

له كۆمەلگاي ئىمە توندرەونىيە ھەر ئايدۇلۇزىيەك كە دېتە ناو پىكھاتوه و ستراكتورى زەنى ئەقلەيەتى ئىمە واي لېيەت لايەنە توندرەوەكانى بەھېزىت ئەبن لەو لايەنانە كە ھەلگرى لېبوردن تولىرانس و پىكەوە ژيانيانە. ماركسىيەت ھەمان شىۋە بۇو كە بۇو بە يەكىك لەو ئايدۇلۇزىيە كە زۆر بزاوتى توندرەوى له كۆمەلگاي ئىمە بەرهەمهىنا، ناسىيونالىزم بەھەمان شىۋە زۆر خەلکى جەلاد و پىاوكۇزى لە كۆمەلگاي ئىمە بەرهەمهىنا. لېرەوە كىشەكە ئەوهىيە ئىمە لەناو ئەقلەيەتى كۆمەلایەتىدا لەناو زىھنىيەتى ئىمەدا نېيە ھەر ئايدۇلۇزىك كە دېت لايەنە توندرە و تىۋەرەوە كانى زىاد بەرجەستە ئەبن لېرەوە خويىندەوەي پىكھاتە ئەقلە خۆمان، خويىندەوەي ئەو ھۆيانەي بق ھەر ئايدۇلۇزىيە ھەر دىنەك كە دېتە ناو دنیاي ئىمە وەلايەنە توندرەوەكانى زىاتر بەرجەستە ئەبن لە مىنانە توندرەوەكان پىمואيە ئەبىت دراسەكان، يان لېكۈلەنەوەكان بەرىنەوە ئەو ئاستە.

* بەلام ئىستا كۆمەللى حزبى نوئى هاتۇون كە باسى ريفورمى ئايىن دەكەن كەئەمەش خزمەتىكە بەھەموو كۆمەلگا بەگشتى ئايى تۆ قەناعەت بەريفورمى ئايىن ھەيە ئايى ئەتوانىن لە كۆمەلگاي ئىمەدا بەتاپىتە كە ئايىنى ئىسلام زالى دەتوانىن ئايىن لە خزمەتى مروقىدا بەكار بەھىن ؟

- كە دىيىنە سەرئەوەي باس لە سەر ريفورمى ئايىن دەكەن ئايى ريفورمى ئايىنى گونجاندنى دىنە لەناو كۆمەلگادا، يان گونجاندى كۆمەلگايە له گەل دنىدا، بەبۇچۇونى من ئەوانەي كە زۆرتر باسى لە سەر ريفورمى ئايىن ئەكەن ئەوهندەي كەھىشتى باس لە

هیزانه دیینیانه هیندە موماره سهی تەكتیکی سیاسی خویان دەکەن کە باس لە ریفۆرم دەکەن. باس پیفۆرمیکی راسته قینەی تر ناکەن بۆ گورپىنى جۆریک لە جىهانبىنى بۆ جۆریک لە جىهانبىنى تر، ئەوەيە كە ئىمە مەبەستمانە بە راستى لە ریفۆرم گورپىنى جۆریک لە جىهانبىنى بە جۆریک لە جىهانبىنى تر نەك جۆریک لە تەكتیکی سیاسى تر بە جۆریکى تر لە تەكتیکی سیاسى لە كاتىكدا كە ئىستا باس لە ریفۆرم دەکەن باس لە گورپانىك دەکەن لە تەكتیكدا نەك گورپانىك لە جىهانبىندا.

* كەپتى جنسى يەكىكى ترە لەو كارىگەريانە بۆشايىھەكى فيكىرى لای گەنجان دروستكردووه، بەرای تۆچى بىرىت بۆ پېرىدىنە وەي ئەو بۆشايىھە؟

- من پېممايىھە كەپتى جنسى سەرەتا ھەموو كەبتە كانى ترە، سەرەتاي شىۋاژەكانى سەركوتكردن لە سەرەتاوه لە سەركوتكردىنى جنسەوە دەست پى دەكەت لە پووى مېزۇويەشەوە بە ھەمان شىۋاھە ئەگەر لە پووى مېزۇوى سەرجەمى مېزۇوى مەرقاھەتى لە سەرەتاوه تەماشاكەي كەپتى جنسى سەرەلەدانى ھاواپىي يەكەمى سەرەلەدانى سەركوتكردىنى لىرەوە درىزەدان بە كەپتى جنسى، درىزەدان بە سەرجەمى شىۋەكانى ترى چەپاندىن و كەپتكردىنى درىزەدان بە سەرجەمى چەپاندىنى كەپتكردىنى فيكىرى پىشەكانى لە ناواچەپاندىنى جنسىدا ھەيە و ھەيە و پىگاييانە كەدە خرىتە بەرددەم بىركردىنە و تا ئەندازەيەكى زور رىشەكانى لەناو ھەمان ئەو كلتورەدايە لە ھەمان ئەو پېڭەتە كۆمەلایتىھە كە پىگرى خستوتە بەرددەم ئارەزووە جنسىيەكانى شەوانە. لىرەوە پەيوەندىيەكى زور

كۆمەلگەدا دىن دەستى تىۋەردا بە ناوى ريفۆرمى دىينىھە وە ھەمان تىز و حۆكمە ئەساسىيەكانى دىنى دووبارە كردە وە ئەوە من دزىم.

* تۆپېتتىوايە بەنە مائە ساسىيەكانى دىن ئەو پېفۆرمە قبول دەكەت؟ - رەنگە زەحمەت بىت. من وەك دىاردە بىكى مېزۇويى تەماشاي دىن دەكەم. دىن وەك دىاردە ئايىلۇرۇشىيەك، يان وەك دىكىست تەماشاي بکەين، بىگومان دىن دەستكارى تاڭرىت ئەگەر وەك تىكىست تەماشاي بکەين دىن وەك تىكىستى قورئانى يان تىكىستىك كە لە كتىبە ئاسمانىيەكاندا ھاتووه قابىلى دەست كارىكىرىن و قابىلى گۆران نىھە، بەلام دىن زۆر جار دىاردە بىكى مېزۇويە و بە پىشى قۇناغە مېزۇويەكان گۆرانى بەسەرا ھاتووه من پېممايىھە دىن ئەتوانى لەگەل قۇناغە مېزۇويەكاندا خۇى بىگونجىنىت خۆگۈنجاندىكى وا نا دووجۆرە خۆ گۈنچانى ھەيە ئەگەر راست بە خۆگۈنجاندىكى ھەيە وەك سەرەتا باسم كرد تەواو پېڭەتە ئايىلۇرۇشىيەكانى خۆت دەگۈرپىت ئىستا زۆر لەناو دىنەكاندا بانگەواز بۆ دەستكارىكىرىدىنى بەنە ما ئەساسىيەكانى بۆ گۈنچاندى دىن لەگەل مەسىلەكانى مافى مەرقۇ بۆ دەستبەرداربۇونى ياسا لە شەريعە. ئەمانە ھەموو گۆرانكاريي پېشەين ئەگەر ئەمانە بېنە پېشى بىگومان گۆرانكاري ئەبى لە مېزۇوى دنیا لە مېزۇوى ئىسلامدا، بەلام ئەگەر ريفۆرم تەنیا پاراستنى ھەموو ئەساسىيەكانى بىت نەرم كردىنە وەي نەبى يَا نەرم كردىنە وەي سروشت تەنفيزى بىيارەكانى دىن بەسەر كۆمەلگادا ئەمە يان پېممايىھە جۆرى لە دىماگۆگىھەتى سیاسى گروپە دىينىھەكان بەكار ئەھىن ئىستا گروپە دىينىھەكان، يان ئەو

بیرکردنەوە. زەحمەتە ئىمە بتوانىن بە تەنیا لە پىگەي باسکردنى كەپتى جنسىيەوە باس لە كردىنەوە دەرگايىك بکەينەوە لە ئازادى بە پىچەوانەوە ئەگەر بمانەوى دەرگايىك بۇ ئازادى بکەينەوزە كە دەبى جنس كە يەكىكە لەھەر بابەتە سەرەكىيەكانى وە ئەبىت جنس سياقى ئىشكىردن بۇ سەرجەمى ئازادى- كان نەكەينەوە دەرى و كىشەيە لەھەر كىشەگەورەكانى ناو مىژۇوى سياسى ئىمە ئەوەيە كە باس لە ئازادى ئەكات باس لە ئازادى جنسى ناكات. وەئەترسى لەم بابەتە ليزە و بە درىزايى مىژۇوى سياسى ئىمە باس لە ئازادىك ئەكرى كە دژايەتىكىدىنى كەبتى جنسى تىيا نىيە ليزەوە زۆر بەئاسانى دەسەلات جارىيەتى دەتowanى جنس بەكابىنى بۇ كۆپىنى مرۆفەكان بۇ عەبد، بۇ كۆپىنى مرۆفەكان پاشكۈرى خۆى وەك لەم قۇناغە كۆمەلایەتىيەتىدا دەيپىيىنى، يان لە قۇناغى بەعسدا دەيپىيىن. بەعس جنسى وەك كەرسەيەك بەكار ئەھىنا بۇ راوكىرىنى گەنجان بۇ كۆپىنيان بۇ بەعس بۇ كردىنيان بە كەرسەيەك لە كەرسەكانى خۆى لەم رۆزەشدا بەھەمان شىۋوھەيە نزىك بىت لە دەسەلاتەوە جنس دەست ئەكەوى و پارەت دەست ئەكەوى و هەمووشتەكان دەست دەكەوى ئەم شىۋاھىيەكە لە شىۋاھەكانى بەكارھىنانى جنس بۇ كۆپىنى مرۆف بۇ عەبد. ئەبى ئىمە ئەو توانا تىيۆريه فيكىريه مان لە بەردەستدا بى ئەم مىكانىزمانە شىبىكەينەوە وشىۋاھى ئىشكىردن بە جنس لە كۆمەلگائى خۆماندا تىيېگەين واتە زۆرچار وەكىو پىيت دەلىم سياسەت لە رىڭەي جنسەوە مرۆف دەگۆرۈ بۇ كەرسەيەك لە كەرسەكانى كۆيلەبوون. ئىمە وەزيفەمان ئەوەيە جنس بگۇپى

ئورگانى ھەيە لە بەينى ھەموو شىۋوھەكانى چەوساندەوە لەگەل چەسپاندەنە جنسىدا دىيىزكەنەوەي چەسپاندەنە جنسى دىيىزكەنەوەي عبورىيەتى مروقە بە راستى يە شىۋوھەيەك لە شىۋوھەكانى بەلام ئەوەي كە ئەمەننەتەوە زۆر لە مىژۇوى كۆمەلایەتىيە تىيا شىۋاھەكانى پەفتارى سروشتى جنسى ئىنسان زۆرچار لە كۆمەلگە قۇناغى مىژۇوىدا و دەردەكەۋىت كە دىرى چەسپاندەنە جنسى كەم ئەبىتەوە، بەلام ئەمە ئەو پەپى كەمكەنەوەي بىرپى چەسپاندەنە جنسىيە بۇ زىادكەنەنە چەوساندەوەيە لە ئاستىيەتى تىدا بە تايىبەتى لە خۆرئاوا ئەمە زۆر بەپۈونى دەبىدىن قۇناغمان ھەيە ئازادىيە جنسىيەكان تا ئەندازەيەك پۈوبەرىيەتى فراوانى ھەيە بەلام ئازادىيەكانى تر رووبەرىيەتى بچوکى ھەيە ليزەوە ھەرىيەك لەلای فەيلەسۇفەكانى وەك ئەرپىك فرقە و ماركۆزە ئەمانە جۆرە رەخنەگەرتىنەك ھەيە لە كۆمەلگەي مۇدىزىنى رۆزئاۋائەگەرچى تا ئەندازەيەك جنس ئازاد ئەكرى، بەلام ئازادكەنەكەي بە شىۋوھەيەكى هيىنە سىستماتىيە ھاوشان ذىيە بە ئازادبۇونى كۆمەلایەتى سەرتاسەرى لە ھەموو ئاستىنەكان دا ئىمە ئەبى لە كۆمەلگائى خۆماندا ھەول بەدەين دژايەتى كەپتى جنسى گرى بەدەينەوە بەسەرجەمى دژايەتى كەپتى جنس بۇ كىشەيەكى سياسى لە پىگەيەوە گۆپىنى كىشە جنس بۇ كىشەيەكى سياسى لە جۆرەكانى ستەم دژايەتىكىرىنى كەپتى جنسىيەوە دژايەتى ھەموو شىۋوھەكانى ستەم دەكەين، ھەموو شىۋوھەكانى چەسپاندەن ئەكەين، ھەموو شىۋوھەكانى چەسپاندەن دەكەين و دژايەتى رىڭىرن دەكەن لە

تر، به لام که نیمه پرۆژه‌یه کی وامان نه بوو بیگومان ههتا ئه‌گه
گهنجیشمان هه‌بی له مهیدانه‌کانی کاردا کار گهنجیشمان هه‌بی
مانبگری به لام خودی ئه چالاکیانه ناچنه ناو چوارچیوه‌ی
پرۆژه‌ی گهوره‌تله‌و که پرۆژه‌ی گورانی کۆمەلایه‌تیه، نیستا
له چهند ساله‌ی دوايدا به رده‌وام گهنجانان بینیووه له ئاستی
ئه چالاکیانه به‌شیک نه بووه له پرۆژه‌ی گهوره‌ی گورانکاری
کۆمەلایه‌تی ئایدوقلۇزى فیکری با بلیین لەپاش خانیکی مەعریفی
جیاواز له پشت ئه چووداوانه نه بووه له‌وهی که جیاواز له
پاشخانه ئایدوقلۇزىا مەعریفیه‌ی که نیستا له کۆمەلگای نیمه
بالاده‌ست بۆ ئه‌وی شوناسمان هه‌بی پیویستمان بە مەعریفی
جیاواز هه‌یه مەعریفه‌یه کی ئه‌ننترناتیف هه‌یه پیویستمان بە
جوره تەفسیریکی جیاواز بۆ کۆمەلگای خۆمان هه‌یه و
پیویستمان بە پرۆژه‌یه کی جیاواز هه‌یه بۆ کۆمەلگای خۆمان
هه‌یه واته بە‌بی بونی پرۆژه‌یه کی ئه‌لت‌رناتیف بۆ دخى
کۆمەلایه‌تیمان لەم ساته زور زەحمه‌تە شوناسیکی نوی بیتە
دەره‌وو ههتا ئه‌و شوناسه نه‌یه‌دەری بیگومان گهنجان بە
شیوه‌یه له شیوه‌کانی وینه‌ی باوکیان و میژووی باوکیان
دووباره ئه‌که‌ن‌وو تا نیستا زۆربه‌ی گهنجه‌کانمان به‌شیکی
هه‌رەمان مملانییی نیوان جەلالی و مەلای دووباره ئه‌که‌ن‌وو
کەله‌شەسته‌کاندا باوکانیان تیايداژیاون ئه چوویسته
دووباره‌کردن‌ووه‌ی وینه‌ی باوک له کاتیکدا به شیکی‌تە دەگورپیت
که پرۆژه‌یه کی ترمان هه‌بی و پله‌یه کی کۆمەلایه‌تی جیاوازمان
هه‌بی.

بۆ که‌رسن‌یه له که‌رسن‌کانی ئازادبوونی ئینسان گرنگ
ئه‌وه‌یه لەناو ستراتکتوريکی فیکری ئه چوویسته بۆ پرۆسەیه به‌رجه‌سته
بکه‌ی. ئه‌مه ئه‌که‌ویتە سەر بزاوتى گهنجان و لاوان.

* دەمەوی بگارپیمەو بۆ قسەی هەندىك روشنبير كەدەلین:
گهنجي ئه‌مرق بى شوناسه و وونبوروه لەنیو گەمەکانی دەسەلاتو
حىزدا، پیتواتيە ئه چوناسىيە تاكەی به‌رده‌وام دەبیت، يان
چاوه‌پوان دەكىيت گهنجي كورد بېتىه خاوه‌نى چ شوناسىك؟

-له راستىدا من پىمۇانىيە گەنج بەو پله‌یه بى شوناس بېت و بەو
پله‌یه بىدەنگ بوبىتىن به‌رامبەر دەسەلات، مانگرتىنەکانى چهند
مانگى له‌مەو پىشى زانكۆ بۆ خۆى دەلىلىكى ئه‌وه‌یه بۆ خۆى
گەنج پرۆسەیه کی هه‌یه کە گەنج به‌رده‌وام لە جولەدایه. ئه‌گه‌ر
تەماشا بکەين لەم چهند سالىدا بە شىوه‌یه له شىوه‌كان
گهنج ئاماده‌بۇون لەسەر ساحە چالاکى کۆمەلایه‌تى، به لام
ئه‌مە نه‌بۆتە بزاوتىكى سیاسى كەھلگرى دروشمى سیاسى و
پىبازى بىركىردن‌ووه‌تايىتە تى بى دواجار نه‌بۇوه بە‌وه‌ی لە
دایكبوونى ھىزىكى سیاسى كەبەرەنگارى ئه‌و ھىزىز سیاسىيانە
بېت که ئه‌مرق ھەن رەنگە بى شوناسى برىكى زۆرى ئه‌وه‌بى كە
تائىستا پرۆژه‌یه کى دىارى گوران نىيە ئىشى تىدا بکات بە‌بى
بۇونى پرۆژه‌یه کى تازە گوران ناتوانىن قسە لەسەر شوناسى
تازە بکەين شوناسى تازە ھەميشە گرىددراوى پرۆژه‌یه کى گورانە
ئه‌گه‌ر پرۆژه‌یه کى گورانى کۆمەلایه‌تیمان نه‌بى شوناس نايەتە
دەری شوناس كاتىك دروست دەبېت كەنیمە كۆمەلگامان
ھه‌بېت لە ئاستى گواستن‌ووه‌یه بېت لە قۇناغىكەوە بۆ قۇناغىكى
لە ئاستى گواستن‌ووه‌یه بېت لە چىركەساتىكە بۆ چىركەساتىكى

که ئەمە مۆرك و خەسلەتى سەرچەم گەنجانە لەم قۇناغە بە پىچەوانەوە زۆرجار گەنجان كە ئەكەونە ناو كۆمەلەيىك پرۆسەى دژوارەوە دەرئەنجامى ئەوهەزىيە كە ئەم پرۆسەيە، يان ئەم دىاردەيە ھەلقۇلاؤى مىزۇوى تايىبەتى خۆيانە هيىندەي نىشانەي ئەوهەيە كە ھەلقۇلاؤى دووبارەبونەوە مىزۇوى باوكانەيە لەناو مىزۇوى گەنجان من بەراستى وا لەو دىاردەيە تىنەدگەم.

ئىستا گۈرانكارى سىاسى گەورە دەكرىت، پاش(٨٠) سال لە عىزاقدا، بەلام تا ئىستا ھېچ قىسىمە لەسەر گەنج نەكراوە لەلاين دەسەلاتەوە ئايىا گەنج بەشدارى پرۆسەى سىاسىيەكان بکات بەو شىقىھى بچىتە ناو پىكخراوە سىاسىيەوە كانەوە بۆ ئەوهى لەويوھ بتوانىتت ويسىت و داواكانى خۆى بەدەست بىنەت؟ - لە راستىدا بەلامەوە گىنگ نىيە گەنج لە كويىدا ئىشىدەكت لە ناو پىكخراوە كان ئىشىدەكت لەدەرەوە ئىشىدەكت يان خۆى پىكخراوى تايىبەتى دروست دەكت، بەلام گىنگ ئەوهى ئاگادارى ئەوھ بى كە ئەو ئەكرىيەت پىرۇزىيەكى جىاوازى، يان ئەكرىت شوناسىتىكى جىاوازى پىپېت. وە ناكىرى لە پاشەرۇز بەبى ئەو دروست بىكرىت. كىشەكە ئەوهى بەئىمە لە عىراقتدا ئىستا دەمانەوېت عىراقى نوى بىنیات بىنەت بەلام بە كۆمەلى ئەقلەيەتى كۆنەوە كۆمەلى پىرەمېرىد هاتوون دەيانەوى پاشەرۇزى ئىمە دروست بکەن كە ئەمە كارىكى نەكردەيە. مومكىن نىيە بە كۆمەلى سىاسى پەككەوتە كە تەمەنيان لە سەرۋو(٨٠,٧٠) سال ئەوهى كە بتوانى كۆمەلەكەيەكى مۆدىرنمان بۆ دروست بکەن كە ئەمە نامومكىنە و يەكىكە لەھەرە قەيرانە گەورە كانى كە ئەمۇر كۆمەلەكەى عىراق تىيىدا دەزى و يەكىكە لەو درق گەورانەي

*ئەگەر قىسە لەسەر گەنج و تىرۇر بکەين لە كۆمەلەكە ئىمەدا گەنج بۆتە ئالەتى بەكارەيىنانى تىرۇر واتە بە شىقىھى كى بەرچاو گەنجان لە كردەوە تىرۇر يىستىكەندا بەشدارى دەكەن ھۆكارى ئەمە چىيە پىتتايىلە لە كۆمەلەكە ئىمەدا ئەم دىاردەيە شتىكى نوىيە، يان پىشىنە ئەيە؟

-پىمَايىھ تىرۇر لە كۆمەلەكە ئىمەدا شتىكى كۆنە دىاردەيەكى نوى ئەيە بەھېچ جۆرىك. مىزۇوى سىاسى ئىمە پەلە تىرۇر و توندو تىرۇزى. پەنگە ھۆكارى ئەم بگەپىتەوە بۆ ئەو كەلتورە سىاسى ئىمە كلتوريكە لەسەر كلتورى ستالىن و بەلشەفى ھاتقۇتە دەرىزى. هەر لە سەرەتاي چەرخى بىستىدا ھەرچى ئەحزابى سىاسى دروست دەكەين لە مىزۇوى خۆماندا لەسەر مۆدىلىكى ستالىي و بەلشەفيي دروستى دەكەين كە لە سەر مۆدىلىكى زىاتر لەسەر توند و تىرۇزى بەندە. مۆدىلىكى زىاتر لەسەر لەناوبىرىنى بەرامبەرەكەي بەندە لەسەر تەزحىيە جەسەدى دروژمنە كان دروست بۇوە ئەمە ھەموو وادەكەن كە زەمینە ئەمە سىاسى ئىمە ئۆز لە باربى بۆ تىرۇر من پىمَايىھ زەممەتە تىرۇر گىرى بەدەينەوە بە گەنجانەوە. يا بلىيەن تىرۇر دىاردەيەكى گەنجان دروستىيان كردووە نا با بلىيەن تىرۇر بە شىكە لە كلتورى باوكان، يان دووبارە كردنەوە ئۆز بۇنى بەشىك لە گەنجان بە تىرۇست بەبۆچۈنى من دووبارە بونەوە و ئېنە ئۆز باوکە لەناو گەنجاندا، دووبارە كردنەوە مىزۇوى باوکە لە ناو گەنجە كاندا و درېڭىز كردنەوە ئەمان ئەم مىزۇوە راپردووې كە ئىستا بە دەمامكى تازەوە دېتە سەر شانق. لېرەوە با وانەكەين ھەر پووداۋىك كە گەجيىك تىيىدا بەشدار بۇ ئەمە واتە تەفسىر بکەين

دەرى لە هەموو پاستىيەكانى ژيان پىيمانوايە ئەتوانىن لە پىگەي كۆمەلەتكەنلىك ھېزىزى كۆزەرناتىيفى تا ئەندازەيەكى زور پىرە... كۆمەلەتكەنلىك تازە بنىيات بىنېت وە ئەمەش نامومكىنە پاست نىيە.

*كاك بەختىار پىتتواتىيە گەنجان لە ج ئاستىكدا دەتوانىن بىنە ھېزىزىكى فشار بۇ سەر ئەو عەقلەتە كۆنانە جەنابت باستكرد دەيانەوى عىراق دروست بکەنەوە عىراقىكى نوى بەلام بە ئەقلەتەتىكى كۆن؟

-گەنجان مادەم ھېزىزىكى رىخراونىيە و تا ئىستا مىنبەرىكى ديار نىيە كۆيان بکاتەوە و نەبۈونەتە ئەو ھېزىز كۆمەلەتىيەكى كە گۈيەمان لە دەنگىيان بىت لە هەموو ئاستەكاندا و تەنبا وەك و نوزەي بچوك بچوك لېرە و لەۋى لېرەو لەۋى ئىشدهكەن و نەبۈونەتە ھېزىزىكى كۆمەلەتىيەتى تا ھېزىزىكى فشار دروست بکەن. كېشەكە ئەوهىپە كە ئىستا ئىمە لە ھېزىز فشار لە كۆمەلەتكاي عىراقىدا بە ھېزىزىكى سياسى تىدەگەين. واتە ھېزىز فشارى تەنبا ئەحزاپى سياسيە لە كاتېكدا ئەبى ئىمە بگوازىنەوە بۇ قۇناغىيەكى تر كە ئىمە بزوتنەوە كۆمەلەتى و بزوتنەوە لە ھەنگەن و بزوتنەوە ئافرەتانانىن ھەبىت بزوتنەوە ئەتا پيرانمان ھەبى لە خەلک ئەوانەكى كە بىكارن، يان خانەنىشىنكرارون و لە ھەمان كاتدا بە پەراوايىزكرارون لە ئاستى كۆمەلەتىدا كە ھەموو ئەمانە ھېزىزىكى فشارى كۆمەلەتى كە ھەر دروست بکەين بۇ ئەوهى كۆمەلەتكايەكى نوى بنىيات بىنېن بەلام تا ئىستا ئىمە فيرى نەبۈون لە رىڭەي بزاوته كۆمەلەتى كەنەوە لە پىگەي دەزگاكانى كۆمەلەتكاي مەددەننېيە وە

ئەمپۇق سياسەت دەيکات ئەم پېرىسىيە كە باوهەرمان بەوهەبىت كۆمەلەتكەنلىك سياسى كە ئەقلەتەتىان تەپوتۇزى ئايىدۇلۇزىاكانى سەدەت(٢٠١٩) ئىپيۋەيە بتوانىن كۆمەلەتكايەكى مۇدىيەن بۇ ئىمە دروست بکەن بە بىرپاى من نشۇستى سياسەت لە عىراق لەم ساتەدا ئەگەرىتەوە بۇ ئەوهى تا ئىستا ناتوانىزى ھېزىز چالاکى كەنچان و بزاوته پاستەقىنەكانى كۆمەلەتى مەددەنلىكى وا لېيکات بەشدارىن لە دروستكىرىنى پاشەپۇزى سياسى عىراق من لە چاپىيەكەوتنىكدا لەگەل "كوردىستانى نوى"دا باسم لە وەكىد يەكىن لە ھەرە قەيرانە گەورەكانى ئەمپۇق ئىمە لە سياسەتدا ئەوهىپە تالەبانى لە بەغداد ھېننەدى سوونە موتەتەرەفەكان دەبىنى، ھېننەدى شىيخەكانى شومەر دەبىنى ھېننەدى ئەو كەسانە دەبىنى ھېزىز كۆنزرەفاتىيە كۆمەلەتكاي ئىمە دەبىنى و ھېننەدى سیستانى ئەبىنى، رۇشىنپىران و ئافرەتان نابىنى لە كاتېكدا ئىمە ئەگەر بمانەوى كۆمەلەتكايەكى مۇدىيەن و عەلمانىيەت و ديموكرات دروست بکەين پېرىسىتە فراكسىيونى كوردى بە تايىھەتى لایەن كوردىپەكان كە ئىمە بانگەشە ئەوه دەكەين عىراقىكى مۇدىيەنمان ئەۋى دەبى چالاک بن. فعلن ئىمە لە ھەنگەن دەبىتەوە دەتوانىن بىزىن لە ئاستى عىراقدا بە گشتى و وەلە ئاستى ناوندە عەرەبىيەكاندا بايەخ بىدەين بە دايالۆگ لەگەل گەنچانى بەعەرەبىدا و بايەخ بىدەين بە رۇشىنپىرانى عەرەب. نەك بايەخ بىدەين بەو ھېزانەكە ھېزىز كۆنزرەفاتىيەن و ستايىشىكىرىنى سیستانى و شىيخ زانى. يەكىن لە تراژىدېكانى سياسەتى ئىمە كە ئىستا لە كوردىستان پېۋە ئەنالېتىن و گەنچان كەردووەتە

- ئەو بەشىكى گەورەيە لە پرۆسەي پەرأويزىرىدىن گەنج لە كۆمەلگەي ئىيمە پرۆسەي گۆئى نەدان بەگەنج من بىرمە لە يەكىك لە و تارەكانى پېشۈومدا باس لەوە دەكەم باوھەنەكەم لە ماوى (١٦) سالى داھاتووشدا هيچ گەنجى پۇستىكى گرنگ لە حزبەكانى ئىيمەدا وەربىرىت و تائەم ساتەش وايە هەرچەندە وەرگىرتنى پۇستىكى سیاسى لە لاي گەنج بۇخۆئى نىشانەي ئەوە نىيە وەزىعى گەنج لە كۆمەلگائى ئىيمە بەرەو باشى دەپروات چونكە لەمەدا كۆمەللى گەمە ھەيە وەكۇ چۆن لە ئاستى ئافرەتدا كۆمەللى گەمە ھەيە ئەشى دىنيا يەك لە ئافرەت بەريتە پەرلەمانەوە، بەلام ھىچيان نويىنەرى ئافرەت نەبن وەكۇ ئىستا ئەبىنин كۆمەللى ئافرەتى موحاجەبە لە پەرلەمان كە بەراستى نويىنەرى داواكارىيەكانى ئافرەت نىن و نويىنەرى ئەو پرۆسەيە نىن كە ئافرەت بەرەو ئازادى بەرى زىاتەر لە ئاستى گەنجانىشدا ھەمان شىيۆھەيە. دانانى تەمن وەك پىكىرىت لە بەرەدەم بەشداربۇون لە پەرلەماندا و لە چالاکى سیاسى يەكىكە جەريمانەي كە بەراستى ئەبى لابىرى لەسەر(٢٠) سالەوە لە سەر(١٨) سالىيەوە بە گەنج مافى بىركردنەوە و تواناي بىركردنەوە ھەيە و لەو پەرى بىركردنەوەيدايە، نەك تواناي بىركردنەوە ھەيە پىمموايە يەكىك لە قۇناغە كاملاً بۇونە كانى مروۋ لەو تەمنەدايە. لىرەوە دەركىرىنى ئەم ھىزىز وەكو ھىزىكى بىرکەرەوە بۇ پاشەپۇزى كۆمەلگا مەحکومىرىنى كۆمەلگەي بەوهى كە لە ناو قالبى جىڭىردا بىمېنىتەوە و گۇرانكارى بەسەرا نەيەت. پىمموايە ئەمەش يەكىكە لە فىلە گەورەكانى كۆنژەرقاتىقەكانى كورد كە نايەلىت گەنجان قىسەبەكەن ھەتا

فشار دروست بىكەين لىرەوە ھىزى فشار لە عىراق تا ئىستا ھىزى سىاسىيەكانى لە يەك. دەبىنин شىيعە لە رىيى كۆمەلگە حزبى سىاسەوە فشار ئەخاتە سەركورد و سونە و كورد لە رىيى كۆمەلگە ھىزى سىاسىيەوە فشار ئەخانە سەرسونە و شىيعە، بەلام فشارى كۆمەلەتى فشارىك لاوان لە سەرجەم ئىيمە كۆمەللى فشارىكە كە تا ئىستا لاوان نابىنин.
*پىتتىوايە ئەو پىكىخراوانە لاوان و گەنجان لە كوردىستاندا ھەيە كە پاشكۆئى حزبەكانى سەربەخۇنин و نەيان توانىسوه پۇلى ئىجابىيانە خۆيان بىگىپن؟

- من پىمموايە ئەو پىكىخراوانە رەنگە زەرەرىكى كوشىندەشيان لەسەرجەمى شوناسى گەنجان دابىن لە بەرئەوهى پاستەوخۇ گۈرىيان داوهەتەو بە كۆمەلگە شوناسى سىاسىيەوه و لەو شوناسە سىاسىيە دەرناجن، كېشەكە ئەوهى سەرجەم بزاوتى وەك قوتابىيان و خويىندىكاران لە دواجار ھىنەدە گۈپەپەللى ھىزىن گۈپەپەللى ئارەزوو و داواكارى گەنجان نىن و مىزۇوئەم چەند سالە ئىيمە ئەوه ئەسەلمىنى ئەم بزاوتانە ھىنەدە گۆئى لە فەرمانى حزب دەگرن گۆئى لە داخوازى گەنج ناگىن. لىرەوە بۇون بە ھىزىكى زۇر خرالپ لە ناو گەنجاندا بۇ ئىفلەيجىرىدىنى ھەر پرۆسەيەكى كۆمەلەتى كە بشى لە ناو گەنجاندا وەكوبىزافىكى كۆمەلەتى سەردەربىيەن.

* يەكىكە لە پرۆسەكانى پشتگۈئى خىستنى گەنجان ئەوهى كە تەمن بۇتە رىگر بۇ ئەوهى بىرەو بە تواناكانى خۆئى بىدات، پىتتىوايە ئەمە تا چەند زيانى لە ونبۇونى تواناكانى گەنجى كورد داوه؟

کۆمەلایەتیەی لەسەر ئافرەت و گەنج بىئەنگن تا ئىستا هىچ لىكولىنىھە و قىسە كىرىدىنىكى جىدىيمان نەبىنېيە لە رېگەي ئە و پۇشنبىرەوە هاوارو دەنگى خۆيان بۇ گەنجان نىشان بىدەن بەلام كىشەكە ئەوهىيە كە وەكۇ پىشتر وتم دەبى لە ناو خودى كۆمەلگادا و لە كايە كۆمەلایەتىكەندا پېۋەيەكى ھەبى ھەموو نەم شتانە لەحالەتىكدا پۇۋەدەن لە خودى هيىزى كۆمەلایەتى ھەبى يَا چالاكىيەكى كۆمەلایەتى ھەبى يَا هيىزىك ھەبى * لەناو گەنجان و ئافرەتان لە خۆيانەوە ئەم كىشانە تەبەنلىك بەن بۇ ئەوهى خەلگانىكى ترى كۆمەلگا لە خۆيان كۆبکەنەوە پۇشنبىران بە براي من ناتوانى ئەم پېۋسىيە دروست بکەن ئىشى پۇشنبىرانيش ئەوه نىيە پېكخراويىكى لاوان دروست بکەن بۇ ئەوهى بەرگرى لە لاوان بکەن، يان پېكخراويىكى ئافرەتان دروست بکەن بۇ ئەوهى بەرگرى لە ئافرەتان بکەن، ئەمە لە بنەپەتتا ئىشى پېكخراوه كانى لاوان و گەنجان و ئافرەتانە كە ئەمە بکەن وھ ئەبى بىكەن، بەلام لەو كاتەدا دەبنە هيىزى چالاك و دېنە سەرجادەو داواي گورانكاري كۆمەلایەتى ئەكەن، ئەگەر لەم ساتەشدا پۇشنبىران بىئەنگ بن ئەم بىئەنگىيەيان خەتهره ، بەلام ئەگەر تو لە برامبەر دىاردەيەكى كۆمەلایەتىدا بىت كە هەلگانى كىشەكە خۆيان لىتى بىئەنگ بن بەرامبەرى هەلبەتە ئەمە ماناي ئەوه نىيە كە پۇشنبىران ئەبى بىئەنگ بن، بەلام بە راي من گۇرپىنى ئەم كىشەيە بۇ كىشەيەكى كۆمەلایەتى گىرنگ بۇ گۇرپىنى بزاوتىكى كۆمەلایەتى كە لە رېگايدە و بتوانىن خەلگ بىئەنگ، سەر جادەو خەلگ لە دىرى ئىمە قىسە بکات بچىنە ئاستى چالاكىيەو ئەمە وەزيفەي پۇشنبىرانيه، بەلام وروزانىند و

ئەگەر قىسەش بکەن لە پەراوىزدا قىسە كان ئەمېنېتەوە. ئىستا كۆمەللىرى پۇزنانەي گەنجانمان ھەيە دەردەچىن، بەلام ئەم پۇزنانامە ئەوه نىيە لە ئاست راگەياندىنى گشتىدا كە بىنە دەنگ بۇ دروستكىرىدىنى راى گشتى ھېشتا بە پەراوىز ئەكىرىن ھېشتا بچوكن ھېشتا سنورى بلاو بۇونەوە يان زۇر سنوردارە و بواريان پېنادرى و پېگا ئاسانيان بۇناكىي كە بىنە هيىزىك لە هيىزەكانى راى گشتى. دەركىرىنە گەنجان لەوهى كە بىن بە هيىزىكى سىاسى چالاك وكارا لە كۆمەلگا ئىمە پېممايە يەكىكە لە مىكانىزىمە گىرنگەكانى درېژەدانى سىستىمى سەلەفى دواكەوتىنى ئىمە لەوهى تەمەنى خۆى لە رېگەي ئەم ستراكتورە درېژىتەر دەكتەوە و تەمەنى دواكەوتىنى خۆيىشى درېژىتەر دەكتەوە.

*پۇشنبىران و پەخنەگرانى ئىمە تا ئەو كاتەي لە بەردهم مېزۇ كورسييەكانان پەخنە باشيان ھەيە، بەلام كاتىيەك دەچنە سەر كورسييەكان رەخنە كانيان لە بىر دەچىتەوە، بەلام گەنج زۇر پېۋىستى بەوهىيە پۇشنبىران پشتىگىريان بە راي تو بۇ زۇرىك لە رۇشنبىراني ئىمە لە ئاست ئەو كىشە گەورانى كۆمەلگەي كوردى و زىيانى گەنجان بىن ھەلۋىستەن؟

-لە راستىدا پېممايە قەبارەي زولمى كۆمەلایەتى كۆمەلگەي ئىمە ئەوهندە گەورەيە رەنگە زۇرە زەحەمەت بىت لە ھەموو پۇوداۋىك تو ھەلۋىست نىشان بىدەيت ئەمە زەحەمەتە، بەلام ئەوهى كە پۇشنبىران بە گشتى پۇشنبىراني كورد لە زۇرشىت بىئەنگ بىرلىك گەورەي پۇشنبىراني كورد لەسەر زۇربەي دىاردە كۆمەلایەتىكەن بىئەنگ. ئەو زولمى كە پارتى و يەكىتى ئەيکەن بىئەنگ، لەسەر فاسادى كۆمەلایەتى ئەو زولمى

ئاگاداركىرنەوەي كۆمەلگا لەسەری و شىكىرنەوە ديارىكىرنى
پىشەكانى وە ھۆكارەكانى بىگومان ئىشى پۇشنبىرانە كەواتە
دەبىت جياوازى بىھين لەوەي كە ئىشى پۇشنبىران لە چىھەوە
دەست پىدەكاو ئىشى خاوهن كىشەكان خۆيان لە كوىدەست
پىدەكتات نارازى بون بە كىشەيەكى بەرامبەرىھەو بەلام گۆپىنى
پىم وايە پۇشنبىران ھەولىكى جدى ئەدەن ھەروەھا دوارتىر
گەشەدان بەھەر پېۋەزەيەكى نارازى بون كەئەوە ئىشى هېزە
كۆمەلايەتىيەكانە نەك پۇشنبىران بەتەنبا .

* ئەم دىدارە بە ھاوكارى بەرپىزان (بىراوا بەرزنجى و
خەلەف غەفور) ئەنجامدراوه. سوپاس بۇ ھاوكارى ئەو
دوو بەرپىزە.

**گفتتوگوییه ک لەمەر گەنج و پیر
لە کۆمەلگەی کوردىدا**

يەكىك لەو نوسەر و روشنبىرانەي كە خاوهنى
قسەي نوييە لەسەر گەنج و پير و پەيووندى
نیوانىيان و سىستمى پەرودرددە لە كورستاندا
(حەممە ئەحمدە دەرسول)ە، نوسەرلە سالى (١٩٦١)
لە كەركوك ھاتوتە دنياوه دەرچۈۋى بەشى
كۆمەلناسى كۆلىزى ئەدەبىياتى زانكۆي
(سەلاھە دىن)ە لە سالى (١٩٨٦) و لە هەمان
سالە وە بەرھەمى فيکرى و ئەدەبى لە زۆرىك لە^١
رۆژنامە و گۇفارەكاندا بىلە دەكتەرە دەكتەرە
ديمانە يەكدا لەمەر پەيووندى گەنج و پير لە^٢
كۆمەلگەي كوردىدا و رەوشى پەرودرددە بىم
جۆرە وەلامى پرسىارەكانى دايىھەود:

*ئەگەر سەرەتا بېرسىم گەنج كىيە؟ تايىبەتمەندىيە كانى چىن،
ھەروەها پير كىيە؟ و ئەم دوونەوەيە لە كۆمەلگای ئىمەدا لە ج
ملەلانىيەكدان؟

- كاتى دەلەپەن گەنج، واتە بىرى نوى و ھەموو شتىكى تازە، واتە
ئەمپۇق، كە دەلەپەن پير، واتە كۆن و كۆنتر لە نوى، واتە ھەلگرى
بىرى كۆن. لېرە وە زۇرانبارى دروست دەبىت لە نىۋان گەنج و
پىردا، ھەميشە پير دەيەوئى بېنى بە سەرچاوهى ھېزۇ دەسەلات و
يەكەم دەستەيەك كە دەيەوئى بېخاتە ژىر دەسەلاتى خۆيە وە
گەنجە، چونكە لە راستىدا پير بەرھەمھىتنى گەنجە. ئەگەر
بېرسىن پير كىيە؟ پير دايىك و باوكمانە، مام و خالمانانە، گەنجىش

لەگەل حەممە ئەحمدە دەرسول-دا

*لە کۆمەلگەی ئىمەدا لەگەل زورى رىزەى گەنج لە چاو پىر،
بەلام ھېشتا گەنج نەيانتوانىيە بېتە خاوهنى خۆيان، رىگەى
دەربازبۇون لەم كۆتانە چىن؟

- راستە لە ولاتى ئىمە رىزەى گەنج زۇرتەرە و پىر كەمترە، بەلام
کۆمەلگەى ئىمە كۆمەلگەيەكى داخراوە و شتەكان بەشەفافىيەت
رووننادات، پەيوەندىيە كۆمەللايەتىكە كان پەيوەندىيەكى سەلەفى و
كۆنەو زىاتر نزىكە لە پەيوەندىيەكانى ناوهۇزۇ عەشىرەت، لەسەر
ئەم بىنەمايە دروست بۇوە، ئەمە بەلايەنە سۆسىقۇ لۆزىيە
خۆمالىيەكەي، بەلام لە راستىدا (١٤٠٠) سالايىشە پەيوەندىيە
خىزانى و ئابورىيەكانىش، فيكىرىكى ئىسلامى بەسەريدا زالىه،
ئەمەش وايىردووە دەستەيەك بەسەر دەستەيەكى تردا، دەستەي
پىر واتە دەستەيەكەلگى بىرى كۆن لە نەوهىيەكەوە بۆ
نەوهىيەكى تر، چل پەنجا سالايىك بىر و ئايىدىلۇزىيا لەناو كۆمەلدا
رۆللىيە بەدەللىل، ئەوەتا لەناو ئىمە دىالۇڭ نىيە لە ناواكۇن و
نويىدا، كۆن گۈئى لە نوى راناگىرى، گەنجىش بەھۆى ئەو ترسەي
بۆ تەمىڭىرىنى گەنج. گەنج لە كائىنەتكى عەيدار دەچى. وەك
چۆن لە كۆمەلگە ئىسلامىيەكاندا بە ئافرەت دەلىن زەعىفە، لاي
ئىمەش گەنج وەكۆ زەعىفە دېتە پىش چاو كۆن رەخنە لە هەموو
بەها كانى گەنج دەگرى، هەتا لە رىش تاشىن و سەمىئل و
سەرچاکىرىن و پۆشاڭ پۆشىندا، بەلام لە راستىدا ھەرگىز
نەوهەكانى پىش خۆمان ئەلف و بىيى ئىيانىيان فيئر نەكىرىدوين. كۆن
قوتابخانەيەك نىيە كە نوى فيئرى شتى نوىيى بکات و بەرهە
ئاراستەيەك كرانەوەي ببات، پىر هەميشە وەكۆ وتم دەسەلاتىكە
بەسەر گەنجهوە، يەكەم كەسيش دەبىتە قوربانى كچانى گەنج

من و برام و تۆى كە ھاوارپىمى. گەنج دەرئەنجامى پىرە، لېرە
ئەگەر گەنج و پىر بىيانەوە ھاوكىشەيەك دروست بکەن، بەلام
ھاوكىشەكە ياسايىكى كۆمەللايەتى بىبا بەپىوە تىكىدەچىت لە
رۆزئاوادا باوك و كورپىك لە ھاوارپى دەچن، بەلام كە لەم رۆزەلەتە
نزىك دەبىتەوە باوك و كوب لە بەپىوبەر و فەراش دەچن، يان لە
بېرىاردەرېك و جىبەجىكارېك دەچن، ئەمە وادەكتات نوى بچىتە
ژىر ركىيەتى كۆنەوە. ئەمەش كىشەيەك دروست دەكتات لە نىوان
دینامىك و ستاتىك. دینامىك بە ماناي جولاؤ، ستاتىك بە ماناي
وەستاۋ و مەنگ. لەگەل گەورەبوونى گەنجدا ھېرىشىك دروست
دەبىت بەرهە پىر، لەبەر ئەوە پىر ھەميشە ھەولى ئەوە دەدات
گەنج بخاتە ژىر ركىيەتى خۆيەوە واتە پىر لە شىۋەي
دەسەلاتىكايە و سەردەستە و گەنجىش لە ژىر دەستىك دەچىت
و لە ھەولى ئەوەدايە گەنج بەرهە ئەو مەملەكتە بەرئ كەخۆى
دەبىيە ئەۋانىش پارىزگارى كەنەنە دەسەلاتى خۆيى و
كۆنەپارىزىيە، چونكە ھەموو شتىكى نوى و بىرى داهىنانى نوى
ھەرەشەيە لە پىر، بۆيە لە و لاتانەي كۆنەپارىزى زالىه وەك
كوردىستان ھەولى قۇرغىكىن سەنۋوردانان دەدرىيەت بۆ گەنج،
دەتونىيت ئەم زۇرانبازىيە لەو مەللانىيەدا بېينىنەوە كە لە
نىوان باوك و كوب و خويىندىكارو و مامۇستادا ھەيە. مامۇستاش
نەوهەكى پىرە، ئەگەر پەرەرەدە لە نىوان مامۇستا و
خويىندىكاردا بېينىنە دەرهەوە ھەست بە مەللانىيەكى زۇر
دەكەين.

يەكەم پاروهناندا ترس و شەرم دەدرىتە مندال و ئەم ترس و شەرمە بە دریزى زیانى مندالەكە دەگوازىتەوە تا زیانى كۆتاپى دى. ئەو دوو رەگەزە زور ساماناكن لە گەنجدا ھەبن، چونكە خەونەكانى لە ناو دەبات و تواناي خەون بىينى ناهىلى. پيرەكان ھەولى ئەو دەدەن رېڭەرى قسەكردى گەنج نەدەن و ھەولى بىدەنگىردى دەدەن، زور بە دەگەمن دەبىنى بە گەنج بوتريت قسە بکە.

نهوهى كۆن(واته باو و باپيرانمان)كە من هيوادارم وەكو ئەوان لە نەوهەكانى داھاتوودا ئەو ترس و شەرمە نەچىنин، ئەوان داواي پاراستنى بىدەنگى و رېزگىرنى لە بەھاۋ ئاكارەكانى رابورودوو، لەوهەو گەنج دەكەويتە ئاكارىيکى زور نىڭەتىقەوە، بەداخىشەوە ئەوهەي كە كۆن داواي دەكەن لە كۆمەلگەرى ئىمەدا نوى پىادەي كردووه، لەبەر ئەوهەي گەنج هيىزو دەسەلاتى لىسەنزاوهتەوەو ليوان يىۋو چەپاندى لەسەر ھەلھى ئائىنى و كۆمەلايەتى و سىكىسى..هەتى، هەتا هيىزى چەپاندى زىياتر بىت تەمەنى پىر(كۆن)زىاتر دەبىت. بەلام من هيوايەكم بەگەنج ھەپە كە بتوانى بەسۇد وەرگرتىن لەتكەنلۇزىياتى نوى وەكو سەتەلايت و ئىنتەرنېت و ھەموو ئامرازەكانى تر لېرەوە دەست باتە چەكى مەعرىفەو بەرەنگارى كۆن بىتەوە و ئەو بىدەنگىي بشكىننى.

*لەگەل ئەوهەي لە خىزاندا گەنج پەراوىز خراوه، بەلام حزبىش ھەولى پەراوىز خستنى داوه، لەھەمان كاتىشدا دەسەلاتى كوردىش گەنجانى زور پەراوىز خستووه، چونكە لە ھېچ بېيارىيکى سىاسيىدا راي گەنجان وەرناكىرى، ئەمەش واى كردووه، كە گەنجان پاش ئەوهەي بىزىوي ژيانىش باش بۇوه، بەلام بىر

و دواتر ئافرەت بەگشتى دەچەو سىتەوە، ئافرەتە پيرەكانىش چەوساوهى دەستى هاوسەرە كانىيان.

*واتە دەتونىن بلەين كۆمەلگەرى ئىمە كۆمەلگەرى كەپياوسالارى، و باوكەكان لە ھەموو شتەكاندا گەورەتريتن؟

-كۆمەلگەرى ئىمە كۆمەلگەرى پياوسالارى و باوكسالارى و نىرسالارىيە، وەكو وتيشت باوكەكان (نىزەكان) گەورەترينى ھەموو شتىكەن، چونكە ئەو دوو بۇونىادە "ئەگەر بۇونىاد بن" بۇونىادى خىلەل و ھۆزگەرایى كە بۇوەتە ھۆزى درووستبۇونى پەيوەندى خويىنى لە نىزوان يەكتىدا، ھەروەها ئىسلامىش لە دەرگاپىيەكى ترەوە دىتە ژورەوە، واتە وەك ئەوهە وايە ئىمە لە ژوررىيەكىدابىن كە دوو دەسەلات فشارىن بەسەرمانەوە ئەو دوو دەسەلاتەش لە رىيى پىرەوە دەگاتە لاي ئىمە و پىر گەپەنەرى ئەو دوو دەسەلاتە يە. كېشەو مەملەنەتكانى نىزوان پىر و گەنج لېرەوە سەرەلەددات. گەنج ھەميشه (٧٥٪) لەسەر ھەقە كە ھەميشه داواي نويخوازى بىكەت، چونكە كۆمەل رۆز لە دوايسى رۆز بەرهە پېشەوە دەرىوات و بۇ دواوه ناگەپىتەوە، بەلام ئەگەر بە خواستى پىر بىت دەبىت كۆمەلگە بگەپىتەوە بۇ دواوه.

*بۇ شەكاندى بىدەنگى گەنجان لە كۆيۈدە دەست پېيىكەين، چونكە ئەم بىدەنگىي بەرهە ھەلدىرمان دەبات؟

-كە باس لە بىدەنگى دەكەين ماناي ئەوهەي پىر دەيەۋى گەنج بىدەنگ بىت، ھەميشه كۆنەپارىزەكان بىدەنگ و كاتىكىش دىنەگۇ باس لەشتى نىڭەتىف دەكەن، ئەو شتانەي خزمەت بە كۆنەپارىزى دەكەت. ئەوهەي كە بىدەنگى رادەگرىتىت ترسە. ترس و الە گەنج دەكەت بىدەنگ بىت، لە كۆمەلگەرى ئىمەدا لەگەل

* خۆکوشتن دیارده بەکه لهەموو دنیادا ھەیە، جیاوازی نیوان خۆکوشتن چیه لهنیوان کوردستان و ولاتیکی ئەوروپی و هۆکاره کانی له کوردستاندا چیه؟

- خۆکوشتن ئاویزان بۇون و باوه شکردنە بهمەرگدا، خۆکوشتن دوا ویستگەی مالئاوایییە لە زیان بەمەمو خوشى و ناخوشیە کانیەوە! زور کەم پیرە کان خویان دەکوژن، لە کوردستان تائیستا نەمبیستووھ پیریک خۆی بکوژى، بەلام لە ئەوروپا پیرە کان بیھودە دەبن لە زیان پزىشک لەمەترسیە کانی نەخوشیەک ئاگاداریان دەکاتەوە خویان دەکوژن، بەلام خۆکوشتنى گەنج لە خۆکوشتنى ئەسپیک دەچىت كە له پېرى تورەيدا لە شاخىكەوە خۆی دەخاتە خوارەوە و خۆی دەکوژى. خۆکوشتنى گەنجىش لە خۆکوشتنى ئەسپ دەچىت، چونكە ئەسپ سمبولى ئازادىيە، گەنجىش سمبولى ئازادى و زیانە، كە كۈلانە کانی زیان لە بەردم گەنجىكدا بنبەست دەبن و هېرس و پەلامارى پىر زىاد دەکات لە سەر گەنج، ئەویش ناچار خۆی دەکوژىت. لەویدا كە گەنج خۆی دەکوژى دیسان بەرەنگارى سرووتى دینىش دەبىتەوە، چونكە لە دینى ئىسلامدا خوا نەھى لەوە كردۇوە كە مرۇڭ خۆی دەکوژى.

خۆکوشتن لە ئەوروپا جۆريکى ترە، چونكە كۆمەلگە کانی ئەھى كراوهن و زىاتر مافە کانی تاکى تىيىدا بەرجەستە كراوه و تاگە رايى لە سىستىمى ئەو ولاتانەدا پەيرەو دەكىرى، بەلام ئەو ولاتانەى كە كەش و ھەوا تىيياندا خۆش نىيە، وەك فنلەندى، كە لە سالىيەكدا (۱۰) مانگ بەفر و زوقمە رىيژە خۆکوشى تىيىدا لە بەرزىتىن ئاستدایە و هەموو سالىي كە ئامار دەكىرى ئەھى

لە كۆچىرىدىن دەكەنەوە، پىتتايىھ كۆچى ئەمجارە هەلھاتنى لە كۆمەلگە، يان تو چىتى ناو دەنیي؟

- حزب لە ولاتى ئىمە دەستى بە سەر ھەموو كايىھ كانى ژيانى من و تۇدا گرتۇوە، ئەو دەسەلاتى ئەمۇق ھەيە حزب دەبىا بەپېۋە و حزب دەسەلاتە دەسەلاتىش حزبە، حزبىش بۇ پەتكە كەنلىنى رەگە كانى خۆى لە كۆمەلدا كۆنە پارىزى دەكتات، لەمەدا حزب لە پیرە کان دەچى، دەبى ئەوهش بىانىن كە كۆنە کان پارىزگارى لە حزب دەكەن و ھەولى بە موقەددىست كەنلىنى حزب دەدەن، بەلام گەنجە کان بەچاوى رەخنەوە دەپوانىنە حزب، بۆيە حزب ھەولەددات گەنجە کان كەھى بىكتات، ئەگەر ئەمۇق رىيگە بىرى بە گەنجان دەتسوانى بەرنامەي نۇئى و رېبازى نۇئى و گونجاو پىشىكەش بە حزبە کان بىكەن، چونكە تەنها گەنجان كە خاوهەنى خەونى نۇئى و داهىنائى نۇين. گەنجان خاوهەن وزەو روئىيە نۇين و دەيانە وى گۆپان لە سەرلەبەرى كۆمەلگەدا بىكەن و بە گفتۇگۇ قىسە لە بارە ھەموو چەمكە موقەددەس و پىرۆزە کانى كۆمەلگە و بىكتات، بەلام حزبە کان و پیرە کان (كەلە سەرەتاتدا وتم زور لە يەك دەچىن) ئەمانە قبۇل ناكەن و لە خەمى پاراستىنى كورسىيە كەي خويانىدان و لە سەنگەرېكدا وەستاونەتەوە دىرى گەنج، سەنگەرېكى فەنتازى. هەتا حزب خولياو ئاواتە بۆگەنە كانى پىرتىئر بىكتات، پىر بە هيىزتر دەبىت و ئەركى گەنج قورستىر دەبىت بۆ بەرەنگاربۇونە وەي، مەودا كانى زیان و شوئىنى داهىنائى گەنج تەسكتىر دەبىتەوە، بۆيە گەنج بەلىشاو بىر لە كۆچ دەکاتەوە و بىر لە پىاسەي بىھودە دەکاتەوە لە سەر شەقامە کان و هەتا زور جار بىر لە خۆکوشتن دەکاتەوە.

بابه‌ته‌کانی ئىستا ستۆك بۇوه، لەگەل ئەوه‌شدا مامۆستاكانىش نەيانتوانىيە بەشىۋەيەكى دروست وانه‌كان بلائىنەوه. سىستمى پەروھرە دەسەلاتىك دايىاوه، ئەو دەسەلاتە لەكۆمەلگەئ ئىمەدا پېرەكان بۇون، كەنەيانتوانىيە گوزارشىتكەربىن لەنەوهى سبېيىنى و بەو ئەقلەتە كۆنخوازىيەوه، ئەو پرۆگرامانە داپىزراونەتەوه و كراونەتە كوردى، كە وەكە لەپىشتىدا وتم "كۆن ھەرگىز ناتوانى گوزارشت لەخەون و ئاواتى نويىكانى كۆمەلگە بىكەت.

ئەلف و بىيى كوردى(ئىبراھيم ئەمین بالدار) دايىاوه، بەلام ئەمە جىيگەئ گفتۇر و قىسە لەسەر كردنە. لەيەكى سەرهەتايىيەوە تا كۆلۈزەكانى زانكۆ ناوى پاڤلۇق و فرۇيد و.. هەندى زۇر كەم دەبىستى، واتە مىتىدۇ خويىندىنى ئىمە خالىيە لە پەروھرەدى دروست و لەفيكىرى دروست، يان ناوى ئەفلاتون و ئەرسىتى بەدەگەمن دەبىستى، كە ئەمە كفرى زانستە، ئەوانە (مەبەستم لە ئەفلاتون و ئەرسىتىق و پاڤلۇق و فرۇيدە) پەروھرەدە فەرەكىرىدىيان داناوه و كەچى ناويان نى، بەلام ئوحودو بەدرو.. هەندى و جوگرافيايى نىشىتمانى عەرەب و سۆمال و مۆريتانيا بەمن ئاشنا دەكرى، ئەمانە ھەموو ھۆكارە بۇ ئەوهى كە خويىندىكارى كورد، گەنجى كورد لەو سىستىمى خويىندىنە رابكتا، وەكە بىستىشمان و خۆشت ئاماژەت پىكىرد ئەمسال چەند خويىندىكارىك خوييان كوشت، ئەمەش شايىەنى دراسەكىرىنە، بەلام كوا وەزارەتى پەروھرە دراسەئ ئەم باسەئ كردووه؟

ئەوپەرتوكانە لەھەشتاكان لەژىر سايىە بەعسىدا دەخويىندىران، ئىستاش پاش(١٣) سال دواى نەمانى بەعس لە كوردىستان ھە

لەسەرى سەرهەوه يە و رىيژەئ خۆكۈزى لە ھەموويان بەرزىرە، چونكە لەوئى ژيان قورسە لەنىۋ تەم و بەفردا و گەنج لەوئى تەننیا يە، لەبەر ئەو تەننیا يە خۆى دەكۈزى، بەلام لېرە لەتاو فەۋازى كۆمەلگە و خىزىان خۆى دەكۈزى.

ھۆكارىيەكى ترى خۆكۈشتن لە ئەوروپا بەھېزى ھەست و سۆزە، بۇ نمونە ھەموان وادەزانىن كە ئەوروپا پەيوەندى كور و كچ تەنها سىكىسە، بەلام لە راستىدا وانىيە، چونكە كاتى كورپى خۆشەويىستەكەئ لەگەل كورپىكى تردا دەبىنى خۆى دەكۈزى، بەپىيچەوانەشەوه كچ ھەبووه لەبەر خۆشەويىستەكەئ خۆى كوشتووه، يان گەنجى كەبرانى ئايىزى تىىدا بەدى كراوه خۆى دەكۈزى.

* خويىندىن و پەروھرەدە تا رادەيەكى زۇر لە ئاستىكى نزىدaiيە لەولاتى ئىمە، لە قوتايخانە پاش(١٥) سال خويىندىكار نابىتە نەوهەكى خاوهەن مەعرىفە، پىتتىوايە سىستىمى پەروھرەدە كوردىستاندا زۇر كۆن و كاتى گۆپانى هاتووه، لەم سالىيىشدا چەند گەنجىك لەبەر راسپ بۇونيان لە قوتايخانە خۆيان كوشتووه؟

-پەروھرەدەو گۆپىنى خويىندىن ئەركى ھەموو كەسىكى خەمخۇرى كۆمەلگەئ كوردىيە، دامنَاوە پاشماوهى ئەم چەند سالەئ ژيانم لە خزمەتى ئەو بوارەدا سەرف بکەم، چونكە مندالا واتە دننایەكى گەورەيە، پىاوى بەيانىيە، شەرەكانى ئەم ولاتە ھەموو زىيانى لە پەروھرەدە سىستىمى خويىندىن داوه، ھەر لەشەپى ناوخۆوه تا پرۆسەئ ئازادى عيراق.

پرۆگرامانەكانى خويىندىن لەم ولاتە ئەو پرۆگرامانەيە، كە بەريتانيا هيئىتى و بەعسىش سىخىناخى كرد بەبىرى خۆى و زۇرېك لە

لە تاقیگەش نیه، با لە پىئى تەلە فزىيۇنەوە پېشانى خويىندكار بىرى، چونكە وېئە لە مىشىكدا درەنگتر دە سپىتەوە وەك لە وشە. لىرەوە پېشىيار دەكەم بۆ وەزارەتى پە روهەردە كە گرنگى بىدات بە گورپىنى فەلسەفە خويىندەن و چەندان كەسى پىسپۇر و كارامە هەن لەناوەوە دەرەوەي ولات كە دە توانرى راوىيىزيان پېبىكىت و لەمەر دانانى سىستېمىكى پە روهەردەيى تۆكمە كە بىوانى خزمەت بەنەوە كانى ئەم ولاتە بکات و خويىندەن و ژيان و نىشتىمانىيان لاخۋىشە ويست بکات، ھەرودە سوود لە ئامىرە تەكىنەلۇزىيە نويىكان وەرىگىت بۆ گشت قۇناغە كانى خويىندەن. هەلەيەكى تەر لە مامۆستايىان و پە روهەردە بەرددە وام دوبارەي دەكەنەوە بە كارھەيىنانى (دار) و لېدانە، كە كارىگەرە زور نىڭەتىقى دەكاتە سەر خويىندكار، راستە "دار" لە مامۆستا سەندرايەوە كە جەستە خويىندكار ئازار نەدات، بەلام زور مامۆستا رۆحى خويىندكار دەكۈزى بە شەكەنلىنى "نمە" و راسېكىدىنى لەوانەكەيدا، بۆيە دەبىت هەواى كودەتايەكى گشتى بىرى لە بوارى پە روهەردە و فيرگەرە كەيدا كە مامۆستايە.

ئەوانەيە، كە دە توانرا بىگۇرپايە و مىتىقى نوى و شىياو لە برى ئەوانە دابىرايە. من ماوەي سالىيەكە گەپاومەتەوە كوردستان، و دەمەوى هەواى گۇرپىنى كتىبە پە روهەردە يىھە كان بىدەم، يان رەنوسى لاتىنى لە خويىندەنگە كاندا بخويىنرىت (٢٠-١٥) ملىون كوردى كوردستانى باكىر ئەم رەنوسە دەنوسن، دە كىرىت نەوەي نوى ئىمە فېرى بىن. يە كىيکى تەر لە خراپىيە كانى پەرتوكە كانى خويىندەن ئىمە فەلسەفە تىدا نىيە، يان بۆ تائىيىستا وانەيەكى پە روهەردە خىزانى نىيە كە باس لە خۆشە ويستى دايىك و باوك بکات لەگەل مەندەلە كان، يان تا ھەنوكەش پىسپۇرپىكى دەرونزانى وانەي بە خويىندكاران و تىووه لەمەر كىيىشە كانيان و لە سەر ھاپىيەتى نىيوان قوتابى و قوتابى و مامۆستا و قوتابى، بېگومان ھەفتەي وانەيەكى بۆتەرخان نەكراوه، يان لە قوتابى گەينترايە وە كە مامۆستاش شايانى ھەلەيە و مروقىكە وەكى ئەو؟ بېگومان نەخىر، يان كاتى مامۆستا ھەلەيەك دەكات، قەت داواي لېبىوردى لە خويىندكارە كانى كرددووه، دىسان نەخىر، كەواتە تائىيىستاش بېيوهندى نىيوان قوتابى و مامۆستا بېيوهندى كە نائاسايى موقەدە سىگە رايە، كە بېپىچە وانەوە لە ئەوروپا پېيوهندى نىيوان مامۆستا و قوتابى وەكىو پېيوهندى ھاپىيەتىيە.

يە كىيکە تەر لە خراپىيانە ئەم پرۆگرامانە ئەوەيە كە ھەموو مادە كان دەبىت لە بىر بىرىن كە ئەمەش دەبىتە ھۆى زۇو لە بىر چونەوە، بەلام ئەگەر ئەو وانانەي بەنەزەرى دە خويىنرى لەگەل ئەوەشدا پراكىتىكىش لەگەلدا بىت و وېئەي كارلىكى كيمياوى و چوونە سەرمانگ و يەكىرىتنى دوو توخمى تىدا بىت، ئەگەر

ئاسو جەبار

گەنج و شوناس

قسەکردن لەسەر لەوان و ئايىندە لەوان، يەكىكە
لەو بابەتانەي كەپىّويستى بەقسەکردنى زۆر و
لىكۈلەنە و توېزىنە وە مەيدانى چەپەر
ھەيە، بۇ قسەکردن لەسەر لەوان و كارىگەر ئەو
توبىزە پەربايدە خەى كۆمەلگە و كۆچى لەوان پاش
پەرسە رزگارى عىراق، كەزۆرىك لەھاولاتيان
چاودەرانى ئايىندەيەكى گەش دەكەن، بەلام
زۆرىك لەلەوان ئەو ئايىندەيە وانابىين و
لەئىستاشدا بېپەيارى كۆچكىردىن دەدەن بۇ
قسەکردن لەمەر ئەم مەسەلانە بەپىّويستمان
زانى رووناڭىز (ئاسو جەبار) بەسەر
بەيىنه وەكەخانوەنى چەند كەتىپەكە و يەكىك
لەكتىپەكانى ناونىشانى (كۆچ و سەفەر) د
كەلىكۈلەنە وەيەكى چەپەر لەخۇڭرتۇوھ و
لەمەر دىاردە دىاردى كۆچ لەكۆمەلگەدا...

* هەندى لەلەوان ھۆكاري كۆچكىردىيان دەگىرنە و بۇ ئەوهى
كەدەسەلاتى كوردى چەندىن بېپەيارى چارەنۇو سازى داوه ،
بەبىن ئەوهى ھېچ پرسى بەتوبىزى لەوان بکات، بەپايدى تۆ بايدەخ
نەدانى دەسەلاتى كوردى بەلەوان و خستنە پەراویزى لەوان
(كەھەموان دەزانىن ئايىندە ھى لەوانە)، بۆچى دەگەرېتە وە...؟
- لەپاستىدا تەواوى ھاولاتيان ئازادەن لەسەرفەركىردىيان و
مانەوە داجابەھەر شىۋىو و شىۋاۋىزىك بىت ، كەس بۇيى نىيە بلېت

دایگیرکارییه دروست دهکات بۆ کۆنترۆلکردنی بیروکهی تاکه
کەسایه‌تی و روانین و چالاکی تاکه کەس .
بیدگومان کۆمەلگای کوردى لەچەند رووه‌یه کەوه داخراوه ، ئەو
کۆمەلگایه پەیوه‌ندییه کی ئەوتقى نیبیه بەدەرهوھی خۆی و باقى
کولتورو و ژیارییه کانی دیکە . لەپەراویزی رووداوه جیهانیه کاندا
كارتیکراو بۇوه و هیچی تر ھاوکات دەمئى سالە سەفەر و گەشت
و باقى خۆشگوزه رانیه کانی دیکە بۆ تاکه کەسی و گروپ و
تەواوی کۆمەلگای یاساغ بۇوه ، هیچ جیسی بايەخ نەبۇوه ،
ئەمەش بۆخۆی کاریکردن قىتە سەر روانین و بېرکردن وەی تاکە
کەس و ھەستکردن بەداخران و كەم بايەخى ، ئەوه شمان
بېرنه چىت تەواوی کوردستان چەندىن سالە لەسایه‌ی کۆمەلە
حکومەت و ژیمیکدا شارستانى خۆی دەگۈزەرىنى کەھیچیان
كەمتر نەبۇوه لەھېتىلەر و مۆسۇلۇنى و تەواوی دیكتاتور و
رەگەز پەرسنە کانی دنیا و تەواوی ھېزە
شۆفینى و جىنۋىسايدىكەرە کانی دنیا . ھەر لەشاھەنساشاکانى
ئىرانەوە بۆ دەولەتى عوسمانى و لەۋىۋە بۆ حۆكمى ئىنگلیز و
عەرەبە شۆفینىيە کان و ئەتاتورکى رەگەز پەرسەت و حکومەتە
يەك لە دوايىكە کانی عىراق و دوايىمەن دیكتاتور و فاشىستى
ناوچەکە سەدام و حسین ... تاد ھەلبەت زۆر ھەلائەگریت
قسە کردن لەسەر کۆمەلگا و كلتورو و ژيان لەتەواوی کوردستانى
گەورەدا ، من ئەم باسەم لەكتىبى (كۆچ و سەفەر)دا بەوردى
باىمكىرىدۇوه و رافەکراوه ، ھاوکات تەواوی ھۆ و دەرەنجامەكان
و ئاكامەكانى ئەو داخراهم پەرباس خستوھ و لېكمداوه تەوه .

نوییه که ئەوه جاری دیار نییه، بەلام ئەوه دەلیم ھەموو کەسی
مافى خۆیەتى سەفەربکا و دنیا بگەرپى ئىتىر بەھەركاروشىۋە و
شىۋازىك بىت گرنگ نییه.

* من پىّممايىھ ئەم دۆخەئى ئىستايى كوردىستان و عىراق ، زىاتر
لەھەموو توپىزەكانى تىرىپىويستى بەلاوانە ، بەلام تاھەنۇوكە
لاوان نەخۆيان بەبەرپرسىيارى دەزانىن و نەدەسەلاتى كوردىش
لاوان بەبەرپرسىيار دەزانىن ھۆكارى ئەم دوو بى بەرپرسىيارىھ
بۆچى دەگەرپىنىتەو ؟

- لەپاستىدا بۆ وەلامدانەوە ئەم پرسىيارە دەگەرپىمەوە
سەربېشى كۆتايى پرسىيارەكە لەپاستىدا ھۆكارەكانى
بەرپرسىيارىتى لەم كۆمەلگایەدا دەگەرپىتەوە بۆچەند
سەرچاوه يەكى زۆركارىگەر و ھاوکات جىئى لىكۈلىنەوە و
گفتۇگۇن ، من لەچەندىن نوسىن و گفتۇگۇدا باسم لەوەكردوو
كە كۆمەلگای عيراقى بەگشتى و كۆمەلگای كوردى بەتاپەتى دوو
كۆمەلگای داخراون و سەرلەبەرى ئەو دەسەلاتە فەرمانچەوانەش
كەئەركى بەرپىوەبردنى ئەم ولاتەيان لەئەستۇدا بۇوه بەرهە
داخرانى زىاتر و پەراوىزبۇونى زياتريان بىردوو، ھەلبەت
پەشيمانىش نىم لەو بۆچوونە ، من بەبەلگەوە لەكتىبى (كۆچ و
سەفەر) و گفتۇگۇكاندا سەلماندوومە ، بەلام ئەو بۆچوونە من
تاچەند ھەندىك لەلائەن و ناوهندى سىياسى و حزبى و حکومى
بىتاقەت دەكتات ئەوه كەيفى خۆيانە ، ئەوان ئازادن لەوهى
كەبلەن دنیا زۆر خۆشە (كەواش نییە). لەبەرئەوە
بەرپرسىيارىتى لەم كۆمەلگایەدا يەكەم جار دەگەرپىتەوە بۆ ئەو
كۆمەلگا داخراوهى كەپرسىيار لەبوونى خۆى وەك كارەكتەرەكى

بەلام ئەورپۆكە كەدىاردەسى سەفەر لەھەندىك لەۋلات و
كۆمەلگایانەدا ياساغە و كارى جدى بۇنە كراوه رەنگىكى دىكەى
وەرگرتۇوه و بۇوه بەدىاردەسى سەفەر بەدىاردەيەكى
ئەو ھۆكارانەوە كەباسمانكىرد ئە دىاردەيە بۇوه بەدىاردەيەكى
ئاسايى و جىئى بايەخى كۆمەلگا و ناوهندە نويكانە و كارى
بۆدەكىرى. گەر بگەرپىنەوە سەرپرسىيارەكى ئىيۇ ، ئەوا من
ھۆكارەكانى دەگەرپىنەوە بۆچەند سەرچاوه يەكى بابەتى و
ھەنۇوكەيى كەتەواو پەيوهندى ھەيە بەميراتى بارودۇخەكان و
گورپانكارىيەكان و سەرلەبەرى ئاشكراپۇونى ئەو بى ئومىدى و بى
ھىوابىيەى كەتاسەرە خەتكى بەر لەئىستا بالى كىشىبابو بەسەر
ناوچەكەماندا ، ھەرلەشەپى ناوخۇوه گەندەلى ئابۇورىي و
كۆمەلایتى و كلتۇورى و رووناكېرىيەوە بۆ ترس لەئايندە و
داھاتووی ئەو ئەزمۇونە ئەو ئەزمۇونە ئىستى كەتىيىدا دەزىن .
بەلام من پىّممايىھ ئەورپۆكە ھاولاتىيان بەگشتى و توپىزى گەنج و
خويىنەوار و زانكۆيەكان پەتر بىر لەسەفەر و گەشت ئەكەنەوە
بەشىوه يەكى ياسايى ، نەوهەك بېرىلەكۆچ بکەنەوە . واتا
ھاوكىشەكە پېچەوانە بۆتەوە . لەبرى ئەوهى ئەو ھاولاتىيانەى
كەخەيالى سەفەر و گەران دايگىرتۇون رېڭەئى هاتونەھات
بىگرنە بەر بەقاچاخ و لەزىز رەحمەتى قاچاخچىيەكانى سەر
سۇنۇدا سۇنۇرەكانى پاسدار و جەندرەمە و مىتى توركى و پۆلىسسى
يۇنانى وئيتالى بېرىن ، ئەو رۆكە خەيالىيکى لەو جۆرە چۈوتە نىيۇ
يادەوەرېيەكى تالى راپردووھە . لەكاتىيىكدا ئەلتەرناتىقى ئەو
خەيالە بۇوه بەسەفەر و گەشت وەك مرۆژ . بەلام تاچ رادەيەك
ئەم ئەلتەرناتىقە جىئى بايەخى كۆمەتى نويى عيراق و ئىدارەتى

نه ماوه و هاوکات ئەو بەرپرسیاریتیه ش ناگرنە ئەستقى خۆیان، ئەم رەخنانەی من ئەو ناگەیەن من رقم لە حکومەت و زەپیم بە سەر حزب و مەسئۇلە کاندا ھیناواه، بە لەکە مەبەستى من ناچارکردنى ئەو ناوهەندانە يە كەدەبىت بە سەر خۆیاندا بېنەوە، زۇرنا كەم عادل بن و بە عەدالەت بىرىكەنەوە، نەك وەك ئىستا عەقلیان چۆتە گىرفانە کانيانەوە و ماوهى (۱۳) سالە ئەو ئەقلە دامماوه لەو گىرفانە سىخناناخ بە پارەيەدا گىرى خواردووھ و نايەتە دەرەوە تۆزىكە ھەواي عەدالەت ھەلمىزى . من پىيموايە دواي ھەلمىزىنى ئەو ھەواي عەدالەتە دەمەن و فەراموش دەبن .

* سالانى بەر لە ئىستا كۆچ زىاتر بۇ سودى مادى بۇو، بە لام ئىستا كۆچ لەو قالبە دەچىتە دەرەوە و ماناي جەوهەرى وەردە گىرىت كە گەيشتىنە ئەو ئەنجامە، ج جىاوازىك لە نىوان ئەم دوو كۆچە ھەيە؟ كاميان پەسەندىترە؟ - ئەوهى جاران كۆچ بۇون دىاردەيەكى تاپادەيەك ترسناك و پىرلە ئازار و سەركىشى بۇون، بە لام ئەورۇكە بىرلە سەھەرىكى جوان دە گىرىتەوە كە گەرانە وەيە بۇمانا رەسىنە كە خۆى كە گەشت و دىنابىنى و گەپان و تىيگە يىشتىنە بە كە متىن ئازار و نەمامەتى، ئەمەش بۇخۇى ھەموو ھاولاتىيەك دە گىرىتەوە بە گشت توپىزەكانى ناوكۆمە لەگاشەوە.

* تاھەنۇو كەش لاوان ئائىنده يان لە عىراقى سېبەينىدا دىاريىنە، پىيت وايە لە عىراقى ئائىنده دا لاوان بىتوانن ئائىنده يەكى گەش بۇخۇيان مسوگەر بکەن؟

- لە پاستىدا ئەگەر لاوان و نەوه نويىكان بەم حالەتە ئىستايانەوە رووبەپۇرى ئەو گۇرانكاريانە و ئەم بارودۇخە

كارىگەر و ئەكتىف و ئەو كەلتۈرۈر داخراوەي لە دەرەوەي ئەو ترادىسيوتە كۆنە هيچى دىاريىكراوى نىيە بىلەت و پىشىكەشى بکات، هاوکات كارئەكتەرە خەساندىن و چەپاندىن و فەرامۆشكىردىن بىتى بايە خىردىن لەم كۆمەلەگايەدا نەرىتىكى باوى رۆژانەيە و بەر دەۋامە كەتەواو كارىكىردىتە سەرتاكەس و ناوهەند و پانتايىھە كۆمەلەيەتى، نەبوونى پرسىيار و ناراپەزايى لەم كۆمەلەگايەدا وايىكىردووھ لە ئەنجامدا كۆمەلەگايەكى نەخوش و ترسنۇكمان دەست بىكەۋىت، من تەواو دىزى ئەو قىسىم كە دەلىن " كورد جوامىر و ئازايىھە" ، بە لەکو پىيچەوانەكەي راستە، ئەزانى بۆچى؟ لە بەرئەوهى كوان ئەو ھاولاتىيە ناراپىيىانەي هاتنە سەرسەقامە كانى ناراپەزايىان دەربىرى، تا ئىستا ج رىپېۋانىكى ناراپەزايى كراوه دىزى كەمى مۇوچەي ھاوللاتىيان دىزى بەرپرسان و پياوکوشتن و حەپەلوش كردىنى سەرەوەت و سامانى كوردىستان .

ھەلبەتە سەربارى ئەمانە تۆ كۆمەلەگايەكتە كەنە، كۆمەلەگاي بايەعى و بە كاربرىنى خواردن و كالاكان و هيچى تر، ئىتە ئىمە داواي چ بەرپرسىيارەتىيەك لە ھاولاتىيان بە گشتى و گەنجان بە تايىبەتى بکەين گەنجانى ئەم ولاتە ھەمېشە لەپە راۋىزدا بۇون و پرۇسەي فەرامۆشكىردىيان بە سەپىتىراوه، هاوکات ناراپەزاش نىن، پرسىيارىشى نىيە، قىسەش ناكا ئەمە بۇخۇى لەھەر دوولاوه پرۇسەي پەچوڭىكىردىنەوە تويىزىك بە كاربراوە كە تويىزى گەنجان و نەوه نويىكانە. هاوکات حکومەت و ناوهەندە بەرپرسەكان لە بەر گومرک و مۇوچەي وەزير و ئەندام پەرلەمانە بەرپەزەكان و مەسئۇلە حزبىيەكان و كادرە حزبىيەكان و نەسرىيەي حزبەكان و نەسرىيە سىحرى مەسئۇلە كان ئاكاگىيان لەھىچ شتىك

به تایبەتی لوان تویژیکی رەخنەگر و تۆپە و بەرپرسن لە گۆرانکاریەکان و بەپیارەکانی دەسەلات و ناوهندە بەرپرسەکان. بۇ نموونە ناکرئ ئىمە راپەرپینی خویندکارانی سالى (۱۹۶۸) مان بېرىچىتەوە، ناکریت راپەرپین و لوانى دانىشتىگاكانى تاران بەھەند وەرنەگرین و راگوزەر بەسەرماندا ئىپەرپیت.

لېرەدا ناتوانم باس لە عىراقى سبەينى بکەم، لە بەرئەوە لە کوتايىدا دەلىم "ئەگەر لوان بەھەمان تەرزى جاران بېرىكەنەوە هەمان ئەو كور و كچە ترسنۇكانە شارەكان بن، ئەگەر ھەروەك جاران رازى بن بەپەراوىزبۇونى خويان و فەراموشىرىدىنیان ئەوا حالىان لە ئىستىتا باشتر نابىت و ھەرھەمان ئەو ناوهند و رېكخراوە كارتۇنىانە كەبۇ فېرخوازان و لوان دروستكراون وەك ھەمۇ دەزگا حزبىيەكانى تر گىرفانى حکومەتىيان تالانكىدووھ ھىچىشيان نەكىدووھ، بىچگە لە دووبەرەكى و مەملانىي سىياسى، ئەوا ھەرئەو رېكخراوانە دەبنە نويىنەرى و ئەوپيش وەك نەوهىيەكى ترسنۇك دەمەنچىتەوە.

بىنەوە ئەوە حالىان لە جاران خراپىت و پەئازاتر دەبىت، دەبىت نەوە نويىكان تویژىكى گەورە و گرانى نارەزايى بىن. دەبىت پرسىيار و گومانى خويان ھەبىت، دەبىت چى تر لەو خەيالە سادانەدا نەزىن كەزىيانى كورتكىرىدبووه و بۇ خویندن و خۆشەۋىستى و ۋەنەنەن و قىسىنەن زاندن لە دەزگا و دائىرەيەكى حکومىدا، بەلکو دەبىت بەرپرسىيار بىن لە تەواوى ئەو گۆرانکاريانە، دەبىت ھەلگرى بەيداخى رەخنە و پرسىيار بىن لە دەسەلات و حکومەت دەبىت چىتەر رازىنە بىن دزيان لېبىكىت و قىسىنەكەن، تالانىان بکەن و ھىچ نەلەيىن فەراموش بکرىن و ئەوان بەگىرفانى بەتالىەوە پىاسەبکەن و بخىتنە پەراوىزەوە و سەركىزبەن. دەبىت نەوە نويىكانى ئەم كۆمەلگا يە بهتوندى رووبەپۈرى دەسەلاتە نەريتى و نائە خلاقى سەلەفيەكانى كۆمەلگا بوھستنەوە.

لە پاستىدا ئەركى ھەرە گەورە ئەوە ئەنۋە ئەلۋەشانەوە ئىستىمى نابەرپرسىيارىتى كۆمەلگا و دەسەلاتە لەم ساتەوەختەدا ئەو ئەركى رەخنە و نارەزايى و رېپېشان و لېپرسىنەوە كەوتۇتە سەرشانى ئەوە ئەنۋە ئەلام لە لايەك رەشىبىنى من ھەيە بە رانبەر ئەم نەوە نويىيە. ئەو رۆكە نەوهىيەك ھەيە بى ئاگا كەوتۇتە نىئو گۆرانکارىيە جىهانىيەكان و پىشىكەوتىنەكانوھ كەوتۇتە نىئو دىنلىيە كلىپەكان و فەراموشبۇونەكانى خويمە، بىئاگا رازىيە لەپەراوىزبۇونى خويمىي و نابەرپرسىيارىتىيەكانى، لە بەرئەوە ئەو نەوە چەند جىيى ئومىيەدە ھىننەش جىيى رەشىبىنى و نابەرپرسىيارىتىيەكانە، ئەورۆكە لە تەهاواى جىهاندا خویندکارانى زانكۇ ناوهندەكانى خویندن و

سوپاسنامه

- ❖ سوپاسی هریهک له بەرپیز ھونه رمه‌ند و دیزاین‌هەر "سەیوان سەعیدیان" دەگەم کە له بەرگەکەدا ھاوکاری زۆری کردم.
- ❖ بەرپیز "فوناد کەولۆسی" خاوه‌نى چاپخانەی گەنج کە ھاوکاری زۆری کردم.
- ❖ ئاشتى و ئاشناي خوشكم کە ھەردۇوکياب بەم كتىبەوە ماندوو بۇون.